

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์
รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัด
ล้านนา

Promotion of learning Creative Arts of Woven Product of Youth and Aging in
the Lanna Province Group

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา
Promotion of learning Creative Arts of Youth and Aging in the Lanna Province
Group

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจิต ขอนวงศ์

นายปัญญา สุนันตา

นายบุญวีร์ มงคลพิพัฒน์พร

ดร.ดำเนิน หมายดี

นางสาวนพรัตน์ รัตนวงศ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์
รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัด
ล้านนา

Promotion of learning Creative Arts of Woven Product of Youth and Aging in
the Lanna Province Group

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา
Promotion of learning Creative Arts of Youth and Aging in the Lanna Province
Group

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจิต ขอนวงศ์

นายปัญญา สุนันตา

นายบุญยวีร์ มงคลพิพัฒน์พร

ดร.ดำเนิน หมายดี

นางสาวนพรัตน์ รัตนวงศ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800763055

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report
Sub-Research Report 2

Promotion of learning Creative Arts of Woven Product of Youth and Aging in
the Lanna province Group

Under Research Plan

Promotion of learning Creative Arts of Youth and Aging in the Lanna Province
Group

By

Assistant Professor Somjit Konwong

Mr. Panya Sunanta

Mr. Punyavee Mongkolpipatporn

Dr. Dumnoen Maidee

Miss Nopparat Rattanawong

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

B.E. 2563

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 800763055

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและ ผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา
ผู้วิจัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจิต ขอนวงศ์, นายปัญญา สุนันทา, นายบุญวีร์ มงคลพิพัฒน์พร, ดร.ดำเนิน หมายดี, นางสาวนพรัตน์ รัตนวงศ์
ส่วนงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
ปีงบประมาณ	๒๕๖๓
ทุนอุดหนุนการวิจัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา ๒) เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ๓) เพื่อถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method research) ทั้งวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

ผลการศึกษาพบว่า

๑. กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา พื้นที่บ้านคางใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอลำปาง จังหวัดแพร่ ที่มิวิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษา การออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นรูปแบบเดิมที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ การทอผ้าด้วยกี่เอวและนำผืนผ้าที่ได้มาตัดเย็บให้เกิดเป็นเครื่องนุ่งห่ม นำลูกเดือยที่เป็นพืชในพื้นที่มาตากแห้งบนผืนผลิตภัณฑ์เครื่องนุ่งห่ม ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาให้ความรู้ในการสร้างผลงาน ด้านการทอผ้าซึ่งปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้หูก (อุปกรณ์ทอผ้า) แทนที่กี่เอวแต่ก็ยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์การทอผ้าด้วยกี่เอว และลวดลายผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี ด้านการตลาด ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านคางใจได้รับโอกาสนำเสนอผลิตภัณฑ์จากทางภาครัฐส่งเสริมสนับสนุนจัดเวทีแสดงสินค้า ในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมา มีผู้สนใจเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น ด้านการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้โดยครอบครัวหรือเครือญาติ วิทยากรจากปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มสมาชิกผ้าทอ เพื่อน การออกแบบลวดลายได้มีการแลกเปลี่ยนแนวคิดกับกลุ่มเครือข่ายใกล้เคียง ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ เช่น แม่ครูประนอม ทาแปง ที่ได้ให้คำปรึกษาทางด้านผ้าทอกับกลุ่มผ้าทอบ้านคางใจ หน่วยงานราชการส่งวิทยากรเชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์มาให้ความรู้ กระบวนการคิดและออกแบบการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อให้ตอบรับกับความต้องการของคนร่วมสมัยและการหาพื้นที่ให้กับผ้าทอกะเหรี่ยงได้นำเสนอผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง

๒. การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา มุ่งให้กลุ่มผู้ผลิตผ้าทอกะเหรี่ยงเห็นความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาพัฒนาตลาดปลายประยุกต์ในผืนผ้าให้เกิดแนวคิดใหม่ที่สร้างสรรค์และเกิดความสวยงามตามยุคสมัย สร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ มีการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ สร้างงาน สร้างรายได้ ตลอดจนได้รับมาตรฐานชุมชน พัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้รับการรับรองและแสดงเครื่องหมายการรับรอง เพื่อส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ ให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อยกระดับรายได้ให้สูงขึ้น

๓. การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา เป็นการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยเริ่มต้นจากการเรียนรู้ในเรื่องของผ้าทอมือ ศิลปะ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ แนวทางในการพัฒนาศิลปะในผืนผ้า การปฏิบัติออกแบบงานศิลปะบนผืนผ้า โดยนำความรู้ทางด้านศิลปะ วิถีชีวิตของชุมชน มาประยุกต์เพื่อออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ กำหนดประเภทของผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ ที่ให้กลุ่มเป้าหมายออกแบบและปฏิบัติ เช่น ของใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องประดับ เครื่องนุ่งห่ม ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูปและย่าม ผ้าคลุมโต๊ะ และการคัดเลือกผลงานที่มีความคิดสร้างสรรค์สวยงาม และประเมินผลการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มล้านนา คิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดล้านนาก่อนการอบรมและหลังการอบรมพบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ โดยความรู้หลังการอบรมมีระดับความคิดเห็นมากกว่าก่อนการอบรม

Research Title: Promotion of learning Creative Arts of Woven Product of Youth and Aging in the Lanna province Group

Researcher: Asst. Prof. Somjit Konwong, Mr. Panya Sunanta, Mr.Punyavee Mongkolpipatpon, Dr. Dumnern Maidee, **Miss Nopparat Rattanawong**

Division: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus

Academic year: 2019

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

This study aimed to 1. To study the process of creating woven fabrics in the Lanna group, 2. To creating woven artworks that lead to income enhancement to the community economy in Lanna Province, and 3. To Conveyed creative work of woven fabrics to youth and elders in Lanna Province. The mixed research methodology was applied in this study, for example, documentary research, qualitative research, as well as participatory action research methods.

The research Finding

1. The process of creating woven fabrics in the Lanna Province It is the process of creating woven fabrics in the Lanna province. The area of Ban Khang Jai, Mae Koeng Subdistrict, Wang Chin District, Phrae Province. The research team went to the study area. Product design is the original style that has been passed down from parents. Weaving the cloth with the waist and the fabric that has been cut to create a garment. Use local millet to decorate garment products. The weaving field, which is currently in use HUK, (Weaving device) replaces the waist rope but still retains its unique style. And product patterns as well. In terms of marketing, Karen Ban Khangjai has been allowed to present products from the government, promote, support, organize a product show during the past 2-3 years, more people are interested in visiting and buying products. Learning and knowledge transfer by family

or relatives Speakers from folk philosophers A group of weavers, friends, designs, and patterns exchanged ideas with nearby network groups. In the creation of products such as Mae Khru Pranorm Tapin, who has given advice on textiles with the Khangjai Home Textile Group Government agencies send speakers specializing in product design to provide knowledge Thinking and designing processes, creating products to meet the needs of contemporary people and finding space for Karen woven fabrics has consistently presented products.

2. The creation of woven artworks leads to an increase in income to the community economy in Lanna Province. Aiming for the Karen weaving group to see the importance of bringing local wisdom And resources available locally Come to develop applied patterns in the fabric to create new ideas that are creative and beautiful according to the era Creating higher product value, quality, strength, identity, local development Build strong communities, be self-reliant, create jobs, generate income and meet community standards. Develop the quality of community products to be certified and display the certification mark. To promote product marketing to be accepted by consumers and to build confidence in consumers in buying local and international community products to raise income levels.

3. Conveying creative arts and woven fabrics to youth and elders in Lanna Province. It is the transfer of creative artworks, woven fabrics to youth, and the elderly in the Lanna group. Beginning with learning about handwoven fabrics, art, and product styles. Guidelines for the development of art in fabric Art design practice on fabric By bringing knowledge of art Community way of life Applied to design product patterns Determine the type of handwoven fabric products That allows the target audience to design and practice such as daily necessities accessories Clothing Ready-to-wear products and table covers, and a selection of creative, beautiful works and evaluation of promoting creative arts learning, hand-woven fabrics of youth and elders in the Lanna group. Comment on the knowledge gained from promoting learning. In terms of creative arts, hand-woven fabrics of youth, and the elderly in Lanna Province before the training and after the training, it was found that there were statistically significant differences of opinions at the .01 level. More opinions than before the training

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา สำเร็จได้ด้วยดีเนื่องจากผู้วิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ให้ความกรุณาในการสนับสนุนงานวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ทุกประการไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ,ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ พระมหาชุตีภัก อภินนโท และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกท่าน ที่กรุณาอำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานวิจัย เพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จอย่างสมบูรณ์ที่สุด และคอยเป็นกำลังใจในการทำงานวิจัยให้สำเร็จด้วยความเมตตาตลอดมา

ขอขอบพระคุณ ผู้มีบทบาทสำคัญในด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ และตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจผ้าทอ ในจังหวัดแพร่รายผู้เข้าร่วมกิจกรรมชั่วศิลปะทุกท่านที่อนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups Discussion) และตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

สุดท้ายนี้ หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยต้องขอภัยเป็นอย่างสูงในความผิดพลาดนั้น มา ณ ที่นี้ และผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้สนใจที่ได้เข้ามาศึกษางานวิจัยเล่มนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจิต ขอนวงศ์ และคณะ

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๕
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศิลปกรรม	๘
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา	๒๙
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้อย่างยั่งยืน	๔๒
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	๕๑
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชน	๕๓
๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์นวัตกรรม	๕๘
๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์นวัตกรรม	๖๓
๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับผ้าทอ	๖๘
๒.๙ ข้อมูลพื้นฐานบ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอลำดวน จังหวัดแพร่	๗๐
๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๒
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๒

๓.๒	พื้นที่การศึกษาวิจัย	๘๔
๓.๓	ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)	๘๕
๓.๔	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๘
๓.๕	การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการศึกษาวิจัย	๙๑
๓.๖	การวิเคราะห์ข้อมูล	๙๔
๓.๗	สูตรสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๙๖
๓.๘	การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย	๙๖
๓.๙	สรุปกระบวนการวิจัย	๙๗
บทที่ ๔	ผลการวิจัย	๙๘
๔.๑	กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา	๙๘
๔.๒	การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้ สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา	๑๐๘
๔.๓	การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุ ในกลุ่มจังหวัดล้านนา	๑๑๗
๔.๔	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๒๖
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ	๑๒๙
๕.๑	สรุปผล	๑๒๙
๕.๒	อภิปรายผล	๑๓๓
๕.๓	ข้อเสนอแนะ	๑๓๖
บรรณานุกรม		๑๓๗
ภาคผนวก		๑๔๓
ภาคผนวก ก	เครื่องมือวิจัย	๑๔๔
ภาคผนวก ข	หนังสือเชิญ	๑๕๓
ภาคผนวก ค	ภาพถ่ายการลงพื้นที่	๑๖๐
ภาคผนวก ง	การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์	๑๖๖
ภาคผนวก จ	ผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบจากการวิจัย (Output/Outcome/Impact)	๑๖๙
ภาคผนวก ฉ	ประวัตินักวิจัย	๑๗๒

สารบัญตาราง

ตารางที่ ๔.๑ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริม
การเรียนรู้ ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุ
ในจังหวัดลำนาก่อนการอบรมและหลังการอบรม ในภาพรวม และรายด้าน ๑๑๖

ตารางที่ ๔.๒ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริม
การเรียนรู้ ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุใน
จังหวัดลำนานา รายด้านและรายข้อ.....๑๑๗

สารบัญภาพ

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย	๗
ภาพที่ ๒.๑ ลักษณะการแต่งตัวของผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว	๗๔
ภาพที่ ๒.๒ ลักษณะการแต่งตัวของผู้ชาย.....	๗๔
ภาพที่ ๒.๓ เสื้ออมะเต็ยสมัยโบราณ	๗๔
ภาพที่ ๒.๔ เสื้ออมะเต็ยสมัยใหม่	๗๔
ภาพที่ ๒.๕ ลักษณะผ้าถุงกะเหรี่ยง	๗๕
ภาพที่ ๒.๖ ลักษณะชุดซุ่มร้อง	๗๖
ภาพที่ ๒.๗ ลักษณะชุดซุ่มร้อง	๗๖
ภาพที่ ๒.๘ อุปกรณ์การประดิษฐ์เครื่องแต่งกาย	๗๗
ภาพที่ ๒.๙ อุปกรณ์การประดิษฐ์เครื่องแต่งกายใช้สำหรับตีฝ้ายให้ฟู	๗๗
ภาพที่ ๒.๑๐ อุปกรณ์ใช้สำหรับปั่นฝ้ายให้เป็นด้าย	๗๗
ภาพที่ ๒.๑๑ อุปกรณ์สำหรับทอผ้าวิถีชีวิตชาวบ้านเมื่อครั้งอดีต-ปัจจุบัน	๗๗
ภาพที่ ๒.๑๒ การทอผ้าของชาวกะเหรี่ยง	๗๗
ภาพที่ ๓.๑ สรุปกระบวนการวิจัย	๙๗
ภาพที่ ๔.๑ ลงพื้นที่และการสัมภาษณ์	๑๐๑
ภาพที่ ๔.๒ แบบลวดลายบนพื้นผ้าและการสร้างผลิตภัณฑ์	๑๐๓
ภาพที่ ๔.๓ ลวดลายบนพื้นผ้า	๑๐๓
ภาพที่ ๔.๔ การพัฒนาผลิตภัณฑ์	๑๐๔
ภาพที่ ๔.๕ สันทนากลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าต้นมือเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ	๑๑๖
ภาพที่ ๔.๖ การเรียนรู้การทอผ้าทอมือ	๑๑๘
ภาพที่ ๔.๗ ฝึกปฏิบัติออกแบบงานศิลปะบนพื้นผ้า	๑๑๙
ภาพที่ ๔.๘ กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ	๑๒๐
ภาพที่ ๔.๙ ผลงานที่เกิดจากกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ	๑๒๑
ภาพที่ ๔.๑๐ ตัวอย่างลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอ มือจากการประยุกต์ความรู้ทางด้านศิลปะ และออกแบบผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป อัตลักษณ์ของของชุมชน	๑๒๑
ภาพที่ ๔.๑๑ ตัวอย่างพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน	๑๒๓
ภาพที่ ๔.๑๒ แสดงรูปแบบการพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์และยกระดับศิลปะผ้าทอกะเหรี่ยง	๑๒๗

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเมืองให้มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ ได้รับการพัฒนา มากขึ้นในหลายจังหวัดของไทย โดยแต่ละจังหวัดมีการพัฒนาแผนงาน ยุทธศาสตร์และกิจกรรมของ ตนเองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเมืองในรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะและสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของ ตนเอง ในกลุ่มจังหวัดล้านนาการพัฒนาเมืองให้มีเอกลักษณ์ทางล้านนาไม่ว่าจะเป็นศิลปะ นวัตกรรม ซึ่งที่ผ่านมามีการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของฝ่ายต่างๆ เช่นภาครัฐได้มีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่ม จังหวัดล้านนา คณะสงฆ์ได้ร่วมกันอนุรักษ์ศิลปะล้านนาของวัดและชุมชน กลุ่มศิลปินได้เปิดบ้าน ศิลปินล้านนาและนิทรรศการศิลปะในพื้นที่สาธารณะ จนนำไปสู่การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ ทูทาง วัฒนธรรม คือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติซึ่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรมของกระทรวง วัฒนธรรมกำหนดไว้มี ๗ สาขา คือ ๑) ภาษา ๒) วรรณกรรมพื้นบ้าน ๓) ศิลปะการแสดง ๔) แนวทาง ปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล ๕) งานช่างฝีมือดั้งเดิม ๖) ความรู้และแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ๗) กีฬา ภูมิปัญญาไทย นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงมรดกทาง ศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ภาษาวรรณกรรม เอกสารโบราณ จดหมายเหตุ ศิลปะการแสดง และงานศิลปกรรมต่าง ๆ ล้วนเป็นทุนทางวัฒนธรรมด้วยเหตุที่ทุนทาง วัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทุนทางสังคมและเป็นจุดแข็งที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ทุนทาง เศรษฐกิจและทุนอันเป็นทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เป็นพลังขับเคลื่อนการเสริมสร้างการกินดีอยู่ดีมี ความสุข นอกจากนี้สอดคล้องกับกรมศิลปากรในกำหนดแนวทางในการส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์ แก่ชุมชนด้วยการสร้างต้นแบบและต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากมรดกศิลปวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ต่อยอดผลิตภัณฑ์เป็น ๓ ลักษณะกล่าวคือ ๑. ส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์แก่ชุมชนโดย ส่งเสริมชุมชนในการสร้างผลิตภัณฑ์อันเป็นมรดกภูมิปัญญาให้ท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดฝีมือ ช่างพื้นถิ่นให้คงอยู่ ๒. การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากมรดกศิลปวัฒนธรรมโดยนำมาประยุกต์ใช้ใน รูปแบบใหม่เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดมรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่อย่างมีคุณค่า ๓. การเพิ่ม

^๑ กองบรรณาธิการและสำนักมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, “๙ สิ่งควรรู้กับมรดกภูมิ ปัญญาทางวัฒนธรรม”, *วัฒนธรรม*, ๕๑,๓ (ต.ค. - ธ.ค.๕๕), หน้า ๖๖ - ๖๗.

มูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งมรดกศิลปวัฒนธรรมเป็นการนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่บูรณาการแหล่งวัฒนธรรมมรดกศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ ภาษา วรรณกรรมและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องตามเส้นทางวัฒนธรรม

ในด้านศิลปะของล้านนานั้นมีหลายลักษณะที่เป็นจุดเด่นและจุดสนใจของคนไทยและชาวต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นงานด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมร่วมสมัยจนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญเช่น วัดร่องขุ่น พิพิธภัณฑ์บ้านดิน วัดร่องเสือเต้น ไร่เชิญตะวัน เป็นต้น ทำให้เกิดพลังทางสังคมในการที่จะมีจิตสำนึกในคุณค่าของศิลปะเชิงสร้างสรรค์เหล่านี้ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ พัฒนาและส่งเสริมและบูรณาการ เชื่อมโยงไปสู่ชุมชน สังคม ผู้พื้นที่สาธารณะและการสร้างสรรค์สู่การพัฒนาเมืองศิลปะและการสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนาให้มากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการดำเนินการที่ผ่านมายังมีการขับเคลื่อนของกลุ่มที่สนใจเฉพาะและยังไม่มีรูปแบบและกระบวนการที่จะพัฒนาไปยังคนส่วนมากอย่างทั่วถึง ส่งผลให้งานศิลปะเชิงสร้างสรรค์อันโดดเด่นเหล่านี้ยังไม่แพร่หลายและเป็นที่รู้จักในวงกว้าง

การที่จะทำให้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ขยายวงกว้างจากแหล่งผลิตในชุมชนสู่พื้นที่สาธารณะและการสร้างสรรค์ให้มากขึ้น โดยอาศัยการกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สร้างความรู้สึกรู้สึกหรือเจตคติที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ นำไปสู่ผลลัพธ์และเป้าหมายปลายทางที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทิตานา แชมมณี^๒ กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ (Learning process) เป็นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ ดังนี้ ๑) มีความรู้ความเข้าใจในสาระต่าง ๆ ๒) สร้างความรู้สึกรู้สึกหรือเจตคติอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้หรือการใช้วิธีการเรียนรู้ ๓) เกิดผลลัพธ์อันเป็นเป้าหมายปลายทาง(ends) และวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมาย (means) หากบุคคลมีกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับตน บุคคลนั้นก็ย่อมมีโอกาสที่จะเกิดความรู้ความเข้าใจในสาระหรือกระบวนการต่าง ๆ ได้อย่างกระจ่างถ่องแท้และลึกซึ้ง โดยอาศัยการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge dissemination) หมายถึง การนำความรู้ที่ได้จากการสะสมแสวงหาทั้งหมดไปถ่ายทอดให้กับบุคคลที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อาจอยู่ในรูปของกระบวนการสื่อความหมาย การใช้สื่อเทคโนโลยี ฯลฯ มาช่วยให้เกิดการนำความรู้ไปใช้ และเกิดการแลกเปลี่ยนหรือการถ่ายทอดความรู้ Transfer Knowledge เพื่อให้เกิดความคิดใหม่ เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้น การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) และการแบ่งปันความรู้(Knowledge Sharing) คือ กระบวนการที่ทำให้ความรู้ที่พัฒนา มี

^๒ ทิตานา แชมมณี, ศาสตราจารย์ : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

การแพร่กระจายไปสู่บุคลากรที่เป็นเป้าหมาย ในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ตั้งแต่ละอย่างก็มีเป้าหมายแตกต่างกันไปใน ๒ ลักษณะคือ เน้นประสิทธิภาพและเน้นประสิทธิผล^๓

เพื่อให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะอีกทั้งยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนและเป็นการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดแพร่ เป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้านจิตรกรรมของลวดลายผ้าพื้นเมืองได้แก่ ผ้าทอ ซึ่งผลิตกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งผ้าเป็นสิ่งที่ใช้ในชีวิตในชุมชน เช่น เป็นเครื่องนุ่งห่มเป็นของใช้ เป็นต้น และเป็นผลงานที่ช่วยส่งเสริมและยกระดับรายได้ทางด้านเศรษฐกิจ และปัจจุบันได้มีการออกแบบและผลิตด้วยนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามผลิตภัณฑ์ ผ้าทอ ยังไม่ได้รับการพัฒนาส่งเสริม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรมอีกทั้งการกระจายรายได้สู่ชุมชนยังไม่ทั่วถึงและที่สำคัญงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอยังไม่ได้รับการถ่ายทอดสู่กระบวนการเรียนรู้สู่เยาวชนและผู้สูงอายุ และเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

จากความสำคัญและที่มาของปัญหาดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาวิจัยการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนและเกิดการพัฒนาส่งเสริมและบูรณาการงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในด้านผ้าทอ ไปสู่พื้นที่ทางสังคมและสาธารณะเพื่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา
๒. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา
๓. เพื่อถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑. กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนาเป็นอย่างไร
๒. การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนาเป็นอย่างไร

^๓ ยุทธนา แซ่เตียว, การวัด การวิเคราะห์และการจัดการความรู้สร้างองค์กรอัจฉริยะ, กรุงเทพฯ: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, ๒๕๔๗, หน้า ๑๒๒.

๓. ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนาเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบเนื้อหาในการศึกษาที่สำคัญ เช่น กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา และการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๑.๔.๒ ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่พัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา และการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่กรณีศึกษาจังหวัดกลุ่มล้านนา ได้แก่

๑) พื้นที่พัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จำนวน ๑ พื้นที่ ได้แก่ บ้านค้ำใจ ตำบลแม่พุง อำเภอลำปาง จังหวัดแพร่

๒) พื้นที่เครือข่ายศิลปะเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย ๒ กลุ่ม

(๑) กลุ่มศิลปะล้านนาดั้งเดิม ประกอบด้วย ๘ จังหวัด ๑) จังหวัดเชียงราย วัดพระแก้ว ๒) จังหวัดเชียงใหม่ เวียงกุมกาม ๓) จังหวัดแม่ฮ่องสอน วัดพระธาตุดอยสุเทพ ๔) จังหวัดลำปาง วัดพระธาตูลำปางหลวง ๕) จังหวัดลำพูน วัดพระธาตุนคร ๖) จังหวัดแพร่ วัดพระบาทมิ่งเมือง ๗) จังหวัดน่าน วัดภูมินทร์ ๘) จังหวัดพะเยา วัดศรีโคมคำ

(๒) กลุ่มศิลปะล้านนาสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ๑) จังหวัดเชียงราย บ้านเหล่าพัฒนา อำเภอสองแคว จังหวัดเชียงราย ๒) จังหวัดเชียงใหม่ บ้านท่าข้าม อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ ๓) จังหวัดแม่ฮ่องสอน บ้านเวียงเหนือ อำเภอลำปาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ๔) จังหวัดลำปาง บ้านลำปางหลวง อำเภอกาชา จังหวัดลำปาง ๕) จังหวัดลำพูน บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ๖) จังหวัดแพร่ บ้านพันเชิง ตำบลช่อแฮ อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๗) จังหวัดน่าน บ้านดอนไชย อำเภอยางตลาด จังหวัดน่าน ๘) จังหวัดพะเยา บ้านแม่มาเรียม ตำบลแม่มาเรียม อำเภอมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๙) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๑.๔.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เชิงคุณภาพ

๑. ผู้ให้ข้อมูลหลักในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะ ได้แก่ ประธานกลุ่มหรือผู้แทนผู้ประกอบผ้าทอ ประธานชุมชน/ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน ๕ คน

๒. ผู้ให้ข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ หอการค้าจังหวัดแพร่ ผู้ประกอบการผ้าอ ออค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การท่องเที่ยว พัฒนาชุมชน วัฒนธรรม อุทสาหกรรมจังหวัด ปราชญ์ท้องถิ่น นักวิชาการด้านศิลปะ/ผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ ผู้ประกอบผ้าทอ รวม ๑๐ คน

เชิงปฏิบัติการ

๑. ผู้ให้ข้อมูลในการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอลงชุมชนเพื่อพูดคุยเตรียมความพร้อมพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์

๒. ผู้ให้ข้อมูลในการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอร่วมสร้างสรรค์ออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

๓. ผู้ให้ข้อมูลในการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

๔. ผู้ให้ข้อมูลในการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอร่วมสร้างการเรียนรู้โดยกระบวนการถ่ายทอดสู่ผู้รับการถ่ายทอดในระดับเครือข่าย

๕. ผู้รับการถ่ายทอด ได้แก่ เยาวชน ๓๐ คน และผู้สูงอายุ ๓๐ คน รวม ๖๐ คน ศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอโดยปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้ประกอบการ

๑.๔.๔ ขอบเขตระยะเวลาในการวิจัย

ระยะเวลาวิจัยจำนวน ๗ เดือน เริ่มตั้งแต่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๓ ถึง วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓

๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

๑.๕.๑ การส่งเสริมการเรียนรู้ หมายถึง การอบรมให้ความรู้เพื่อเพิ่มทักษะ การผสมผสานระหว่างศิลปะดั้งเดิมที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นกับศิลปะร่วมสมัย และมีอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเอง ในทางศิลปะสามารถกระทำโดยการนำวิธีจัดรูปแบบองค์ประกอบศิลปะโดยใช้ทัศนธาตุ เช่น เส้น สี น้ำหนัก พื้นผิว รูปร่าง รูปทรง ผ่านกระบวนการสื่อสาร เช่นงานสร้างสรรค์จากดินสอสี สี น้ำมัน สีน้ำ สีอะครายลิก สีฝุ่น หรือเทคนิคผสม เป็นต้น ภายใต้กระบวนการสร้างสรรค์ สามารถแสดงออกได้หลายวิธี ได้แก่ การสร้างสรรค์แบบรูปธรรม (Realistic) การสร้างสรรค์กึ่งนามธรรม (Semi Abstract) การสร้างสรรค์นามธรรม (Abstract) เป็นสื่อในการถ่ายทอด และผ่านเทคนิคต่าง ๆ

ในทางจิตรกรรมผ้าทอกับกลุ่มเยาวชนและผู้สูงอายุในบ้านค้ำใจ ตำบลแม่พุง อำเภอวังซัน จังหวัดแพร่

๑.๕.๒ ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ หมายถึง กระบวนการการสร้างความรู้ เทคนิคการสร้างสรรคผลงานศิลปะผ้าทอ ๑) ด้านออกแบบลวดลาย ๒) ด้านการใช้เนื้อผ้า ๓) ด้านการย้อมสี ๔) ด้านรูปร่าง รูปทรง การตัดเย็บ ๕) ด้านการตลาด เพื่อเป็นสื่อในการถ่ายทอดงานศิลปะสร้างสรรค์บนพื้นผิวผ้าทอให้กับกลุ่มเยาวชนและผู้สูงอายุได้ปฏิบัติให้เกิดชิ้นงานในเชิงศิลปะสร้างสรรค์

๑.๕.๓ กระบวนการสร้างสรรค์ หมายถึง การลงชุมชนเพื่อพูดคุยเตรียมความพร้อมพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม, การออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์, การพัฒนาผลิตภัณฑ์, การสร้างการเรียนรู้ในเครือข่าย ตลอดถึงการให้ผู้ร่วมกิจกรรมพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าหม้อห้อมไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน นอกจากนั้นยังทำการถ่ายทอดให้แก่เยาวชน และผู้สูงอายุในชุมชน โดยกำหนดขั้นตอนที่เกิดจากการเรียนรู้ จากประสบการณ์ตรงของเยาวชนและผู้สูงอายุ โดยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม นำมาสู่การสร้างประสบการณ์ หรือความชำนาญแล้วจึงเกิดความคิดสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ของคนในชุมชน

๑.๕.๔ เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่คนในท้องถิ่นชุมชนได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำร่วมรับประโยชน์ของประชาชน และร่วมกันเป็นเจ้าของ มีรากฐานมาจากศักยภาพของชุมชน ภูมิปัญญาของชุมชน หรือทุนในชุมชน

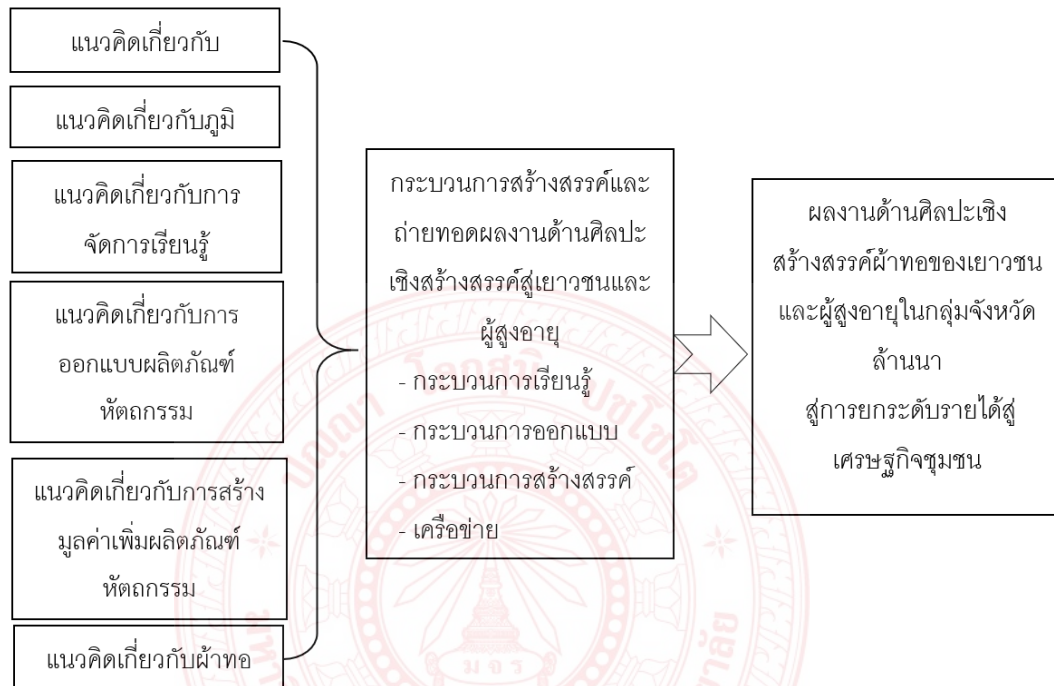
๑.๕.๕ เยาวชน หมายถึง เยาวชนที่มีอายุตั้ง ๑๓-๑๗ ปีที่อาศัยอยู่ในบ้านค้ำใจ ตำบลแม่พุง อำเภอวังซัน จังหวัดแพร่

๑.๕.๖ ผู้สูงอายุ หมายถึง ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐-๖๙ ปีขึ้นไปอาศัยอยู่ในบ้านค้ำใจ ตำบลแม่พุง อำเภอวังซัน จังหวัดแพร่

๑.๕.๗ กลุ่มจังหวัดล้านนา หมายถึง เครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์จังหวัดล้านนา ประกอบด้วย เครือข่าย ๘ จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา แม่ฮ่องสอน

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา” คณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังนี้

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้ชุดความรู้กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะผ้าทอในจังหวัดล้านนา จำนวน ๑ ชุด
๒. ได้ผลิตภัณฑ์จากศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา เช่น ผ้าเช็ดหน้า ผ้าพันคอ อื่น ๆ
๓. ได้จำนวนการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุ จำนวน ๑ ครั้ง

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุ ในกลุ่มจังหวัดล้านนา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศิลปกรรม
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชน
- ๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม
- ๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรม
- ๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับผ้าทอ
- ๒.๙ ข้อมูลพื้นฐานบ้านค้ำใจ ตำบลแม่แก้ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่
- ๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศิลปกรรม

ความหมายของศิลปะ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้คำจำกัดความของคำว่า ศิลปะ เป็นภาษาสันสกฤต (ภาษาบาลี ว่า สิปฺป) หมายถึง ฝีมือ ทางช่าง การแสดงให้เห็นปรากฏขึ้นได้อย่างงดงามน่าพิงชมและเกิดอารมณ์สะเทือนใจ

ศิลป์ พีระศรี กล่าวถึงศิลปะ มีความหมายตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Art ซึ่งมีความหมายว่าเป็นงานอันความพากเพียรของมนุษย์ ซึ่งต้องใช้ความพยายามด้วยมือและด้วยความคิด เช่น ตัดเสื้อ สร้างเครื่องเรือน ปลูกต้นไม้ เป็นต้น อย่างนี้เป็นศิลปะ มีความหมายอย่างกว้างขวาง มนุษย์ทำสิ่งให้เป็นศิลปะขึ้นก็เพื่อความพึงพอใจ ความรู้สึกของตนเองที่มีมาแต่กำเนิด คือ รักและนิยามสิ่งงาม สิ่งไพเราะ มนุษย์ยกตกแต่งประดับตนด้วยสิ่งที่เป็นวัตถุงามๆ ความจริงคนเราไม่ว่าเป็นคนเช่นไรยอม

ยินดีเข้าใจสิ่งที่เป็นความงาม ความไพเราะ และความรู้สึกละเอียดอ่อนต่างจากสิ่งที่เป็นความน่าเกลียด

คำว่า “ศิลปะ” เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก เป็นศาสตร์ที่รวมผลงานที่มนุษย์ได้ใช้สติปัญญา ความสามารถในการสร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยความปราณีต วิจิตรอย่างบรรจง ทำให้เกิดเป็นผลงานที่มีคุณค่าอย่างมหาศาลทั้งทางด้านทัศนศิลป์ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมฯ นาฏศิลป์ ได้แก่ การแสดงฯ วรรณศิลป์ หรือแม้แต่ประยุกต์ศิลป์ ซึ่งล้วนเป็นผลงานที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น ทำให้ในปัจจุบันได้พบเห็นกันอย่างแพร่หลาย ด้านความหมายของศิลปะเป็นเรื่องที่ยากแก่การเข้าใจ เพราะศิลปะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์และการแสดงออกทางด้านอารมณ์หรือสุนทรียศาสตร์ ของผู้สร้างสรรค์ผลงาน^๑

จะเห็นได้ว่าศิลปะเป็นคำที่มีความหมายหลากหลายที่มุ่งนิยามให้สอดคล้องกับจุดยืนและมุมมองของแต่ละบุคคล ศิลปะดั้งเดิม จึงหมายถึง งานช่างฝีมือ หรือทักษะที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์และเกิดจากภูมิปัญญาความศรัทธา ความพากเพียร ตลอดจนมีความประณีตและวิจิตรบรรจง ศิลปะในความหมายปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะมุ่งเน้นไปสู่การใช้ความคิดสร้างสรรค์มากกว่าการใช้ฝีมือหรือกล่าวได้ว่า ความคิดอยู่เหนือรูปแบบซึ่งสามารถนำไปสู่จินตนาการ โดยมีการใช้สื่อและเทคโนโลยีวิธีการให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีในปัจจุบัน

ศิลปะเชิงสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์^๒ คือ ความสามารถของมนุษย์ที่จะคิดแก้ปัญหาและพัฒนาจนสามารถประดิษฐ์ผลิตผลใหม่ๆ การคิดริเริ่มในสิ่งใหม่ๆ เพื่อสนองความต้องการของตนเองและสังคม ดังนั้น การริเริ่มสร้างสรรค์จึงเป็นการกระทำที่ก้าวหน้าแปลกจากเดิม ดีขึ้น งดงามยิ่งขึ้น หรือมีคุณค่ายิ่งขึ้น

การที่มนุษย์รู้จักการสร้างสรรค์ ทำให้โลกได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มีความเจริญก้าวหน้าจนถึงปัจจุบัน และเชื่อว่าโลกจะเปลี่ยนไปสู่ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อไปในอนาคตอย่างไม่หยุดยั้ง トラบใดที่ยังมีการสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง จุดเริ่มต้นของการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้ เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นคุณสมบัติพิเศษของมนุษย์ จึงมีการศึกษาและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของคนเราให้เจริญงอกงาม เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของ

^๑ ศิลปะ, ความสัมพันธ์ของศิลปะ สถาปัตยกรรม ชุมชนและเมืองน่าอยู่, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.sipprapa.net/index.php?lay=boardshow&ac=webboard_show&No=๑๓๘๙๒๗๒ [๙ มีนาคม ๒๕๖๓].

^๒ จระกฤษฎ์ โพธิ์ระหงส์, การสร้างสรรค์กับงานศิลปะ, [ออนไลน์], โรงเรียนเมืองแกลง อ.ปัว จ.น่าน, แหล่งที่มา: <https://aoao๕๕๕.wordpress.com>. [๙ มีนาคม ๒๕๖๓]

ชาติบ้านเมือง เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถที่จะฝึกฝน ทดลอง ปฏิบัติจนเกิดประสบการณ์ และนำไปสู่การค้นพบแนวทางใหม่ๆ เพื่อการสร้างงานต่อไป

ความหมายของการสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ คือ ความสามารถของมนุษย์ที่จะคิดแก้ปัญหาและพัฒนาจนสามารถประดิษฐ์ ผลิตรายใหม่ ๆ การคิดริเริ่มในสิ่งแปลกใหม่ เพื่อสนองความต้องการของตนเองและสังคม ดังนั้น การริเริ่มสร้างสรรค์จึงเป็นการกระทำที่ก้าวหน้าแปลกจากเดิม ดีขึ้น งดงามยิ่งขึ้น หรือมีคุณค่ายิ่งขึ้น การที่มนุษย์รู้จักการสร้างสรรค์ ทำให้โลกได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มีความเจริญก้าวหน้าจนถึงปัจจุบัน และเชื่อว่าโลกจะเปลี่ยนไปสู่ความเจริญ ก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อไปในอนาคต トラบใดที่ยังมีการสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่องจุดเริ่มต้นของการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้ เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นคุณสมบัติพิเศษของมนุษย์จึงมีการศึกษาและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของคนให้เจริญงอกงาม เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของชาติบ้านเมือง เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถที่จะฝึกฝน ทดลอง ปฏิบัติจนเกิดประสบการณ์ และนำไปสู่การค้นพบแนวทางใหม่ ๆ เพื่อการสร้างงานต่อไป

การสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ เป็นการดำเนินการในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดสิ่งแปลกใหม่ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนสิ่งที่มีชีวิตเท่านั้นที่จะมีความคิดอย่างสร้างสรรค์ได้ ความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดระดับสูง เป็นความสามารถทางสติปัญญาแบบหนึ่งที่จะคิดได้หลายทิศทางหลากหลายรูปแบบโดยไม่มีขอบเขตนำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อสร้างสิ่งแปลกใหม่หรือเพื่อการพัฒนาของเดิมให้ดีขึ้นทำให้เกิดผลงานที่มีลักษณะเฉพาะตน เป็นตัวของตัวเอง ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่า มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตเพียงชนิดเดียวในโลกที่มีความคิดสร้างสรรค์ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาแต่มนุษย์สามารถสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาเพื่อใช้ ในการดำรงชีวิตและสามารถพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้นกว่าเดิม รวมถึงมีความสามารถในการพัฒนาตน พัฒนาสังคม พัฒนาประเทศและรวมถึงพัฒนาโลกที่เราอยู่ให้ มีลักษณะที่เหมาะสมกับมนุษย์มากที่สุดในขณะที่สัตว์ชนิดต่าง ๆ ที่มีวิวัฒนาการเช่นเดียวกับเรายังคงมีชีวิตและความเป็นอยู่แบบ ดั้งเดิมอย่างไม่มีเปลี่ยนแปลงมากกว่าครึ่งหนึ่งของการพบที่ยิ่งใหญ่ของโลกนั้นได้ถูกกระทำขึ้นมาโดยผ่านการค้นพบโดยบังเอิญหรือการค้นพบบางสิ่งขณะที่กำลังค้นหาบางสิ่งอยู่ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์อาจไม่จำเป็นต้องยิ่งใหญ่ถึงขนาดการพัฒนาบางสิ่งขึ้นมาให้กับโลกแต่อาจเกี่ยวข้องกับพัฒนาการบาง สิ่งบางอย่างให้เกิดขึ้นใหม่อาจเป็นสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อตัวของ ตัวเราเอง และอาจพบว่าโลกก็จะเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับวิถีแห่งการเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน ความคิดสร้างสรรค์จึงมีความหมายที่ค่อนข้างกว้างและสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับการผลิต การสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ กระบวนการ หรือวิธีการที่คิดค้นขึ้นมาใหม่ สิ่งที่เราคาดหวังว่าความคิดสร้างสรรค์นั้นจะช่วยให้

การดำเนินชีวิตและสังคมดีขึ้น เกิดความสุขมากขึ้นโดยผ่านกระบวนการที่ได้ปรับปรุงขึ้น ทั้งด้าน ปริมาณและคุณภาพ

องค์ประกอบของกระบวนการศิลปะ

องค์ประกอบของกระบวนการศิลปะเป็นส่วนหนึ่งของการวิจารณ์ศิลปะหรือเป็นความรู้เบื้องต้นของการทำความเข้าใจและซาบซึ้งในความงามทางศิลปะ ทั้งนี้เพราะกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ที่ดำเนินมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นศิลปะของชนชาติใด อาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่ ผู้สร้างงานศิลปะ (art creator) ผลงานศิลปะ (expression media) และผู้รับรู้งานศิลปะ (art perceiver) ซึ่งหมายถึงผู้ชมรวมถึงผู้ใช้ประโยชน์กับงานศิลปะ เช่น ผู้วิเคราะห์วิจารณ์ศิลปะ ดังนั้น การที่ผู้ใดได้สัมผัสรับรู้กับผลงานศิลปะอยาก ที่จะทำความเข้าใจกับศิลปะนั้นต้องถามตนเองก่อนว่ามีจุดประสงค์ที่ต้องการรู้หรือเข้าใจ หากต้องรับรู้ในรายละเอียดเกี่ยวกับสาเหตุ แนวทางการสร้างงาน ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตัวผู้สร้างงาน หรือต้องการรู้ในรูปแบบเนื้อหาเรื่องราวที่ปรากฏในผลงาน ซึ่งองค์ประกอบของการสร้างงานศิลปะทั้ง ๓ ส่วน มีรายละเอียด ดังนี้^๓

๑. ผู้สร้างงานศิลปะ

ผู้สร้างงานศิลปะหรือศิลปิน อาจจะถูกกำหนดตามลักษณะงานที่สร้างโดยมีชื่อเรียกที่ต่างกัน ได้แก่ จิตรกร หมายถึง การเรียก ชื่อศิลปินผู้สร้างสรรค์งานจิตรกรรม ประติมากร หมายถึง การเรียกศิลปินผู้สร้างสรรค์งานประติมากรรม และสถาปนิก หมายถึง การเรียกศิลปินผู้สร้างสรรค์สถาปัตยกรรม นอกนั้นการสร้างสรรค งานศิลปะลักษณะอื่น ๆ มักจะเรียกผู้สร้างสรรค์ว่าเป็นศิลปินแทบทั้งสิ้น การที่ศิลปินจะสร้างงานศิลปะขึ้นมาย่อมต้องมีกระบวนการของพฤติกรรมในการสร้างงานศิลปะ

๒. ผลงานศิลปะ

ผลงานศิลปะแต่ละชิ้นเป็นสิ่งที่ศิลปินสร้างสรรค์ขึ้น เพื่อสื่อ ถึงเนื้อหาเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยรูปแบบต่าง ๆ ถูกสร้างมาในแนวทางและ ทัศนคติ การถ่ายทอดที่แตกต่างกัน เนื่องจากศิลปินไม่ได้ใช้รูปแบบธรรมชาติมาเป็นสื่อถ่ายทอด และจุดหมายของการแสดงออกก็ไม่ต้องทำให้ผู้รับรู้เป็นรูปธรรมชาติดูอะไร สิ่งที่ศิลปินต้องการถ่ายทอด ก็คือศิลปินพยายามถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตนเองที่มีต่อเรื่องราวต่าง ๆ แล้วจินตนาการออกมาเป็นรูปแบบของความรู้สึกนั้น โดยการถ่ายทอดด้วยเทคนิควิธีการต่าง ๆ ได้รูปแบบใกล้เคียงกับที่จินตนาการไว้ ดังนั้น การวิจารณ์ที่ถูกต้องจึงเป็นการตีความจากรูปแบบที่ปรากฏแล้วพยายามรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของศิลปิน โดยพยายามจินตนาการให้

^๓ วัฒนาพร เชื้อนสุวรรณ. สุนทรียศาสตร์. เอกสารประกอบหลักสูตรรายวิชา ๐๗-๒๑๐-๐๑๕ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ จังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

ได้ความรู้สึกในเรื่องราวต่าง ๆ ให้ใกล้เคียงกับที่ศิลปินต้องการรับรู้มากที่สุด มิใช่พยายามดูหรือจินตนาการให้ได้ว่ามันเป็นรูปอะไร

๓. ด้านคุณค่าของผลงานที่แสดงออก

ผลงานศิลปกรรมที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นจากศิลปิน ถ้าวิเคราะห์กันถึงคุณค่าในผลงานศิลปะอย่างแท้จริง ก็อาจแยกการปรากฏคุณค่าได้เป็น ๓ ลักษณะ คือ ๑) คุณค่าที่ปรากฏเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบงานหรือศิลปิน ได้แก่ คุณค่าภายในซึ่งเป็นการสร้างงานเพื่อสนองต่อความต้องการของตัวศิลปินเองกับคุณค่าภายนอกซึ่งเป็นการสร้างผลงานเพื่อให้เกิดคุณค่าต่อสิ่งต่าง ๆ ที่มีใช้ตัวศิลปิน ๒) คุณค่าที่ปรากฏในผลงานได้แก่คุณค่าทางบวกและคุณค่าทางลบ ที่ได้รับการประเมินด้วยคำว่าสวยงาม แปลกตา น่าทึ่ง หรือน่าเกลียด เป็นต้น และ ๓) คุณค่าที่ปรากฏเกี่ยวข้องกับตัวผู้ดูเอง เกิดจากการพิจารณาของผู้ดู ได้แก่ คุณค่าด้านเศรษฐกิจที่ผู้ดูประเมินศิลปะว่ามีประโยชน์ต่อการดำรงชีพของมนุษย์ตัดสินด้วยคำว่า แพง ถูก มีประโยชน์ หรือผู้ดูอาจประเมินคุณค่าทางด้านจริยศาสตร์ ได้แก่ การพิจารณาค่าความประพฤติที่ถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานว่า ดี ถูกต้อง เลว ควร ไม่ควร เช่น การพิจารณาผลงานที่มีลักษณะเป็นศิลปะหรืออนาจาร เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ดูอาจประเมินค่าความคิดว่า เดินตามกฎเกณฑ์ของเหตุผลหรือไม่ โดยการตัดสินด้วยคำว่าสมเหตุผลหรือไม่สมเหตุผล ซึ่งเป็นการประเมินคุณค่าทางตรรกะและถ้าผู้ดูประเมินคุณค่าทางสุนทรียะก็จะเป็นการประเมินค่าของวัตถุ ความคิด ความประพฤติ ว่ามีคุณค่าทางด้านอารมณ์มากหรือน้อยเพียงใด ด้วยคำว่า สวยงาม แปลกตา น่าเกลียด เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการประเมินคุณค่าทางด้านอื่น ๆ อีก คุณค่าทางใดทางหนึ่งจากผลงานชิ้นนั้น ๆ หรืออาจจะมองเห็นคุณค่าหลาย ๆ ทางจากผลงานชิ้นเดียวกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสำหรับการพิจารณาของตัวผู้ดูเองว่าพิจารณาในแง่มุมใด โดยใช้เงื่อนไขกฎเกณฑ์อะไรเข้ามาประกอบพิจารณา

๔. ด้านกฎเกณฑ์ของการสร้างผลงาน

กฎเกณฑ์ทางศิลปะได้แก่กฎเกณฑ์ทางด้านหลักการศิลปะ หรือหลักองค์ประกอบศิลปะ ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่ใช้กันเป็นสากล ในการประเมินผลงานศิลปะ แต่หลักเกณฑ์ทางศิลปะในแต่ละยุคสมัยก็ยังมีข้อปลีกย่อยแตกต่างกันออกไป ซึ่งผู้ดูจะต้องรู้ประวัติศาสตร์ศิลปะและลัทธิศิลปะประกอบการพิจารณาประเมินเพื่อเป็นข้อสังเกตว่าทำไมศิลปกรรมที่เคยเป็นที่ยอมรับในยุคก่อนนั้นดูแล้วก็ไม่เห็นมีอะไรหรือนิยมยกย่องยอมรับกันตรงไหน เพราะอะไร เป็นต้น แม้มาตรการทางศิลปะยังขึ้นกับเงื่อนไขประกอบอื่น ๆ อีก เช่น กลุ่มสังคม ยุคสมัย และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ นอกจากกฎเกณฑ์ที่เป็นหลักทางวิชาการ มาตรการเฉพาะของแต่ละวงการก็ถูกนำมาใช้ในการประเมินด้วยเช่นกัน เช่น ศิลปะชิ้นหนึ่งนำไปให้พ่อค้าตามร้านขายภาพประเมินจะต่างไปจากการประเมินของกลุ่มนักสะสมภาพหรือกลุ่มผู้ประกอบการทางด้านศิลปะด้วยกัน ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละวงการย่อมจะมีมาตรการเฉพาะของวงการนั้น ๆ ดังนั้นหากสามารถทำความเข้าใจกับมาตรการของแต่ละวงการ ได้มากเท่าไร ผู้ดูก็ยิ่ง

สามารถเห็นคุณค่าหรือสามารถประเมินค่าของงานนั้นได้หลายทาง มิใช่แต่จะดูว่าสวย ไม่สวย รู้เรื่อง หรือไม่รู้เรื่องแต่เพียงอย่างเดียว

จุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์

งานศิลปะสมัยปัจจุบันจะสร้างสรรค์งานศิลปะในรูปแบบที่มีความหลากหลายมากขึ้น ทำให้มีขอบข่ายกว้างขวางมากขึ้น แต่ไม่ว่าจะเป็นไปในลักษณะใดก็ตามงานศิลปะทุกประเภทจะให้คุณค่าที่ตอบสนองต่อมนุษย์ในด้านที่เป็นผลงานการแสดงออกของอารมณ์ ความรู้สึกความคิด และเป็นการสื่อถึงเรื่องราวที่สำคัญหรือเหตุการณ์ที่ประทับใจเป็นการตอบสนองกิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะนั้นเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถและสอดคล้องกับหลักพัฒนาของผู้เรียนเป็นอย่างดี กิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะนี้ไม่เพียงแต่ส่งเสริมการประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อมือตาและการผ่อนคลายความตึงเครียดเท่านั้น แต่ยังเป็นการส่งเสริมความคิดอิสระจากจินตนาการ ความรู้สึกที่ได้สัมผัสจริง ฝึกการรู้จักทำงานด้วยตนเองและฝึกการแสดงออกสร้างสรรค์ทั้งความคิดและการกระทำที่ถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปะและยังนำไปสู่การเรียนรู้ เขียน อ่านอย่างสร้างสรรค์ต่อไป โดยมีจุดมุ่งหมายของกิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะ แบ่งออกเป็น ๕ ประการ คือ ๑) ส่งเสริมความคิดอิสระ ๒) ส่งเสริมความมั่นใจ กล้าคิดและ กล้าแสดงออก ๓) ส่งเสริมความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ ความคิดยืดหยุ่น ความคิด คล่องตัวและความคิดอเนกนัย ๔) ส่งเสริมความรู้จักทำงานด้วยตนเอง และ ๕) ส่งเสริมให้เกิดผลงานของผู้เรียน^๔

มัย ตะติยะ^๕ ได้กล่าวถึง การสร้างสรรค์งานศิลปะทัศนศิลป์ว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความรู้สึกรวมของมนุษย์ในด้านความงามและเรื่องราว ซึ่งความงามและเรื่องราวที่จะนำมาสร้างเป็นการสื่อความหมายของทัศนศิลป์ ย่อมมีอยู่รอบตัวศิลปิน สิ่งที่พบและเห็นคุ้นเคยในชีวิตประจำวันเป็นวัตถุดิบที่จะนำมารวบรวมเป็นความคิดและจินตนาการ ถ่ายทอดสร้างสรรค์ออกมาเป็นผลงานทัศนศิลป์ โดยทัศนศิลป์มีองค์ประกอบของสิ่งที่สามารถสัมผัสรับรู้ได้ด้วยตาในลักษณะการมองเห็น ได้แก่ การรับรู้ทางการมองเห็นในมิติแขนงจิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรม เป็นต้น

ประเภทความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๑. ความคิดสร้างสรรค์ทางความคิด (Creative in thinking) คือ การคิดแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนางาน หรือการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ และเจริญก้าวหน้า รู้จักการศึกษาวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ปัญหาเพื่อนำมาวางแผนงานต่อไป

^๔ อารี พันธุ์มณี. ฝึกให้คิดเป็น คิดให้สร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : ไยใหม่, ๒๕๔๗. หน้า ๔๗.

^๕ มัย ตะติยะ. ภาพทิวทัศน์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วาดศิลป์, ๒๕๔๗. หน้า ๕๔-๕๕.

๒. ความคิดสร้างสรรค์ทางความงาม (Creative in beauty) คือ การสร้างสรรค์ความงามที่แปลกใหม่ให้งดงามและมีคุณค่ายิ่งขึ้น ซึ่งเป็นความคิดสร้างสรรค์ในทางปฏิบัติ เช่น การสร้างสรรค์งานศิลปะ การตกแต่งบ้าน ห้องเรียน สำนักงาน ให้มีความแปลกใหม่

๓. ความคิดสร้างสรรค์ทางประโยชน์ใช้สอย (Creative in function) คือ การสร้างสรรค์ดัดแปลงสิ่งต่าง ๆ ให้มีคุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย เช่น งานสิ่งประดิษฐ์ งานศิลปะที่นำวัสดุต่าง ๆ ผลิตผลงานขึ้นให้เกิดประโยชน์ใช้สอย เป็นต้น

องค์ประกอบของการสร้างสรรค์งานศิลปะ

การสร้างสรรค์จะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวกำหนดแนวทางและรูปแบบ และต้องอาศัยสามารถที่ยอดเยี่ยมของศิลปิน ซึ่งเป็นความสามารถเฉพาะตนจนเกิดความชำนาญที่เกิดจากการฝึกฝนและความพยายามอันน่าทึ่งจากฝีมืออันเยี่ยมยอดจะสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่มีความงาม ดังที่ กัตเซลและซีซิคเซนไมฮาลยี^๖ ได้ศึกษาผู้สร้างสรรค์งานสาขาทัศนศิลป์แบ่ง ออกเป็น ๕ ประเด็น คือ ๑) คุณลักษณะของศิลปิน ๒) บุคลิกภาพของศิลปิน ๓) ความแตกต่างระหว่างศิลปิน ๔) การติดตามศิลปินที่ประสบความสำเร็จ และ ๕) การมองเห็นปัญหาในกลุ่มศิลปิน

ลักษณะองค์ประกอบของการสร้างสรรค์งานศิลปะแบ่งเป็น ๒ องค์ประกอบ คือ ๑) องค์ประกอบตามธรรมชาติ จะพบว่าสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ประกอบด้วย ต้นไม้ ลำธาร ภูเขา มนุษย์ก็เช่นกันย่อมประกอบด้วยบุคคลในครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล ภาค ดังนั้น องค์ประกอบตามธรรมชาติ มักมีส่วนสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์งานศิลปะ เพราะมนุษย์ได้แนวคิดจากธรรมชาติและ ๒) องค์ประกอบที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ จากนิยามทางศิลปะที่ได้กล่าวถึงศิลปะ คือ ผลงานของมนุษย์ที่สร้างขึ้นด้วยความคิดสร้างสรรค์ สติปัญญา ทั้งด้านการแสดงออกและผลงาน ดังนั้นสิ่งใดก็ตามที่สร้างขึ้นโดยฝีมือของมนุษย์ด้วยความคิดอันบริสุทธิ์ ที่เราเรียกว่า “งานศิลปะ” งานศิลปะเกิดจากกิจกรรมการสร้างสรรค์ที่สามารถแสดงให้เห็นรูปแบบต่าง ๆ กัน^๗

กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะ

การสร้างสรรค์งานศิลปะมีกระบวนการหรือขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

๑. การรับรู้ (Perception) คือ การที่มนุษย์ใช้ประสาทสัมผัสด้านต่าง ๆ รับรู้และชื่นชมในธรรมชาติและสภาพแวดล้อมรอบตัว ได้แก่ การสัมผัสรับรู้ด้วยประสาทตาในการมองเห็นความงามของธรรมชาติ เช่น ภาพดอกไม้ที่ชูช่ออยู่เหนือน้ำ ภาพดวงอาทิตย์ยามลับขอบฟ้า และการสัมผัสด้วย

^๖ Gatzels, J. W., and Csikszentmihalyi, M. *The Creative Vision: A Longitudinal Study of Problem Finding in Art*. New York: Wiley and Winston, ๑๙๗๖. P. ๑๑๔-๑๑๕.

^๗ ไชยยศ จันทราทิพย์และคณะ. การสร้างกระบวนการในการวิจัยสร้างสรรค์ศิลปะ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๐. หน้า ๑๒-๑๓.

ประสาทหูในการได้ยินเสียงจากธรรมชาติหรือจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เสียงนกร้องอันไพเราะ และบริสุทธิ์ เสียงน้ำตกกระทบโขดหิน ภาพและเสียงเหล่านี้เป็นแรงบันดาลใจให้มนุษย์สร้างสรรค์งานศิลปะ เช่น วาดภาพบันทึกความงามและความรู้สึกจากธรรมชาติ แต่งเพลงหรือบรรเลงดนตรีบรรยายความงามของธรรมชาติหรือเลียนเสียงธรรมชาติ

๒. ประสบการณ์ (Experience) คือ การที่มนุษย์ผ่านภาวะการรับรู้ ได้เห็น ได้ฟัง และได้ปฏิบัติด้วยตนเองมาแล้วบ่อยครั้งจนสั่งสมเป็นประสบการณ์และความชำนาญ เช่น ศิลปินมีใจรักและชื่นชมความงามของธรรมชาติโดยเฉพาะดอกไม้ นานาพรรณ จึงมักจะเข้าไปสัมผัสชื่นชมกับความงามของธรรมชาติเหล่านั้น และนิยมถ่ายทอดความงามด้วยการวาดภาพ จึงเกิดประสบการณ์และความชำนาญในการวาดภาพธรรมชาติเป็นพิเศษ ศิลปินบางคนมีความเจนจัดในการวาดภาพสีน้ำ นักเรียนอาจวาดภาพจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

๓. จินตนาการ (Imagination) คือ การคิดสร้างภาพในจิตใจก่อนที่จะสร้างสรรค์ออกมาเป็นผลงานศิลปะโดยมีพื้นฐานมาจากการได้สัมผัส รับรู้ธรรมชาติและสภาพแวดล้อมจนเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานศิลปะ สั่งสมเป็นประสบการณ์และความชำนาญ ขยายผลเป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะด้วยจินตนาการ มิใช่เพียงการถ่ายทอดจากประสบการณ์และจากสิ่งที่ตามองเห็นเท่านั้น แต่เป็นการแสดงออกจากภายในสู่ภายนอก สะท้อนความคิดสร้างสรรค์อย่างอิสระและหลากหลาย ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพการรับรู้ แรงบันดาลใจ และประสบการณ์ของผู้สร้างสรรค์งานที่แตกต่างกัน

แนวทางการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของงานศิลปะ

การวิเคราะห์และการประเมินคุณค่าของงานศิลปะโดยทั่วไปจะพิจารณาจาก ๓ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านความงาม เป็นการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าในด้านทักษะฝีมือ การใช้ทัศนธาตุทางศิลปะ และการจัดองค์ประกอบศิลปะแสดงถึงผลงานความงามของศิลปะได้อย่างเหมาะสมสวยงาม และส่งผลต่อผู้ดูให้เกิดความชื่นชมในสุนทรียภาพ ลักษณะการแสดงออกทางความงามศิลปะจะแตกต่างกันออกไปตามรูปแบบของยุคสมัย ผู้วิเคราะห์และประเมินคุณค่าจึงต้องศึกษาให้เกิดความรู้ความเข้าใจ

๒. ด้านสาระเป็นการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของผลงานศิลปะแต่ละชิ้นว่ามีลักษณะที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนจุดประสงค์ต่าง ๆ ทางจิตวิทยาให้สาระอะไรกับผู้ชมซึ่งอาจเป็นสาระเกี่ยวกับธรรมชาติ สังคม ศาสนา การเมือง ปัญญา ความคิด จินตนาการ และความฝัน

๓. ด้านอารมณ์ความรู้สึกเป็นการคิดวิเคราะห์และประเมินคุณค่าในด้านคุณสมบัติที่สามารถกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกและสื่อความหมายได้อย่างลึกซึ้งของวัสดุซึ่งเป็นผลของการใช้เทคนิคแสดงออกถึงความคิด พลัง ความรู้สึกที่ปรากฏอยู่ในผลงาน

กระบวนการวิจารณ์งานศิลปะตามหลักการและวิธีการ

๑. ชั้นระบุข้อมูลของผลงานเป็นข้อมูลรายละเอียดสังเขปเกี่ยวกับประเภทของงาน ชื่อผลงาน ชื่อศิลปิน ขนาด วัสดุ เทคนิค วิธีการ สร้างเมื่อพ.ศ.ใด ติดตั้งอยู่ที่ไหน รูปแบบการสร้างสรรค์เป็นแบบใด

๒. ขั้นตอนการพรรณนาผลงานเป็นการบันทึกข้อมูลจากการมองเห็นภาพผลงานในขั้นต้นว่าเป็นภาพอะไร เช่น ภาพคน ภาพสัตว์ ภาพทิวทัศน์ ภาพหุ่นนิ่ง เป็นต้น มีเทคนิคการสร้างสรรค์แบบใด

๓. ชั้นวิเคราะห์ เป็นการดูลักษณะภาพรวมของผลงานว่าอยู่ในประเภทใด พิจารณา รูปแบบการถ่ายทอดเป็นแบบใด จำแนกทัศนธาตุและองค์ประกอบศิลปะออกจากภาพรวมเป็นส่วนย่อยให้เห็นว่ามีหลักการจัดภาพที่กลมกลืนหรือขัดแย้งอย่างไร

๔. ชั้นตีความเป็นการค้นหาความหมายของผลงานของศิลปินหรือผู้สร้างสรรค์ต้องการที่จะสื่อให้ผู้ชมผลงานได้รับรู้เกี่ยวกับอะไร เช่น สภาพปัญหาในชุมชน สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

๕. ชั้นประเมินผล เป็นการประเมินคุณค่าของผลงานศิลปะชิ้นนั้นจากการพิจารณาทุกข้อในเบื้องต้น สรุปให้เห็นข้อดีและข้อด้อยในด้านเนื้อหาและเรื่องราว หลักทัศนธาตุและหลักการจัดองค์ประกอบศิลปะ ทักษะ ฝีมือ และการถ่ายทอดความงาม เพื่อการพัฒนาหรือตัดสินผลงานชิ้นนั้น

แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะร่วมสมัย (Contemporary Art)

๑. ศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art)

ศิลปะร่วมสมัย (Contemporary Art) หรืออาจเรียกว่า ศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art) คือศิลปะที่เกิดขึ้นในช่วงในศตวรรษ ๑๙๘๐ โดยแนวคิดของศิลปะสมัยใหม่นั้นเกิดขึ้นเพื่อต่อต้านแนวคิดศิลปะแบบหลักวิชา ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ยุคเรเนอซองค์ เป็นต้นมา ในความหมายของคำว่าสมัยใหม่ หรือคำว่าโมเดิร์นนั้นเราอาจจะมองได้สองนัยยะ นัยยะแรกขึ้น การเกิดขึ้นมาอย่าง “ร่วมสมัย” คือหมายถึง ศิลปะหรือสิ่งใดก็ตามที่ศิลปินสร้างขึ้นในช่วงเวลานั้น ๆ เราก็สามารถเรียกศิลปะประเภทนั้นว่าศิลปะสมัยใหม่ อีกนัยยะหนึ่ง คำว่าสมัยใหม่ใหม่ก็คือการต่อต้านของเก่า หรือสิ่งที่ปฏิบัติกันมาจนเป็นประเพณี ซึ่งในที่นี้ก็คือการที่ศิลปะแบบสมัยใหม่ต่อต้านศิลปะแบบหลักวิชานั้นเอง

ศิลปะสมัยใหม่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของโลกตะวันตกเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของเหล่าศิลปินเปลี่ยนแปลงไป วิรุณ ตั้งเจริญ ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนผ่านมาสู่ศิลปะสมัยใหม่ไว้ว่า เมื่อโลกสมัยใหม่พัฒนาขึ้นมาในยุโรปช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ทั้งปรัชญาความเชื่อที่เชื่อมั่นในความสามารถของมนุษย์ การปกครองระบอบประชาธิปไตย ชนชั้นกลางมีอำนาจ การปฏิวัติอุตสาหกรรม ความเจริญรุ่งเรืองทางวิทยาศาสตร์ การศึกษาสมัยใหม่ ศิลปะก็พัฒนาไปสู่ศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art)

ด้วย ทั้งศิลปะการแสดง ดนตรี วรรณกรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม จากวิจิตรศิลป์ (Fine Art) สู่วิสัยศิลป์ (Visual Art) ที่เชื่อในโลกปัจจุบัน สิ่งประจักษ์และการรับรู้ (Perception) ปรัชญาการต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ศิลปะสมัยใหม่ทางด้านทัศนศิลป์ได้ก่อให้เกิดศิลปะจินตนิยม (Romanticism) ศิลปะลัทธิประทับใจ (Impressionism) ศิลปะลัทธิรุนแรง (Fauvism) ศิลปะลัทธิแสดงออก (Expressionism) ศิลปะบาศกนิยม (Cubism) ศิลปะลัทธิดาดา (Dadaism) ศิลปะลัทธิเหนือจริง (Surrealism) ศิลปะป๊อป (Pop Art) และอีกมากมาย^๔

จุดเริ่มต้นของศิลปะสมัยใหม่เกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์ในยุโรป ในช่วงปลายศตวรรษที่ ๑๗ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้นพบของไอแซค นิวตัน (Isaac Newton. ๑๖๔๒-๑๗๒๗) ในกฎแรงโน้มถ่วงของโลก ซึ่งทำให้โลกในขณะนั้นเริ่มหันมาสนใจวิทยาศาสตร์อย่างจริงจัง นอกจากนั้นนิวตันยังได้ศึกษาเรื่องแสงจากดวงอาทิตย์และอธิบายเกี่ยวกับแสงสีขาว โดยการทดลองฉายแสงเข้าไปในช่องมืด และได้ทดลองนำแท่งแก้วสามเหลี่ยมหรือแท่งปริซึมมาวางรับแสงแดด ทำให้เขาพบปรากฏการณ์รุ้งกินน้ำ เขาพบว่าลำแสงสีขาวของดวงอาทิตย์แท้ที่จริงแล้วประกอบด้วยสีต่าง ๆ ถึงเจ็ดสีคือ ม่วง คราม น้ำเงิน เขียว เหลือง แสด แดง ตามลำดับที่ปรากฏบนฉากรุ้ง สิ่งนี้ทำให้นิวตันตื่นตัวมาก เขาได้อธิบายว่า แสงมีการหักเห และเนื่องจากความยาวของคลื่นแสงต่างกันจึงปรากฏให้เป็นสีที่ต่างกัน และให้เหตุผลว่าการสะท้อนกลับของแสงทำให้เราเห็นว่าวัตถุนั้นมีสีอะไร ซึ่งถือเป็นการค้นพบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นให้โลกพัฒนาขึ้นอย่างมาก

๒. ศิลปะหลังสมัยใหม่ (Post-Modern Art)

หลังจากที่โลกเข้าสู่ในยุคสงครามโลกครั้งที่ ๑ เกิดวิกฤตข้าวยากหมากแพงขึ้นทั่วโลก ผู้คนทั่วโลกต่างลำบากจากภาวะสงคราม กลุ่มศิลปินบางส่วนต้องหลบภัยสงคราม หยุดการทำงานศิลปะ แต่อย่างไรก็ดี ด้วยสภาวะเช่นนี้เองจึงเกิดกลุ่มศิลปะกลุ่มหนึ่งขึ้นมาในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ซึ่งต่อต้านความไร้เหตุผลของมนุษย์ในการทำสงคราม โดยลัทธิเดซ โรทิตะสุขได้กล่าวถึงความเป็นมาของศิลปะกลุ่มนี้โดยกล่าวอ้างจากหนังสือของ ฮานน์ ริชเทอร์ ไว้ว่า นอกจากนั้น การเกิดขึ้นของสงครามโลกครั้งที่ ๑ ที่ผู้คนแหวดล้อมไปด้วยความเสื่อมโทรมเนื่องจากภัยสงคราม การไร้ที่อยู่อาศัย การขาดอาหาร สภาพความล่มสลาย รวมถึงการไร้ความมั่นคงในชีวิตและสังคม ด้วยเหตุนี้ เมื่อซูริก (Zurich) ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ จึงกลายเป็นสถานที่ ๆ เป็นแหล่งรวมของเหล่าปัญญาชน นักคิด ศิลปิน กวี นักประพันธ์ ในสายต่าง ๆ ที่ล้วนต่างหลบหนีสภาพความกดดันทางสงคราม การเมือง กอปรกับพัฒนาการของขบวนการทางศิลปะที่มีพัฒนาการของขบวนการทางศิลปะโดยกลุ่มศิลปินหัวก้าวหน้าผนวกกับความเคลื่อนไหวของกลุ่มหรือลัทธิต่าง ๆ ศิลปินและนักคิดส่วนหนึ่งจำเป็นต้องอพยพย้ายถิ่นไปอยู่ในประเทศอย่าง สวิตเซอร์แลนด์ และสหรัฐอเมริกา ในข้อเขียนที่ชื่อว่า “ดาดา เกิดขึ้นอย่างไร”

^๔ วิรุณ ตั้งเจริญ, ศิลปะหลังสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร: อีแอนด์ไอคิว, ๒๕๔๗), หน้า ๕๕.

(How did Dada begin ?) ของ ฮานส์ ริชเทอร์ (Hans Richter) ได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญครั้งนี้ว่า

ในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๑๕ ขณะที่สภาวะสับสนได้เกิดขึ้น เวลานั้น นักประพันธ์ร่างผอมสูงชาวเยอรมันคนหนึ่งได้เดินทางเข้ามาลี้ภัยในสวิสเซอร์แลนด์ เขาคนนั้น คือ ฮูโก บอลล์ (Hugo Ball) กับ คู่รักของเขา “เอ็มมี เฮนนิ่งส์” (Emmy Henning) ที่เป็นทั้งนักร้องและนักอ่านกวี บอลล์ เป็นทั้งนักคิดและกวี นอกจากนี้เขายังสนใจในปรัชญาการประพันธ์ นวนิยาย เป็นนักแสดงคาบาเร่ต์และมีบทบาทเป็นผู้สื่อข่าวด้วย เขาเป็นผู้มีศรัทธาแรงกล้าตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเยาว์ในการเป็นผู้เสียสละและละทิ้งชีวิตที่สุขสบายส่วนตัว เพื่อไปอาศัยอยู่กับชาวนาที่ยากเข็ญ แม้กระทั่งการก่อตั้งคาบาเร่ต์ วอลแทร์ นอกจากนี้จะเป็นที่รวมกันของพวกปัญญาชนและศิลปินอันทำให้เกิดความเคลื่อนไหวของการก่อรูปทางความคิดของศิลปะดาดา แล้ว คาบาเร่ต์ วอลแทร์ ยังเป็นที่ ๆ เขาใช้สำหรับเป็นที่ช่วยเหลือเหล่าผู้ด้อยโอกาสทางสังคมที่อยู่ในช่วงภัยสงครามอีกมากมาย^๙

การจะก่อให้เกิดศิลปะหลังสมัยใหม่ได้นั้น บริบททางสังคมในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ การเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ก็ต้องมีการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันด้วย นั่นคือการมีแนวโน้มที่จะเข้าสู่ยุคหลังสมัยใหม่ โดยเฉพาะสาขาศาสตร์อื่น ๆ ได้ดีที่สุดดังที่ ธีรยุทธ บุญมี ดังสรุปแนวคิดของปรัชญาหลังสมัยใหม่ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะหลังสมัยใหม่ไว้เป็นประเด็นดังนี้

๑. ปรัชญาวิพากษ์ มองศิลปะแบบใหม่ๆ ด้วยซากากำกวม ๒ ด้าน คือ กลุ่มหนึ่ง เช่น Horkheimer, Marcuse มองว่า ศิลปะเหล่านี้มิได้กลายเป็นแบบแผน (standardization) เป็นการสร้างความสร้างสรรค์ความเป็นตัวตนเฉพาะแบบเทียมๆ เช่น Pop Rock รวมทั้งภาพเขียนที่ทำตามๆ กัน ไม่ว่าจะ เป็น Abstractionism, Color Fields หรือ Pop arts แต่อีกส่วนหนึ่ง เช่น Adorno มองว่าศิลปะที่มุ่งขบถต่อขนบและสร้างความแยกแยะ (dissonance) ในอารมณ์ความรู้สึกและความคิด เป็นศิลปะแท้ “ก้าวหน้า” ที่ช่วยวิพากษ์สังคมได้

๒. ปรัชญาแนว Post Modern หากมนุษย์ไม่สามารถเข้าถึงความจริงได้ เพราะมนุษย์ต้องมองต้องคิดผ่านแว่นภาษา พวกเขาจึงปฏิเสธการหยั่งรู้ความจริง มองว่าความจริงเป็นสิ่งที่เราสร้างขึ้น โดยระบบภาษาโดยสำนวนโวหาร การจูงใจ การบิดเบือน หลอกหลวงซ่อนเร้น ภายใต้ความขลังของทฤษฎีหรือวาทกรรม แบบต่าง ๆ หรือภายใต้ระบบปรัชญาที่ซับซ้อน หรือภาพลักษณ์ (metaphors) ที่ง่าย ๆ ก็ได้ ในที่สุดพวกเขาจึงนิยมมองโลกข้างนอกทุก ๆ อย่าง เป็นเสมือนพื้นที่ว่างที่เราจะได้ใส่ความคิด ความเชื่อของเราลงไป (ภาษาในทางปรัชญา คือ เต็ม signifier หรือตัวหมาย) โลกทางสังคม

^๙ สิทธิเดช โรหิตะสุข, กลุ่มศิลปวัฒนธรรมในประเทศไทย บทสำรวจสถานภาพ และ ความเคลื่อนไหว ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๑๖-๒๕๓๐, [ม.ป.ท. : ม.ป.พ.,๒๕๕๒], หน้า ๔๑-๔๒.

วัฒนธรรม หรือการเมืองของมนุษย์ จึงเป็นเหมือนพื้นที่ว่างที่มีการช่วงชิงกันเต็มสัญญา ความคิด ความเห็นลงไป การเมืองยุค Post Modernจึงเป็นการเมืองของการช่วงชิงพื้นที่ด้านต่าง ๆ ศิลปะ Modernism ก็เริ่มต้นด้วยคติแบบนี้มาตั้งแต่ทศวรรษ โดยที่ขณะนั้นยังไม่มีการพัฒนาปรัชญา Post modern เช่น Cubism ก็มองโลกเป็นพื้นที่ว่างจะใส่เส้นสี รูปทรงต่าง ๆ ลงไปตามแต่ศิลปินจะเห็น เหมาะเห็นงาม Abstractionism ก็พยายามจะถอยจากโลกของความเป็นจริงอย่างสิ้นเชิง

๓. ปรัชญาแนว Post Modern ไม่เชื่อว่าจะมีความจริงเป็นผู้เดียว แต่ไม่มีความจริงหรือความเป็นจริงที่มองได้จากหลายมุมมอง จึงสอดคล้องกับศิลปะ Cubism ซึ่งบิดผสม perspective ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

๔. ปรัชญาหลายสกุลรวมทั้งจิตวิทยาในศตวรรษที่ ๒๐ มองว่ามนุษย์ไม่ได้อยู่ด้วยเหตุผลหรือเจตจำนงเพียงอย่างเดียว แต่มีพลังทางความปรารถนาทางอารมณ์ที่ถูกปิดกั้นไว้ ควรปลดปล่อยออกมาเพื่อให้ได้เป็นมนุษย์ที่เต็มสมบูรณ์ แนวคิดเช่นกันนี้ทำให้เกิดศิลปะแบบ Expressionism Post Expressionism Surrealism ซึ่งใช้สี เส้นสาย แสดงอารมณ์รุนแรง ความรู้สึกที่เพิ่มขึ้น หรือใช้ในลักษณะที่บิดเบี้ยวไม่มีระเบียบแบบแผนเสื่อมถอยเพื่อสะท้อนจิตใต้สำนึก ความฝัน แรงปรารถนาที่ถูกปิดกั้น

๕. ประมาณทศวรรษ ๑๙๒๐-๓๐ เกิดศิลปะกลุ่ม Dada ซึ่งเสนอว่าศิลปะก็คือความไร้สาระ อะไรก็สามารถเป็นงานศิลปะได้ จึงเกิดเป็นแนวปฏิเสศศิลปะ non-arts ซึ่งแนวคิดนี้ทำได้โดยการกลับหัว (reversal) เช่น เอาของต่ำ สกปรก เพศ รุนแรง โหดร้าย ทารุณ เล่นๆ ถูกลืม มองข้าม มาเป็นประเด็นสร้างงานศิลปะ เช่น โกล้อม อูจจาระ พื้นที่ว่าง ของจากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นหัวตรงกันข้ามกับศิลปะ หรือสามารถทำได้อีกทาง คือ การเสียดสี (irony) เช่น เอาไม้หนีบมาทำประติมากรรมขนาดใหญ่ประดับอาคาร เอารูปนักคิดมานั่งบนโกล้อม เป็นต้น แนวคิดนี้ตรงกับปรัชญา Post Modern ที่ต้องการถอดรื้อ (deconstruct) ระบบคิดหรือความเชื่อเดิม โดยใช้วิธีการเกี่ยวกับศิลปะ Dada

๖. ศิลปะ Avant-Garde หรือ สกุกแหวกแนว มีข้อคิดซึ่งกลายเป็นหัวใจอยู่ที่การ “ต้องใหม่อย่างเสมอ” ของศิลปะยุค Modernism ทั้งหมดแนวคิดต้องใหม่อยู่เสมอ ทำให้ศิลปะในศตวรรษที่ ๒๐ เคลื่อนตัวไปอย่างรวดเร็ว และบางจังหวะก็หมดแรงสร้างสรรค์ แนวคิด Post Modern ก็ประสบปัญหาคล้ายคลึงกันแต่ก็ยังมุ่งวิพากษ์ศิลปะ Avant-Garde เพียงแต่เปลี่ยนมุมไปเป็นทางการหาความต่างหรือเลือกอื่น แต่ยังคงฐานะอภิสิทธิ์ของการเป็นงานศิลปะ หรือศิลปะที่มีฐานะสูงของตนเองอยู่ Post Modern ปฏิเสธการแบ่งแยกเช่นนี้ และเสนอให้สร้างการเมืองของสุนทรียะการเมืองของความแตกต่างการเมืองทางเลือกสุนทรียะทางเลือก ฯลฯ ขึ้น

๗. ปรัชญา Post Modern ปฏิเสธอำนาจของกรอบ ระเบียบ โครงสร้าง Form สำนักคิด สกุลศิลปะ จารีตเดิม authority (เช่น หอศิลป์ gallery) นักวิจารณ์ศิลปะประวัติศาสตร์ศิลปะ พวก

เขาจึงต้องนึกแหวกแนวอยู่ตลอดการปฏิเสธารัตเดิมในลักษณะสกุลเดิม เกิดขึ้นตั้งแต่แนวศิลปะ impressionism และ expressionism การปฏิเสธารัตเดิมในแง่เป็นงานที่ต้องงาม เต็ม สมบูรณ์ ถาวร เกิดศิลปะแบบ events arts ศิลปะการจัดวาง (installation arts) ศิลปะแบบ minimalist ฯลฯ การปฏิเสธต่ออำนาจ เช่น การจัดแสดงตามถนน slum gallery ตามพับ การแสดงศิลปะหรือความสนใจศิลปะแนวสมัครเล่นของบุคคลทั่วไป เช่น เด็ก คนเกษียณอายุ ดารา นักร้อง อย่างกว้างขวางปฏิเสธต่อ form โครงสร้าง เช่น สถาปัตยกรรม Post Modern ของ Frank Gehry

๘. การปฏิเสธว่าศิลปะเป็นของสูงส่ง เกิดโดยกระแสปฏิวัติวัฒนธรรมแบบประชานิยมถือว่าวัฒนธรรมไม่ได้ถูกผูกขาดอยู่ในชนชั้นสูง หรือผู้รู้เท่านั้น ชาวบ้านบางคนก็อาจมีวัฒนธรรม รสนิยมสุนทรีย์ของตนเองได้ มีการศึกษาวิจัย ยอมรับคุณค่า รสนิยม วิถีชีวิตชาวบ้านมากขึ้น เป็นสาเหตุให้สินค้าวัฒนธรรม เช่น ดนตรี Pop เพลงลูกทุ่ง ฯลฯ ได้รับความนิยมมากขึ้น ในวงการศิลปะแนวคิดนี้ปรากฏตั้งแต่ทศวรรษ ๑๙๕๐ ในงานของ Andy Warhol ที่นำเอาวัสดุธรรมดาในชีวิตประจำวันมาเป็นงานศิลปะ และปรากฏในปรัชญา Phenomenology หรือธรรมดาศาสตร์ของ Husserl และ Heidegger^{๑๐}

ความหลากหลายแฝงด้วยความสับสนระคนปะปนกัน แทรกซ้อนอยู่ในชายคาของคำว่า “ศิลปะ” พื้นที่จริงและพื้นที่ของศิลปะเหลื่อมล้ำจนแยกไม่ออกกว่าส่วนไหนคือจุดสิ้นสุดของศิลปะ ส่วนไหนคือชีวิตสังคมทั่วไป หรือหลายคราวอุดมการณ์ของศิลปะร่วมสมัยหลายประเภท คือการคงไว้ซึ่งความคลุมเครือและสับสนดังกล่าว พร้อมความเสี่ยงที่จะย้อนแย้งเข้าตัว ไม่ว่าจะด้วยหัวข้อหรือกระบวนการ ศิลปะร่วมสมัยกลับยิ่งต่อยอดย้ำสภาพการเป็นสิ่งแปลกปลอมที่ผู้คนสามัญไม่สามารถเข้าถึง ศิลปะร่วมสมัยที่สร้างความหลากหลายโดยพยายามแทรกตัวเข้ามาใกล้ผู้ชม ทำตนสนิทชิดเชื้อด้วย ให้จับต้องได้ หยิบฉวยได้ “เล่น” ได้ด้วย เมื่อศิลปะหลังสมัยใหม่ล้มล้างชนชั้นการแบ่งแยกระหว่าง high art & low art เมื่อสอยศิลปะลงมาจากหอคอยงาช้างเพื่อให้ศิลปะติดดินยิ่งขึ้น จนมีสภาพที่มอมแมม จำหน้าไม่ได้ รวมกลุ่มไปในข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน (หม้อ ชาม ไห ไก่ กระทะ เครื่องดูดฝุ่น) ก็สามารถแปลงและจำแลงเป็นผลงาน นับตั้งแต่ถือสวมชิ้นหนึ่งเข้าพิพิธภัณฑน์) ท้ายสุด ไม่ใช่คำถามอมตะที่ว่า ศิลปะคืออะไร? จะปรากฏผุดโผล่กลับคืนมาเท่านั้น แต่รวมไปถึงคำถามที่ว่า ศิลปะอยู่ที่ไหน^{๑๑}

^{๑๐} อธิษฐาน บุญทิ, **ถอดรื้อปรัชญาและศิลปะแบบตะวันตกเป็นศูนย์กลาง**, (กรุงเทพมหานคร: สายธาร, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๒-๑๗๖.

^{๑๑} สายันต์ แดงกลม, “ล้าแลในมนุษยศาสตร์ไทย”, ใน **ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในมนุษยศาสตร์**, เกษม เพ็ญภินันท์, บรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: วิชาสา, ๒๕๕๒), หน้า ๖๕.

๓. ศิลปะเชิงแนวคิด (Conceptual Art)

การสร้างสรรคผลงานศิลปะโดยใช้ศิลปะเชิงแนวคิด (Conceptual Art) ผู้วิจัยจำเป็นที่จะต้องเข้าใจแนวคิดและกระบวนการของศิลปะเชิงแนวคิด (Conceptual Art) นับเป็นแนวความคิดหลักในการสร้างสรรค์ศิลปะหลังสมัยใหม่ ซึ่งยึดถือแนวความคิดและกระบวนการมากกว่าผลงานศิลปะหรือวัตถุทางศิลปะ (Art object) โดย อาร์ สุธิพันธุ์ ได้ให้ความหมายของคำว่า ศิลปะเชิงแนวคิด (Conceptual Art) ไว้ดังนี้

คำภาษาอังกฤษว่า Concept แปลเป็นคำไทยว่า “ความคิดรวบยอด” ซึ่งเข้าใจกันทั่วไปทางราชบัณฑิตเรียกว่า “สังกัป” ปรากฏว่ามีผู้เข้าใจบ้าง แต่ดูจะเข้าใจกันดีน้อยกว่าความคิดรวบยอด หมายถึง ผลสรุปอันเกิดจากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่บุคคลได้รับรู้ ได้สัมผัสแล้วความคิดแยกแยะจัดหมวดหมู่ตามความเป็นจริง ตามเหตุผล ตามคุณสมบัติ และตามความคิดเห็นของตนเอง เมื่อนำมาใช้เรียกรูปแบบศิลปะที่มองเห็นว่า ศิลปะเชิงแนวคิด (Conceptual Art) จึงหมายถึงรูปแบบศิลปะที่ถือความคิดรวบยอดเป็นพื้นฐาน สำหรับแสดงออกให้มองเห็นเป็นรูปแบบที่ศิลปินร่วมสมัยในปัจจุบันสร้างขึ้นประมาณ ๑๐ กว่าปีมาแล้วและเริ่มเป็นที่นิยมในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอเมริกา^{๑๒}

๔. ศิลปะเชิงสารคดี (Documentary Art)

ศิลปะเชิงสารคดี (Documentary Art) แม้ยังไม่มีคำแปลในภาษาไทยที่ชัดเจน แต่เมื่อเราแยกคำสองคำออกจากกันแล้ว คำว่า Documentary มีความหมายว่า การค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลในเชิงสารคดี เมื่อมารวมกับคำว่าศิลปะแล้ว พอจะอนุมานได้ว่าหมายถึง ศิลปะที่เน้นการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลในเชิงสารคดี

ในกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะ Richard Long จะเดินทางกว่า ๑๐๐ ไมล์เป็นเวลาหลายวันหรือหลายสัปดาห์ผ่านดินแดนทุรกันดาร เช่น ในชนบทของอังกฤษ ไอร์แลนด์ สกอตแลนด์ เพื่อหาเขาในประเทศเนปาลและญี่ปุ่น ทุ่งกว้างในทวีปแอฟริกา ประเทศเม็กซิโก ประเทศโบลีเวีย เขาได้บันทึกการเดินทางด้วยการจดบันทึก ภาพถ่าย แผนที่ และการเขียนพรรณนา ซึ่งได้นำผลการบันทึกเหล่านี้มาจัดแสดงดังเช่นศิลปะทั่วไป ในขณะที่เดินทางได้วางแผนสำหรับงานของเขา เช่นการสำรวจพื้นที่เอาไว้ล่วงหน้าการเดินทางลัดเลาะไปตามธารน้ำไหลหรือหุบเขาก่อนหินแล้วหย่อนไปตามเส้นทางเดินในการเดินทางทุกครั้ง ศิลปินจะสะท้อนความรู้สึก ที่มีส่วนช่วยต่อสภาพแวดล้อม โดยการสร้างผลงานจากวัสดุที่มีอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ และสิ่งที่ยืนยัน ไม่ว่าจะป็นวงกลมหรือเส้นตรงที่ประทับอยู่บนผืนดินหรือการเดินทาง กลับไปกลับมา ให้เกิดรอยเท้า การนำหินมาจัดวาง การใช้ท่อนไม้หรือแม้แต่สาหร่าย ซึ่งก็ล้วนสูญสลายไปตามสายลม สายฝน หรือ กระแสน้ำที่ขึ้นสูงทั้งสิ้น ดังนั้นจึงเป็นการรักษาธรรมชาติ

^{๑๒} อาร์ สุธิพันธุ์, ศิลปะนิยม, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๒๗๗.

ไปด้วย ภาพถ่ายของเขาเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าผลงานประติมากรรมของเขานั้นมาจากธรรมชาติ และสามารถย่อยสลายได้ตามกาลเวลา^{๑๓}

แนวคิดการสร้างสรรค์พุทธศิลป์กรรมล้านนา

ลักษณะของพุทธศิลป์กรรมล้านนามีแบบอย่างที่เป็นศิลปะเด่นชัดและมีคุณค่าทางศิลปะสูงมาก เช่นงานประติมากรรมอันมีพระพุทธรูปสุโขทัยและพระพุทธรูปเชียงแสน งานสถาปัตยกรรมอันมีลักษณะแบบแผนและโครงสร้างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งต่างออกไปอย่างสิ้นเชิงกับงานสถาปัตยกรรมในภาคกลาง แต่เป็นที่น่าเสียดายว่างานจิตรกรรมล้านนานั้นมีจำนวนน้อยกว่าศิลปะแขนงอื่น ๆ ที่กล่าวมา^{๑๔}

จิตรกรรม เป็นงานตกแต่งสถาปัตยกรรมที่มีจุดประสงค์นอกจากความงามแล้ว ยังเป็นงานเขียนเพื่อให้สอดคล้องกับคติความเชื่อทางศาสนาอีกด้วย จิตรกรรมใน ศิลปะล้านนาพบงานเขียนบนผืนผ้า (พระบฏ) เพื่อแขวนไว้ในอาคาร พระบฏที่เก่าที่สุดพบจากกรุวัดเจติยสูง อ.ฮอด เชียงใหม่ จิตรกรรมบนผนังอาคารเก่าที่สุดในล้านนาคือภาพอดีตพุทธในกรุเจติยวัดอุโมงค์ เชียงใหม่ เนื่องจากสีที่ใช้ในงานจิตรกรรมเตรียมจากวัตถุธรรมาชาติคือ สีฝุ่นผสมกับกาวยางไม้หรือหนังสัตว์ ดังนั้นจึงไม่คงทนเมื่อถูกความชื้น เพราะสีจะหลุดร่อนเสียหาย ยิ่งเป็นงานจิตรกรรมที่เขียนบนฝาผนังของอาคารเมื่อหลังคามีรอยรั่วน้ำฝนที่ไหลสู่งานจิตรกรรมย่อมทำให้เกิดความเสียหายเร็วขึ้น ดังนั้นงานจิตรกรรมรุ่นเก่าจึงเหลืออยู่น้อยมาก จิตรกรรมที่พบในปัจจุบันจึงเป็นงานเขียนที่มีอายุร้อยกว่าปีที่ผ่านมานี้เอง ชุมชนที่กระจายอยู่ตามพื้นที่ลุ่มน้ำต่าง ๆ มีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ มีการผสมผสานกันระหว่างกลุ่มชน ตลอดจนการอพยพย้ายถิ่นจึงทำให้งานจิตรกรรมที่ผลิตจากช่างฝีมือมีความแตกต่างกันไปด้วย จนทำให้นักประวัติศาสตร์ศิลป์จำแนกงานจิตรกรรมตามลักษณะของงานเป็นสกุลช่างหลายสกุล เช่น สกุลช่างเชียงใหม่สกุลช่างไทใหญ่ และสกุลช่างไทลื้อ เป็นต้น เรื่องราวที่นิยมเขียนยังคงเป็นพุทธประวัติ ทศชาติชาดก เป็นหลัก แต่ชาดกพื้นบ้านก็พบเขียนอยู่หลายเรื่องเช่นกันงานลายคำถึงแม้ว่าไม่ค่อย ปรากฏเป็นงานเล่าเรื่องแต่นับว่าเป็นงานจิตรกรรมอีกประเภทหนึ่ง ส่วนงานลายคำรุ่นเก่ากระจัดกระจายในแถบเมืองลำปางค่อนข้างมากจากนั้นถึงแพร่หลายออกไปและกลายเป็นลายประดับตกแต่งอาคารในที่สุด

ยุคสมัยของงานจิตรกรรมฝาผนังล้านนานั้น เริ่มขึ้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๓ โดยการปกครองของพระนางจามเทวี ปฐมกษัตริย์แห่งแคว้นหริภุญไชยอาณาจักรหริภุญชัยหรือลำพูน ได้เป็นศูนย์กลางความเจริญในบริเวณลุ่มแม่น้ำปิง เชื่อว่าการเสด็จมาขึ้นครองราชย์ของพระนาง พระองค์ได้

^{๑๓} พิน สาเสาว์, ๑๔๒ วัน ๑,๘๐๐ กม. นิเวศศิลป์ริมโขงของศิลปินนอกคอก, (กรุงเทพมหานคร : แพรวสำนักพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๘๖.

^{๑๔} สน สีมাত্রัง, จิตรกรรมฝาผนังไทย, (กรุงเทพฯ : พลพันธ์การพิมพ์, ๒๕๒๒).

นำเหล่านักปราชญ์ราชบัณฑิตและช่างต่าง ๆ จากเมืองลพบุรีมาด้วยจำนวนมาก เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าในช่วงสมัยนั้น เมืองลพบุรีมีความเจริญเหนือกว่าดินแดนตอนเหนืออย่างแคว้น ทริภุญไชยมาก ด้วยเหตุนี้อารยธรรมจากภาคกลางจึงมีโอกาสมแพร่หลายขึ้นมาทางเหนือในระยะแรกตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวี^{๑๕} และพระพุทธศาสนานิกายหินยาน จึงเข้ามาเผยแพร่ออยู่ในบริเวณที่ต่อมากลายเป็นอาณาจักรล้านนา และได้แพร่หลายเข้ามาที่เวียงกุมกามและเชียงใหม่ตามลำดับ และถูกเรียกว่านิกายพื้นเมือง สามารถแบ่งยุคสมัยศิลปะล้านนาดังนี้^{๑๖}

๑. ศิลปะล้านนาตอนต้น (ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๒)

เกิดขึ้นในสมัยของพญามังราย กษัตริย์องค์ที่ ๒๕ แห่งนครเงินยาง และปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์มังราย ระยะเวลา ๒ ทศวรรษนี้ อาณาจักรล้านนามีความเจริญในทุกด้าน และได้รับเอาอิทธิพลด้านศิลปกรรมจากทริภุญไชยมากในระยะแรก จิตรกรรมเขียนสีที่เก่าที่สุดคงได้แก่ จิตรกรรมภาพอดีตพุทธจำนวน ๒๘ พระองค์ภายในกรุเจดีย์วัดอุโมงค์เถรจันทร์ ภาพอดีตพุทธประทับนั่งขัดสมาธิราบ แสดงปางมารวิชัย พระพักตร์ค่อนข้างใหญ่ เม็ดพระศกใหญ่ รัศมีรูปดอกบัวตูม เป็นลักษณะพระพุทธรูปแบบล้านนาราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ที่ฐานมีลายประจํายามก้ามปูซึ่งเข้าใจว่าอาจเป็นอิทธิพลจากศิลปะอยุธยาและพุกาม

จิตรกรรมราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ที่อุโมงค์ด้านทิศเหนือของเจดีย์วัดเดียวกัน ภาพที่เหลืออยู่เป็นภาพดอกไม้ใบไม้ที่เขียนต่อเนื่องกันไป ดอกไม้ที่เป็นแม่ลายได้แก่ ช่อดอกโบทัน ซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับดอกโบทันที่นิยมเขียนในเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิง ภายในช่องว่างระหว่างดอกไม้และใบไม้นั้น เขียนรูปสัตว์มงคลตามคติจีนได้แก่ หงส์ นกยูง นกกระยาง ห่าน เป็นต้น

จิตรกรรมบนผ้า (พระบฏ) ที่พบจากกรุวัดเจดีย์สูง อ.ฮอด เข้าใจว่าจะมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ เช่นกัน ปัจจุบันจัดแสดงที่หอศิลป์ ถนนเจ้าฟ้า และที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่เรื่องที่เขียนได้แก่พุทธประวัติตอนเสด็จลงจากดาวดึงส์หลังจากทรงเทศนาโปรดพุทธมารดาแล้ว เป็นภาพพระพุทธรองค์ยืนแสดงปางเปิดโลก มีพระอัครสาวกขนาบข้างด้านหลังมีภาพดอกไม้สวรรค์โปรยปรายซึ่งเป็นดอกไม้ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับศิลปะจีน

๒. ศิลปะล้านนาตอนกลาง (ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๒ - ๒๓)

อาณาจักรล้านนามีสภาพเป็นประเทศราชของพม่าต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลา ๒๐๐ ปี และบางช่วงสั้น ๆ ก็เป็นประเทศราชของอาณาจักรอยุธยา จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ปรากฏงานศิลปกรรม

^{๑๕} จำนง ทองประเสริฐ, ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์, (กรุงเทพฯ : องค์การค้ำค้ำรุสภา, ๒๕๓๕).

^{๑๖} สน สีมাত্রัง, โครงสร้างจิตรกรรมฝาผนังล้านนา, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๖).

แบบศิลปะพม่าเข้ามาแพร่หลายในช่วงเวลาดังกล่าว สืบเนื่องจากการที่พม่าแต่งตั้งเจ้านาย ข้าราชการพม่าเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่

จิตรกรรมที่แผงคอสองวิหารน้ำแต้มวัดพระธาตุลำปางหลวง ซึ่งตามจารึกระบุว่าสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๕ เข้าใจว่าเป็นงานราวพุทธศตวรรษที่ ๒๓ ทางด้านทิศเหนือเล่าเรื่องประวัติพระอินทร์ (มาฆะมานพ) ทิศใต้เล่าเรื่อง นางสามาวดี ทั้งสองเรื่องเป็นนิทานในอรรถกถาหมวดอัปมาทวรรค โดยมีอักษรธรรมล้านนากำกับภาพอยู่ทั่วไป การแบ่งภาพของเรื่องตอนต่างๆถูกแบ่งแยกออกจากกันด้วยเส้นสีเทาที่มีลักษณะโค้งเป็นลอน สีหลักที่ใช้มี ๓ สีคือ ขาว ดำ และแดง นอกนั้นมีสีเขียว น้ำตาล ชมพู แทรกเล็กน้อยและสีดำที่ใช้ตัดเส้นภาพเล่าเรื่องของวิหารน้ำแต้มมีภาพประกอบ ที่ช่างได้ใช้การสังเกตจากสภาพแวดล้อมในขณะนั้นมาเขียนใส่ไว้ จึงทำให้สามารถเข้าใจถึงแบบแผนความเป็นอยู่ของคนในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี คือ เช่น ภาพของสถาปัตยกรรมประเภทวัง หรือ เรือนชาวบ้าน การแต่งกายของผู้คนที่มีสถานภาพต่าง ๆ กัน

๓. ศิลปะล้านนาตอนปลาย (ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๔ - ๒๕)

เป็นศิลปะล้านนาที่สร้างขึ้นตั้งแต่ที่อาณาจักรล้านนากลับมาเป็นประเทศราชของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ จนกระทั่งรวมเป็นภาคเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน ในช่วงครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๕ นั้น เป็นงานกลุ่มใหญ่ที่สืบทอดงานประเพณีดั้งเดิม เท่าที่พบมีหลายสกุลและมีมือช่างอาทิ สกุลช่างเชียงใหม่ สกุลชาง่านาน ฝีมือช่างไทใหญ่ ฝีมือช่างเลียนแบบศิลปะกรุงเทพฯ ตลอดจนงานพื้นบ้านที่แตกต่างกันไป งานเหล่านี้พบกระจายทั่วไปในเขตภาคเหนือตอนบน งานจิตรกรรมของสกุลช่างและฝีมือช่างที่เด่น ๆ ได้แก่

๓.๑ จิตรกรรมสกุลช่างเชียงใหม่

งานจิตรกรรมทั่วไปที่ปรากฏอยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ มีความสัมพันธ์กันเองภายในกลุ่ม และมีความต่อเนื่องทางรูปแบบงานศิลปะ เช่น จิตรกรรมฝาผนังวิหารลายคำ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เชียงใหม่ ที่เขียนเมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ผนังด้านทิศเหนือเขียนเรื่อง สังข์ทอง เข้าใจว่าผู้เขียนคือเจ๊กเส็งจิตรกรรมเรื่องสังข์ทองจัดว่าเป็นฝีมือของแบบอย่างสกุลช่างเชียงใหม่ที่ถึงแม้ว่าจะเหลืออยู่เพียงแห่งเดียว ผนังทางด้านทิศใต้เขียนเรื่องสุวรรณหงส์เป็นผลงานของช่างพื้นเมืองที่เชื่อว่าเป็น หนานโพธา โดยเป็นงานเขียนตามแบบศิลปะกรุงเทพฯ จิตรกรรมเรื่องสังข์ทองเป็นผลงานที่ได้รับการยกย่องในด้านความงามเนื่องมาจากความประณีตทั้งในด้านการออกแบบและฝีมือช่าง ภาพทั้งหมดมีขนาดและสัดส่วนที่ประสานกันตลอดทั้งผนัง ภาพของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ถูกถ่ายทอดชีวิตความเป็นอยู่ เครื่องแต่งกาย การละเล่น ที่ค่อนข้างจะใกล้เคียงกับความเป็นจริงในขณะนั้นมาก การใช้สียึดถือความเป็นจริงตามธรรมชาติและสามารถแสดงระยะใกล้ไกลเป็นลำดับจากล่างขึ้นบน อันเป็นแบบแผนของภาพเล่าเรื่องในงานจิตรกรรมไทยประเพณีทั่วไปด้วย สำหรับจิตรกรรมเรื่องสุวรรณหงส์นั้นพบว่ามีฝีมือช่างที่แตกต่างกันสองแนวทาง คือ ฝีมือแรกเป็นการสร้างองค์ประกอบที่หนักแน่น ตัวภาพวาด

อย่างสม่ำเสมอ นิยมใช้สีเข้มที่ติดกับรูปทรงที่อ่อนและเน้นด้วยสีสดเป็นจุด ๆ ใกล้เคียงกับงานจิตรกรรมแบบกรุงเทพฯ ในขณะที่อีกฝีมือหนึ่งนั้นอาศัยพื้นภาพสีอ่อนทำให้ภาพดูโปร่งเบากว่า มีการตัดเส้นที่หนาแล้วใช้สีสักระบายให้สดใส การจัดวางภาพค่อนข้างจะอิสระกว่า

๓.๒ จิตรกรรมสกุลช่างไทใหญ่

เป็นกลุ่มที่พบค่อนข้างมากในระยะนี้ งานแบบไทใหญ่มีแบบอย่างเป็นของตนเองโดยมักกำหนดตำแหน่งของภาพให้อยู่ส่วนบนของผนัง กรอบของภาพเขียนเป็นแถบลายเชิงผ้าคล้ายผ้าปักของพม่า ในรายละเอียดของภาพพบว่ามีการใช้รูปแบบของศิลปะพม่าในส่วนของภาพบุคคลชั้นสูง เช่น กษัตริย์หรือตัวละครเอก พระพุทธเจ้า ปราสาทราชวัง เป็นต้น ในขณะที่ภาพบุคคลชั้นรองและชาวบ้านก็จะเป็นแบบของล้านนาโดยทั่วไป เรื่องที่ถูกรนำมาเขียนมาก ได้แก่ พุทธประวัติและทศชาติชาดกซึ่งมักจะไม่มีเขียนครบทั้งสิบชาติ นอกจากนี้ยังมีเรื่องของท้องถิ่นแทรกอยู่บ้าง จิตรกรรมที่วัดบวกครกหลวง อ.เมือง เชียงใหม่ น่าจะเป็นฝีมือช่างที่ละเอียดประณีตและแสดงแบบแผนที่เป็นเอกลักษณ์ได้ชัดเจนกว่าที่อื่น ภาพที่เด่น ๆ นั้นกลุ่มภาพจะถูกจัดวาง อย่างหนาแน่นเต็มพื้นที่ จิตรกรรมที่วัดท่าข้าม อ.แม่แตง แสดงถึงแนวโน้มของศิลปะที่ค่อยๆ ผสมเข้ากับความเป็นท้องถิ่นล้านนา โดยมีสภาพแวดล้อมและฐานะของผู้อุปถัมภ์เป็นเงื่อนไขสำคัญ เรื่องราวของท้องถิ่นได้เข้าไปแทรก อาทิเช่น การเขียนเรื่องแสงเมืองหลงถ้าในปัญญาชาดก ถึงแม้การวางตำแหน่งของภาพจะเป็นไปตามแบบแผน แต่จุดที่น่าสนใจคือการวางภาพในแนวนอนที่กำหนดด้วยแถบสี ทำให้มีลักษณะเป็นแถวซ้อนๆ กัน การใช้พู่กันตัดเส้นขนาดใหญ่ ก็แสดงออกถึงความเป็นพื้นบ้านที่แตกต่างไปด้วย

๓.๓ จิตรกรรมสกุลช่างน่าน

จิตรกรรมสกุลช่างน่านที่ปรากฏให้เห็น เช่น จิตรกรรมฝาผนังวิหารวัดภูมินทร์ เข้าใจว่าเขียนขึ้นในสมัยของเจ้าอนันตวรฤทธิเดชเจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ ๖๒ แห่งราชวงศ์หลวงตี๋นมหาวงศ์ ระหว่างพ.ศ.๒๓๙๕ - ๒๔๒๔ ด้านบนของผนังด้านทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศใต้เขียนภาพพระพุทธเจ้าและพระสาวก โดยมีภาพเล่าเรื่องจะอยู่ด้านล่าง จิตรกรรมที่วัดนี้มีเอกลักษณ์คือ รูปภาพจะมีขนาดใหญ่มีเส้นโครงรอบนอกที่โค้งมน รายละเอียดของภาพสะท้อนถึงชาวน่านในยุคนั้น ลักษณะใบหน้ากลมแป้น คิ้วเป็นวง การแสดงอารมณ์ที่แสดงออกทางสีหน้าอย่างชัดเจนซึ่งแตกต่างไปจากการเขียนของภาคกลาง ภาพที่เป็นจุดเด่นคือภาพของรูปหนุ่มสาวที่กำลังสนทนากัน เข้าใจว่าอาจเป็นภาพเหมือนของจิตรกรกับสาวคนรัก อีกภาพหนึ่งอาจเป็นรูปของเจ้าอนันตวรฤทธิเดช สีหลักที่ใช้เป็นหลักของที่นี่คือสีแดงชาดและแนวคิดเรื่องสีของจิตรกรรมวัดภูมินทร์ได้ส่งแนวความคิดให้กับจิตรกรรมอีกแห่งหนึ่งที่วิหารวัดหนองบัว อ.ท่าวังผา ทั้งในเรื่องของระเบียบการจัดวางภาพ คติเรื่องราว รูปแบบศิลปะ ช่างที่เขียนเป็นช่างชาวเมืองพวน ซึ่งเป็นเมืองภายใต้การปกครองของหลวงพระบางชื่อทิดบัวผันกับช่างท้องถิ่นชาวไทลื้อ อย่างไรก็ตามช่างที่มีความเป็นท้องถิ่นมากกว่าจึงทำให้

มีความคิดอ่านของตัวเองในระดับหนึ่งด้วย งานเขียนที่ออกมาจึงมีโครงสร้างที่ค่อนข้างอ่อนหวานนุ่มนวลกว่า

๓.๔ จิตรกรรมที่ลำปาง

ในระยะนี้มีความสัมพันธ์กับศิลปะพม่าเป็นอย่างมาก สืบเนื่องจากผู้อุปถัมภ์ที่เป็นชาวพม่า จิตรกรรมวัดม่อนปู่ยักษ์มีงานจิตรกรรมบนผ้า ซึ่งอาจเป็นงานที่นำมาจากพม่าโดยตรงเป็นงานสมัยราชวงศ์คองบองตอนกลางสกุล ช่างอมรปุระ จิตรกรรมอีกแห่งหนึ่งอยู่ในวิหารวัดเดียวกันเป็นงานแบบสกุลช่างมณฑลเลย ซึ่งพัฒนาให้มีความนิยมที่เขียนเหมือนจริงมากขึ้น เพราะเป็นการรับอิทธิพลจากตะวันตก เช่น ในเรื่องของการเขียนที่มีทัศนียภาพที่มีมิติความลึกสมจริงมากขึ้น ซึ่งอาจนับว่าเป็นสิ่งที่ทันสมัยในระยะนั้น แต่ความเข้าใจของช่างยังมีความขัดแย้งกับโครงสร้างเดิมอยู่บ้าง ภาพที่น่าสนใจคือภาพปราสาทราชวังเพราะเป็นการจำลองแบบมาจากพระราชวังเมืองมณฑลเลยโดยตรง ความเป็นมาตรฐานของช่างฝีมือแบบพม่าในระยะต่อมาได้ลดน้อยลง ความไม่ปราณีตขององค์ประกอบภาพ โครงสร้างหลายตำแหน่งที่ไม่สัมพันธ์กัน จึงเกิดขึ้นที่จิตรกรรมวิหารหลวงวัดพระธาตุลำปางหลวง ซึ่งน่าจะเขียนขึ้นพร้อมกับคราวบูรณะคือ ราวพ.ศ.๒๔๗๐ นอกจากงานจากศิลปะพม่าแล้ว อิทธิพลศิลปะกรุงเทพฯ ที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกก็แพร่หลายขึ้นมาในล้านนาเช่นกัน งานจิตรกรรมที่อุโบสถวัดบุญวาทย์วิหารเป็นงานเขียนของช่างจันทร์ จิตรกร ซึ่งเป็นช่างจากภาคกลางเมื่อ พ.ศ.๒๔๕๘ โดยพื้นฐานแล้วคือภาพแบบประเพณีนิยมในศิลปะรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ ๕-๖ นั่นเอง การเขียนภาพนั้นคำนึงถึงข้อเท็จจริงตามตาเห็นมากกว่าการใช้จินตนาการ

งานจิตรกรรมฝาผนังล้านนาตอนปลายราวพ.ศ.๒๔๘๐ -๒๕๐๐ พระสงฆ์และศรัทธามักนิยมจ้างช่างให้เขียนงานแบบเหมือนจริงซึ่งอาจแยกได้ ๒ กลุ่มคือ กลุ่มแรกเป็นงานเขียนของช่างพื้นเมืองที่ประยุกต์เข้ากับแบบอย่างศิลปะตะวันตก เช่น ภาพเขียนที่ระเบียงคตวัดพระธาตุดอยสุเทพ ที่เขียนโดยนายบุญปั้น พงศ์ประดิษฐ์ กลุ่มที่สอง เป็นการนิยมเขียนเลียนแบบภาพพิมพ์ชุดพุทธประวัติและทศชาติชาดกของพระเทวาริณิมิต และมักเป็นการเขียนด้วยเทคนิคสีน้ำมัน ซึ่งไม่เคยใช้มาก่อนในงานจิตรกรรมฝาผนังของไทย

ลายคำราวพุทธศตวรรษที่ ๒๕ พบว่าเทคนิคการฉลุกระดาษเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ดังจะพบได้จากลายคำที่มีลักษณะลายซ้ำ ๆ กัน ความสำคัญของลายคำเข้าใจว่าจะถูกแทนที่ด้วยจิตรกรรมเขียนสีมากขึ้น ลายคำจึงจำกัดตำแหน่งของการประดับที่เสาหรือด้านหลังพระประธานเท่านั้น พร้อมทั้งรูปแบบก็เปลี่ยนไป เช่น ลายคำด้านหลัง พระประธานวิหารลายคำได้มีรูปปราสาทและลวดลายแบบจีนขึ้นมาแทนที่ กลายเป็นงานประดับฉากหลังมากกว่าเป็นความหมายเชิงสัญลักษณ์ และที่วิหารวัดปราสาทพบว่าใช้ลายคำมาเล่าเรื่องพุทธประวัติซึ่งนับว่าแปลกออกไปอีกแห่งหนึ่ง

จิตรกรรมฝาผนังสกุลช่างไทยล้านนาเท่าที่พบ มีข้อสังเกตว่าเขียนตกแต่งไว้ในวิหารมากกว่าโบสถ์ ในเรื่องนี้มีเหตุพอสันนิษฐานได้คือ ชาวล้านนาให้ความสำคัญแก่วิหารมากกว่าโบสถ์ ดังปรากฏให้เห็นทั่วไปว่าวัดในภาคเหนือจำนวนมากจะมีวิหารเท่านั้น ไม่มีโบสถ์ เพราะโบสถ์มักสร้างขึ้นไว้ในวัดที่เป็นศูนย์กลางของวัดอื่น ๆ ในชุมชนนั้น อาจเนื่องมาจากวัดหนึ่ง ๆ มีพระสงฆ์น้อยองค์ แต่ละวัดจึงไม่มีความจำเป็นต้องสร้างโบสถ์ขึ้นประจำวัด พระสงฆ์จากหลาย ๆ วัดจะเดินทางมาร่วมทำพิธีกรรมทางศาสนาอันเป็นกิจของสงฆ์ในโบสถ์แห่งหนึ่งก็เป็นการเพียงพอแล้ว เพราะฉะนั้นวิหารในภาคเหนือจึงเป็นสถานที่พบกันระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาส จัดเป็นศาลาประชาคมทางธรรมอย่างหนึ่ง จิตรกรรมฝาผนังที่ประดับตกแต่งไว้บนผนังภายในวิหารจึงดูช่างเหมาะสมเป็นที่สุด เรื่องราวที่พระสงฆ์เทศนาสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนยึดถือนำไปปฏิบัติ เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ ทศชาติชาดก ไตรภูมิ และวรรณกรรมในท้องถิ่น มีใช้แต่ในคำเทศนาของพระสงฆ์เท่านั้น ยังปรากฏเป็นภาพเล่าเรื่องบนผนังอาคารภายในวิหารนั้นด้วย^{๑๗}

การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังนั้น ช่างโบราณมีความเชื่อว่าเป็นการสร้างเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาตามความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนา จึงนิยมสร้างวัดหรือถาวรวัตถุขึ้นคล้ายกันทุกยุคทุกสมัย นายช่างศิลป์ล้านนาในอดีตได้สร้างสรรค์งานจิตรกรรมขึ้นด้วยพลังความศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนา ซึ่งนับเป็นวิธีการสร้างบุญกุศลถวายแด่พระพุทธรูป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาของภาพเขียนเรื่องไตรภูมิแสดงให้เห็นถึงจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ถ่ายทอดผ่านทางภาพเล่าเรื่องภูมิทัศน์ต่าง ๆ ในรูปสัญลักษณ์ในคติจักรวาลวิทยา ที่สามารถสะท้อนถึงความลึกซึ้งของหลักพุทธธรรม ด้วยรูปแบบงดงามเปี่ยมไปด้วยคุณค่าทางศิลปะ อันเป็นผลผลิตทางด้านพุทธปัญญาของมนุษย์^{๑๘} ส่วนในรายละเอียดของภาพยังสามารถสะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ซึ่งมีความโดดเด่นในแง่ของความหลากหลาย อันเป็นลักษณะพิเศษของท้องถิ่น และเป็นหลักฐานแสดงถึงความมีอยู่ตลอดจนการสืบเนื่องของสังคมวัฒนธรรมล้านนาได้เป็นอย่างดี^{๑๙} นอกจากนี้จิตรกรรมล้านนายังทำหน้าที่เป็นสื่อศิลปะที่เข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพสูงในการสื่อสารกับคนทุกระดับ โดยเฉพาะการปลูกฝังความเชื่อทางศีลธรรม ชี้ให้เห็นโทษของการทำชั่วและผลของการทำดีให้แก่ชาวพุทธในดินแดนล้านนาตลอดมาโดยเสมือนว่าเป็นสื่ออย่างหนึ่งที่เชื่อมโยงพระสงฆ์กับชาวบ้านผ่านการประกอบหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ

^{๑๗} อ้างถึงแล้ว, สน สีมารัง, **รวมบทความทางวิชาการ เรื่อง จิตรกรรมฝาผนังไทย**, (กรุงเทพฯ : พลพณิชการพิมพ์, ๒๕๒๒).

^{๑๘} ศิลป์ พีระศรี , **บทความข้อเขียนและงานศิลปกรรมของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี**, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์, ๒๕๔๕).

^{๑๙} ภาณุพงษ์ เลาสสม, **จิตรกรรมฝาผนังล้านนา**, (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๔๑).

๔. ศิลปะล้านนาสกุลช่างเชียงใหม่ (ระหว่างกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔-๑๘)

ศิลปะเชียงใหม่สมัยล้านนาที่หลังจากมีเมืองเชียงใหม่เป็นราชธานีแล้วสกุลช่างเชียงใหม่ก็ยังคงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการสร้างพระพุทธรูปของเมืองพระนครหลวงอย่างเชียงใหม่เพราะเหตุว่า กษัตริย์เชียงใหม่ทุกพระองค์ในช่วงตอนต้นจะต้องเสด็จแปรพระราชฐานมาอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ เพราะทรงไม่วางพระทัยต่อการเข้ามารุกรานของอาณาจักรอื่น ๆ โดยเฉพาะจักรวรรดิจีน ทำให้เมืองนครเงินยางเชียงใหม่ทำหน้าที่รองลงมาจากเมืองพระนครหลวงเชียงใหม่ จนเป็นเหตุให้งานสร้างพระพุทธรูปเชียงใหม่ระยะต้นจะสืบรูปแบบต่อจากกลุ่มของสกุลช่างเชียงใหม่เดิม ที่ปรากฏให้เห็นถึงสกุลช่างนี้ที่เราคุ้นเคยกับคำว่า ศิลปะสิงห์หนึ่ง ที่มีชายสังฆาฏิสั้นและมีพระวรกายลำสัน ทรงนั่งขัดสมาธิเพชรบางครั้งมีชายผ้าทิพย์ แต่หลังจากสมัยพระเจ้าเกือนา กษัตริย์เชียงใหม่ก็เลิกเสด็จแปรพระราชฐานไปอยู่ที่เมืองนครเงินยางเชียงใหม่อีกต่อไป ทำให้เมืองเชียงใหม่และสกุลช่างเชียงใหม่ลดความสำคัญลงมาก จนถูกศิลปะอื่น ๆ ช่างเชียงบุ๊กเข้ามารุกรานจนทำให้รูปแบบศิลปะเดิมเปลี่ยนไป ที่ทำให้ศิลปะของสกุลช่างนี้ซึ่งต่อมากลับแยกตัวกลายเป็นศิลปะที่มีหลากหลายรูปแบบตามฝีมือของช่างแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะในช่วงระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ อันเป็นยุคทองของศิลปะล้านช้าง ศิลปะสกุลช่างเชียงใหม่สมัยอาณาจักรล้านนาที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะล้านช้าง เข้ามาร่วมสมัยด้วย แต่หลังจากนั้นศิลปะสกุลช่างนี้จะค่อยๆ ลดลงบทบาทของตัวเอง และรับเอาศิลปะอยุธยาเข้ามาร่วมสมัยด้วยแล้วค่อยๆ จางหายไปในช่วงตกอยู่ภายใต้การปกครองของกรุงรัตนโกสินทร์

๕. ศิลปะสกุลช่างอื่น ๆ ที่พบในเมืองเหนือ

เนื่องจากเมืองเหนือเป็นเมืองชาน นอกจากสกุลช่างต่าง ๆ ในอาณาจักรล้านนาแล้วยังมีสกุลช่างอื่น ๆ ที่แต่เดิมในอดีตเคยตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนส่วนนี้ แต่หลังจากรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชแล้ว ชนชาติอีกหลายชนชาติที่ยังมียอมขึ้นกับอำนาจการปกครองของเมืองเชียงใหม่ ต้องถูกโจมตีจนต้องถอยร่นหนีไปตั้งถิ่นฐานยังดินแดนอื่น เช่น ชาวไทยลื้อที่แต่เดิมเคยมีบ้านเมืองตั้งอยู่ที่เมืองเชียงล้านใกล้กับเมืองเชียงใหม่ก็ต้องอพยพหนีไปอยู่ที่เมืองเชียงรุ่งที่ปัจจุบันอยู่ในแคว้นสิบสองปันนาของจีน มีชาวไทยลื้อบางกลุ่มก็อพยพหนีการคุกคามจากอำนาจของเมืองเชียงใหม่ไปอยู่ที่เมืองเชียงตุงในพม่า แต่ต่อมาก็มีชาวไทยลื้ออพยพกลับเข้ามาอาศัยอยู่ในรอยตะเข็บของอาณาจักรล้านนา ทำให้ชนชาติสำคัญอย่างไทลื้อที่ต่อมาได้รับอิทธิพลจากสถานภาพทางสังคมและสิ่งแวดล้อมใหม่ ทำให้เกิดศิลปะอีกรูปแบบหนึ่งที่นักประวัติศาสตร์ศิลปะจะแยกออกมาได้ดังนี้

๕.๑ ศิลปะเชียงรุ่ง เป็นศิลปะของชาวไทยลื้อที่ปัจจุบันตั้งถิ่นฐานอยู่ในแคว้นสิบสองปันนาทางตอนใต้ของจีน ศิลปะชนิดนี้จะอยู่ระหว่างปีคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕-๑๘ เป็นงานศิลปะที่ส่วนใหญ่จะหล่อด้วยเนื้อโลหะ มีเนื้อสนิมสีเขียวมันแบบเนื้อหยกหรือสีเขียวใบตองอ่อน

๕.๒ ศิลปะเชียงตุง เป็นศิลปะของชาวไทลื้อที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศสหภาพพม่า เป็นศิลปะที่มีรูปแบบผสมผสานค่อนข้างจะหลากหลาย แต่ก็สามารถแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของตนเอง ศิลปะชนิดนี้จะอยู่ระหว่างปีคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕-๑๘ เช่นเดียวกับศิลปะแบบเชียงรุ่ง แต่เนื่องจากอยู่ในดินแดนของชาวไทใหญ่ในพม่า ทำให้มีรูปแบบของศิลปะเปลี่ยนไปอีกรูปแบบหนึ่งที่มีพุทธลักษณะที่มีรูปพระเนตรคล้ายกับชาวจีนหรือชาวไทใหญ่ ที่อพยพมาจากทางตอนใต้ของจีน

๕.๓ ศิลปะไทลื้อ ในวงการนักสะสมพระพุทธรูปโบราณจัดให้ศิลปะแบบไทลื้อ เป็นศิลปะที่มีอายุอ่อนกว่าศิลปะของไทซ้อที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เพราะศิลปะแบบสมัยหลังตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๘-๒๐ นี้ เป็นงานศิลปะที่เกิดจากชนกลุ่มน้อยที่เร่ร่อนมาอาศัยอยู่ตามหัวเมืองทางเหนือทั่วไป รวมทั้งในพม่าและลาว ทำให้ศิลปะของสกุลช่างนี้ จะอาศัยความเชื่อความศรัทธาและอาศัยวัสดุที่หาได้ง่ายตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเกณฑ์หลักสำคัญที่ใช้สร้างพระพุทธรูปศิลปะสกุลช่างไทลื้อ สมัยหลังนี้ และมีรูปแบบงานศิลปะคล้ายกับศิลปะแบบพื้นบ้าน (Folk Art) เป็นงานศิลปะแบบสกุลช่างไทลื้อบริสุทธิ์ (Pure Art) ที่สร้างขึ้นจากความศรัทธามากกว่าฝีมือที่เกิดจากเชิงพาณิชย์ เพราะเหตุนี้ พระพุทธรูปศิลปะไทลื้อจึงเป็นที่นิยมของชาวตะวันตกมากกว่าศิลปะแขนงอื่นในชนิดเดียวกัน

งานศิลปกรรมล้านนาที่เนื่องในพระพุทธศาสนาส่วนมาก จะอาศัยเรื่องราวและรูปสัญลักษณ์ที่เกิดจากการตีความเนื้อหาจากคติจักรวาลวิทยาในพุทธศาสนา นำมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะแขนงต่าง ๆ รวมไปถึงงานจิตรกรรมล้านนา โดยเฉพาะจิตรกรรมล้านนาแบบประเพณีที่ปรากฏในเขตวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งนิยมเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับอดีตพุทธ พุทธประวัติ ทศชาติชาดก ไตรภูมิ และวรรณกรรมในท้องถิ่นตลอดจนภาพพุทธสัญลักษณ์ต่าง ๆ กล่าวได้ว่าสัมฤทธิ์ผลของการสร้างสรรค์ในงานศิลปกรรมล้านนาที่เนื่องในพุทธศาสนาจะมีลักษณะแบบองค์รวมด้วยรูปสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงความลึกซึ้งในหลักพุทธธรรม ประกอบกับรูปแบบที่วิจิตรงดงามเปี่ยมไปด้วยคุณค่าทางศิลปะ อันเป็นผลิตผลทางด้านพุทธิปัญญาของมนุษย์^๗

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำภูมิปัญญา ตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Wisdom ซึ่งมีความหมายว่า ความรู้ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม และความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ ส่วนคำว่า ท้องถิ่น (Local) หมายถึง ท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่สามารถกำหนดได้ว่ามีขนาดของพื้นที่หรือจำนวนประชากรหรือสิ่งต่าง ๆ ได้ว่าเป็นเท่าใด ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาไทย มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันดังนี้

ภูมิปัญญาชาวบ้าน^{๒๐} หมายถึง ศักยภาพของมนุษย์ ในการปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ทำให้มนุษย์ดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น

ภูมิปัญญาชาวบ้าน^{๒๑} หมายถึง สติและปัญญา อันเกิดจากการเรียนรู้ สะสม และ ถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของบุคคลในท้องถิ่น ซึ่งทำหน้าที่ชี้นำแนวทางการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนถาวรกับธรรมชาติรอบตัว

ภูมิปัญญาชาวบ้าน^{๒๒} หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองและนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้าง ทั้งลึก โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

ภูมิปัญญาไทย^{๒๓} หมายถึง “องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรับแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหา และพัฒนาชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย”

เคย์ (Keyes)^{๒๔} ได้ให้ความหมายของระบบความรู้พื้นบ้านว่า หมายถึง ความคิด ความเข้าใจ ทักษะที่ได้พัฒนาก่อนก่อรูปขึ้นมา โดยชาวบ้านเพื่อที่จะสามารถนำเอามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับความคิดหรือ ระบบคิดเชิงปฏิบัติ (Practical Thought) มีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการใช้เพื่อปรุงอาหาร การสร้างบ้าน การรักษาพยาบาล หรือการจัดสรรบทบาททางสังคม และการจัดความสัมพันธ์ทางสังคม ระบบความรู้พื้นบ้านจะดีหรือจะมีประสิทธิภาพอย่างไร จะต้องวัดกันที่ว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด

^{๒๐} ศรีศักดิ์ วัลวิโกคม , การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน รายงานสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง พัฒนาการทางวัฒนธรรม: กรณีทักษิณ. (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๕), หน้า ๓.

^{๒๑} ฉลาด รมิตานนท์, “ความหลากหลายทางชีวภาพ : ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนา” ใน สิทธิชุมชน: การกระจายอำนาจจัดการทรัพยากร, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๔), หน้า ๒๐.

^{๒๒} สามารถ จันทร์สุรย์, ภูมิปัญญาชาวบ้าน ใน “ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชุมชน”,(กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๖), หน้า ๑๔๕.

^{๒๓} รุ่ง แก้วแดง, การนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษา, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐๔.

^{๒๔}Keyes, Keyser, Richard Lewis. Assessing The Relationship Between Knowledge Management and Plant Performance At The Tennessee Valley Authority. (Doctor dissertation, The University of Alabama. ๒๐๐๔), P. ๘-๑๑

ดวงฤทัย อรรถแสง^{๒๕} กล่าวว่า การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การบอกวิชาความรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมักจะถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายไปโดยอัตโนมัติ ไม่ได้เรียนวิชาการสอนมาจากสถาบันใดๆ และจะใช้สามัญสำนึกแบบสังคมประกิต คือการเรียนการสอนที่เกิดจากการเลียนแบบและการจดจำสืบทอดกันมาในครอบครัว และวิธีการถ่ายทอด ๒ รูปแบบ คือ

๑. ใช้วิธีสาธิต คือ ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อธิบายทุกขั้นตอนให้ผู้เรียนเข้าใจและปฏิบัติตาม

๒. ใช้วิธีการปฏิบัติจริง คือ ฟังคำบรรยาย อธิบาย การสาธิตแล้วนำไปปฏิบัติจริง และปฏิบัติซ้ำ ๆ กันจนเกิดเป็นความชำนาญ เพราะผลงานที่จะใช้ดำรงชีวิตได้ต้องเป็นผลงานที่เกิดขึ้นจริงสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ไม่ใช่ผลงานที่กล่าวอ้างไว้ในตำราเท่านั้น

ดังนั้น กลุ่มเป้าหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายที่รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้รู้ในท้องถิ่นส่วนมากจะเป็นคนในครอบครัว เป็นญาติโดยสายเลือด เนื่องจากความรู้บางอย่างผู้รู้ทั้งหลายมักหวงแหนและจะไม่แพร่พรายให้คนอื่น ๆ วิธีถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจะแบ่งลักษณะการถ่ายทอดออกเป็น ๒ แบบหลักๆ คือ แบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่าง การจดจำสืบทอดกันมาและแบบเป็นลายลักษณ์อักษรในอดีตส่วนใหญ่ใช้จารึกในใบลานหรือสมุดข่อย หรือจากภาพวาดที่มีกรบันทึกไว้ เพื่อผู้ที่สนใจศึกษาเล่าเรียนสืบทอดกันมาได้วิธีหนึ่ง

กนกพร ฉิมพลี^{๒๖} ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมของประสบการณ์ของผู้รู้ในชุมชน และเป็นประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษที่มีความรู้และจากสถาบันต่าง ๆ มากมาย ซึ่งมีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วยและมีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน ภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่มีความหมาย มีการปฏิบัติโดยผู้คนในชุมชนนั้น ซึ่งการศึกษาในระยะแรก ๆ เป็นเรื่องของวัฒนธรรมในชุมชน เรื่องการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ต่อมาได้ศึกษากว้างขึ้นในลักษณะของนักปราชญ์ชาวบ้าน ดังนั้น ภูมิปัญญาชาวบ้านจึงเป็นสิ่งที่สนใจและได้รับการรื้อฟื้นและเผยแพร่มากขึ้น

แนวโน้มการพัฒนาในวันข้างหน้า จึงต้องให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย และต้องเข้าใจว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ มีความสำคัญ สามารถช่วยให้การพัฒนาก้าวไปบนพื้นฐานของการเคารพสิทธิของคนกลุ่มต่าง ๆ ได้ดีมากขึ้นกว่าในอดีตดั่งที่ อานันท์ กาญจนพันธ์,

^{๒๕} ดวงฤทัย อรรถแสง, กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีธรรมชาติ. (ขอนแก่น: วิทยาลัยปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒), หน้า ๒๓.

^{๒๖} กนกพร ฉิมพลี, รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. รายงานการวิจัย. (กรุงเทพมหานคร: ปรัชญาดุสิตบัณฑิต พัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม): คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕). หน้า ๑๒.

เสรี พงศ์พิศ และวิจิต นันทสุวรรณ^{๒๗} กล่าวว่า การสืบค้นหาภูมิปัญญาชาวบ้าน ค้นหาผู้รู้ ปราชญ์นั้นเป็นส่วนหนึ่ง เพื่อประมวลความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นเครื่องมือที่ทำให้องค์การชุมชนมีความเข้มแข็งให้สามารถฟื้นความสัมพันธ์กับธรรมชาติรอบตัว ดิน น้ำ ป่า เขา เพื่อให้สามารถบริหารจัดการทรัพยากรของตนเองอย่างมีหลักคิด หลักที่ตั้งอยู่บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และอีกส่วนหนึ่งเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ แนวคิดประสบการณ์และความรู้ภูมิปัญญาต่าง ๆ เพื่อให้ค่อย ๆ สานกันเป็นเครือข่ายและร่วมมือกันพัฒนาระบบที่จะทำให้เกิดความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

วอร์เรน (Warren)^{๒๘} ได้ใช้คำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น และให้ความหมายว่าเป็นระบบเกษตรกรรมในท้องถิ่น ซึ่งพัฒนามาแล้วช่วงระยะเวลาหนึ่ง ด้วยรูปแบบของการเพาะปลูกที่มีพื้นฐานมาจากความรู้ด้านการเกษตรที่ได้ปฏิบัติกันมาในท้องถิ่นนั้น ระบบดังกล่าวมีความสมดุลลงตัวโดยปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและอาจได้รับอิทธิพลจากนวัตกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตัวระบบเอง รวมทั้งรับมาจากภูมิปัญญาที่อื่น ทั้งระบบเกษตรระดับชาติ และนานาชาติ นอกจากนี้ วอเรนยังใช้คำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น แทนกันได้กับคำว่าวัฒนธรรม เพื่อหลีกเลี่ยงความหมายที่มักนิยมกันทางตะวันตก ว่าหมายถึงระบบที่หยุดนิ่งไม่เปลี่ยนแปลง

กฤษณา วงษาสันต์^{๒๙} กล่าวว่า ภูมิปัญญา (wisdom) เป็นความรู้ ความสามารถและทักษะแห่งการดำรงชีวิตจากประสบการณ์ที่มนุษย์เข้าใจจริง และผ่านกระบวนการของความคิดสร้างสรรค์หรือการใช้แก้ปัญหาให้เกิดผลสำเร็จมาแล้ว ภูมิปัญญาเป็นนามธรรมคือไม่มีตัวตนที่สามารถจับต้องได้ เป็นความสำนึก ความคิดความจำ เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวเราหรือในทุกคนที่อยู่รอบตัวเรา ซึ่งแสดงถึงวิถีชีวิตและคุณค่าแห่งวัฒนธรรม

ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากอดีตถึงปัจจุบันชาวชนบทได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้ เพื่อการดำรงชีวิตมาตลอดและมักถ่ายทอดสติปัญญาเหล่านั้น จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนกลายเป็นพื้นฐานของความรู้ของชาวบ้านที่เรียกกันกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น^{๓๐}

^{๒๗} อานันท์ กาญจนพันธ์, เสรี พงศ์พิศ และวิจิต นันทสุวรรณ อ่างใน กนกพร นิมพลี, รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา, รายงานการวิจัย. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (พัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม), คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ๒๕๕๕) หน้า ๓๓-๓๕.

^{๒๘} Warren. *The managerial grid* Houston. (Texas New York : McGraw-Hill. Blake, ๑๙๘๙): P. ๑๙.

^{๒๙} กฤษณา วงษาสันต์. *วิถีไทย*. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๕๕). หน้า ๕.

^{๓๐} กรมส่งเสริมการเกษตร, *ภูมิปัญญาชาวบ้านและท้องถิ่นเรียนรู้ - ท้องถิ่นโรงเรียนโพธิ์ราษฎร์บำรุง*. [ออนไลน์], <http://school.obec.go.th/prbr/wisdom/mean.htm>, [๙ มีนาคม ๒๕๖๓]

สุวินัย เกิดทับทิม^{๓๑} กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้นำพืชพรรณจากการเกษตรมาประกอบอาหารหลากหลายรูปแบบทั้งอาหารคาวและอาหารหวาน มีการคิดค้นสูตรอาหารที่บำรุงสุขภาพร่างกายมาตั้งแต่อดีต โดยการนำพืชหลายชนิดที่มีประโยชน์มาผสมผสานกันเกิดเป็นอาหารที่มีรสชาติดีเป็นที่ยอมรับและมีการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้มาให้ลูกหลานได้ทำต่อเนื่องกันมา มีอาหารไทยหลายชนิดที่เกิดจากการหมักดองพืชผักผลไม้ทางการเกษตร เพื่อให้สามารถเก็บไว้ได้เป็นเวลานาน มีประโยชน์ต่อร่างกาย และมีรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น มีการถ่ายทอดวิธีการจากบรรพบุรุษไปพร้อมกับวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น รวมทั้งอาจมีการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารไปในที่ต่าง ๆ จากการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า ทำให้เกิดพัฒนาการของความรู้ที่มีหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นองค์ความรู้ ที่มีความหมายเช่นเดียวกับองค์ความรู้พื้นบ้าน^{๓๒} ได้ให้ความหมายของ ระบบความรู้พื้นบ้าน ว่าหมายถึง ความคิด ความเข้าใจ ทักษะที่ได้พัฒนาก่อนก่อรูปขึ้นมา โดยชาวบ้านเพื่อที่จะสามารถนำเอามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับความคิดหรือ ระบบคิดเชิงปฏิบัติ (Practical Thought) มีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการใช้เพื่อปรุงอาหาร การสร้างบ้าน การรักษาพยาบาล หรือการจัดสรรบทบาททางสังคม และการจัดความสัมพันธ์ทางสังคม ระบบความรู้พื้นบ้านจะดีหรือจะมีประสิทธิภาพอย่างไร จะต้องวัดกันที่ว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด วิธีการศึกษาระบบความรู้ พื้นบ้านจำแนกออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. การสร้างระบบการจำแนกสรรพสิ่ง เป็นวิธีการที่กลุ่มชาติพันธุ์ หรือคนในสังคม กลุ่มหนึ่งจัดระบบปรากฏการณ์ หรือจัดสรรพสิ่งต่าง ๆ ในโลกของความเป็นจริงที่อยู่ล้อมรอบตัวเขาเอง ความเชื่อหรือฐานคติเบื้องต้นของแนวทางการศึกษาที่เรียกว่า “วิทยาศาสตร์ชาติพันธุ์” (Ethno Science)

๒. วิธีการศึกษาระบบคิดพื้นบ้าน (Indigenous Conceptual System) เป็นวิธีการที่ไม่ได้ศึกษาเพียงการจำแนกประเภทแบบที่เรียกว่า เอธโนไซ (Ethno Science) เพียงเท่านั้น การศึกษาระบบพื้นบ้านเป็นการศึกษาระบบคิด ซึ่งเป็นพื้นฐานของความเข้าใจกับประสบการณ์ ของมนุษย์ เช่น แทนที่จะศึกษาแต่เพียงว่าระบบ หรือว่าชาวบ้าน มีวิธีจำแนกพืชและสัตว์ หรือ ชีววิทยารอบตัวเขาอย่างไร แต่วิธีการศึกษาระบบคิดพื้นบ้านแนวนี้ เป็นการศึกษาเรื่องระบบคิด ศึกษาระบบเกษตรทั้งหมดว่า ระบบเกษตรของชนกลุ่มนั้น เขามีความเข้าใจระบบทั้งหมดอย่างไร ศึกษาระบบคิด

^{๓๑} สุวินัย เกิดทับทิม การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำลูกแป้งข้าวหมากในเขตภาคกลางของประเทศไทย. รายงานการวิจัย. (กรุงเทพมหานคร: อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๕๘) หน้า ๒๕๒-๒๕๓.

^{๓๒} Keyes, *Steam Tables-Metri Units*. (New York : John Wiley & Son. Lamb, J. ๑๙๗๖. Influence of water on the thermal properties of ๑๙๘๙). P. ๑๑๓.

กระบวนการของระบบ และเป็นการศึกษาอย่างมีการเคลื่อนไหว อย่างไรก็ตามการศึกษาระบบคิดพื้นบ้านนี้ยังให้ความสำคัญกับการศึกษาทัศนะของคนในระบบนิเวศหรือคนในชุมชน โดยให้ความสำคัญต่อวิธีการที่ชนกลุ่มนั้น หรือกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งในสังคมตีความและความหมายต่อระบบ หรือที่เราเรียกว่าประสบการณ์ของมนุษย์ กิจกรรมทางสังคมของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการเกษตร การแพทย์ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือการจัดความสัมพันธ์ทางสังคมว่าคน ในสังคมนั้นให้ความหมายและให้ความสำคัญอย่างไร เช่น ระบบคิดพื้นบ้านเกี่ยวกับรักษาพยาบาล โดยศึกษาว่าชาวบ้านมีความรู้เกี่ยวกับโรคต่าง ๆ ได้อย่างไร เช่น โรคของอาการซึ่งเกิดจากการ ปวดท้อง คำว่า เจ็บท้อง ความจริงคำว่าเจ็บท้อง เป็นภาษาคำเมืองมากกว่าไทยกลางแทน ความหมายคำว่า ปวดท้อง ในภาษาเหนือ จึงใช้คำว่าเจ็บท้อง ซึ่งเป็นการสื่อให้เห็น ความหมายของอาการโรค อันเป็นวิธีการที่ชาวบ้านอาศัยความโดยอาศัยความเข้าใจในลักษณะที่ เป็นสามัญสำนึก จะนำไปสู่วิธีการรักษาพยาบาลหรือการแก้ปัญหาดังกล่าว

๓. การศึกษาระบบคุณค่าของพื้นบ้าน (Local Value System) มีความหมายเหมือนกับ คำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นวิธีการศึกษาที่ต่างไปจากการศึกษาระบบคิด การศึกษาระบบคุณค่า หรือระบบภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นการศึกษาว่าคนในสังคมมองเห็น หรือให้คุณค่าต่อความสัมพันธ์ของเขากับคนอื่นในสังคมอย่างไร และระหว่างเขา กับโลกที่เขาอาศัยอย่างไรบ้าง รวมถึงความรู้พื้นบ้าน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการที่ชาวบ้านปฏิบัติต่อกันและกัน ภูมิปัญญาชาวบ้านมีลักษณะของศักยภาพของชาวบ้าน ศักยภาพของชุมชนในการ ปรับตัวและในการ แก้ไขปัญหาในการดำรงชีวิต

๔. การศึกษาระบบความรู้พื้นบ้าน โดยการศึกษาผ่านการศึกษาโลกทัศน์ หรือการศึกษา คอสโมโลยี (Cosmology) การตีความของชาวบ้านอาจจะเรียกว่าเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีความเชื่อพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างไร มีการตีความเกี่ยวกับเรื่องของเวลา เรื่องสถานที่ และบุคคลในสังคม สิ่งที่จะนำมาศึกษาก็คือ แนวความคิดเรื่องของเวลาว่า คนในสังคม มีวิธีการและระบบการทำงานให้สัมพันธ์กับเวลาและฤดูกาล และการสังเกตความสัมพันธ์ของ กิจกรรมเหล่านี้ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม การตีความ และการให้คุณค่าของการเปลี่ยนแปลงในเชิงอายุ หรือว่าการเปลี่ยนแปลงจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

ภูมิปัญญาชาวบ้าน^{๓๓} มีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาท้องถิ่นที่อาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นองค์ประกอบมีลักษณะดังนี้

(๑) มีความรู้และภูมิปัญญาของชาวบ้านที่เอื้ออำนวย ชี้นำ และเป็นทางเลือกที่เหมาะสมต่อสภาวะท้องถิ่นและเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เข้ามากระทบ

^{๓๓} อเนก นาคะบุตร, ข่าวสารข้อมูลกับความยั่งยืนของการพัฒนา ใน คนกับดิน น้ำ ป่า : จุดเปลี่ยนแห่งความคิด, (กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๓๖), หน้า ๘๒.

(๒) ความรู้ ภูมิปัญญา และระบบคุณค่าต่าง ๆ ได้รับการประยุกต์และสืบสานอย่างต่อเนื่อง โดยสมาชิกของชุมชน ด้วยกระบวนการเรียนรู้หลายรูปหลายลักษณะผ่านทางประเพณี พิธีกรรม ตัวบุคคล และการปฏิบัติซ้ำ มีการเลือกสรรและผสมผสานกับความรู้ที่เข้ามาจากภายนอก

(๓) ผู้นำ ปัญญาชนชาวบ้าน นักเทคนิคพื้นบ้าน เครือข่ายของกลุ่มบุคคลและองค์กรชุมชนในรูปต่าง ๆ คือ สถาบันสำคัญของกระบวนการปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาการพิทักษ์ปกป้องชุมชนและขยายแนวร่วมในการพัฒนาชุมชน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญ^{๓๔} ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบุว่า ในอดีตและปัจจุบัน การถ่ายทอดความรู้ในระบบโรงเรียน ยังจัดการเรียนการสอน โดยครูหรือนักวิชาการที่ศึกษาภาคทฤษฎีมามาก แต่บางครั้งพบว่า ครูหรือนักวิชาการดังกล่าวมีประสบการณ์ในภาคปฏิบัติไม่มากนัก ประสบความล้มเหลวในการสอน แต่ในขณะที่ผู้ที่มีประสบการณ์ลึกเฉพาะเรื่องสามารถถ่ายทอดและนำความรู้ไปปฏิบัติได้ผลดี เช่น ผู้เลี้ยงหมู เลี้ยงปลาตุ๊ก ปลูกผัก ทอผ้า จักสาน บุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวเรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” นอกจากนี้การให้วิทยากรชาวบ้านถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชาวบ้านเป็นความเหมาะสมมากที่สุดประการหนึ่งเนื่องจากเป็นผู้ที่มีผลงานสำเร็จเป็นรูปธรรมจนเป็นที่ยอมรับทำให้มีช่องว่างของการสื่อสารน้อยมาก และยังเป็นการพึ่งตนเองของชาวบ้าน

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีมากมายหลายแขนง แต่มักจะถูกมองว่าถ้าหลังคนบางกลุ่มจึงไม่ค่อยให้ความสำคัญและสืบสานกันมากนัก ส่วนใหญ่แล้วภูมิปัญญาท้องถิ่นมักสืบทอดบอกกล่าวกันเป็นการภายใน เช่น สูตรทำอาหาร หรือตำรับตำราต่าง ๆ ทำให้ไม่เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไป ซึ่งได้มีผู้จำแนกประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังต่อไปนี้

พัชรินทร์ สิริสุนทร^{๓๕} อธิบายว่า ลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญามี ๒ ประการ คือ ลักษณะของภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม ได้แก่ กระบวนการคิด โลกทัศน์ ค่านิยม ความเชื่อคุณค่าและความหมายที่คนให้แก่สรรพสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ตลอดจนปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของบุคคล เช่น การเกิด แก่ เจ็บ และตาย เป็นต้น และลักษณะภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ผลผลิตขององค์ความรู้ของคนในสังคมนั้น ๆ เช่น ศิลปหัตถกรรมรูปแบบการทำเกษตรกรรม ดนตรี อุปกรณ์ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น สำหรับประเภทของภูมิปัญญามีด้วยกันหลายด้าน ซึ่งในท้องถิ่นหนึ่งๆ จะมีปรากฏให้เห็นในเรื่องของการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ความคิด ความคิด ทักษะคติ ตลอดจนสิ่งก่อสร้าง เครื่องใช้ เครื่องมือต่าง ๆ กันไปตามแต่ละ

^{๓๔} กล้า สมตระกูล, เครือข่ายการเรียนรู้: ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อความยั่งยืนการศึกษาแห่งชาติ. ๒๗(๔) เมษายน-พฤษภาคม ๒๕๓๖. หน้า ๖๗.

^{๓๕} พัชรินทร์ สิริสุนทร. กระบวนการพัฒนาทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร. พิษณุโลก : สำนักพิมพ์ ดาวเงินการพิมพ์, ๒๕๕๑). หน้า ๑๘

ท้องถิ่น จึงมีลักษณะเป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรมที่ถ่ายทอดกันมา โดยสามารถประมวลได้เป็น ๙ ประเภท ดังนี้

๑. ด้านภาษาและวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานเพื่อการสื่อสาร การถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ในสังคมให้มีการเรียนรู้ สืบต่อและเผยแพร่แก่สังคมอื่นจนมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

๒. ด้านศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถในการประยุกต์หลักธรรมคำสอน ความเชื่อ ค่านิยม จารีต แบบแผนในการดำเนินชีวิตและก่อสันติสุขขึ้นแก่สังคม

๓. ด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม หมายถึง ความสามารถในการออกแบบสร้างสรรค์ประดิษฐ์งานด้านศิลปะเพื่อใช้จินตนาการให้เกิดสุนทรียภาพในสังคม ผลิตผลงานด้านสิ่งก่อสร้างรูปแบบ และรูปทรงต่างๆ ภาพเขียน ภาพวาด จิตรกรรม ประติมากรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงฝีมือความคิด ความเชื่อที่ถ่ายทอดไว้เป็นมรดกแก่สังคม

๔. ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการจัดระบบเพื่อการเรียนรู้ มีกระบวนการให้ความรู้ ถ่ายทอดแนวคิด ความเชื่อ ระเบียบแบบแผน การจัดการเรียนการสอน การให้การศึกษาทั้งที่มีรูปแบบและไม่มีรูปแบบ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้การจัดบรรยากาศและแหล่งที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของคนในสังคม

๕. ด้านการแพทย์และสาธารณสุข หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกัน ดูแล รักษาสุขภาพ อนามัยของคนในสังคม มีการเรียนรู้ และถ่ายทอดเพื่อบำบัดและขจัดโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ทั้งในส่วนบุคคลและสังคมส่วนรวม โดยใช้ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในสังคมให้เกิดประโยชน์

๖. ด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถในการจัดการสื่ออนุรักษ์ พัฒนา สงวนรักษา และนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมศึกษาและส่งเสริมคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

๗. ด้านความเป็นอยู่และการดำรงชีวิต หมายถึง ความสามารถในการจัดระบบการใช้ชีวิตประจำวัน การเลี้ยงดูเด็ก การพักผ่อนหย่อนใจ การละเล่น การแสดง การแต่งกาย การสังสรรค์ คติความเชื่อ พิธีกรรมเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข รวมทั้งข้อห้ามข้อละเว้นต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต

๘. ด้านการปกครองและการบริหาร หมายถึง ความสามารถในการจัดสรรจัดระบบการดูแล ระเบียบและองค์การที่สำคัญตามโครงสร้างของสังคม เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย มีความเป็นธรรม เป็นสุข มีการแบ่งสรรประโยชน์และทรัพยากรในสังคมร่วมกัน มีแนวคิดและวิธีการรักษา ป้องกันอันตรายเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางสังคม

๙. ด้านการผลิตและบริโภค หมายถึง ความสามารถในการจัดหาและใช้วัสดุอุปกรณ์ในการทำมาหากิน การประกอบอาชีพ การประกอบอาหาร การประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการผลิตสิ่งของ สำหรับอุปโภคบริโภคของคนในสังคมแม้ว่าลักษณะของภูมิปัญญาดังกล่าวข้างต้น จะมีความแตกต่างกันเรื่องของคุณลักษณะแต่พบว่าภูมิปัญญามีคุณสมบัติที่สำคัญที่มีความสอดคล้องกัน ได้แก่

๑. เป็นองค์รวม (Holistic) คือมีบูรณาการกับองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ บุคคล สังคม และธรรมชาติ

๒. ให้ความสำคัญกับคุณภาพและเอกภาพ และเอกภาพขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓. มีความเชื่อมโยงกับระบบต่าง ๆ ของสังคมทั้ง ระบบ

๔. มีความหลากหลาย (Diversity)

๕. มีพลวัต (Dynamic) คือมีการเปลี่ยนแปลงและมีความยืดหยุ่นตามสภาพสังคมวัฒนธรรมที่ปรับเปลี่ยนตลอดเวลา

๖. มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

พัชรินทร์ สิริสุนทร^{๓๖} ได้สรุปภูมิปัญญาท้องถิ่น สรุปได้ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ เป็นเรื่องเกี่ยวกับคติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์แห่งความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมาสภาพของภูมิปัญญาของกลุ่มนี้ ได้แก่ แนวความคิด ความเชื่อต่าง ๆ ที่ปฏิบัติและยึดถือสืบทอดกันมา เพื่อการดำเนินชีวิตสงบสุขในแต่ละท้องถิ่น เช่น

๑. ความเชื่อแบบพุทธ ได้แก่ พิธีสวดมนต์ไหว้พระ พิธีฟังเทศน์ในวันสำคัญทางศาสนา พิธีเข้าวัดจำศีล การอบรมจริยธรรมและศีลธรรม

๒. ความเชื่อแบบพราหมณ์ ได้แก่ พิธีสู่ขวัญต่าง ๆ

๓. ความเชื่อแบบผี ได้แก่ พระภูมิเจ้าที่ พระภูมินา พิธีเลี้ยงตอนปู่ตา พิธีบูชาแม่ศักดิ์หลักเมือง และการบวงสรวงต่าง ๆ

๔. ความเชื่อแบบบุคคล ได้แก่ การเคารพบรรพบุรุษ ผู้อาวุโส พระสงฆ์และผู้นำทางศาสนาต่าง ๆ

กลุ่มที่ ๒ เป็นเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีสภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มนี้ ได้แก่

^{๓๖} พัชรินทร์ สิริสุนทร. กระบวนการพัฒนาทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร. (พิษณุโลก : สำนักพิมพ์ ดาวเงินการพิมพ์, ๒๕๕๑). หน้า ๒๖-๓๙.

๑. ศิลปะการเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ หมอลำกลอน หมอลำกลอน ประยุกต์ (หมอลำซิ่ง) หมอลำหมู่ และการรำซิ่งต่าง ๆ

๒. ศิลปะดนตรีพื้นบ้าน ได้แก่ การเป่าแคน การดีดพิณ วงกลอนยาว

๓. งานแกะสลัก งานหล่อ ได้แก่ แกะสลักบานประตู หน้าต่าง โปสต์ และแกะสลักต้นเทียน การหล่อใบระกา ช่อฟ้า คันทวย บัวหัวเสาของศาลา และโปสต์

๔. ศิลปะดนตรีไทย ได้แก่ ขลุ่ย ซอ พิณ กระจับปี่ กลอง ฉิ่ง ฉาบ

๕. ประเพณีในสิบสองเดือน “ฮีดสิบสอง” ได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญคุณลาน บุญข้าวจี บุญพระเวส บุญสรน้ำ บุญบั้งไฟ บุญเบิกฟ้า บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญออกพรรษา บุญกฐิน บุญผ้าป่า และบุญกองบัว

กลุ่มที่ ๓ เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับสมัย สภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มนี้ จากการสำรวจพบว่าเป็นส่วนหนึ่งของสภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มที่ ๒ คือ งานศิลปกรรมพื้นบ้าน แต่เนื่องจากบุคคลในท้องถิ่นได้นำมาใช้ประกอบอาชีพดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การทอผ้าไหม ได้แก่ ผ้าทอไหมพื้น ไหมมัดหมี่

๒. การทอผ้าด้วยกี่กระตุก ได้แก่ ทอผ้าฝ้าย ทอผ้าลายน้ำไหล ทอผ้าฝ้ายผ้าขาวม้า

๓. ทอผ้าชนิดด้ายกึ่งพื้นเมือง ได้แก่ ทอผ้าชนิดตัดเสื่อ ทอผ้าชนิดทำหมอน ทอผ้าห่มลายชนิด

๔. ทำหมอนชนิด ได้แก่ หมอนชนิดลายสามเหลี่ยม ทำเบาะนั่ง

๕. การจักสานไม้ไผ่ ได้แก่ สานตระกร้า สานหวด สานมวย สานกระติบข้าว สานขันโตก สานกระดัง สานกระบุง สานข้อง สานไซ สานสุ่ม

๖. การทำไม้กวาด ได้แก่ ไม้กวาดดอกหญ้า ไม้กวาดทางมะพร้าว

๗. การทอเสื่อ ได้แก่ ทอเสื่อกก ทอเสื่อไหล ทอเสื่อฝือ ทอเสื่อเตย

๘. การสาน ได้แก่ หมวกกก หมวกใบตาล หมวกผักตบชวา กระเป๋า

๙. เครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ อิฐมอญ โอ่ง ไห กระถาง หม้อดิน เต่า

๑๐. การเกษตร ได้แก่ การทำเกษตรผสมผสาน การทำไร่ ทำนา ทำสวน การเลี้ยงสัตว์

กลุ่มที่ ๔ เป็นเรื่องของแนวความคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มนี้ จากการสำรวจเท่าที่พบมีดังนี้

๑. การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีทั้งการเลี้ยงและการผลิตลูกปลาเพื่อการจำหน่าย พื้นที่ที่มีการเลี้ยงมากตามลำดับ คือ อำเภอเมือง อำเภอท่าบ่อ อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอโซ่พิสัย อำเภอศรีเชียงใหม่ และอำเภอบึงกาฬ

๒. การทำกล้วยตากอบน้ผึ้ง ของอำเภอสว่าง

๓. การทำดอกไม้ประดิษฐ์จากใบยางพารา ของอำเภโพนพิสัย

กรมวิชาการ^{๓๓๗} กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกได้ ๒ ลักษณะ คือ

๑. คติความเชื่อ อันเป็นลักษณะนามธรรม ได้แก่ ความคิดความเชื่อในรูปของศาสนา การดำเนินชีวิตของคนในสังคมนั้น ที่ทุกคนในสังคมนั้นยอมรับและถือปฏิบัติต่อ ๆ กันมา

๒. วัตถุและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ การเล่าเรียน เช่น การที่ชาวบ้านรู้จักวิธีการทำนา การไถนา เป็นต้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. ลักษณะที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความคิด ความเชื่อ และคุณค่าปัจเจกชน ซึ่งจะปรากฏในรูปของศาสนา พิธีกรรม นิทาน เพลง สุภาพิต การสั่งสอน เป็นต้น

๒. ลักษณะที่เป็นวัตถุ ได้แก่ อุปกรณ์ เครื่องมือ สิ่งปลูกสร้าง อาชีพต่าง ๆ เป็นต้น อังกุล สมคะเนย์^{๓๓๘} ได้จำแนกภูมิปัญญาชาวหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์แห่งความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมา

กลุ่มที่ ๒ เป็นเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

กลุ่มที่ ๓ เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะกับสมัย

กลุ่มที่ ๔ เป็นเรื่องของแนวความคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน ซึ่งเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ

๑. มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน ไม่ใช่วิทยาศาสตร์

๒. มีบูรณาการสูง

๓. มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง

๔. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัฒนธรรมลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น

ภูมิปัญญา (Wisdom) นับเป็นความคิดทางสังคม (Social Thought) ที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งสังคมขนาดใหญ่พอควร และดำรงอยู่ได้ยาวนานขนาดหนึ่งย่อมจะต้องมีด้วยกันทุกสังคมสังคมไทยเป็นสังคมเก่าแก่สังคมหนึ่ง จึงปรากฏภูมิปัญญาเช่นนี้อยู่เป็นจำนวนมาก ภูมิปัญญาเหล่านี้นอกจากจะแสดงความเป็นไทยเป็นเอกลักษณ์ไทยที่สำคัญอย่างหนึ่งแล้ว ยังเป็นเครื่องชี้ระดับความเจริญของสังคมไทยที่เป็นมาในประวัติศาสตร์อีกด้วย โดยเฉพาะนับถึงช่วงที่วัฒนธรรมตะวันตกเริ่มไหลบ่าเข้าสู่

^{๓๓๗} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ., ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว จำกัด, ๒๕๕๓). หน้า ๕.

^{๓๓๘} อังกุล สมคะเนย์, ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ บุญศิริการพิมพ์ ๒๕๕๕), หน้า ๓๗.

ประเทศไทยอย่างหนักในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นๆ ภูมิปัญญา มักจะหมายถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมส่วน ยอดสุดส่วนปลายสูงสุดของสถาบันสังคม (Social Institution) ซึ่งเป็นส่วนประกอบของวัฒนธรรมของ แต่ละสังคม หากเราให้ความหมายของสถาบันสังคมว่าหมายถึง แบบในการคิดกระทำเรื่องสำคัญ เช่น หน้านั้นคือ ครอบครัว การศึกษา ศาสนา เศรษฐกิจ การเมือง นันทนาการและศิลปะ ภาษาและการ สื่อสาร การคมนาคมขนส่งอนามัยและสาธารณสุข และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี^{๓๙}

สถาบันสังคมเป็นสถาบันที่มีระเบียบแบบแผนจึงไม่สามารถดำรงตนอยู่ได้โดยตัวของมันเอง จะต้องดำรงอยู่ควบคู่กับกลุ่มคน ซึ่งทางวิชาการเรียกว่าองค์การทางสังคม (Social Organization) แท้จริง แล้ว องค์การทางสังคมนี้ก็ดำรงตนเป็นเอกเทศไม่ได้ จำต้องมีสถาบันสังคมเป็นองค์ประกอบที่เหนียวแน่น สถาบันสังคมและองค์การสังคมเมื่อผนึกเข้าด้วยกันเป็นหน่วยรวมอันเดียวกันแล้ว มีชื่อเรียกว่า โครงสร้าง ทางสังคม ซึ่งสามารถแยกเป็นส่วนต่าง ๆ ตามหน้าที่เฉพาะได้สืบอย่างตามชื่อสถาบันสังคมที่กล่าวมาแล้ว ข้างต้น แต่ละส่วนที่มีหน้าที่เฉพาะเหล่านี้เรียกชื่อเสียใหม่ว่าโครงสร้างทางสังคม^{๔๐}

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาเป็นเรื่องของการสืบทอดประสบการณ์ จากอดีตถึงปัจจุบันที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และไม่ขาดสาย เป็นธรรมชาติของชาวบ้านที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์สืบทอดกันมา เป็นลักษณะของ ความสัมพันธ์ภายในโดยชาวบ้านเอง ภูมิปัญญาจึงนับเป็นความคิดทางสังคม (Social Thought) ที่ สำคัญอย่างหนึ่ง ทั้งในลักษณะที่เป็นนามธรรม คือปรัชญาแนวทางในการดำเนินชีวิต และในลักษณะ ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน ศิลปะ ดนตรี ทัศนกรรม และสิ่งอื่น ๆ ซึ่ง ในสังคมใดที่มีการดำรงอยู่มายาวนานย่อมจะต้องมีภูมิปัญญาด้วยกันทุกสังคม ระบบดังกล่าวจะ ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ ๔ ประการ คือ ความรู้และระบบ ความรู้ การสั่งสมและการเข้าถึงความรู้ การถ่ายทอดความรู้และระบบความรู้ รวมทั้งการสร้างสรรคและปรับปรุงภูมิปัญญาความรู้ นอกจากนี้ ชาวบ้านทุกหมู่เหล่าได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้และประสบการณ์เพื่อการดำรงชีพมาโดย ตลอดและย่อมถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอาศัยศรัทธาทางศาสนาความ เชื่อถือผีต่าง ๆ ความทั้งความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดเรียนรู้สืบทอดกันมาจาก

^{๓๙} พิชรินทร์ สิริสุนทร. กระบวนการพัฒนาทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร. (พิษณุโลก : สำนักพิมพ์ ดาวเงินการพิมพ์, ๒๕๕๐). หน้า ๕๐.

^{๔๐} ประสาท เนืองเฉลิม. “วิทยาศาสตร์ศึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่น.” วารสารศูนย์บริการวิชาการ, ๑๑ (๑), ๖๕-๖๘. บัณฑิตยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่น. (๒๕๕๔), [ออนไลน์] http://www.trueplookpanya.com/new/cms_detail/knowledge/๑๘๓๕-๐๐ [๙ มีนาคม ๒๕๖๓]

บรรพบุรุษในอดีตถึงลูกหลานในปัจจุบัน^{๔๑} สำหรับวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นได้มีนักวิชาการเสนอวิธีการการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นน่าสนใจ ตัวอย่างเช่น

จารุวรรณ ธรรมวัตร^{๔๒} ได้แบ่งวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามช่วงวัยออกเป็น ๒ วิธี คือ ๑) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก โดยใช้กิจกรรมการถ่ายทอดแบบง่ายๆ ไม่ซับซ้อนและดึงดูดใจ เช่น การเล่านิทาน การละเล่น การทายปริศนา เป็นต้น ซึ่งเป็นวิธีการสร้างเสริมนิสัยและบุคลิกภาพที่สังคมปรารถนา และมุ่งเน้นด้านจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญ และ ๒) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ซึ่งมีวิธีการถ่ายทอดหลายรูปแบบ เช่น วิธีการบอกเล่า การสังเกตด้วยตนเองผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

ดวงฤทัย อรรถแสง^{๔๓} อธิบายว่า การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ การบอกวิชาความรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมักจะถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายไปโดยอัตโนมัติ ไม่ได้เรียนวิชาการสอนมาจากสถาบันใด ๆ และจะใช้สามัญสำนึกแบบสังคมประกิต คือการเรียนการสอนที่เกิดจากการเลียนแบบและการจดจำสืบทอดกันมาในครอบครัว และวิธีการถ่ายทอด ๒ รูปแบบ คือ ๑) ใช้วิธีสาธิตคือ ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อธิบายทุกชั้น ตอนให้ผู้เขียนเข้าใจและผู้เรียนปฏิบัติตาม และ ๒) ใช้วิธีการปฏิบัติจริง คือฟังคำบรรยาย อธิบาย การสาธิตแล้วนำไปปฏิบัติจริง และปฏิบัติซ้ำ ๆ กันจนเกิดเป็นความชำนาญ เพราะผลงานที่จะใช้ดำรงชีวิตได้ต้องเป็นผลงานที่เกิดขึ้นจริง สามารถนำเอาไปใช้ประโยชน์ได้ ไม่ใช่ผลงานที่กล่าวอ้างไว้ในตำราเท่านั้น ดังนั้น กลุ่มเป้าหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายที่รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้รู้ในท้องถิ่นส่วนมากจะเป็นคนในครอบครัว เป็นญาติโดยสายเลือด เนื่องจากความรู้บางอย่างผู้รู้ทั้งหลายมักหวงแหน และจะไม่แพร่พรายให้คนอื่น ๆ รู้วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจะแบ่งลักษณะการถ่ายทอดออกเป็น ๒ แบบหลักๆ คือ แบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่าง การจดจำสืบทอดกันมาและแบบเป็นลายลักษณ์อักษรในอดีตส่วนใหญ่ใช้จารึกในใบลานหรือสมุดข่อย หรือจากภาพวาดที่มีการบันทึกไว้ เพื่อผู้ที่สนใจศึกษาเล่าเรียนสืบทอดกันมาได้วิธีหนึ่ง

^{๔๑} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. รายงานการสัมมนาทางวิชาการศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยหัวใจการปฏิรูปการเรียนรู้สู่ชุมชน. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๕๓). หน้า ๙๐.

^{๔๒} จารุวรรณ ธรรมวัตร. วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน. (กาฬสินธุ์: สำนักพิมพ์ จินตทัศน์การพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๑๒-๑๓.

^{๔๓} ดวงฤทัย อรรถแสง, กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีธรรมชาติ. (ขอนแก่น: วิทยาลัยนพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒), หน้า ๓๙.

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ความหมายของการเรียนรู้

การเรียนรู้ (Learning) ได้มีผู้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ดังนี้

อารี พันธมณี^{๔๔} การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมสู่พฤติกรรมใหม่ ที่ค่อนข้างถาวรและเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติ สัญชาตญาณวุฒิภาวะ พิษยาต่าง ๆ อุบัติเหตุหรือความบังเอิญ

ชนาธิป พรกุล^{๔๕} ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่องหรือการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการแสดงพฤติกรรมในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกปฏิบัติหรือได้รับประสบการณ์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ^{๔๖} ให้ความหมายว่า การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิดและพฤติกรรม อันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ซึ่งควรเป็นการปรับเปลี่ยนในทางที่ดีขึ้น

ทิตนา แคมมณี^{๔๗} ให้ความหมายว่า “การเรียนรู้ (Learning)” มีขอบเขตที่ครอบคลุมความหมาย ๒ ประการ คือ การเรียนรู้ในความหมายของ “กระบวนการเรียนรู้ (Learning process)” ซึ่งหมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ และการเรียนรู้ในความหมายของ “ผลการเรียนรู้ (Learning outcome)” ซึ่งได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในสาระต่าง ๆ ความสามารถในการกระทำ การใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ รวมทั้งความรู้สึกหรือเจตคติอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้หรือการใช้วิธีการเรียนรู้ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการเรียนรู้มีลักษณะเป็นทั้งผลลัพธ์อันเป็นเป้าหมายปลายทาง (ends) และวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมาย (means) ซึ่งลักษณะทั้งสองเป็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันและส่งผลกระทบต่อกัน หากบุคคลมีกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับตน บุคคลนั้นก็ย่อมมีโอกาสที่จะเกิดความรู้ความเข้าใจในสาระหรือกระบวนการต่าง ๆ ได้อย่างกระจ่างถ่องแท้และลึกซึ้ง เกิดความรู้สึก

^{๔๔}อารี พันธมณี, จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๖.

^{๔๕} ชนาธิป พรกุล, รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพฯ :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๕๓.

^{๔๖} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี, ๒๕๔๒), หน้า ๗.

^{๔๗} ทิตนา แคมมณี, ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

หรือเจตคติไปในทางที่เหมาะสมและเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการกระทำ หรือพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

จากความหมายของการเรียนรู้ที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การเรียนรู้ คือกระบวนการที่มนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์หรือการฝึกฝน

ลักษณะของการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากการฝึกหรือจากประสบการณ์ การเรียนรู้มีองค์ประกอบใหญ่ ๆ ๓ องค์ประกอบ คือ^{๔๘}

๑. การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม พฤติกรรมนั้นอาจเป็นการแสดงออกทางด้านการพูด การเขียน หรือการแสดงท่าทางก็ได้ ซึ่งพฤติกรรมนั้น อาจเป็นการแสดงออกทางด้านการพูด การเขียน หรือการแสดงท่าทางก็ได้ ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกก่อนการเรียนรู้และหลังการเรียนรู้จะแตกต่างกัน เช่น เด็กที่ไม่เคยหัดว่ายน้ำมาก่อนเมื่อมีการเรียนรู้เกิดขึ้นเด็กสามารถว่ายน้ำได้ ทำนองเดียวกันกับการถึบจักรยาน การบวกการลบ การคิดแก้โจทย์ปัญหา หรือการท่องจำสูตรคูณ การที่เด็กเลียนแบบพ่อแม่ เลียนแบบเพื่อน หรือการรับรู้สิ่งใหม่ ๆ ของเด็ก ก็ล้วนแต่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งสิ้นส่วนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติไม่ถือว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ เช่น การกระพริบตา หรือการหายใจ เป็นต้น พฤติกรรมเหล่านี้ถือว่าเป็นปฏิกิริยาสะท้อน (Reflex) ของร่างกายที่มีต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น

๒. พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปนั้น เกิดจากได้รับประสบการณ์หรือการฝึกฝน และต้องมีการฝึกซ้ำ ๆ เป็นระยะเวลาหนึ่ง ส่วนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดจากการบรรลุวุฒิภาวะ เช่น การเปลี่ยนแปลงของร่างกายในวัยต่าง ๆ นั้น ถือว่าเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ได้เกิดจากการฝึกหัด จึงไม่เรียกว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้

๓. พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปนั้น จะเปลี่ยนแปลงในลักษณะค่อนข้างถาวร อันเป็นผลที่เกิดจากการฝึกหัดนั่นเอง แสดงว่าพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจะต้องอยู่กับบุคคลเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ภายหลังจากที่จากบุคคลนั้นได้เกิดการเรียนรู้แล้ว ตัวอย่างเช่น การที่เด็กได้เรียนสิ่งใดสิ่งหนึ่งในโรงเรียน เช่น ภาษาต่างประเทศ และเมื่อโตขึ้นจำสิ่งที่เรียนไม่ได้เลย แต่เมื่อมาเรียนซ้ำอีกครั้ง เด็กนั้นสามารถเรียนได้เร็วกว่าเด็กที่ไม่เคยมีประสบการณ์การเรียนในสมัยเด็กมาก่อนนั้น แสดงว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมัยที่เป็นเด็กนั้น ยังคงอยู่ในลักษณะที่ค่อนข้างจะถาวร

^{๔๘} อรุณช ลิ้มศิริ, การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ. พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕), หน้า ๑๘-๑๙.

รูปแบบการเรียนรู้

รูปแบบการเรียนรู้ คือ สภาพ ลักษณะของการเรียนรู้ที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนรู้ รวมทั้งวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนรู้นั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือและได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ

รูปแบบการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญๆ ดังนี้^{๔๙}

๑. มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการศึกษานั้น ๆ

๒. มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ

๓. มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ

๔. มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนรู้นั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

รูปแบบการสอนจะต้องได้รับการพิสูจน์ทดสอบ สามารถทำนายผลที่จะเกิดตามมาได้ และมีศักยภาพในการสร้างความคิดรวบยอดและความสัมพันธ์ใหม่ๆ ได้

ดังนั้น รูปแบบการเรียนรู้ จึงหมายถึง “สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนรู้ที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่าง ๆ โดยมีการจัดกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนรู้โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้าไปช่วย ทำให้สภาพการเรียนรู้นั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ และได้รับการพิสูจน์และทดสอบแล้วว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนได้”

ประเภทของรูปแบบการเรียนรู้

รูปแบบการเรียนรู้ มี ๒ ประเภท คือ รูปแบบการเรียนรู้ที่เป็นสากล และรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นโดยนักการศึกษาไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

^{๔๙} ทิศนา แคมมณี, รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย. พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๗๓-๗๔.

๑. รูปแบบการเรียนรู้ที่เป็นสากล

รูปแบบการเรียนรู้ที่เป็นสากล จำแนกได้เป็น ๕ หมวด ได้แก่ รูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นด้านพุทธิพิสัย รูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นด้านจิตพิสัย รูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นด้านทักษะพิสัย รูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ และรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการ ในที่นี้ จะนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ ๓ รูปแบบ ดังต่อไปนี้

๑.๑ รูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) รูปแบบการเรียนรู้ในหมวดนี้ เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่าง ๆ ซึ่งเนื้อหาสาระนั้นอาจอยู่ในรูปของข้อมูล ข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หรือความคิดรวบยอด มี ๕ รูปแบบ ได้แก่

๑) รูปแบบการเรียนรู้มโนทัศน์ จอยส์และวิล ได้พัฒนารูปแบบนี้ขึ้นโดยใช้แนวคิดของบรุนเนอร์ กูตันว และออสติน ที่ว่า การเรียนรู้มโนทัศน์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นสามารถทำได้โดยการค้นหาคุณสมบัติเฉพาะที่สำคัญของสิ่งนั้น เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกสิ่งที่ไม่ใช่และไม่ใช่สิ่งนั้นออกจากกันได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มโนทัศน์ของเนื้อหาสาระต่าง ๆ อย่างเข้าใจ และสามารถให้คำนิยามของมโนทัศน์นั้นด้วยตนเอง

กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

ขั้นที่ ๑ ผู้สอนเตรียมข้อมูลสำหรับผู้เรียนฝึกหัดจำแนก

ขั้นที่ ๒ ผู้สอนอธิบายกติกาในการเรียนให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจตรงกัน

ขั้นที่ ๓ ผู้สอนเสนอข้อมูลตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน และข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน

ขั้นที่ ๔ ให้ผู้เรียนบอกคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งที่ต้องการสอน

ขั้นที่ ๕ ให้ผู้เรียนสรุปและให้คำจำกัดความของสิ่งที่ต้องการสอน

ขั้นที่ ๖ ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายร่วมกันถึงวิธีการที่ผู้เรียนใช้ในการหาคำตอบให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการคิดของตนเอง

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับ คือเกิดความเข้าใจในมโนทัศน์นั้น และได้เรียนรู้ทักษะการสร้างมโนทัศน์ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการทำความเข้าใจมโนทัศน์อื่น ๆ ต่อไปได้ รวมทั้งช่วยพัฒนาทักษะการใช้เหตุผลโดยการอุปนัย (inductive reasoning) อีกด้วย

๒) รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดของกานเย (Gagne's Instructional Model) ได้พัฒนาทฤษฎีเงื่อนไขการเรียนรู้ ๒ ส่วนใหญ่ๆ คือ ทฤษฎีการเรียนรู้และทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาสาระต่าง ๆ ได้อย่างดี รวดเร็ว และสามารถจดจำสิ่งที่เรียนได้นาน

กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- ขั้นที่ ๑ การกระตุ้นและดึงดูดความสนใจของผู้เรียน
- ขั้นที่ ๒ การแจ้งวัตถุประสงค์ของบทเรียนให้ผู้เรียนทราบ
- ขั้นที่ ๓ การกระตุ้นให้ระลึกถึงความรู้เดิม
- ขั้นที่ ๔ การนำเสนอสิ่งเร้าหรือเนื้อหาสาระใหม่
- ขั้นที่ ๕ การให้แนวการเรียนรู้ หรือการจัดระบบข้อมูลให้มีความหมาย
- ขั้นที่ ๖ การกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความสามารถ
- ขั้นที่ ๗ การให้ข้อมูลป้อนกลับ
- ขั้นที่ ๘ การประเมินผลการแสดงออกของผู้เรียน
- ขั้นที่ ๙ การส่งเสริมความคงทนและการถ่ายโอนการเรียนรู้

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับ คือสามารถเรียนรู้สาระที่นำเสนอได้อย่างดี รวดเร็ว และจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้นาน เพิ่มพูนทักษะในการจัดระบบข้อมูล สร้างความหมายของข้อมูล รวมทั้งการแสดงความสามารถของตนด้วย

๓) รูปแบบการเรียนรู้โดยการนำเสนอโน้ตทัศน์กว้างล่วงหน้า (Advance Organizer Model) จอยส์และวีล ได้พัฒนารูปแบบนี้ขึ้น โดยใช้แนวคิดของออสซูเบลที่ว่า การเรียนรู้ที่มีความหมายเมื่อสิ่งที่เรียนรู้สามารถเชื่อมโยงกับความรู้เดิมของผู้เรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระ ข้อมูลต่าง ๆ อย่างมีความหมาย

กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- ขั้นที่ ๑ การจัดเตรียมมโนทัศน์กว้าง
- ขั้นที่ ๒ การนำเสนอโน้ตทัศน์กว้าง
- ขั้นที่ ๓ การนำเสนอเนื้อหาสาระใหม่ของบทเรียน
- ขั้นที่ ๔ การจัดโครงสร้างความรู้

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับ คือเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระและข้อมูลของบทเรียนอย่างมีความหมาย เกิดความคิดรวบยอดในสิ่งที่เรียนและสามารถจัดโครงสร้างความรู้ของตนเองได้ พัฒนาทักษะและอุปนิสัยในการคิด และเพิ่มพูนความใฝ่รู้

๔) รูปแบบการเรียนรู้เน้นความจำ (Memory Model) พัฒนาขึ้นโดย จอยส์และวีล โดยอาศัยหลัก ๖ ประการได้แก่ การตระหนักรู้ การเชื่อมโยง ระบบการเชื่อมโยง การเชื่อมโยงที่นำขบขัน ระบบการใช้คำทดแทน และการใช้คำสำคัญ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหาสาระที่เรียนรู้ได้ดีและได้นาน และได้เรียนรู้กลวิธีการจำ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้สาระอื่น ๆ ได้อีก

กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

ขั้นที่ ๑ การสังเกตหรือศึกษาระอย่างตั้งใจ

ขั้นที่ ๒ การสร้างความเชื่อมโยง

ขั้นที่ ๓ การใช้จินตนาการ

ขั้นที่ ๔ การฝึกใช้เทคนิคต่าง ๆ

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับ คือสามารถจดจำเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่เรียนได้ดีและได้นานแล้ว เกิดการเรียนรู้กลวิธีการจำ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้สาระอื่น ๆ ได้อีกมาก

๕) รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก (Graphic Organizer Instructional Model) คล้าก และจอยส์และคณะ ได้พัฒนาขึ้นโดยใช้แนวคิดทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลผลข้อมูลที่ว่า กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากองค์ประกอบสำคัญ ๓ ส่วน ได้แก่ ความจำข้อมูล กระบวนการทางปัญญา และความจำกัดข้อมูล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมและสร้างความหมายและความเข้าใจในเนื้อหาสาระหรือข้อมูลที่เรียนรู้ และจัดระเบียบข้อมูลที่เรียนรู้ด้วยผังกราฟิก ซึ่งจะช่วยให้ง่ายแก่การจดจำ

กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย ๓ รูปแบบ ได้แก่

ก) รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิกของโจนส์และคณะ

ข) รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิกของคล้าก

ค) รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิกของจอยส์และคณะ

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับ คือมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่เรียนและจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ดี ได้เรียนรู้การใช้ผังกราฟิกในการเรียนรู้ต่าง ๆ สามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้เนื้อหาสาระอื่น ๆ ได้อีกมาก

๑.๒ รูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นด้านจิตพิสัย (Affective Domain) เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ มี ๓ รูปแบบ ได้แก่

๑) รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของแครทวอล บลูม และมาเซีย (Instructional Model Based on Affective Domain by Krathwohl, Bloom and Masia) ซึ่งได้จำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาออกเป็น ๓ ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านเจตคติหรือความรู้สึก และด้านทักษะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความรู้สึก/เจตคติ/ค่านิยม/คุณธรรม หรือจริยธรรม ที่พึงประสงค์ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปตามความต้องการ

กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

ขั้นที่ ๑ การรับรู้ค่านิยม

ขั้นที่ ๒ การตอบสนองต่อค่านิยม

ขั้นที่ ๓ การเห็นคุณค่าของค่านิยม

ขั้นที่ ๔ การจัดระบบค่านิยม

ขั้นที่ ๕ การสร้างลักษณะนิสัย

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับ คือการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์จนถึงระดับที่สามารถปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย ได้เรียนรู้กระบวนการในการปลูกฝังค่านิยมให้เกิดขึ้น สามารถนำไปใช้ในการปลูกฝังค่านิยมอื่นๆ ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นต่อไป

๒) รูปแบบการเรียนรู้โดยการชกค้ำน (Jurisprudential Model) จอยส์และวิล ได้พัฒนารูปแบบนี้ขึ้นจากแนวคิดของโอลิเวอร์ และเชเวอร์ เกี่ยวกับการตัดสินใจอย่างชาญฉลาดในประเด็นปัญหาขัดแย้งต่างๆ ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนให้รู้จักวิเคราะห์ปัญหาแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น ผู้สอนสามารถใช้กระบวนการชกค้ำนที่ช่วยให้ผู้เรียนคิดย้อนกลับไปพิจารณาความคิดเห็นอันเป็นจุดยืนของตน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการในการตัดสินใจอย่างชาญฉลาด รวมทั้งวิธีการในการทำความกระจ่างในความคิดของตน

กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

ขั้นที่ ๑ นำเสนอกรณีปัญหา

ขั้นที่ ๒ ให้ผู้เรียนแสดงจุดยืนของตนเอง

ขั้นที่ ๓ ผู้สอนชกค้ำนจุดยืนของผู้เรียน

ขั้นที่ ๔ ผู้เรียนทบทวนจุดยืนในค่านิยมของตนเอง

ขั้นที่ ๕ ผู้เรียนตรวจสอบและยืนยันจุดยืนใหม่/เก่าของตน

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับ คือเกิดความกระจ่างในความคิดของตนเองเกี่ยวกับค่านิยม และเกิดความเข้าใจในตนเอง ผู้สอนได้เรียนรู้และเข้าใจความคิดของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนมีการมองโลกในแง่บวกกว้างขึ้น ช่วยพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจของผู้เรียน

๓) รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้บทบาทสมมติ (Role Playing Model) พัฒนาขึ้นโดยแซฟเทล และแซฟเทล ที่ว่าบุคคลสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองได้จากการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในตนเอง เข้าใจในความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้อื่น และเกิดการปรับเปลี่ยนเจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของตนให้เป็นไปในทางที่เหมาะสม

กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

ขั้นที่ ๑ นำเสนอสถานการณ์ปัญหาและบทบาทสมมติ

ขั้นที่ ๒ เลือกผู้แสดง

ขั้นที่ ๓ จัดฉาก

ขั้นที่ ๔ เตรียมผู้สังเกตการณ์

ขั้นที่ ๕ แสดง

ขั้นที่ ๖ อภิปรายและประเมินผล

ขั้นที่ ๗ แสดงเพิ่มเติม

ขั้นที่ ๘ อภิปรายและประเมินผลอีกครั้ง

ขั้นที่ ๙ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุปการเรียนรู้

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับ คือเกิดความเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับความรู้สึกลึกซึ้ง ความคิดเห็น ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ของผู้อื่น มีความเข้าใจในตนเองมากขึ้น

๑.๓ รูปแบบการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย (Psycho-Motor Domain) เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาผู้เรียนในด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือการแสดงออกต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้หลักการวิธีการที่แตกต่างไปจากการพัฒนา มี ๓ รูปแบบ ได้แก่

๑) รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (Instructional Model Based on Simpson's Process for Psycho – motor) ซิมป์สัน กล่าวว่าทักษะเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางกายของผู้เรียน เป็นความสามารถในการประสานการทำงานของกล้ามเนื้อหรือร่างกาย ในการทำงานที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อหลายๆ ส่วน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนปฏิบัติหรือทำงานที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวหรือการประสานงานของกล้ามเนื้อทั้งหลายได้อย่างดี มีความถูกต้อง และมีความชำนาญ

กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

ขั้นที่ ๑ ขั้นการรับรู้

ขั้นที่ ๒ ขั้นการเตรียมความพร้อม

ขั้นที่ ๓ ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม

ขั้นที่ ๔ ขั้นการให้ลงมือ

ขั้นที่ ๕ ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ

ขั้นที่ ๖ ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้

ขั้นที่ ๗ ขั้นการคิดริเริ่ม

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับ คือสามารถกระทำหรือแสดงออกอย่างคล่องแคล่ว ชำนาญในสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนทำได้ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และความอดทนให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนด้วย

๒) รูปแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ (Harrow's Instructional Model for Psychomotor Domain) แฮร์โรว์ ได้จัดลำดับขั้นของการเรียนรู้ทางทักษะปฏิบัติไว้ ๕ ขั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสามารถทางด้านทักษะปฏิบัติต่าง ๆ กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์และชำนาญ

กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

ขั้นที่ ๑ ขั้นการเลียนแบบ

ขั้นที่ ๒ ขั้นการลงมือกระทำตามคำสั่ง

ขั้นที่ ๓ ขั้นการกระทำที่ถูกต้อง

ขั้นที่ ๔ ขั้นการแสดงออก

ขั้นที่ ๕ ขั้นการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับ คือเกิดการพัฒนาทักษะการปฏิบัติ จนสามารถกระทำได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์

๓) รูปแบบการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติของเดวีส์ (Davie's Instructional Model for Psychomotor Domain) เดวีส์ ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะปฏิบัติไว้ว่า ทักษะส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยทักษะย่อย ๆ จำนวนมาก การฝึกให้ผู้เรียนสามารถทำทักษะย่อย ๆ เหล่านั้นได้ก่อนแล้วค่อยเชื่อมโยงต่อกันไปเป็นทักษะใหญ่ จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จได้ดีและรวดเร็วขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งช่วยพัฒนาความสามารถด้านทักษะปฏิบัติของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะที่ประกอบด้วยทักษะย่อยจำนวนมาก

กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

ขั้นที่ ๑ ขั้นสาธิตทักษะหรือการกระทำ

ขั้นที่ ๒ ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย

ขั้นที่ ๓ ขั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะ

ขั้นที่ ๔ ขั้นให้เทคนิควิธีการ

ขั้นที่ ๕ ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับ คือสามารถปฏิบัติทักษะได้อย่างดี มีประสิทธิภาพ

๒. รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นโดยนักการศึกษาไทย^{๕๐}

๒.๑ รูปแบบการเรียนรู้ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์ สุมน อมรวิวัฒน์ ได้พัฒนารูปแบบการสอนนี้ขึ้น จากแนวคิดที่ว่า การศึกษาที่แท้จริงสัมพันธ์สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต ซึ่งต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและทักษะกระบวนการต่าง ๆ จำนวนมาก อาทิ กระบวนการคิด (โยนิโสมนสิการ) กระบวนการเผชิญสถานการณ์ กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการประเมินค่าและตัดสินใจ และกระบวนการสื่อสาร ฯลฯ รวมทั้งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ในการแก้ปัญหาและการดำรงชีวิต กระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย

^{๕๐} ทิศนา แคมมณี, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕-๗๖.

๑) ขั้นนำ การสร้างศรัทธา ได้แก่ จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาบทเรียน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน

๒) ขั้นสอน ได้แก่ นำเสนอสถานการณ์ปัญหาหรือกรณีตัวอย่าง มาฝึกปฏิบัติการคิดและการปฏิบัติ แสวงหาและรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการต่าง ๆ สรุปประเด็นสำคัญ ฝึกทักษะการเลือกและตัดสินใจ ปฏิบัติตามทางเลือกที่ได้เลือกไว้

๓) ขั้นสรุป ได้แก่ การแสดงออกด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับความสามารถและวัยของผู้เรียน สรุปบทเรียน และผู้สอนวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับ คือได้พัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหา และสามารถคิดและตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม

๒.๒ รูปแบบการเรียนรู้โดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ สุมน อมรวิวัฒน์ ได้นำแนวคิดจากหนังสือพุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) เกี่ยวกับการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ มาสร้างเป็นหลักการและขั้นตอนการสอนตามแนวพุทธวิธีขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิด (โยนิโสมนสิการ) การตัดสินใจและการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระที่เรียน

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ความหมายของผู้สูงอายุ

กุลยา ตันติผลาชีวะ ให้ความหมายของผู้สูงอายุไว้ว่า หมายถึง วัยสูงอายุเป็นช่วงสุดท้าย ตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป สภาพความเสื่อมถอยทางร่างกายและจิตใจมีมากในระยะนี้ ขาดความคล่องแคล่ว ว่องไว ความจำเสื่อม ความคิดอ่านช้าลง ความขยันหมั่นเพียรลดลง ความคิดก้าวหน้าลดลง สภาพทางร่างกายเสื่อมถอย หูตึง ตามัว ผมหงอก และนอกจากนี้ยังต้องพบกับปัญหาการปรับตัวให้เข้ากับสภาพร่างกายและสังคมในวัยสูงอายุด้วย^{๕๑}

สุรกุล เจนอนบรม ให้ความหมายของผู้สูงอายุ หมายถึง เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในระยะสุดท้ายของช่วงอายุมนุษย์ ดังนั้น ความสูงอายุหรือความชราภาพจึงเกี่ยวข้องกับ ความเสื่อมถอยทั้งทางร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามอายุ^{๕๒}

^{๕๑}กุลยา ตันติผลาชีวะ, การพยาบาลผู้สูงอายุ, (กรุงเทพฯ: เจริญกิจ, ๒๕๒๔), หน้า ๕.

^{๕๒}สุรกุล เจนอนบรม, วิทยาการผู้สูงอายุ, (กรุงเทพฯ: คณะกรรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๒.

บรรลุ ศิริพานิช ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุ หมายถึง เป็นบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป โดยนับอายุในปีปฏิทินซึ่งเห็นเป็นเกณฑ์ที่องค์การระหว่างประเทศได้ประชุมตกลงกันเป็นมาตรฐานสากล^{๕๓}

วัยสูงอายุจัดเป็นวัยที่อยู่ในระยะสุดท้ายของชีวิต ลักษณะและพัฒนาการในวัยนี้จะตรงข้ามกับวัยเด็ก คือ มีแต่ความเสื่อมโทรมและสึกหรอ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จะดำเนินไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป^{๕๔} จึงเป็นการยากที่จะกำหนดว่าบุคคลโดยอยู่ในวัยสูงอายุ เกณฑ์ที่สังคมจะกำหนดว่าบุคคลใดเป็นผู้สูงอายุนั้น จะแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมซึ่งได้มีผู้ให้คำนิยามเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้ เช่น ฮอลล์^{๕๕} ได้แบ่งการสูงอายุของบุคคลออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. การสูงอายุตามวัย (Chronological Aging) หมายถึง การสูงอายุตามปีปฏิทินโดยการนับจากปีที่เกิดเป็นต้นไป และบอกได้ทันทีว่าใครมีอายุน้อยเพียงใด

๒. การสูงอายุตามสภาพร่างกาย (Biological Aging) เป็นการพิจารณาการสูงอายุจากสภาพร่างกายและสรีระของบุคคลที่เปลี่ยนไป เมื่อมีอายุเพิ่มขึ้น เนื่องจากประสิทธิภาพการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายลดน้อยลง เป็นผลมาจากความเสื่อมโทรมตามกระบวนการสูงอายุ ซึ่งเป็นไปตามอายุขัยของแต่ละบุคคล

๓. การสูงอายุตามสภาพจิตใจ (Psychological Aging) เป็นการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่ การรับรู้ แนวความคิด ความจำ การเรียนรู้ เซาว์ปัญญา และลักษณะบุคลิกภาพที่ปรากฏในระยะต่าง ๆ ของชีวิตแต่ละคนที่มีอายุเพิ่มขึ้น

๔. การสูงอายุตามสภาพสังคม (Sociological Aging) เป็นการเปลี่ยนแปลงในบทบาทหน้าที่ สถานภาพของบุคคลในระบบสังคม รวมทั้งความคาดหวังของสังคมต่อบุคคลนั้น ซึ่งเกี่ยวกับอายุ การแสดงออกตามคุณค่าและความต้องการของสังคม

ผู้สูงอายุในสัมมาทิฎฐิสูตร^{๕๖} กล่าวถึงความชราว่า “...ชรา เป็นอย่างไร คือ ความแก่ ความคร่ำคร่า ความมีฟันหลุด ความมีผมหงอก ความมีหนังเหี่ยวบน ความเสื่อมอายุ ความแก่หง่อมแห่งอินทรีในหมู่สัตว์นั้น ๆ ของเหล่าสัตว์นั้น ๆ นี้เรียกว่า “ชรา” จากพุทธพจน์ ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ความแก่ชรา คือ สภาพร่างกายที่เสื่อมถอยตามกาลเวลา ร่างกายเสื่อมสภาพรวมถึงอายุที่มากตามไป

^{๕๓}บรรลุ ศิริพานิช, **ผู้สูงอายุไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: สภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔.

^{๕๔} ชูศักดิ์ เวชแพทย์, **สรีรวิทยาของผู้สูงอายุ**, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (กรุงเทพฯ: ศุภานิการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๔๗.

^{๕๕} แสงเดือน มุสิกรมณี, **ความต้องการด้านกิจกรรมของผู้สูงอายุจังหวัดสมุทรปราการ**, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ สมุทรปราการ, ๒๕๔๕), หน้า ๗.

^{๕๖}ม.ม. (ไทย) ๑๒/๙๒/๘๗.

ด้วย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่าผู้สูงอายุ ชรา หมายถึง แก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม^{๕๗}

จากข้อความข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ความชราที่เกี่ยวข้องกับการเสื่อมถอยทางด้านร่างกาย จิตใจ ในสังคมไทยจะหมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป รวมถึงประสิทธิภาพในการทำงานของร่างกายลดน้อยลงไปตามอายุชัย ผมหงอก ผิวหนังเหี่ยวย่น และมีอายุมาก

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชน

คำว่า “วัยรุ่น” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Adolescence” มีรากศัพท์เดิมมาจากภาษา ละติน คือ “Adolescere” ซึ่งหมายถึง การเจริญเติบโตหรือการเจริญเติบโตเพื่อไปสู่วุฒิภาวะ^{๕๘}

ช่วงเวลาวัยรุ่นแรกเริ่ม คือ ระยะเวลาอายุประมาณ ๑๒-๑๕ ปี คำว่า วัยแรกเริ่ม แปรจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Puberty” มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน คือ “Puberta” ซึ่งหมายถึง การเติบโตเป็นหนุ่มสาว เปลี่ยนสภาวะทางร่างกายจากความเป็นเด็กชายเด็กหญิง ร่างกายเติบโตเป็นผู้ใหญ่เกือบ เต็มที่ทุกส่วน ลักษณะช่วงนี้เป็นช่วงเปลี่ยนวัยของชีวิตทางด้านร่างกาย การเปลี่ยนแปลงทางกาย ของเด็กวัยรุ่นเป็นต้นเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอื่น ๆ ตามมา เช่น ด้านอารมณ์ ลักษณะ สัมพันธภาพกับผู้อื่น สมรรถภาพทางสมอง ค่านิยม ทักษะคติ ความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง^{๕๙} เป็นต้น

พัฒนาการโดยทั่วไปของวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยที่สิ้นสุดของการเป็นเด็ก เป็นวัยกึ่งกลางของความเป็นเด็กกับผู้ใหญ่ วัยรุ่น จึงอยู่ในช่วงวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างมาก ในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจและสังคม ดังนั้น การเข้าใจถึงธรรมชาติของวัยรุ่นจึง เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งสุชา จันทรเอม^{๖๐} ได้เสนอพัฒนาการ โดยทั่วไปของวัยรุ่น ไว้ดังนี้

๑. พัฒนาการด้านอารมณ์ที่เกี่ยวกับความรัก และความต้องการทางเพศเพิ่มมากขึ้นมีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นชัดทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ต้องการและให้ความสนใจเรื่องเพื่อนต่างเพศ ในช่วงนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่พ่อแม่ผู้ปกครองหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กวัยรุ่นควรจะต้องเข้าใจและ โอนอ่อนผ่อนตาม

^{๕๗}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๓๔๗.

^{๕๘} ศรีเรือน แก้วกังวาน, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย วัยรุ่น-ผู้สูงอายุ, (พิมพ์ครั้งที่ ๙), กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐, หน้า ๘๙.

^{๕๙} ศรีเรือน แก้วกังวาน, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย วัยรุ่น-ผู้สูงอายุ, (พิมพ์ครั้งที่ ๙), กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕, หน้า ๒๓๐.

^{๖๐} สุชา จันทรเอม. จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒, หน้า ๑๑๒.

๒. พัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองเพิ่มขึ้น เริ่มรู้จักที่จะปกป้องตนเอง

๓. แยกตัวเองเมื่อถูกขัดขวางหรือไม่ได้รับความสนใจจากผู้ใหญ่หรือบุคคลรอบข้างให้
ความสำคัญกับตนเองในทำนองหลงตัวเอง

๔. เริ่มการเลียนแบบเพื่อทดแทนสิ่งที่ตนเองขาดไปหรือเพื่อหาคำตอบให้ตนเอง ความต้องการ
ของวัยรุ่นความต้องการเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต ความต้องการเกิดขึ้นเมื่อร่างกายขาด ความ
สมดุล การขาดความสมดุลทำให้ร่างกายเกิดความเครียด ความไม่เป็นสุข ดังนั้นร่างกายจึง ต้องมีการ
กระทำเกิดขึ้น เพื่อให้ร่างกายกลับสู่สภาพสมดุลดั้งเดิมซึ่งในแต่ละช่วงวัยของอายุมีความต้องการที่
แตกต่างกันออกไปตามแต่ละพัฒนาการ ในช่วงวัยรุ่นมีความต้องการที่เด่นชัด^{๒๑} ดังต่อไปนี้

๑. ความต้องการเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง ไม่ต้องการอยู่ใต้คำสั่ง คำบังคับบัญชาของ ผู้ใด
โดยเฉพาะบุคคลที่มีอำนาจหรือสูงวัยกว่า รวมทั้งพ่อแม่ เพราะเด็กวัยรุ่นเชื่อว่าลักษณะที่เป็น
เครื่องหมายของความเป็นผู้ใหญ่ คือ ความเป็นอิสระจากผู้ที่มีอำนาจเหนือตน

๒. ต้องการมีตำแหน่ง รวมทั้งต้องการความสนับสนุนทั้งจากผู้ใหญ่และเพื่อนร่วมรุ่น

๓. ต้องการแสวงหาประสบการณ์แปลก ๆ ใหม่ ๆ รวมทั้งความท้าทายตื่นเต้น กลียด ความ
จำเจซ้ำซาก ซบเซาตลอด ยิ่งถูกห้ามยิ่งอยากทดลอง ฉะนั้น ระยะเวลา เด็กวัยรุ่นไม่ว่าที่ไหน สมัยใด มัก
ชอบฝ่าฝืนกฎระเบียบต่าง ๆ เด็กบางคนชอบลองสิ่งที่ไม่ดี ๆ ต่อต้านกฎเกณฑ์ของสังคม และสถาบัน เพื่อ
จะดูว่าผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไร หรือบางคนอยากลองเพื่อประชดชีวิต

๕. ความต้องการรวมพวกพ้อง มีกลุ่มก้อน เป็นความต้องการค่อนข้างสูงเพราะการรวม พวก
พ้องเป็นวิถีทางให้เด็กได้รับสนองความต้องการหลายประการ เช่น ความรู้สึกอบอุ่นใจ การได้รับการยก
ย่อง ความรู้สึกว่ามีผู้ที่เข้าใจตน ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับตน

๖. ต้องการความรู้สึกมั่นคง อบอุ่นใจ และปลอดภัย เพราะเด็กมีอารมณ์หวั่นไหวง่าย เปลี่ยนแปลง
ง่าย สับสนและลังเลง่าย เด็กจึงมีความต้องการเช่นนี้ค่อนข้างสูง

๗. ความต้องการความถูกต้อง ความยุติธรรม วัยรุ่นถือว่าความยุติธรรมเป็นลักษณะหนึ่ง ของ
ความเป็นผู้ใหญ่ เด็กจึงให้ความสำคัญอย่างจริงจัง ต่อความถูกต้อง ยุติธรรมตามทัศนคติของตนเองเป็น
อย่างยิ่ง และอยากทำอะไรหลายๆ อย่าง เพื่อเรียกร้องความยุติธรรมทั้งในแง่ส่วนบุคคล และสังคม

๘. ต้องการความงดงามทางร่างกาย ไม่ว่าวัยรุ่นชายหรือหญิงต้องการให้คนรู้สึกชื่นชม เกี่ยวกับ
ลักษณะของตนตามเพศของตนทั้งสิ้น เพราะคิดว่าความงามทางกายเป็นแรงจูงใจให้เข้า กลุ่มได้ง่าย เป็น
ที่ยอมรับของสังคม และดึงดูดใจเพศตรงข้ามความต้องการเมื่อเกิดขึ้นกับผู้ใดแล้ว หากไม่ได้รับการ
ตอบสนองก็จะเกิดปัญหา ดังนั้น การที่จะส่งเสริมความต้องการของวัยรุ่นได้ ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับ

^{๒๑} ศรีเรือน แก้วกังวาน, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย วัยรุ่น-ผู้สูงอายุ, (พิมพ์ครั้งที่ ๙), อ่างแล้ว,
หน้า ๒๓๐.

ธรรมชาติของวัยรุ่นและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตหรือปัญหาต่าง ๆ ตามที่วัยรุ่นต้องการรู้ และแนะแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อที่จะช่วยให้วัยรุ่นอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสม

ทฤษฎีเกี่ยวกับวัยรุ่น

ทฤษฎีพัฒนาบุคลิกภาพของอีริกสัน (Erikson) อีริกสันแบ่งระยะพัฒนาการออกเป็นขั้นต่าง ๆ ๘ ขั้น พัฒนาการแต่ละขั้นติดต่อกันไปตลอดเวลา โดยมีพัฒนาการทางด้านร่างกายเป็นตัวนำไปสู่พัฒนาการขั้นต่อไป สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการก็คือ

๑. แรงขับพื้นฐานภายในร่างกาย
๒. อิทธิพลจากวัฒนธรรม
๓. ความแตกต่างของแต่ละบุคคล

อีริกสันแบ่งพัฒนาการตามความต้องการทางสังคมของบุคคล และเชื่อว่าในแต่ละขั้นถ้าเด็กไม่ได้รับความสุขความพอใจในวัยใด ก็จะทำให้เกิดปัญหาสะสมต่อมา ซึ่งถ้าเด็กแก้ปัญหาได้สำเร็จก็จะเกิดความรู้สึกที่ดีเหลือตกค้างอยู่ก่อนที่จะก้าวขึ้นสู่พัฒนาการขั้นต่อไป แต่ถ้าแก้ปัญหาไม่ได้ก็จะเกิดความรู้สึกที่ไม่ดี^{๒๒}

ขั้นที่ ๑ ระยะเชื่อถือว่าไว้วางใจกับความระแวงไม่ไว้วางใจ (Trust VS. Mistrust) อายุแรก เกิด-๑ ปี วัยนี้เด็กต้องอาศัยผู้อื่น โดยเฉพาะแม่ เป็นผู้เอาใจใส่ดูแลให้นม อุ้มชู แต่งตัวและสอนให้ เด็กพบกับสิ่งเร้าใหม่ ๆ พ่อแม่จะกอดรัด สัมผัส พูดคุย เล่นด้วยตลอดเวลา ถ้าเด็กได้รับความรัก ความอบอุ่น ความพอใจ เด็กจะเกิดความรู้สึกว่าตนสามารถอยู่ในโลกได้อย่างมีความสุขเกิด ความเชื่อถือว่าไว้วางใจต่อโลก ทำให้ใฝ่ใฝ่กระตือรือร้นที่จะเรียนสิ่งใหม่ และรู้สึกไว้วางใจคนอื่น แต่ถ้าเด็ก ไม่ได้รับความรักความอบอุ่นเท่าที่ควร เขาจะเกิดความกลัว ว่าเหว่ รู้สึกว่าถูกทอดทิ้ง ทำให้ไม่ เชื่อถือใคร กลายเป็นเด็กเฉื่อยชาหรือไม่อยากเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ดังนั้น พัฒนาการทางสังคมและ อารมณ์ขั้นพื้นฐานจึงขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของเด็กกับแม่

ขั้นที่ ๒ ระยะที่มีความอิสระกับความสงสัยไม่แน่ใจ (Autonomy VS. Doubt) อายุ ๑-๓ ปี เด็กเริ่มช่วยตัวเองได้บ้าง เช่น การกินอาหาร การขับถ่าย การเดิน การพูด และทำอะไรได้ตามอิสระ เป็นระยะที่เด็กพยายามใช้คำพูดของตนเอง และพยายามสำรวจโลกรอบ ๆ ตัว ถ้าพ่อแม่ให้การ สนับสนุน กระตุ้นให้เด็กรู้จักช่วยตัวเอง จะทำให้เด็กมีความสามารถไม่ต้องพึ่งผู้ใหญ่ และมีอิสระ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าพ่อแม่คอยห้ามปราม กีดกัน หรือปกป้อง ไม่ยอมรับ จะทำให้เด็กรู้สึก ละอายและสงสัยตัวเอง

ขั้นที่ ๓ ระยะมีความคิดริเริ่มกับความรู้สึกผิด (Initiative Vs. Sense of Guilt) อายุระหว่าง ๔-๕ ปี วัยนี้เด็กจะชอบเล่นและเด็กจะเริ่มเรียนรู้บทบาททางสังคม เช่น การรับผิดชอบต่อสมบัติของตน

^{๒๒} สุชา จันทน์เอม. จิตวิทยาทั่วไปฉบับเพิ่มเติมแก้ไข. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๓), กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๙, หน้า ๑๑๒.

เด็กจะมีพัฒนาการทางความคิดริเริ่มจากการเล่น เด็กจะผูกพันกับพ่อแม่บ่อยลง แต่มีความสัมพันธ์กับเพื่อนที่บ้าน เพื่อนที่โรงเรียนหรือญาติพี่น้องเพิ่มขึ้น ถ้ากิจกรรมต่าง ๆ ที่เด็กทำได้ ได้รับการสนับสนุนจากพ่อแม่ จะทำให้เด็กสบายใจ มีความคิดริเริ่ม แต่ถ้าพ่อแม่เข้มงวดกวดขันหรือ คอยควบคุมตลอดเวลา จะทำให้เด็กรู้สึกที่ตัวเองทำผิด ขาดความคิดริเริ่ม

ขั้นที่ ๔ ระยะเวลาความขยันหมั่นเพียรกับความรู้สึกมีปมด้อย (Industry VS. Inferiority) อายุระหว่าง ๖-๑๑ ปี ในระยะนี้ เด็กมีทักษะทางร่างกายและสังคมมากขึ้น สามารถมีความสัมพันธ์ กับผู้อื่นโดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ เด็กเริ่มมีการแข่งขันกันทำงาน เด็กผู้ชายมักจะ ได้รับการอบรมสั่งสอนให้ทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับเครื่องยนต์กลไก ขณะที่เด็กหญิงเรียนรู้ทางด้าน การบ้าน การครัว เย็บปักถักร้อย แต่ทั้งสองเพศก็มีโอกาสที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่ตนสนใจเท่ากัน ถ้าหากพ่อแม่ ครูอาจารย์ ได้กระตุ้น ส่งเสริมและสนับสนุนอย่างถูกต้อง เด็กก็จะกระตือรือร้น ในการทำงานให้สำเร็จ แต่ถ้าพ่อแม่ หรือครูอาจารย์คอยขัดขวาง เด็กก็อาจไม่ประสบความสำเร็จ ในการทำงาน และเกิดความรู้สึกมีปมด้อย

ขั้นที่ ๕ การรู้จักตนเองหรือการไม่รู้จักตนเอง (Identity VS. Identity Difusion) อายุ ๑๒-๑๗ ปี ในวัยนี้ร่างกายของเด็กจะเจริญและ มีวุฒิภาวะเข้าสู่วัยรุ่น มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจนเด็กไม่แน่ใจเหมือนกันว่าจะเกิดอะไรขึ้น เขาต้องเปรียบเทียบกับเพื่อน ๆ เพื่อให้มั่นใจว่าเขาเป็นเหมือนเพื่อน อีริคสันได้เปรียบเทียบระยะ วัยรุ่นนี้ว่าคล้าย ๆ กับเป็นระยะที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองบทบาทต่าง ๆ ก่อนที่จะเริ่มเป็นผู้ใหญ่ อย่างจริงจัง ซึ่งสิ่งที่เด็กควรรู้จักทดลองปฏิบัติและปรับตัวก่อนก้าวเข้าสู่ผู้ใหญ่ มีดังนี้

๑. การรู้จักใช้เวลาว่างให้ถูกต้องมีประโยชน์ และจะต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับกาลเทศะ
 ๒. สร้างความมั่นใจในตนเอง กล่าวที่จะทำตามความสามารถของตนและกล้าเผชิญปัญหา และแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปโดยไม่ปล่อยปัญหาให้ลวงเลยไป
 ๓. ทดลองบทบาทต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดให้
 ๔. การทำงานต้องมีความหวัง และตั้งระดับความสำเร็จในการทำงาน
 ๕. พัฒนารูปแบบของเพศให้เหมาะสมตามกฎเกณฑ์และค่านิยมของสังคม
 ๖. รู้จักการเป็นผู้นำหรือผู้ตาม
 ๗. สร้างอุดมคติเป็นของตนเอง และรู้จักพิจารณาเปรียบเทียบศึกษาอุดมคติของบุคคลอื่น ทั้ง
- ๗ ลักษณะนี้ ถ้าผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเปิดโอกาสให้เด็กอย่างเต็มที่ ทำให้เด็กมีโอกาสทดลอง เพื่อหาประสบการณ์ ก็จะทำให้เด็กวัยรุ่นไม่มีปัญหา ปรับตัวได้สำเร็จ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้ใหญ่ ไม่ให้โอกาสการพัฒนาเอกลักษณ์ของตน ก็จะทำให้เด็กสับสนตัดสินใจไม่ถูกว่าจะเลือกแนวทาง ชีวิตของตนอย่างไร

ขั้นที่ ๖ ความรู้สึกว่าตนมีเพื่อนหรือมีความรู้สึกอ้างว้าง (Intimacy VS. Isolation) อายุ ๑๗-๒๑ ปี หลังจากเด็กผ่านเข้าสู่วัยรุ่นแล้ว เด็กก็จะเริ่มเป็นสมาชิกที่มีส่วนรับผิดชอบกับสังคมอย่างเต็มที่

และกำลังเป็นวัยที่มุ่งหมายกับการทำงาน และการอยู่ใกล้ชิดกับเพศเดียวกันหรือเพศตรงข้าม เพื่อเลือกหาคนที่คบกันได้อย่างสนิทสนม ซึ่งจะนำไปสู่ความผูกพันใกล้ชิด และการแต่งงาน และการ

พัฒนาการในระดับต้น ๆ ของเขาประสบความสำเร็จแค่ไหน ถ้าเขารู้จักตนเอง มั่นใจในตนเองอย่างแท้จริง เขาก็จะสามารถที่จะให้ความสนิทสนมอย่างจริงจังกับบุคคลอื่นได้ ในทางตรงกันข้าม ถ้าเขาไม่ประสบความสำเร็จในพัฒนาการขั้นต้น ๆ เขาจะไม่ไว้วางใจผู้อื่น ไม่มีความพอใจในตนเองปรับตัวเข้ากับผู้อื่นไม่ได้ ทำให้รู้สึกอ้างว้างและว่าเหว

ขั้นที่ ๗ ความรู้สึกรับผิดชอบแบบผู้ใหญ่หรือความรู้สึกเฉื่อยชา (Generativity VS. Stagnation) อายุ ๒๐-๔๐ ปี ในวัยนี้มนุษย์เริ่มมีความรับผิดชอบแบบผู้ใหญ่ คือ การแต่งงานและเป็นบิดา มารดา นอกจากจะมีความรับผิดชอบในตนเองแล้ว ยังต้องรับผิดชอบต่อบุคคลอื่นด้วย โดยเฉพาะบุตร ต้องมีความรับผิดชอบที่จะอบรมเลี้ยงดูบุตรให้มีความสุข ประสบความสำเร็จ ในชีวิต บุคคลที่ได้รับความสำเร็จในพัฒนาการขั้นต้น ๆ มาก่อน จะรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน รู้สึก รับผิดชอบและพอใจในฐานะและชีวิตของตน แต่ถ้าบุคคลใดไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตก็จะทำให้ ขาดความไว้วางใจใคร รู้สึกว่าตนไม่มีความสามารถ มีปมด้อย ไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร ไม่มีความรับผิดชอบ ต่อตนเอง หรือสังคม ทำให้กลายเป็นคนเฉื่อยชา และขาดความกระตือรือร้นในการสร้างหลักฐาน ให้กับตนเองและครอบครัว

ขั้นที่ ๘ ความรู้สึกมั่นคงและความรู้สึกท้ออาลัย (Ego Integrity VS. Despair) อายุ ๔๐ ปี ขึ้นไป ในวัยนี้เป็นวัยที่บุคคลควรได้รับความสำเร็จในชีวิตขั้นสูงสุด ถ้าเขาเป็นผู้ที่มีพัฒนาการทางบุคลิกภาพดีเรื่อย ๆ มาเขาก็จะประสบความสำเร็จในวัยนี้เขาจะยอมรับความจริงในวัยที่ เปลี่ยนแปลงไป มีความสุขในชีวิตที่เหลืออยู่ มีความสุขุม ยอมรับการแก่ การเจ็บ การตายที่จะ เกิดขึ้น แต่ถ้าในพัฒนาการระดับต้นเขาไม่ประสบความสำเร็จเขาก็จะหมดหวัง ไม่พอใจในชีวิต ที่ผ่านมา ไม่ยอมรับสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เกิดความคับข้องใจ และท้อแท้สิ้นหวัง ท้ออาลัยในชีวิต

๒.๖ แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับงานหัตถกรรมเชิงสร้างสรรค์

งานหัตถกรรมเป็นการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีคุณค่าจากภูมิปัญญาโดยใช้วัสดุธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชนของตนและพัฒนามาเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของชุมชนต่าง ๆ ในแต่ละภูมิภาคของประเทศ การพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อผู้ผลิตในแต่ละท้องถิ่น ที่จะต้องแสดงออกถึงคุณค่าของงานหัตถกรรมเหล่านั้นอย่างชัดเจน แสดงถึงภูมิปัญญาความเป็นอัตลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของงานหัตถกรรมในท้องถิ่นนั้นและตอบสนอง ต่อความต้องการความพึงพอใจของผู้บริโภค ดังนั้นการออกแบบและพัฒนาสินค้าหัตถกรรมแต่ละชนิดแต่ละท้องถิ่นย่อมจะมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะตัว ของงานหัตถกรรมในท้องถิ่นนั้น

แนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการนั้นสามารถแบ่งที่มาของแนวคิด ได้ ๒ องค์ประกอบ คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของการใช้มรดกทางวัฒนธรรม (cultural asset) และการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของการใช้ข้อมูลความต้องการจาก กลุ่มผู้บริโภค (market oriented) ซึ่งจำแนกกลุ่มผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมงานฝีมือ และหัตถกรรมได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ (๑) กลุ่มผู้ประกอบการที่เน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บนพื้นฐานของการใช้มรดกทางวัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์จะมีลักษณะที่เน้นเฉพาะความเป็น ภูมิปัญญา มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของตน เช่น รูปแบบลวดลาย สี สัน วัสดุและกรรมวิธีการผลิต ที่มีลักษณะเฉพาะตัวของตนเอง (๒) กลุ่มผู้ประกอบการ ที่ผสมผสานแนวคิดของการใช้พื้นฐานมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกับ ข้อมูลความต้องการ จากผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์จะมีลักษณะที่ผสมผสานความเป็นภูมิปัญญา มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคในเรื่องของการใช้งาน รูปแบบ ลวดลาย วัสดุ คุณภาพ ที่มีการประยุกต์ร่วมสมัยให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้โดยตัดทอน รายละเอียดลงให้ผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสมต่อการใช้งานในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น (๓) กลุ่มผู้ประกอบการที่ใช้ข้อมูลความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นหลัก ผลิตภัณฑ์จะมีลักษณะที่เน้นความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคเป็นหลัก ร่วมสมัย และเข้ากับสมัยนิยมในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการใช้งาน รูปแบบ ลวดลาย สี สัน วัสดุที่ใช้ในการผลิตและคุณภาพของสินค้า^{๖๓}

คุณค่าของงานหัตถกรรม

วิบูลย์ ลีสุวรรณ^{๖๔} กล่าวถึงความหมายของคำว่า หัตถกรรมว่าเป็นศิลปะของกลุ่มชนที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ไม่จำเป็นต้องเป็นชาวบ้านหรือชนบทแต่ต้องเป็นกลุ่มชนที่มีเอกลักษณ์ร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของชีวิตประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมของกลุ่มชน อาจสนองความเชื่อเพื่อความสุขทางจิตใจหรือเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันเพื่อซื้อขาย แลกเปลี่ยนกัน ในชุมชนของตนมีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษและมีลักษณะเฉพาะถิ่นของตนเอง นอกจากนี้

^{๖๓} ตระกูลพันธ์ พัทธเมธา, “ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกับการพัฒนาสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์”, วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ ๓๖ (๑) (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙), หน้า ๗๑-๗๓.

^{๖๔} วิบูลย์ ลีสุวรรณ. มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน, (กรุงเทพฯ : บริษัทต้นอ้อแกรมมี จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๒๙.

ประเทือง คล้ายสุบรรณ (๒๕๓๑ : ๑๕๘) กล่าวถึงความหมายของงานหัตถกรรมพื้นฐานว่าเป็นงานช่างหรืองานฝีมือของชาวบ้านที่ประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้สอยในบ้าน ใช้เป็นสิ่งที่สนองความเชื่อด้านประเพณี ศาสนา^{๖๕}

สรุปได้ว่า คุณค่าของงานหัตถกรรม หมายถึง ผลงานสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ที่มีประโยชน์และมีคุณค่า ทำจากวัสดุธรรมชาติและใช้เครื่องมือพื้นฐานในการผลิตด้วย ทักษะฝีมือและความชำนาญที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดเป็นผลงานหัตถกรรมที่มีคุณค่า เพื่อนำมาใช้งานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ และศิลปวัฒนธรรมของงานหัตถกรรมในท้องถิ่นนั้น

แนวทางในการพัฒนางานหัตถกรรมบนพื้นฐานความเป็นภูมิปัญญา مردمทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และความต้องการ ความพึงพอใจของผู้บริโภคจะต้องยึดหลักการ ออกแบบและพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ให้เกิดความยั่งยืน โดยการสร้างสรรค์ ผลงานหัตถกรรมที่ก่อให้เกิดคุณค่า ๔ ประการ ดังนี้^{๖๖}

๑) คุณค่าความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น (identity values) ประเพณีวัฒนธรรม และความเชื่อของชุมชนในแต่ละท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาแต่อดีตเปรียบเสมือนองค์ความรู้ และภูมิปัญญาของสังคมนั้นที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตตามสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของอาหารการกิน เครื่องมือของใช้เครื่องแต่งกายและที่อยู่อาศัย รวมถึงพืชสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ในการรักษาโรค มีลักษณะเฉพาะตัวเป็นของตนเอง ซึ่งการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมสามารถนำภูมิปัญญาและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัว น่าสนใจ และมีคุณค่า นำมาถ่ายทอดสู่งานหัตถกรรมสินค้า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แสดงออกถึงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่นนั้นเพื่อสื่อสารให้ผู้บริโภคได้รับทราบถึงคุณค่าของงานหัตถกรรมที่มีลักษณะเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ของชุมชนนั้น

๒) คุณค่าของวัสดุและกรรมวิธีการผลิต (material and process values) คุณค่า ของวัสดุธรรมชาติภายในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นเฉพาะภายในแหล่งพื้นที่นั้น เจริญเติบโตได้ดี ในสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ มีคุณสมบัติพิเศษ มีสีสันทันและพื้นผิวเฉพาะตัวสามารถนำมา เป็นวัตถุดิบในการผลิตเครื่องไม่ใช้สอยสู่งานหัตถกรรมซึ่งผลิตจากวัสดุธรรมชาติของท้องถิ่น รวมถึงกรรมวิธีการผลิต เทคนิคเฉพาะในการผลิตด้วยทักษะฝีมือและความชำนาญจาก ภูมิปัญญาที่มีการถ่ายทอดกันมารุ่นสู่รุ่น มีความประณีตและมี

^{๖๕} ประเทือง คล้ายสุบรรณ, วัฒนธรรมพื้นบ้าน, (พระนครศรีอยุธยา : ภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๓๑), หน้า ๑๕๘.

^{๖๖} อ่างแล้ว, ตระกูลพันธ์ พืชเมธา, “ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกับการพัฒนาสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์”, วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปะ., หน้า ๗๑-๗๓.

คุณภาพตามมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้กำหนดไว้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและความมั่นใจให้กับผู้บริโภค

๓) คุณค่าทางความงาม (aesthetic values) ผู้สร้างสรรค์งานหัตถกรรม จะพิจารณาความงาม จากการแสดงออกผ่านทางรูปร่าง รูปทรง สี สัน ลวดลาย พื้นผิว ที่เกิดจากการประสานกลมกลืนกันขึ้นมา ซึ่งเป็นผลมาจากแรงบันดาลใจสิ่งที่ได้เรียนรู้ จากธรรมชาติและสภาพแวดล้อมรวมถึงลักษณะการใช้งานที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และนำมา ออกแบบสร้างสรรค์ถ่ายทอดลงสู่ผลงาน ที่แสดงออกถึงคุณค่าทางความงามและคุณค่า ทางศิลปะของตนเองในแต่ละสังคมชุมชนที่แตกต่างกัน เพื่อกระตุ้นอารมณ์ และ ความรู้สึกนึกคิดให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้มีความประทับใจและดึงดูดให้นำใช้

๔) คุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย (functional values) ตอบสนองความต้องการ เพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้งานทางด้านกายภาพทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ได้แก่ ขนาดสัดส่วนของผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับการใช้งาน มีความปลอดภัย แข็งแรงตามอายุ การใช้งาน และประโยชน์ใช้สอยทางด้านจิตใจสร้างให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจของ ผู้บริโภคเมื่อแรกพบเห็น ได้แก่ มีความน่าสนใจ เป็นเอกลักษณ์ ความมีคุณค่ามากกว่า ราคาที่จำหน่าย ความน่าเชื่อถือในชิ้นงานหัตถกรรม และแสดงถึงภาพพจน์ความมีสถานะ ของผู้ใช้ การสร้างสรรค์ผลงานหัตถกรรมที่ก่อให้เกิดคุณค่า ๔ ประการ ได้แก่ คุณค่า ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น คุณค่าของวัสดุและกรรมวิธีการผลิต คุณค่าทางความงาม และคุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย ที่ได้กล่าวมานั้นจะตื่อนำมาประสานบูรณาการ อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนา สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ให้เกิดคุณค่า เกิดความยั่งยืน และสามารถเพิ่มมูลค่า ของสินค้าให้กับผู้ผลิต ผู้จำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม

วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไว้ในหนังสือ หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ดังนี้

การออกแบบ คือ กิจกรรมการแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายหรือจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นการกระทำของมนุษย์ ด้วยจุดประสงค์ที่ต้องการแจ้งผลเป็นสิ่งใหม่ ๆ มีทั้งที่ออกแบบสร้างขึ้นใหม่ ให้ แตกต่างจากของเดิมหรือปรับปรุงตกแต่งของเดิม ความสำคัญของการออกแบบเป็นขั้นตอนเบื้องต้น ที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์ประสบความสำเร็จในตลาดและตรงตามเป้าหมาย งานออกแบบ คือ สิ่ง ที่มนุษย์สร้าง ขึ้นโดยการเลือกเอาองค์ประกอบมาจัดเรียงให้เกิดเป็นรูปทรงใหม่ ที่สามารถสนองความต้องการตาม จุดประสงค์ของผู้สร้างและสามารถผลิตได้ด้วยวัสดุและกรรมวิธีการผลิตที่มีอยู่ในขณะนี้ เนื่องจาก ความต้องการมีมากกว่าปัจจัยการดำรงชีวิตพื้นฐาน ๔ ประการ จนเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์พยายาม ทำการออกแบบ และสร้างสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เพิ่มขึ้นเพื่อสนองความต้องการ

ทางด้านร่างกายและ จิตใจที่มีอยู่ไม่สิ้นสุด จากลักษณะงานที่เรียบง่าย ค่อยๆ เพิ่มความซับซ้อนเกี่ยวพันกันยิ่งขึ้นระหว่าง สิ่งของต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และระหว่างสิ่งของกับสภาพรอบตัว โดยมีผลมาจากการดำรงชีวิตและ วิทยาการทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา^{๖๗}

ส่วนของขอบเขตของงานออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นวิชารินทร์ จรุงจิตสุนทรได้แบ่งออกเป็น ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม (Handicrafts) และผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (Industrial Products) ใน งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเฉพาะในส่วนของผลิตภัณฑ์หัตถกรรม โดยมีเนื้อหาข้อมูล ดังนี้

ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม (Handy crafts) ผู้ออกแบบและผู้ผลิตมักเป็นคนเดียวกัน และได้สัมผัสกับ ผลิตภัณฑ์นั้นตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จ มักสอดคล้องอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดส่วนตัวเข้าไปในผลงานที่ทำ ด้วย จุดประสงค์ดั้งเดิมทำขึ้นเพื่อความจำเป็นในการดำรงชีวิต เส้นท่อนของผลิตภัณฑ์ประเภทนี้อยู่ที่ ความไม่เหมือนกันในรายละเอียดของผลงานแต่ละชิ้น เป็นงานประดิษฐ์ที่ละเอียดอ่อนที่เครื่องจักรทำได้ยาก

๑. องค์ประกอบของการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม

- ๑.๑ คุณค่าของธรรมชาติหรืองานหัตถกรรมมีเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- ๑.๒ วัสดุและกรรมวิธีการผลิตของท้องถิ่น ผลิตได้จริง ใช้สอยดีเหมาะสมกับวัสดุท้องถิ่น
- ๑.๓ ความสวยงามและความน่าสนใจ รูปแบบแปลกใหม่ สะดุดตา
- ๑.๔ สะดวกต่อการพกพาขณะเดินทาง ขนาดพอเหมาะ บรรจุหีบห่อยากต่อการชำรุดเสียหาย
- ๑.๕ ราคาที่ซื้อได้ โดยการตัดสินใจน้อย ราคาไม่แพง มีหลายราคาให้เลือก

๒. คุณประโยชน์ของการออกแบบผลิตภัณฑ์

- ๒.๑ ปรับปรุงภาพลักษณ์ขององค์กร ให้เกิดความแตกต่างจากคู่แข่ง สะดุดตา และง่ายต่อการจดจำ
- ๒.๒ สร้างเอกลักษณ์สินค้า ให้เกิดสัมผัสและการรับรู้ที่ดีต่อองค์กรผ่านการใช้ผลิตภัณฑ์๓. รูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และส่วนอื่นที่เกี่ยวกับการออกแบบ สามารถสื่อสารกับลูกค้า ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ๒.๓ พัฒนาผลิตภัณฑ์เดิม ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยที่ดีขึ้นทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ

^{๖๗} วิชารินทร์ จรุงจิตสุนทร, หลักการและแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕.

๒.๔ เพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้นเพื่อนำไปสู่การเพิ่มราคาสินค้าได้

๒.๕ ลดต้นทุน เพิ่มผลกำไร เช่น ออกแบบให้ผลิตง่าย ลดขั้นตอน เลือกใช้วัสดุภายในประเทศ

๒.๖ ขยายตลาดสินค้า เช่น สร้างผลิตภัณฑ์ที่สนองประโยชน์ใช้สอยใหม่ สร้างความต้องการใหม่ สร้างตลาดกลุ่มเป้าหมายใหม่

๓. คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ที่ดี

๓.๑ ความแปลกใหม่ (Innovative) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ซ้ำซากมีการนำเสนอความแปลกใหม่ ในด้านต่าง ๆ เช่น ประโยชน์ใช้สอยที่ต่างจากเดิม รูปแบบใหม่ วัสดุใหม่ หรืออื่น ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพ ความต้องการของผู้บริโภคในตลาดนั้น

๓.๒ มีที่มา (Story) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประวัติ มีที่มาหรือเล่าเรื่องได้ไม่ว่าจะเป็นต้นกำเนิด ความคิด รวบรวมของการออกแบบให้ผู้บริโภคทราบเรื่องราวเหล่านั้นได้ เช่น นาฬิกาของประเทศ สวิตเซอร์แลนด์ กล่าวถึงต้นกำเนิดมาจากงานช่างฝีมือในหมู่บ้านที่เก่าแก่หมู่บ้านหนึ่งที่มีการสืบทอดกันต่อ ๆ จนถึงปัจจุบัน เป็นต้น

๓.๓ ระยะเวลาเหมาะสม (Timing) การนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดนั้นเหมาะสมตามฤดูกาล หรือตาม ความจำเป็น หรือเหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภคในช่วงเวลานั้น ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์เสื้อกันฝน หรือร่ม ก็ควรจะออกสู่ตลาดช่วงฤดูฝน ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าชุดนักเรียนก็ควรออกสู่ตลาดช่วงฤดูกาลก่อน เปิดภาคเรียน เป็นต้น

๓.๔ ราคาพอสมควร (Price) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีราคาขายเหมาะสมกับกำลังซื้อของผู้บริโภคในตลาด นั้น โดยอาศัยการศึกษาวิจัยกลุ่มผู้บริโภคให้ได้ข้อมูลก่อนทำการออกแบบและผลิต

๓.๕ มีข้อมูลข่าวสาร (Information) ข้อมูลข่าวสารของตัวผลิตภัณฑ์ควรจะต้องให้ผู้บริโภคได้ทราบ และเข้าใจอย่างถูกต้องในด้านประโยชน์และวิธีการใช้งาน เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่องค์กรและ ผลิตภัณฑ์

๓.๖ เป็นที่ยอมรับ (Regional Acceptance) ผลิตภัณฑ์นั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือกลุ่ม สังคมเป้าหมาย ไม่เป็นสิ่งที่ทำให้เสื่อมเสียหรือขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมหรือศาสนา

๓.๗ มีอายุการใช้งาน (Life Cycle) ผลิตภัณฑ์นั้นจะต้องมีความแข็งแรง คงทนต่อสภาพ ของ การใช้งาน หรือมีอายุการใช้งานที่เหมาะสมกับลักษณะของผลิตภัณฑ์และราคาที่จำหน่าย^{๖๘}

^{๖๘} อ่างแล้ว, วชิรินทร์ จรุงจิตสุนทร, หลักการและแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์, หน้า ๑๖.

๒.๘ แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรม

เนื่องจากในปัจจุบันผู้บริโภคนั้นมีทางเลือกมากขึ้น ซึ่งมีอีกสิ่งหนึ่งที่เมื่อก่อนอาจเล่นบทเป็นแค่ตัวประกอบเท่านั้น แต่ปัจจุบันก้าวขึ้นมามีความสำคัญไม่แพ้กันเลยทีเดียวที่จะมีส่วนช่วยทั้งดีและผู้บริโภคกลุ่มใหม่ๆ เข้ามา รวมถึงรักษาผู้บริโภครายเดิมให้อยู่ไปนาน ๆ ก็คือ เรื่องของการสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยในอดีตนั้นหากผลิตภัณฑ์ หรือบริการหนึ่งจะประสบความสำเร็จได้ในท้องตลาดสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คงจะเป็นตัวผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลักนั่นเองที่ต้องมีคุณภาพที่เยี่ยมยอดกว่าคู่แข่ง และสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดีกว่า อย่างไรก็ตามในปัจจุบันจะพบว่า จริงอยู่ที่บ่อยครั้งคุณภาพของผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลักอาจจะเป็นเรื่องสำคัญมาก แต่อีกสิ่งหนึ่งที่ก้าวขึ้นมาเป็นส่วนสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็คือ เรื่องของ “มูลค่าเพิ่ม” ที่ติดมากับตัวผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลักนั้น ๆ ในบางกรณีส่วนของมูลค่าเพิ่มก็จะเป็นตัวดึงดูดผู้บริโภคให้หันมามอง หรือตัดสินใจที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลัก ดังนั้นธุรกิจในปัจจุบันเราจะเห็นว่า ไม่ใช่เป็นการขายเพียงตัวผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลักอย่างเดียว แต่จะต้องมีส่วนเพิ่มมูลค่าที่จะทำให้ผู้บริโภครู้สึกได้ประโยชน์มากขึ้นด้วย^{๖๙}

ความหมายการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added Creation)

ในการให้ความหมาย และคำจำกัดความของการสร้างมูลค่าเพิ่ม ได้มีการให้นิยามไว้ในหลายๆ ด้าน ดังต่อไปนี้

สุพาดา สิริกุดตา (๒๕๕๗ : ๒๒๑) ได้กล่าวว่าการเพิ่มมูลค่า (Added Value Creation) หมายถึง วิธีการสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ลูกค้าได้รับความพึงพอใจสูงสุดจากสินค้าและบริการ เนื่องจากสิ่งที่ลูกค้าต้องการไม่ใช่แค่คุณค่าแต่เป็นมูลค่าเพิ่มที่ทำให้ลูกค้ามีความรู้สึกมากกว่าความพอใจ ซึ่งผู้ประกอบการสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าและบริการ^{๗๐}

อาจารย์ คำพูล (๒๕๕๕ : ๖๗) ได้กล่าวว่าการเพิ่มมูลค่าสินค้า หมายถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าจะทำให้สินค้าเกิดความแตกต่างจากคู่แข่งชั้น ในการดำเนินการในการสร้างมูลค่าเพิ่มสามารถทำได้หลากหลายวิธี และในการขายให้กับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มก็ต้องมีการดำเนินการที่แตกต่างกันไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นการตั้งราคาขาย การจัดจำหน่ายผ่านช่องทางจำหน่ายต่างๆ ซึ่งการ

^{๖๙} พูนลาภ ทิพชาติโยธิน, value-added activities เพิ่มลูกค้าด้วยกิจกรรมเพิ่มมูลค่า, **Productivity world**, ปีที่ ๑๕(๘๕) (มีนาคม-เมษายน ๒๕๕๓), หน้า ๘๗-๘๘

^{๗๐} สุพาดา สิริกุดตา, แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มของแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวของจังหวัดสิงห์บุรี ประเทศไทย, วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ปีที่ ๑๗, (มกราคม-ธันวาคม, ๒๕๕๗), หน้า ๒๒๑.

สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า จะเป็นตัวช่วยให้สินค้ามีลักษณะที่โดดเด่นกว่าสินค้าของคู่แข่ง และ สามารถสร้างความจงรักภักดีต่อตัวสินค้าและตราสินค้าในระยะยาว^{๗๑}

ธนวรรธน์ แสงสุวรรณ และคณะ (๒๕๔๕ : ๘) ได้ให้ความหมายคำว่า การพัฒนา ผลิตภัณฑ์ ว่า หมายถึง กระบวนการที่เป็นกลยุทธ์ในการนำนวัตกรรมมาใช้ในการผลิตหรือการค้นคว้า วิจัยเพื่อ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และพัฒนากรรมวิธีการผลิตซึ่งเป็นการใช้ในด้านต่างๆเช่น ด้าน การตลาด ด้าน การผลิต และด้านวิศวกรรม เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้แก่ ลูกค้าโดยผู้ประกอบการต้องทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของลูกค้า เพื่อให้ ทราบความ ต้องการที่แท้จริงของลูกค้า^{๗๒}

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การสร้างมูลค่าเพิ่ม หมายถึง สิ่งที่ช่วยสร้างความ ได้เปรียบทางการแข่งขันโดยผ่านการสร้างคุณค่าสำหรับลูกค้าที่ดีขึ้น (Customer Value) โดยมี ขั้นตอนการผลิต หรือบริการที่ดีกว่า เพื่อการเป็นผู้นำในผลิตภัณฑ์นั้น ๆ นอกจากการสร้าง ความแตกต่างในตลาดแล้ว มูลค่าเพิ่มจะเป็นตัวช่วยในการสร้างคุณค่าที่ส่งผลต่อการรับรู้ของผู้บริโภคที่สูง กว่า ซึ่งนำไปสู่ความมั่นใจในการตัดสินใจเลือก หรือซื้อผลิตภัณฑ์และบริการต่อไป

ความสำคัญของการสร้างมูลค่าเพิ่ม

ในปัจจุบันการดำเนินธุรกิจมีการแข่งขันอย่างรุนแรง และพฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นธุรกิจต่าง ๆ จึงต้องมีการปรับปรุงแนวคิด กลยุทธ์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น กลยุทธ์ การสร้างมูลค่าเพิ่ม สามารถทำให้ธุรกิจมีความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มมี ความสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจ ดังต่อไปนี้

๑. การสร้างมูลค่าเพิ่มที่มากกว่าคู่แข่ง จะทำให้สามารถตอบสนองความต้องการและทำให้ ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มอาจทำได้ด้วยการเสนอผลประโยชน์ที่ ผู้บริโภคต้องการ

๒. การสร้างมูลค่าเพิ่มสามารถสร้างความเชื่อมั่น และความไว้วางใจจากผู้บริโภคที่ดีที่สุด เพราะทำให้ผู้บริโภคเชื่อมั่นในคุณภาพของผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่ธุรกิจมอบให้

๓. การสร้างมูลค่าเพิ่มทำให้ธุรกิจสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งในภาวะที่มีการแข่งขันอย่าง รุนแรงได้ และทำให้ธุรกิจมีความได้เปรียบทางการแข่งขัน

^{๗๑} อาจารย์ยา คำทูล, ผลของการจัดกระบวนการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมที่มีต่อความสามารถในการ เพิ่มมูลค่าสินค้าท้องถิ่นของผู้ประกอบการชุมชน, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๖๗.

^{๗๒} ธนวรรธน์ แสงสุวรรณ และคณะ, การบริหารการตลาด, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : เอ็กเซเปอร์เน็ท, ๒๕๔๕), หน้า ๘.

การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Adder Creation)

ในตลาดที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง และอุตสาหกรรมอยู่ในภาวะอึมครึม ซึ่งจะเห็นว่าผลิตภัณฑ์หลัก จะไม่ค่อยมีความแตกต่างกันเท่าใดนัก ดังนั้นธุรกิจแต่ละรายจึงพยายามหาโอกาสพัฒนา และยกระดับคุณลักษณะต่าง ๆ ของผลิตภัณฑ์เสนอแก่ เครื่องมือที่จะช่วยให้ธุรกิจอยู่รอดและเติบโต โดยสามารถสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าเหนือคู่แข่ง ในภาวะที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรงได้นั้นก็คือ การดึงดูดด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่มที่มอบให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งเป็นมูลค่าเพิ่มที่ทำให้ลูกค้ามีความรู้สึกมากกว่าความพอใจ การสร้างมูลค่าเพิ่มนั้น ผู้ประกอบการจะต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือบริการให้มีคุณค่าในสายตาของลูกค้าทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งคุณค่าทั้ง ๔ ด้านนี้เรียกว่าคุณค่ารวมสำหรับลูกค้าได้แก่

๑. คุณค่าด้านผลิตภัณฑ์ (Product Value)
๒. คุณค่าด้านบริการ (Service Value)
๓. คุณค่าด้านบุคลากร (Personnel Value)
๔. คุณค่าด้านภาพลักษณ์ (Image Value)

ตามแนวคิดคุณค่ารวมสำหรับลูกค้า จะทำให้ธุรกิจสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้ลูกค้าทำให้ลูกค้าเกิดความพอใจ ส่งผลให้ธุรกิจมีผลการดำเนินงานที่ดีในระยะยาว

๑. คุณค่าด้านผลิตภัณฑ์ (Product Value) เป็นคุณค่าที่มอบให้ลูกค้าอันเกิดจากผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า ดังนี้

๑.๑ ประโยชน์หลักเช่น รถยนต์ เป็นพาหนะในการเดินทาง เป็นต้น

๑.๒ รูปลักษณะผลิตภัณฑ์ประกอบด้วย คุณภาพ และสมรรถนะที่เหนือกว่าคู่แข่ง รูปแบบ ความหรูหรา ความทันสมัย ตราสินค้า ความมีชื่อเสียงมายาวนาน และเป็นที่ยอมรับ

๒. คุณค่าด้านบริการ (Service Value) เป็นคุณค่าที่มอบให้ลูกค้าอันเกิดจากคุณภาพในการให้บริการ (Service Quality) ดังนี้

๒.๑ การเข้าถึงลูกค้า (Access) บริการที่ให้กับลูกค้า ต้องอำนวยความสะดวกในด้านเวลา สถานที่แก่ลูกค้า คือ ไม่ให้ลูกค้าคอยนาน ท่าเลที่ตั้งเหมาะสมเพื่อแสดงถึงความสามารถในการเข้าถึงลูกค้า

๒.๒ การติดต่อสื่อสาร (Communication) มีการอธิบายอย่างถูกต้อง โดยใช้ภาษาที่ลูกค้าเข้าใจง่าย

๒.๓ ความสามารถ (Competence) บุคลากรที่ให้บริการ ต้องมีความชำนาญ และรู้ความสามารถในงาน

๒.๔ ความมีน้ำใจ (Courtesy) บุคลากรต้องมีมนุษยสัมพันธ์ ความเป็นกันเอง และวิจารณ์

๒.๕ ความน่าเชื่อถือ (Credibility) บริษัท และบุคลากร ต้องสามารถสร้างความเชื่อมั่น และความไว้วางใจในบริการ โดยเสนอบริการที่ดีที่สุดแก่ลูกค้า

๒.๖ ความไว้วางใจ (Reliability) บริการที่ให้กับลูกค้า ต้องมีความสม่ำเสมอ และถูกต้อง

๒.๗ การตอบสนองลูกค้า (Responsiveness) พนักงานจะต้องให้บริการ และแก้ปัญหาแก่ลูกค้าอย่างรวดเร็วตามที่ลูกค้าต้องการ

๒.๘ ความปลอดภัย (Security) บริการที่ให้ต้องปราศจากอันตราย ความเสี่ยงและปัญหาต่าง ๆ

๒.๙ การสร้างบริการให้เป็นที่รู้จัก (Tangible) บริการที่ลูกค้าได้รับจะทำให้ลูกค้าสามารถคาดคะเนถึงคุณภาพบริการดังกล่าว

๒.๑๐ การเข้าใจ และรู้จักลูกค้า (Understand Knowing Customer) พนักงานต้องพยายามเข้าใจถึงความต้องการของลูกค้า และความสนใจตอบสนองความต้องการดังกล่าว

๓. คุณค่าด้านบุคลากร (Personnel Value) เป็นคุณค่าที่มอบให้ลูกค้าอันเกิดจากคุณภาพของพนักงาน ดังนี้

๓.๑ ความสามารถ (Competence) พนักงานต้องอาศัยความชำนาญ

๓.๒ ความมีน้ำใจ (Courtesy) บุคลากรต้องมีมนุษยสัมพันธ์มีความเป็นกันเอง

๓.๓ ความเชื่อถือได้ (Credibility) พนักงานของบริษัทต้องมีความน่าเชื่อถือ

๓.๔ ความไว้วางใจได้ (Reliability) พนักงานต้องทำงานด้านการบริการด้วยความสม่ำเสมอ และถูกต้อง สามารถสร้างความไว้วางใจให้ลูกค้า

๓.๕ การตอบสนองลูกค้า (Responsiveness) จะต้องให้บริการ และแก้ปัญหาแก่ลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว ตามที่ลูกค้าต้องการ

๓.๖ การติดต่อสื่อสาร (Communication) พนักงานต้องใช้ความพยายามที่จะทำความเข้าใจกับลูกค้าด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย

๔. คุณค่าด้านภาพลักษณ์ (Image Value) เป็นคุณค่าด้านความรู้สึกนึกคิดของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์หรือบริการ

การสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการสร้างคุณค่า

การสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าที่เหนือกว่าคู่แข่ง ในสภาวะการแข่งขันที่รุนแรง นั่นคือการดึงดูดด้วยการสร้างคุณค่าเพิ่มที่มอบให้แก่ลูกค้า ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้ธุรกิจสามารถแข่งขัน เติบโตและอยู่รอดในตลาดได้

๑. การสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า กล่าวถึง การสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า ไว้ดังนี้

๑.๑ กำหนดโมเดลของลูกค้า (Defining the Customer Value Model) ในขั้นนี้ เริ่มต้นด้วยการที่บริษัทจะระบุปัจจัยเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และบริการที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ในคุณค่าของลูกค้า

๑.๒ กำหนดลำดับขั้นตอนของคุณค่าในสายตาลูกค้า (Building the Customer Value Hierarchy) ในกรณีนี้แต่ละปัจจัยจะแยกเป็น ๔ ประเภทด้วยกัน ดังนี้ ๑) ผลิตภัณฑ์พื้นฐาน (Basic Product) ๒) ผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง (Expected Product) ๓) ผลิตภัณฑ์ที่ปรารถนา (Desired Product) ๔) ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้คาดหวังไว้ (Unanticipated Product)

๑.๓ การตัดสินใจเกี่ยวกับส่วนประกอบในคุณค่าทั้งหมดที่จะจัดให้สำหรับลูกค้า (Deciding on the Customer Value Package) เป็นการตัดสินใจเลือกส่วนประกอบต่าง ๆ เพื่อเอาชนะคู่แข่ง และสามารถตอบสนองความพึงพอใจ และสร้างความภักดีจากลูกค้า

๒. คุณค่าในใจผู้บริโภค (Insight Value) แนวคิดในการสร้างคุณค่าเป็นการมองในทัศนะของผู้บริโภค โดยค้นหาความต้องการที่ลึกอยู่ในใจของผู้บริโภค ได้กล่าวถึง ความเข้าใจเรื่องคุณค่าในความต้องการ และในใจผู้บริโภค ว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

๒.๑ ปัจจัยเพิ่มคุณค่า (Value enhancers) ได้แก่ การผลิตผลิตภัณฑ์ที่ไม่เคยมีบริษัทใดนำเสนอในตลาดมาก่อน เช่น ผลิตภัณฑ์นวัตกรรมใหม่ เป็นจุดขายที่ลูกค้าสนใจ บริษัทที่นำเสนอผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มคุณค่าจะสามารถสร้างขยายส่วนแบ่งตลาดได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากมีจุดขายที่มีความได้เปรียบด้านการแข่งขันเหนือคู่แข่ง

๒.๒ ปัจจัยรักษาคุณค่า (Value maintainers) จะทำหน้าที่รักษาคุณค่าให้คงอยู่ในใจของลูกค้าต่อไป ซึ่งจะทำงานควบคู่กับปัจจัยเพิ่มคุณค่า จนพัฒนากลายเป็นปัจจัยเพิ่มคุณค่าในที่สุด

๒.๓ ปัจจัยที่ทำลายคุณค่า (Value destroyers) การลดคุณค่าในความรู้สึก ในสายตา หรือในใจของลูกค้า ซึ่งเป็นจุดอ่อนของผลิตภัณฑ์ บริการ ด้านภาพพจน์ และตราสินค้า เป็นต้น ซึ่งบริษัทจำเป็นต้องเร่งแก้ไข

๓. การสร้างคุณค่าในใจผู้บริโภค (Value Creation) กลยุทธ์การตลาดในการสร้างคุณค่าในใจผู้บริโภคปัจจุบันเป็นการบริหารทรัพยากรที่มีคุณค่าของบริษัท เพื่อตอบสนองความต้องการ ความคาดหวัง และเกิดคุณค่าในใจผู้บริโภค ซึ่งแนวคิดในการสร้างคุณค่าที่สำคัญ (วิไลตดา เตชะเวช, ๒๕๔๗, หน้า ๓๐) ประกอบด้วย

๓.๑ กลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นการเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมให้มีคุณสมบัติดีขึ้น หรือเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่

๓.๒ กลยุทธ์ตราสินค้า มีความสำคัญในขบวนการสร้างคุณค่าในใจผู้บริโภคปัจจุบัน ผู้บริโภคจะเชื่อมความคิดตัวผลิตภัณฑ์คุณภาพ กับตราสินค้า สัญลักษณ์ ภาพพจน์ และความรู้สึกใน

ใจผู้บริโภค เพื่อสร้างภาพพจน์ที่ดี และมีคุณค่าในความรู้สึกของผู้บริโภคซึ่งเป็นกลยุทธ์การตลาดที่สำคัญในปัจจุบันนี้

๓.๓ กลยุทธ์การตั้งราคาสินค้า มีความสำคัญในขบวนการสร้างคุณค่าในใจผู้บริโภค เช่นกันโดยที่ราคามีความสัมพันธ์สูงกับคุณภาพ และคุณค่าของผลิตภัณฑ์ หรือบริการในใจผู้บริโภค ซึ่งผู้บริโภคจะมีความเชื่อว่าผลิตภัณฑ์ที่มีราคาสูงควรจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและคุณค่าสูงด้วยเช่นกัน

๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับผ้าทอ

ความสำคัญของผ้าพื้นเมืองของไทย

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ^{๗๓} ผ้าพื้นเมืองเป็นศิลปหัตถกรรมไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นต่างกันอย่างออกไป แต่ด้วยความเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้ผ้าทอ บางชนิดเปลี่ยนรูปแบบไป จึงนับเป็นงานศิลปหัตถกรรมประเภทหนึ่ง ที่ควรได้รับการอนุรักษ์ไว้

นอกจากนี้วิบูลย์ ลี้สุวรรณ^{๗๔} ยังได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่า หัตถกรรมท้องถิ่น พื้นบ้านพื้นเมืองนั้น ถือได้ว่าเป็นสิ่งผลิตพื้นฐานของชีวิตมาแต่อดีต และเป็นสิ่งของเครื่องใช้ที่มีความจำเป็นในการดำรงตามสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละกลุ่มชน สิ่งเหล่านั้นจะผลิตขึ้นเพื่อสนองประโยชน์ ใช้สอยและสนองความเชื่อของบุคคลในกลุ่มชนเป็นสำคัญ และเนื่องจากวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรมที่คนธรรมดาสามัญกลุ่มหนึ่งคิดขึ้นและปฏิบัติสืบทอดกันมาทั้งนี้ ก็เพื่อความเป็นระเบียบในสังคม อีกทั้งสามารถแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมความเจริญรุ่งเรือง หรือความก้าวหน้าทางสังคมในอดีตจนถึงปัจจุบัน

การอนุรักษ์งานหัตถกรรมผ้าพื้นเมืองของไทยให้คงอยู่มีความสำคัญอยู่หลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑. เป็นการสร้างคุณค่าของผลิตภัณฑ์ให้เกิดทางความงาม ทำให้เกิดความสุนทรีย์แก่ผู้ใช้และผู้สัมผัสพบเห็น

๒. เป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ลักษณะเฉพาะถิ่นของแต่ละยุคสมัย อันได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ วัสดุ ความเชื่อ และคตินิยม ในแต่ละท้องถิ่น ทำให้เราทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของคนในอดีตของแต่ละท้องถิ่นได้

๓. ทำให้เรารู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทยในอดีต และเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย ก่อให้เกิดความสามัคคีกันของคนในชาติ

^{๗๓} วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, ศิลปหัตถกรรมไทย, (กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๖๑.

^{๗๔} วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, ผ้าไทย: พัฒนาการทางอุตสาหกรรมและสังคม, (กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๐), หน้า ๔๕-๔๖.

๔. มีประโยชน์ในแง่ของเศรษฐกิจ ในท้องถิ่นเป็นการเพิ่มรายได้ อาชีพ และทักษะ ให้กับคนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

ผ้าทอเป็นหัตถกรรมรูปแบบลวดลาย สีสันที่วิจิตรสวยงามที่ปรากฏบนผืนผ้าแสดงให้เห็นถึงความละเอียด ประณีตบรรจง ความตั้งใจ มุ่งมั่น จิตที่เป็นสมาธิ ความอ่อนโยน สุขุมเยือกเย็น สามารถสร้างสรรค์งานศิลปะที่งดงาม ทรงคุณค่ามาช้านานที่มีการสืบทอดกันมาอันยาวนานตั้งแต่บรรพบุรุษจากรุ่นต่อรุ่นจนมาถึงทุกวันนี้เมืองล่องเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีความเจริญ เป็นเมืองหน้าด่านของอาณาจักรล้านนามาก่อน มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนวัดวาอารามที่เก่าแก่มากมาย เป็นร่องรอยที่เชื่อได้ว่าเป็นเมืองที่เคยรุ่งเรืองทั้งด้านสังคม ศาสนา และศิลปกรรมมาแต่โบราณ ชาวล้านนาเป็นพวกไทยพวนหรือชาวไทยโยนก ซึ่งมีเทคนิคและศิลปะในการทอผ้าเป็นของตนเอง เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว หญิงสาวชาวบ้านจะมีความสามารถในการทอผ้าไว้สวมใส่เองเพื่อใช้ในโอกาสพิเศษ เช่น พิธีแต่งงาน งานเทศกาล งานมงคลต่าง ๆ วัสดุอุปกรณ์ในการทอผ้าเป็นของพื้นบ้านที่สามารถทำขึ้นเองได้เป็นส่วนใหญ่ ไม่มีหลักฐานยืนยันที่แน่นอนว่าชาวเมืองล่องทอผ้าตีนจกมาแต่เมื่อใด แต่ความรุ่งเรืองของเมืองล่องมีมานานกว่า ๒๐๐ ปี ซึ่งจากการรวบรวมผ้าทอตีนจกโบราณของอำเภอล่อง พบว่าผ้าตีนจกเมืองล่องบางผืนมีอายุเก่าแก่กว่า ๑๕๐ ปี การทอผ้าตีนจก เป็นงานหัตถกรรมที่ลูกหลานเมืองล่องมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นผู้สืบทอด รูปแบบลวดลายสีสันที่วิจิตรสวยงามที่ปรากฏบนผืนผ้าแสดงให้เห็นถึงความละเอียด ประณีตบรรจง ความตั้งใจ มุ่งมั่น จิตที่เป็นสมาธิความอ่อนโยน สุขุมเยือกเย็น สามารถสร้างสรรค์งานศิลปะที่งดงาม ทรงคุณค่ามาช้านาน ลวดลายบนผืนผ้าของเมืองล่องนั้นจะเต็มไปด้วยเรื่องราวอันแสดงถึงความยึดมั่นในพระพุทธศาสนา รูปสัตว์หรือดอกไม้ พันธุ์ไม้ต่าง ๆ ล้วนเป็นตัวแทนและบ่งบอกถึงความสุขเป็นเรื่องราวที่มาจากวิถีชีวิตของชาวเมืองล่องทั้งสิ้น

ในปัจจุบัน แม้จะยังคงมีการทอผ้าตีนจกด้วยเส้นใยธรรมชาติ คือ ฝ้ายและไหม แต่สีย้อมส่วนใหญ่เป็นสีวิทยาศาสตร์ เนื่องจากหาซื้อได้ง่ายและคงทนกว่าสีธรรมชาติและมีครบทุกสีตามต้องการ การพัฒนาลวดลายและการให้สีผ้าแต่ละชิ้นได้เปลี่ยนไปเพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่แม้จะมีโครงสร้างหลักเช่นเดียวกับลวดลายโบราณ แต่ค่อย ๆ พัฒนาดัดแปลงในรายละเอียดตามที่ผู้ทอเห็นว่าสวยงาม จนไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นลายอะไร ด้านการให้สีสันทันก็แปลกไปจากลายผ้าตีนจกโบราณซึ่งใช้แม่สีที่เห็นได้เด่นชัด ผ้าทอตีนจกเมืองล่อง เป็นผ้าทอมือของชาวบ้านในอดีตทอขึ้นเพื่อนำไปต่อเป็นเชิงผ้าถุง ทำให้ผ้าถุงที่ชาวเหนือเรียกว่า ผ้าชิ้น มีความสวยงามยิ่งขึ้น ผ้าชิ้นที่ต่อเชิงด้วยผ้าทอตีนจกมีชื่อเรียกว่า ชิ้นตีนจก แม้ปัจจุบันจะได้มีการพัฒนารูปแบบการทอผ้าตีนจกไปเป็นผ้าจากชนิดอื่น ๆ แต่คนทั่วไปยังนิยมเรียกว่า ผ้าตีนจก

การทอผ้าของชาวเมืองแพร่สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทดังนี้ ๑) ทอเพื่อใช้เองในครอบครัว เป็นเครื่องแต่งกายใช้ประกอบเชิงชิ้นเรียกว่า ชิ้นตีนจกหรือถ้าครอบครัวใดมีฐานะดีมีเวลา

ว่างมาก ผู้หญิงในครอบครัวนั้นก็ทอผ้าขึ้นเป็นลวดลายจกทั้งผืนก็ได้ สำหรับนุ่งในโอกาสพิเศษในเทศกาลต่าง ๆ ผู้หญิงมักทอผ้าจกเมื่อใช้ในพิธีแต่งงานของตน หรือทอไว้เป็นผ้าสบสำหรับใช้ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ หรือทอเป็นของใช้สำหรับหญิงและชาย เช่น ทอจกเป็นผ้าเช็ดหน้า ทอจกเป็นย่ามใส่หมากสำหรับผู้หญิง ทอจกเป็นผ้าขาวม้า เป็นกระเป๋ามัดเอวสำหรับใส่ลูกกระสุนปืนเวลาออกไปล่าสัตว์ หรือว่าทำเป็นผ้าเช็ดหน้าเป็นผ้าจกที่ภรรยาทอให้สามี หรือหญิงสาวทอให้หนุ่มคนรักไว้พาดไหล่ใช้ในโอกาสพิเศษหรืองานพิธีเช่นกัน นอกจากนี้ยังทอไว้ใช้ในงานศพของตน โดยทอเป็นผ้าเช็ดหน้าเก็บไว้สำหรับปิดหน้าศพตนเองเมื่อเสียชีวิต หรือทอเป็นผืนใหญ่ไว้สำหรับคลุมศพของตน

๒) ผ้าที่ใช้ในงานพิธีกรรมทางศาสนา และพิธีต่าง ๆ เช่น ทำบุญ ฟ้อนรำ แต่งงาน หรือเทศกาลต่าง ๆ โดยเฉพาะการทำบุญทางศาสนา มีการถวายจตุปัจจัยไทยธรรมเป็นผ้ารวมอยู่ด้วย เช่น ไตรจีวร รัตประคต อาสนะปูนึ่ง ผ้าปูลาด เป็นต้น ทั้งผ้าที่ทอขึ้นเป็นพิเศษเพื่อถวายพระและผ้าที่ทอไว้ใช้ในงานเทศกาลสำคัญต่าง ๆ จึงเป็นผ้าที่ทอขึ้นด้วยความประณีต มีสีสัน ลวดลายงดงามเป็นพิเศษ ผ้าบางผืนจะทอกันเป็นเวลาแรมปีด้วยใจรักและศรัทธา เช่น การทอผ้าจกเป็นผ้าคลุมศีรษะนาค ทอจกเป็นย่ามพระ ผ้าห่อคัมภีร์ หรือทอจกเป็นผ้าเพื่อประดิษฐ์เป็นพวงมาลัยสำหรับใช้ประดับศาลา ประดับธรรมาสน์ในงานประเพณีเทศน์มหาชาติ ผ้าทอถือเป็นเอกลักษณ์ที่มีความโดดเด่นที่แสดงออกถึงความจำเพาะของท้องถิ่น มีลักษณะเป็นการเฉพาะเชิงพื้นที่ และมีความแตกต่างจากผ้าที่มีการทอมาจากโรงงาน เพราะผ้าทอเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการกระทำด้วยมือจึงมีความหลากหลายทางด้านลวดลาย ความละเอียดที่เป็นลักษณะเด่นเฉพาะของท้องถิ่นนั้น อีกทั้งผ้าทอที่ผลิตด้วยมือหรือผ้าทอมือเป็นที่นิยมมากในปัจจุบันทั้งชาวไทยและต่างประเทศเพราะความเป็นสินค้าที่ทำด้วยมือ (Handmade) อีกทั้งการทอผ้าได้ใส่ใจในความละเอียดอ่อน ความเอาใจใส่ในผืนผ้าทอ และแสดงถึงความเป็นธรรมชาติในการทอผ้าของคนทอผ้า

๒.๙ ข้อมูลพื้นฐานบ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านค้ำใจ

หมู่บ้านค้ำใจ^{๗๕} หมู่ที่ ๗ ตั้งอยู่ในเขต ต. แม่เก็ง อ.วังชัน จ. แพร่ บ้านค้ำใจตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอวังชัน และตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอมือง จังหวัดแพร่ ตั้งอยู่ในลักษณะภูมิประเทศที่ราบสูงสลับภูเขา เป็นป่าเขามีลำห้วยไหลผ่าน บ้านค้ำใจมี นายประเสริฐ ทองแหว เป็นกำนันปกครองหมู่บ้าน เมื่อก่อนบ้านค้ำใจจะอยู่ในเขต ต.แม่ปาก ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๓๘ได้อินมาเป็นตำบล แม่เก็ง ในปัจจุบันบ้านค้ำใจมีประชากรทั้งหมด ๙๗๐ คน เป็นชาย ๔๖๑ คน เป็นหญิง ๕๐๙ คน มี ๓๑๔ ครัวเรือน ข้อมูลนี้ได้สำรวจ ณ วันที่ ๓๑ กุมภาพันธ์ ๖๑

^{๗๕} ข้อมูลอัดสำเนาจากศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนตำบลแม่เก็ง, (พ.ศ.๒๕๕๐) , หน้า ๑.

ก่อนจะมาเป็นหมู่บ้านค้ำใจนั้น คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านได้เล่าให้ฟังว่า แต่ก่อนชาวบ้านค้ำใจจะอาศัยอยู่บริเวณเชิงเขาจะอยู่แบบกระจัดกระจายไปทั่วเชิงเขา ต่อมาเมื่อมีประชากรเพิ่มขึ้นทำให้มีการขยายบ้านเรือนบริเวณหมู่บ้านที่อยู่ ณ. ปัจจุบันจนได้จัดตั้งเป็นหมู่บ้านแม่เก็งและต่อมาได้เปลี่ยนเป็นหมู่บ้านค้ำใจ

ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้านค้ำใจ

ทิศตะวันออก	ติดกับบ้านแม่สิน
ทิศตะวันตก	ติดกับบ้านปิ่นเจน
ทิศเหนือ	ติดกับติดป่าบ้านแม่จอก
ทิศใต้	ติดกับบ้านเด่น

บ้านค้ำใจมีพื้นที่ราบเชิงเขา มีภูเขาล้อมรอบด้วยป่าไม้และลำห้วยคือ ลำห้วยแม่เก็งและลำห้วยแม่เก็งน้อยที่ไหลมาประจบกัน

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของบ้านค้ำใจถูกต้องตามฤดูกาลทั่วไป คือ ๑ปี มี ๓ ฤดู คือ

๑. ฤดูร้อน
๒. ฤดูฝน
๓. ฤดูหนาว

ลักษณะป่าไม้

ป่าไม้ของบ้านค้ำใจเป็นป่าไม้ยืนต้น และมีป่าปกคลุม มีต้นไม้ใหญ่อยู่หลายต้นเช่นไม้คู่ไม้แดง ไม้สัก ไม้น้ำมัน ไม้กำบาก เป็นต้น

การประกอบอาชีพ

๑. อาชีพหลักของชาวบ้านส่วนใหญ่ คือทำนา ทำไร่
๒. อาชีพเสริม หรืออาชีพรอง
 ๑. อาชีพ รับจ้างทั่วไป
 ๒. อาชีพ ทอผ้าประจำชนเผ่า และผ้าตีนจก
 ๓. อาชีพ จักสาร
 ๔. หาของป่า
 ๕. อาชีพเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ เป็นต้น

ด้านเศรษฐกิจ

บ้านค้ำใจเป็นแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนมากจะเป็นชาวต่างชาติมาดูวิถีชีวิตของชาวบ้านความเป็นอยู่ของชนเผ่า และในหมู่บ้านมีการเกษตรทั้งปี เช่น ปลูกข้าว แดงโม ข้าวโพด ถั่วริสง เป็นต้น

ด้านสังคม

มีการรวมกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้านในวันสำคัญต่าง ๆ มีความสามัคคีทำงานสาธารณประโยชน์ เช่น กลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน

(อปพร.) เป็นต้น

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

มีป่าไม้ที่สมบูรณ์ มีแหล่งน้ำไหลผ่านบริเวณหมู่บ้าน ดังนั้นหมู่บ้านค้ำใจจึงเหมาะกับการเกษตรเป็นอย่างมาก

จากข้อมูลในเบื้องต้นทำให้ทราบว่าหมู่บ้านค้ำใจเป็นชนเผ่ากระเหรี่ยงหุยานตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบันนี้ ถึงแม้คนรุ่นหลังปัจจุบันจะไม่มีภาระเหมือนคนแก่ แต่ก็ยังรักษาวัฒนธรรมจารีตประเพณีเหมือนเดิม ซึ่งเป็นหมู่บ้านสามัคคีหรือชุมชนเข้มแข็งมาโดยตลอด ถึงแม้ในหมู่บ้านไม่มีวัดแต่ชาวบ้านก็มีคุณธรรม มีความสามัคคี มีการเสียสละ เพราะหมู่บ้านค้ำใจสอนแต่เรื่องที่ดีงาม เรื่องที่ถูกต้องมาโดยตลอด

วิถีชีวิตชาวบ้านเมื่อครั้งอดีต

หมู่บ้านค้ำใจเมื่อครั้งสมัยก่อน^{๗๖} จะเป็นแค่หมู่บ้านเล็ก ๆ มีบ้านไม่กี่หลังคาเรือน ผู้คนก็จะไม่ค่อยมีเยอะ สภาพหมู่บ้านจะเป็นป่า ทुरกันดารมาก ไปไหนก็ไม่สะดวกสบาย ในสมัยก่อนจะไม่มีไฟฟ้า ไม่มีโรงเรียน ไม่มีรถยนต์ ไม่มีมอเตอร์ไซด์ ไม่มีถนนลาดยาง ทางเดินของชาวบ้านค้ำใจสองฝั่งทางจะมีแต่ป่า ต้นไม้ และหญ้ากรูกร้าง สมัยก่อนบ้านค้ำใจขึ้นอยู่กับอำเภอแม่ทะ จังหวัด ลำปาง เวลาที่ชาวบ้านต้องเสียภาษีอากรนั้น ชาวบ้านจะต้องขึ้นเขาลงห้วยไป อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง เพื่อไปจ่ายค่าภาษีอากรของชาวบ้านเอง ปี พ.ศ.อะไร ชาวบ้านจำไม่ได้ บ้านค้ำใจได้ย้ายโอนมาสังกัดอยู่ที่ อำเภอลอง ตอนนั้นยังไม่มีอำเภอวังชิ้น และต่อมาปีพ.ศ.อะไร ชาวบ้านก็จำไม่ได้อีก ชาวบ้านจำได้แต่ว่า เขาได้ยกให้อำเภอวังชิ้น เป็นกิ่งอำเภอวังชิ้น และอำเภอวังชิ้นก็มีมาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งหมู่บ้านค้ำใจก็เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอวังชิ้นด้วยเช่นกัน

วิถีชีวิตของชาวบ้านค้ำใจในสมัยก่อนนั้น^{๗๗} จะเป็นแบบเรียบง่าย อยู่แบบพื้น ๆ การทำมาหากินก็เรียบง่ายเหมือน ส่วนการทำเกษตรชาวบ้านจะใช้กระบือ (ควาย) เป็นเครื่องมือในการทำนาหรือไถนา ส่วนยานพาหนะนั้นก็เป็น เกวียน ใช้สำหรับในการบรรทุกคน สิ่งของ และเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น

ส่วนอาหารการกินนั้นก็จะไม่ค่อยมีเยอะเท่าไร อาหารการกินที่วานี้ก็คือ อาหารประเภทพวกอาหารสำเร็จรูปจะไม่ค่อยมีเยอะเหมือนสมัยนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะทำมาหากินโดยตามธรรมชาติ

^{๗๖} ข้อมูลอัดสำเนาจากศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนตำบลแม่เกิง, (แพร่,๒๕๕๐)

^{๗๗} ข้อมูลจาก ศูนย์การพัฒนาตำบลแม่เกิง, (แพร่,๒๕๕๔)

เช่น หากกินตามป่า ตามเขา ตามลำห้วย เมื่อสมัยก่อนอาหารประเภทสัตว์ป่านี้จะมีเยอะมาก เช่น นก หนู หมูป่า เก้ง กวาง กระต่าย รวมทั้งสัตว์ใหญ่อีกมากมายชนิดนับไม่ถ้วน เพราะว่าเมื่อสมัยก่อนนั้นหมู่บ้านค้ำใจจะเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ดีมาก

วิถีชีวิตของชาวบ้านในปัจจุบัน

บ้านค้ำใจเป็นอีกหนึ่งหมู่บ้านของอำเภอวังชิ้นที่เป็นชาวกะเหรี่ยงและมีภาษาพูดประจำหมู่บ้านเรียกว่า ภาษากะเหรี่ยงหรือภาษายาง บ้านค้ำใจมีอีกชื่อที่เรียกกัน ชื่อบ้านแม่เก็ง

ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีอาชีพหลักคือทำการเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน ชาวบ้านจะหมุนเวียนทำการเกษตรตลอดทั้งปี เริ่มจากหน้าฝน ชาวบ้านก็จะทำนาข้าว เสร็จจากทำนาข้าวแล้ว ก็จะทำสวน การทำสวนนั้นชาวบ้านจะทำสวนแตกต่างกันไป บางคนปลูกแตงโม บางคนปลูกข้าวโพด บางคนก็ปลูกถั่วลิสง ชาวบ้านมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ อย่างเรียบง่ายส่วนใหญ่มักจะใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมและยังอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี ดังนั้นบ้านค้ำใจจึงเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมเข้ามาเที่ยวชมหมู่บ้านเกือบทุกวัน

วิถีชีวิตและการดำรงชีวิตของชาวบ้านค้ำใจมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายตั้งแต่สมัยยุคโบราณมาจนถึงยุคปัจจุบัน ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงในการดำรงชีวิตแต่ก็ไม่มากนัก เช่น สมัยอดีตใช้ควายไถนา แต่ปัจจุบันใช้รถไถในการทำนา แต่จุดประสงค์ก็คือการทำนา เป็นต้น

ลักษณะเครื่องแต่งกายประจำหมู่บ้าน

ชาวบ้านค้ำใจจะมีชุดประจำหมู่บ้านเรียกว่า ชุดกะเหรี่ยง ชุดกะเหรี่ยงจะมีหลายรูปแบบเช่น เสื้อมะเดื่อ ผ่าถุง ชุดซ่องร่อง เสื้อกะเหรี่ยงชาย กางเกงผ้าทอกะเหรี่ยง เป็นต้นชุดกะเหรี่ยงแต่ละรูปแบบชาวบ้านจะถัก ทอ และเย็บกันเองชาวบ้านค้ำใจจะมีฝีมือในการถักทอชุดกะเหรี่ยงได้อย่างสวยงามมาก ในปัจจุบันชาวบ้านได้เอาชุดกะเหรี่ยงแต่ละรูปแบบมาถักทอทำลวดลายออกแบบใหม่ทำให้ชุดกะเหรี่ยงมีความสวยงามและโดดเด่นมากขึ้น

ในสมัยก่อนชุดกะเหรี่ยงทุกรูปแบบชาวบ้านจะทำใส่กันเอง อุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ทำชาวบ้านจะออกแบบกันเองโดยใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นเรียกได้ว่าอุปกรณ์ทุกชิ้นชาวบ้านจะทำเองหมด แม้แต่เส้นด้ายที่มาทอเป็นผืนผ้าชาวบ้านก็จะใช้ดอกฝ้ายมาทำเป็นเส้นด้าย โดยเริ่มต้นจากการเอาเมล็ดฝ้ายไปหว่านในไร่เมื่อดอกฝ้ายออกดอกและแก่ พอที่จะใช้ได้ก็เก็บดอกฝ้ายมาตากแดดให้ดอกฝ้ายแห้งและร้อนเพราะเวลาเอาดอกฝ้ายไปปั่นเอาเมล็ดออกถ้าดอกฝ้ายไม่แห้งจะปั่นยากเมื่อปั่นเอาเมล็ดดอกฝ้ายออกแล้วจะนำดอกฝ้ายไปตีให้ฟู ใช้มือทำดอกฝ้ายที่ฟูให้เป็นรูปทรงกลมเป็นก้อนๆแล้วใช้ไม้ทักก้อนฝ้ายเอามือกลิ้งไปกลิ้งมาจนก้อนฝ้ายกลายเป็นเส้นกลมๆตามรอยไม้ ไม้ที่ใช้กลิ้งก้อนฝ้าย

ทำมาจากต้นกก โดยตัดต้นกกมาตากแดดให้แห้งแล้วตัดเป็นที่ประมาณ ๑๒ นิ้วเมื่อทำฝ้ายให้เป็นเส้นกลมๆ แล้วก็เอาฝ้ายมาปั่นให้เป็นเส้นด้าย^{๗๘}

ภาพที่ ๒.๑ ลักษณะการแต่งตัวของผู้หญิงที่
แต่งงานแล้ว

ภาพที่ ๒.๒ ลักษณะการแต่งตัวของผู้ชาย

เสื่อมะเดื่อ

เสื่อมะเดื่อนี้เป็นเสื่อที่ไว้สำหรับใส่เฉพาะผู้หญิงที่แต่งงานมีครอบครัวแล้วเท่านั้น ความเป็นมาที่เรียกเสื่อมะเดื่อก็เพราะว่าชาวบ้าน จะนำเอาเม็ดมะเดื่อที่ปลูกไว้เอง เอาเฉพาะที่มันแก่ๆ ถ้าแก่ดีแล้วก็ตัดมา ชาวบ้านก็จะนำมาเด็ดแล้วออกมาตากไว้ จนเม็ดมะเดื่อแห้งเป็นอย่างดี ลักษณะเม็ดมะเดื่อที่แห้งแล้วนั้นจะมีสีขาว และชาวบ้านก็จะนำมาเย็บเสื่อที่เตรียมไว้สำหรับจะสวมใส่ ส่วนผ้าที่จะใช้ทำตัวเสื่อนั้น เขาจะใช้ฝ้ายสีดำ นำมาทอจนเป็นผืนก่อน เมื่อทอเสร็จก็จะนำมาตัดเย็บเป็นเสื่อแล้วนำเม็ดมะเดื่อมาเย็บแต่งลายให้สวยงามตามใจชอบของตนเอง

ภาพที่ ๒.๓ เสื่อมะเดื่อสมัยโบราณ

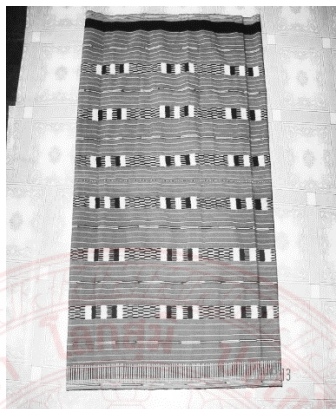

ภาพที่ ๒.๔ เสื่อมะเดื่อสมัยใหม่

^{๗๘} ข้อมูลอัดสำเนา, ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่, (๒๕๕๐)

ผ้าถุงกะเหรี่ยง

สำหรับผ้าถุงกะเหรี่ยงเป็นผ้าที่ใช้สำหรับใส่เฉพาะผู้หญิงที่แต่งงานมีครอบครัวแล้วเช่นกัน ส่วนผ้าที่ใช้ทำตัวผ้าถุงกะเหรี่ยงนั้น ส่วนมากชาวบ้านจะใช้ฝ้ายสีแดง วิธีการทำก็จะนำด้ายมาทอเป็นผืนก่อน เมื่อทอเสร็จก็จะตัดเย็บเป็นผ้าถุงกะเหรี่ยง ตรงบริเวณตีนผ้าถุงกะเหรี่ยงนั้นเขาจะทอแบบมีลวดลาย จะใช้ฝ้าย ๒ สี คือ สีขาวกับสีดำ จะทำให้ผ้าถุงดูสวยงามยิ่งขึ้น

ภาพที่ ๒.๕ ลักษณะผ้าถุงกะเหรี่ยง

ปัจจุบันนี้ชาวบ้านจะทำผ้าถุงกะเหรี่ยง โดยใช้ฝ้ายหลายๆสี เช่น สีม่วง สีน้ำเงิน สีชมพู สีน้ำตาล เป็นต้น

ชุดซุ้มร่อง

ชุดซุ้มร่องเป็นชุดสำหรับผู้หญิงชาวกะเหรี่ยงที่ยังไม่ได้แต่งงานหรือยังไม่มีครอบครัวรวมทั้งเด็กผู้หญิงอีกด้วย ชุดซุ้มร่องมีลักษณะเป็นชุดคลุมยาวถึงข้อเท้า วิธีการทำก็จะนำด้ายมาทอเป็นผืนก่อน เสร็จแล้วก็จะนำมาตัดเย็บเป็นชุดซุ้มร่อง ฝ้ายที่ใช้ในการทำชุดซุ้มร่องนี้ ชาวบ้านจะใช้เฉพาะฝ้ายที่มีสีขาวเท่านั้น จะใช้ฝ้ายสีอื่นไม่ได้

ในปัจจุบันนี้ชาวกะเหรี่ยงจะทำชุดซุ้มร่องแบบมีลวดลาย ทั้งนี้เพราะความพึงพอใจในสีสันและลวดลายของแต่ละคน ฝ้ายที่นำมาใช้ก็เป็นลวดลายให้กับชุดซุ้มร่องนั้น จะเป็นฝ้ายสีอะไรก็ได้ ตามแต่ความชอบของแต่ละคน อย่างไรก็ตามสาเหตุที่ชุดซุ้มร่องมีสีขาวนั้นก็เพราะว่า เป็นการแสดงถึงสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์

ภาพที่ ๒.๖ ลักษณะชุดซุ้มร้อง

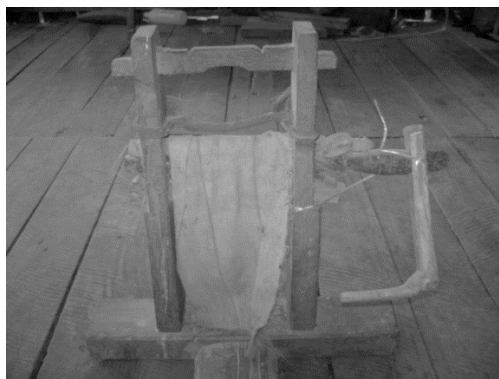
ภาพที่ ๒.๗ ลักษณะชุดซุ้มร้อง

การทำชุดกระเหรี่ยง

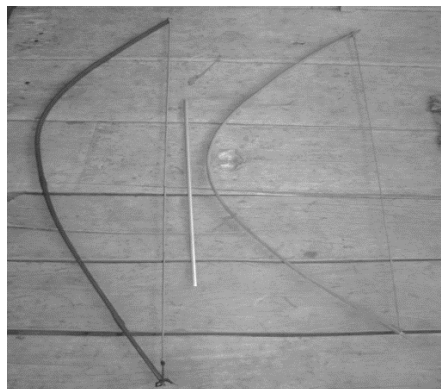
ขั้นตอนการทำเส้นด้าย

ชาวบ้านจะเอาฝ้ายที่กลิ้งเป็นเส้นกลมๆนำมาปั่นกับเครื่องสำหรับปั่นฝ้ายให้กลายเป็นเส้นด้าย ปั่นได้พอประมาณก็จะนำเครื่องมือม้วนด้ายมาม้วนจนได้ฝ้าย ๑ กำ ก่อนจะนำด้ายไปทอเป็นผ้าจะต้องเอาด้ายที่ปั่นมาล้างน้ำเปล่าประมาณ ๔-๕ รอบ จากนั้นเอาด้ายใส่หม้อเอาน้ำใส่ในหม้อให้ท่วมด้ายต้มจนเดือดแล้วเอาข้าวจ้าวใส่ลงในหม้อพอประมาณต้มอีกจนข้าวจ้าวและแฉ่ายหม้อลงทิ้งไว้ ๑ คืน เสร็จจากนั้นเอามือขยำด้ายที่อยู่ในหม้อเพื่อให้เส้นด้ายกับข้าวจ้าวเข้ากัน ที่ให้เส้นด้ายกับข้าวจ้าวเข้ากันนั้นก็เพราะข้าวจ้าวมีส่วนทำให้เส้นด้ายแข็งตัว เมื่อขยำเข้ากันแล้วก็นำเอาด้ายไปตากแดดให้แห้ง พอตากแห้งก็สามารถเอามาทอเป็นผ้าได้ ด้ายที่ทำจะเป็นสีขาวหมดถ้าต้องการใช้สีอื่นชาวบ้านจะนำด้ายไปย้อมตามสีที่ต้องการ

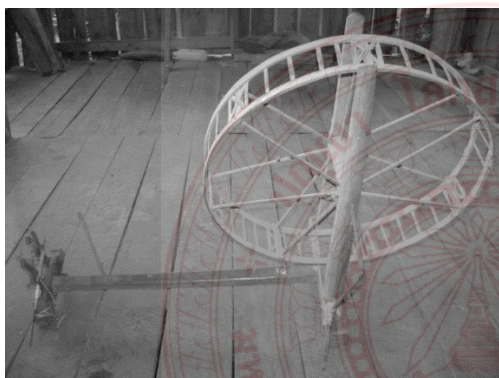
แต่ในปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะซื้อด้ายจากตลาดมาทอผ้ากันเพราะทำให้สะดวกไม่ยุ่งยากและไม่เสียเวลามากและด้ายจะมีหลายสีให้เลือกสีที่สวยงามกว่า ชาวบ้านจึงไม่นิยมทำด้ายเองเหมือนสมัยก่อน

ภาพที่ ๒.๘ อุปกรณ์การประดิษฐ์เครื่องแต่งกาย

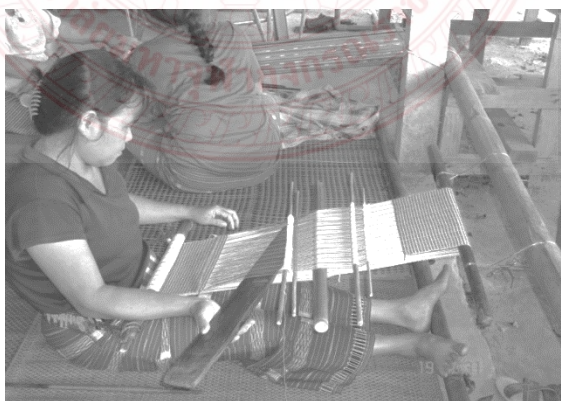
ภาพที่ ๒.๙ อุปกรณ์ประดิษฐ์เครื่องแต่งกาย ใช้สำหรับตีฝ้ายให้ฟู

ภาพที่ ๒.๑๐ อุปกรณ์ใช้สำหรับปั่นฝ้ายให้เป็นด้าย

ภาพที่ ๒.๑๑ อุปกรณ์สำหรับทอผ้าวิถีชีวิตชาวบ้านเมื่อครั้งอดีต-ปัจจุบัน

ภาพที่ ๒.๑๒ การทอผ้าของชาวกะเหรี่ยง

๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จूरีวรรณ จันพลา^{๗๙} ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายผ้าไทยทรงดำในอำเภอบางเลนและอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมและศึกษาสังเคราะห์แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำที่ได้พัฒนาขึ้น ผลการวิจัยพบว่า ผ้าทอและเครื่องแต่งกายของชาวไทยทรงดำถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำที่มีเอกลักษณ์ในการใช้ผ้าสีดำในการนุ่งห่มทั้งในชีวิตประจำวันและในการประกอบพิธีกรรม จนเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวไทยทรงดำ โดยชาวไทยทรงดำนิยมใช้ผ้าพื้นสีดำทอขึ้นอย่างง่าย ๆ มีสีสັນและลวดลายบ้าง ซึ่งจากการศึกษาลวดลายผ้าไทยทรงดำ พบว่า ๑) ลวดลายต่าง ๆ สามารถแบ่งได้ เป็น ๓ ประเภทคือลายพืช ลายสัตว์ และลายผสมอื่น ๆ ในส่วนของการสื่อความหมายในการใช้สีในการทอผ้าและประดับตกแต่งของชาวไทยทรงดำ แต่ละสีมีความหมายแตกต่างกันโดยเฉพาะสีครามเข้มหรือสีดำซึ่งเป็นสีหลักของผืนผ้าและการใช้งานของชาวไทยทรงดำ โดยสื่อความหมายว่าเกิดจากการเก็บกอดที่ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอนมาเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ๒) การศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำ พบว่า ในการออกแบบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำนั้น อันดับแรกผู้ออกแบบต้องคำนึงถึงหลักการออกแบบโดยทั่วไปที่สำคัญคือ ประโยชน์ใช้สอย อีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญที่นักออกแบบจะต้องคำนึงถึงคือ การคงเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายและสีสັນต่าง ๆ ตามความเชื่อของชาวไทยทรงดำ เนื่องจากลายผ้าไทยทรงดำมีลายต่าง ๆ ไม่มากนักและมีการใช้สีสັນที่จำกัด การออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำจึงต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษโดยเฉพาะในเรื่องของการคงเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำและความแตกต่างของวัฒนธรรมความเชื่อของแต่ละพื้นที่ ๆ มีความแตกต่างกัน ๓) การพัฒนารูปแบบผ้าทอไทยทรงดำ ๔ ชนิด ได้แก่ หมอนอิง กล่อง กระดาษทิชชู กระเป๋าสตรีและเสื้อผ้า ระดับราคาของผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มลูกค้าเป้าหมายต้องการมากที่สุด คือ ๒๐๑-๓๐๐ บาท ต่อชิ้น ๔) ผลการทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำที่ได้พัฒนาขึ้นโดยศึกษาการรับรู้เอกลักษณ์และการรับรู้ความหมายของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย และการตรวจสอบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำโดยผู้เชี่ยวชาญดังนี้ ๑) หมอนอิง ได้แก่ แบบที่ ๑ และแบบ

^{๗๙} จूरีวรรณ จันพลา และคณะ, การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์, *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๙, หน้า ๘๒-๘๓.

ที่ ๒ ๒) กลุ่มกระดาษทิชชู ได้แก่ แบบที่ ๑ และแบบที่ ๓ และแบบที่ ๔ ๓) กระเป๋าสตรี ได้แก่ แบบที่ ๒ และแบบที่ ๓

วงศ์ธีรา สุวรรณิน และคณะ^{๘๐} ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวในด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุมีหลายวัดที่มีพระพุทธรูปเก่าแก่สมัยสุโขทัยและพระนครศรีอยุธยาส่วนอุโบสถและเจดีย์มีลักษณะเหมือนเจดีย์ชเวดากองโบราณสถานเป็นสถาปัตยกรรมของมอญส่วนใหญ่สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเช่นประปาไฟฟ้าถนนหนทางห้องสุขาและระบบรักษาความปลอดภัยอยู่ในระดับปานกลางเนื่องจากวัดในจังหวัดปทุมธานีมีจำนวนนักท่องเที่ยวน้อยกว่าจังหวัดอื่นส่วนร้านค้าขายจะมีอยู่ตามชุมชนรอบ ๆ วัดการวิจัยเชิงปริมาณผลการวิจัยพบว่าวัดส่วนใหญ่มีภูมิทัศน์ที่สวยงามและมีพื้นที่โล่งกว้างส่วนทรัพยากรด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและประเพณีพบว่าวัดส่วนใหญ่มีโบสถ์และพระพุทธรูปที่สำคัญชุมชนจะจัดประเพณีร่วมกับวัดเช่นตักบาตรทานและเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนาพร้อมทั้งการรณรงค์ให้ประชาชนรักษาศิลปะวัฒนธรรมในวันพระและวันสำคัญทางศาสนาสำหรับวัดที่มีนักท่องเที่ยวทางวัดจะจัดมัคคุเทศก์หรือบุคลากรพาชมวัดส่วนที่ต้องปรับปรุงคือจุดประชาสัมพันธ์ยังมีน้อยทั้งบริเวณนอกวัดและในวัด

ปวีณา โทนแก้ว และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาวเผ่าลีซอ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า หมู่บ้านเพชรคำตั้งอยู่บนเขาสูงกว่าระดับน้ำทะเล ๑,๒๐๐ เมตร ที่กองทัพภาคที่ ๓ ยืมพื้นที่ป่าสงวนติดกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงจัดสรรให้เป็นพื้นที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน และที่อยู่อาศัยของชนเผ่าลีซอเป็นส่วนใหญ่ และมีเผ่ามูเซอ ชนเผ่าเย้า และมีเผ่าม้งเป็นส่วนน้อย มีวิถีชีวิตที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้อย่างดีเยี่ยม ถ่ายทอดออกเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าทำด้วยมือ จากกระบวนการวิจัยชุมชน ได้กำหนดรูปแบบธุรกิจเป็นกลุ่มวิสาหกิจ และแนวทางการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว คือ ๑) กำหนดรูปแบบประกอบบริการในลักษณะวิสาหกิจเครือข่ายที่มี ๓ แบบ คือ ภาครัฐและชุมชนร่วมดำเนินการ เครือข่ายและชุมชนร่วมกันดำเนินการ แบบที่ภาครัฐและเครือข่ายและชุมชนดำเนินการ ๒) กำหนดที่ตั้งตลาดถนนคนเดินที่สามแยกที่กล่าวมาแล้ว และ ๓) การสร้างเครือข่ายโดยร่วมกับชุมชนบ้านเล้าลือและชุมชนบ้านเล้าเน้งร่วมกับศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ ๓๘

^{๘๐}วงศ์ธีรา สุวรรณิน และคณะ, “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดปทุมธานี”, รายงานการวิจัย, (วารสารบัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗)

สมจิต ขอนวงศ์ และคณะ^{๘๑} ได้วิจัยเรื่อง “วิสาหกิจผ้าทอเมืองแพร่: องค์กรความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินกิจกรรมไม่ต่อเนื่องของวิสาหกิจ การบันทึกข้อมูลในระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชนล่าช้า การออกแบบการผลิตสินค้าไม่ตรงตามความต้องการ ขาดความรู้ คุณภาพสินค้าไม่ได้มาตรฐาน ขาดแคลนแรงงานในการผลิตเนื่องจากเป็นวัยที่ผลิตอายุเกิน ๕๐ ปี เป็นส่วนมากขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินธุรกิจ ไม่มีการจัดทำบัญชีที่ถูกต้องทำให้ไม่สามารถรับรู้รายได้รายจ่ายที่แท้จริง เงินทุนไม่เพียงพอขาดเงินทุนหมุนเวียนเงินทุนในการสร้างหรือปรับปรุงโรงเรือน อาคารสถานที่ประกอบการไม่สมบูรณ์วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตไม่ทันสมัยและได้มาตรฐานและความสัมพันธ์และผลสำเร็จของการจัดการเชิงเครือข่ายที่มีต่อวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนมีดังนี้ ๑. ด้านการจัดการ เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มหรือเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นเงินทุนหมุนเวียนสำหรับกลุ่มในการลงทุนเพื่อเริ่มกิจกรรม ๒. ด้านการตลาด ดำเนินการผลิตออกสู่ตลาดโดยส่วนมากจะมีการหาตลาดไว้รองรับ รวมถึงการวิเคราะห์แนวโน้มด้านการใช้ผลิตภัณฑ์ ๓. ด้านความร่วมมือของภาครัฐและเอกชน องค์กรภาครัฐให้ได้ดำเนินการเพื่อหาแหล่งเงินทุนภาคเอกชนสนับสนุนดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและมีการส่งเสริมความรู้ ๔. ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม สมาชิกที่ความหลากหลายทางด้านครอบครัว ลักษณะทางกายภาพที่มีความแตกต่างกันออกไปของแต่ละบุคคล ๕. ด้านการจัดการบริบท การได้รับความอนุเคราะห์จากประธานวิสาหกิจผ้าทอ เป็นสถานที่ในการดำเนินการกิจกรรมของกลุ่ม ๖. ด้านการบริหารธุรกิจ หน่วยงานของภาครัฐให้ความรู้ในด้านการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย

ชิน ศรีสวัสดิ์ ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีวัฒนธรรมของชุมชนชาวกวยในเขตอีสานใต้และลาวใต้” พบว่า ๑) ชุมชนชาวกวยในเขตอีสานใต้ยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานีและบางส่วนของจังหวัดมหาสารคามรวมทั้งหมดประมาณ ๔๗๔,๔๘๖ คน โดยมีอยู่หนาแน่นในเขตพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดสุรินทร์ ส่วนในลาวใต้มีอยู่ประมาณ ๔๕,๔๙๘ คน ส่วนใหญ่จะมีอยู่ในแขวงสาละวันและจำปาสักลักษณะเด่นของชุมชนดังกล่าวคือแนวคิดความเชื่อประเพณีวัฒนธรรมและการประกอบอาชีพเช่น การเลี้ยงช้างและการทอผ้า ๒) ชุมชนชาวกวยทั้งในเขตอีสานใต้และลาวใต้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในทางประวัติศาสตร์ทางชาติพันธุ์และทางวัฒนธรรมเนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาในตระกูลมอญ-เขมรมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาร่วมกันโดยมีการอพยพมาจากภาคเหนือของประเทศอินเดีย

^{๘๑} สมจิต ขอนวงศ์ และคณะ, “วิสาหกิจผ้าทอเมืองแพร่: องค์กรความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, รายงานการวิจัย, (สถาบันพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ก.

แถบเทือกเขาหิมาลัยด้วยกันเมื่อประมาณ ๓,๕๐๐ ปีก่อนและมีการกระจายกันอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งในเขตอีสานใต้และลาวใต้ด้วย ๓) แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวกว๋ออาจทำได้โดยการสำรวจสภาพชุมชนที่มีลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมและขึ้นบัญชีไว้อย่างเป็นทางการเป็นระบบในรูปแบบของฐานข้อมูลในคอมพิวเตอร์แล้วเผยแพร่ให้กับธุรกิจท่องเที่ยวโดยผ่านการประชุมสัมมนาในรูปแบบของเอกสารแผ่นพับโปสเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้รับรู้และเข้าใจในแนวทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งย่นทั้งต่อนักท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวในระยะยาวและ ๔) แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพึ่งพาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านสามารถทำได้โดยการประสานความร่วมมือกันระหว่างประเทศที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกันเช่นการอำนวยความสะดวกในการเดินทางโดยไม่ต้องมีวีซ่า (VISA) ระหว่างกันการให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางทั้งของประเทศตนเองและประเทศเพื่อนบ้านที่มีแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะเดียวกันและการใช้บัตรการเดินทางท่องเที่ยวร่วมกันของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชน และสูงอายุ ในกลุ่มล้านนา โดยมีเป้าหมายในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน และการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา มีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่ในการศึกษาวิจัย
- ๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)
- ๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการศึกษาวิจัย
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ สูตรสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๘ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย
- ๓.๙ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยผสมผสานวิธี โดยมีทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยเป็น กระบวนการศึกษาวิจัยที่พัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน และการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่ เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑.๑ การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มุ่งเน้นการศึกษารวบรวม ข้อมูล จากหนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มล้านนา โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ รายงานการวิจัย และที่เกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ

๒) ศึกษาวิเคราะห์และรวบรวมองค์ความรู้ และกระบวนการสร้างการเรียนรู้ ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ

๓) ประมวลข้อมูลเชิงสถิติจากสำนักงานชุมชนจังหวัดแพร่ อุตุสาหกรรมจังหวัดแพร่ วัฒนธรรมจังหวัดแพร่ การท่องเที่ยวจังหวัดแพร่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลแม่เก็งที่ตั้งแหล่งผลิตผ้าทอโดยบ้านค้ำใจ

๔) สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดล้านนาของบ้านค้ำใจที่ตั้งแหล่งผลิตผ้าทอ

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการดังนี้

๑) การสัมภาษณ์ประธานกลุ่มหรือผู้แทน ประธานชุมชน/ผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น จำนวน ๕ คน ผู้ให้ข้อมูลหลักในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะ เพื่อทราบการพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์ เพื่อศึกษาข้อมูลชุมชน สร้างความสัมพันธ์รู้จัก ความคุ้นเคยและเข้าใจว่า การมาทำวิจัยครั้งนี้ เพื่อต้องการศึกษาเรื่องอะไร ชุมชนจะมีบทบาทต่อการศึกษาอย่างไร สภาพของชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองตั้งแต่อดีตตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วิธีคิด กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะผ้าทอในจังหวัดล้านนา รวมทั้งปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดล้านนาของบ้านค้ำใจที่ตั้งแหล่งผลิตผ้าทอ

๒) สัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม หอการค้าจังหวัดแพร่ ผู้ประกอบการผ้าทอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การท่องเที่ยว พัฒนาชุมชน วัฒนธรรม อุตุสาหกรรมจังหวัด ประชาชนท้องถิ่น นักวิชาการด้านศิลปะ/ผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ รวม ๑๐ คน เพื่อทราบการสร้างสรรคผลงานศิลปะผ้าทอไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน

๓) การสนทนากลุ่มและการส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ โดยการประชุมระดมความเห็นในพื้นที่เป้าหมายศิลปะเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย ประชาชนท้องถิ่น ๒ คน นักวิชาการด้านศิลปะ / ผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ ๓ คน รวม ๕ คน เพื่อทราบการทำผลิตภัณฑ์ต้นแบบ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน

๔) ประมวลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลในเชิงคุณภาพแล้ว นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อให้เห็นกระบวนการ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน

๓.๑.๓ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยเป็นกระบวนการพัฒนาชุดความรู้ การทำผลิตภัณฑ์ต้นแบบ และการถ่ายทอดการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอไปสู่การยกระดับรายได้สู่ เศรษฐกิจชุมชน ดังนี้

๑) การพัฒนาชุดความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์เกี่ยวกับผลงานศิลปะผ้าทอโดยการ ลงชุมชน เพื่อสัมภาษณ์ประธานกลุ่มหรือผู้แทน ประธานชุมชน/ผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น จำนวน ๕ คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะ เพื่อเตรียมความพร้อมพัฒนา ศักยภาพผลิตภัณฑ์ เพื่อต้องการศึกษาเรื่องอะไร ชุมชนจะมีบทบาทต่อการศึกษาอย่างไร สภาพของ ชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองตั้งแต่อดีตตลอดจนการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในชุมชนตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันวิธีคิด กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะผ้าทอในจังหวัดลำานนา

๒) การออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ แนวทางในการพัฒนาศิลปะ ในพื้นผ้าโดยวิทยากรปราชญ์ท้องถิ่นและผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะให้กับเยาวชนและผู้สูงอายุ

๓) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ออกแบบงานศิลปะบนพื้นผ้า โดยนำความรู้ทางด้านศิลปะ วิธี ชีวิตของชุมชน การใช้สี่ธรรมชาติ มาประยุกต์เพื่อออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์

๔) การสร้างการเรียนรู้ในเครือข่าย เครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว ในกลุ่มจังหวัดลำานนา ประกอบด้วย เครือข่าย ๘ จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา แม่ฮ่องสอน ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดนั้น ๆ และมี บทบาทต่อการพัฒนาเครือข่ายเมืองศิลปะสร้างสรรค์ในกลุ่มจังหวัดลำานนา

๕) การจัดประสบการณ์ให้ผู้ร่วมพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอไปสู่การ ยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ ผู้ร่วมผลิตผลิตภัณฑ์ รวม ๕ คน

๖) การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้รับการ ถ่ายทอด ได้แก่ เยาวชน จำนวน ๓๐ คน และผู้สูงอายุ จำนวน ๓๐ คน รวม ๖๐ คน

๓.๒ พื้นที่ในการศึกษาวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ที่ใช้ในเก็บรวบรวมข้อมูลกรณีศึกษาของจังหวัดกลุ่มลำานนา ประกอบด้วย ๒ ระดับ โดยมีความสำคัญ ดังนี้

๓.๒.๑ ระดับจังหวัด พื้นที่เครือข่ายการพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย ๒ กลุ่ม

(๑) กลุ่มศิลปะล้านนาดั้งเดิม ประกอบด้วย ๘ จังหวัด ๑) จังหวัดเชียงราย วัดพระ แก้ว ๒) จังหวัดเชียงใหม่ เวียงกุมกาม ๓) จังหวัดแม่ฮ่องสอน วัดพระธาตุกองมู ๔) จังหวัดลำปาง

วัดพระธาตุลำปางหลวง ๕) จังหวัดลำพูน วัดพระธาตุหริภุญไชย ๖) จังหวัดแพร่ วัดพระบาทมิ่งเมือง ๗) จังหวัดน่าน วัดภูมินทร์ ๘) จังหวัดพะเยา วัดศรีโคมคำ

(๒) กลุ่มศิลปะล้านนาที่พัฒนา ประกอบด้วย ๙ แห่ง ๑) จังหวัดเชียงราย บ้านเหล่าพัฒนา อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ๒) จังหวัดเชียงใหม่ บ้านท่าข้าม อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ๓) จังหวัดแม่ฮ่องสอน บ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ๔) จังหวัดลำปาง บ้านลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕) จังหวัดลำพูน บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน ๖) จังหวัดแพร่ บ้านพันเชิง ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๗) จังหวัดน่าน บ้านดอนไชย อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ๘) จังหวัดพะเยา บ้านแม่ณาเรือ ตำบลแม่ณาเรือ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา และ ๙) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๓.๒.๒ ระดับชุมชน พื้นที่การพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ คือ บ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญของการวิจัย ดังนี้

๓.๓.๑ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากประธานกลุ่มหรือผู้แทนประธานชุมชน/ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

๑) ผู้ให้ข้อมูลหลักในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะ ได้แก่ ประธานกลุ่มหรือผู้แทนประธานชุมชน/ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน ๖ คน ประกอบด้วย

(๑) นายณัฐวุฒิ เต็มเชียว นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่เก็ง

(๒) นายแหลง อุตะนะ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๗ บ้านค้ำใจ

(๓) นางประนอม ทาแปง ทาแปง ศิลปินแห่งชาติ

(๔) นางบัวโรย จันท์ศรีแก้ว ประธานกลุ่มผ้าทอมือ

(๕) นางจันท์เพ็ญ คำเหลือง ผู้ประกอบการผ้าทอมือ

(๖) นางบัวขาว เป็งจันท์ ผู้ประกอบการผ้าทอมือ

๒) ผู้ให้ข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ หอการค้าจังหวัดแพร่ ผู้ประกอบการผ้าทอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การท่องเที่ยวพัฒนาชุมชน วัฒนธรรม อุตสาหกรรมจังหวัด ปราชญ์ท้องถิ่น นักวิชาการด้านศิลปะ/ผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ รวม ๑๐ คน ประกอบด้วย

(๑) ประนอม ทาแปง ทาแปง ศิลปินแห่งชาติ/ปราชญ์ท้องถิ่น

(๒) นางจันท์เพ็ญ คำเหลือง ผู้ประกอบการผ้าทอมือ

(๓) นางบัวโรย จันท์ศรีแก้ว ประธานกลุ่มผ้าทอมือ

(๔) นางสาวยุรีพรรณ แสนใจยา รองผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่ง

	ประเทศไทย (ททท.) สำนักงานจังหวัดแพร่
(๕) นายอานนท์ พลแหลม	นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ
(๖) นางสาวภาณุมาศ สายสำเภา	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงาน อุตสาหกรรมจังหวัดแพร่
(๗) นายปัญญาพล ประสิทธิ์โสภณ	ประธานหอการค้าจังหวัดแพร่
(๘) นางสาววิภาภรณ์	นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ
(๙) นายณัฐวุฒิ เต็มเขี้ยว	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่เก็ง
(๑๐) นางบัวขาว เบ็ญจันทร์	ผู้ประกอบการผ้าทอมือ

๓) ผู้ให้ข้อมูลในการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ ประชาชนท้องถิ่น ๒ คน นักวิชาการด้านศิลปะ / ผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ ๑ คน รวม ๓ คน

(๑) นางบัวโรย จันทร์ศรีแก้ว	ประชาชนท้องถิ่น และประธานกลุ่มวิสาหกิจ
(๒) นางประนอม ทาแปง	ศิลปินแห่งชาติ/ประชาชนท้องถิ่น
(๓) นางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง	ผู้ประกอบการผ้าทอมือ

๔) ผู้รับการถ่ายทอด ได้แก่ เยาวชน จำนวน ๓๐ คน และผู้สูงอายุ จำนวน ๓๐ คน รวม ๖๐ คน ประกอบไปด้วย

(๑) เด็กหญิงเบญญาภา กบเสาร์	(๒) นางสาวประภัสสร แสงจันทร์
(๓) เด็กชายไมเคิล เมน	(๔) เด็กหญิงวิษญาดา ก๊กเรือน
(๕) เด็กหญิงพิชญาภัก ปันฮ้อ	(๖) เด็กหญิงพิชญาภา ปันฮ้อ
(๗) นางสาวศิริวรรณ คำสลิ้ง	(๘) เด็กหญิงนิชาภา หล้าจันทร์
(๙) เด็กหญิงพรนภา ปู้ดลอง	(๑๐) เด็กหญิงกนกวรรณ ปู้ดหม่น
(๑๑) เด็กหญิงเจนจิรา ปู้ดเงิน	(๑๒) นางสาวพิมพ์ภา ปู้ดลอง
(๑๓) เด็กหญิงพิชญาภัก ปันฮ้อ	(๑๔) เด็กหญิงพิชญาภา ปันฮ้อ
(๑๕) นางสาวศิริวรรณ คำสลิ้ง	(๑๖) นางแก้ว ป้อมมูล
(๑๗) นางสมสุภา นิดเดือน	(๑๘) นางแรม หล้ามา
(๑๙) นางสาวสีวัน ทาดอก	(๒๐) นางสาวเพ็ชร ทาดอก
(๒๑) นางดวงใจ นิดเดือน	(๒๒) นางจันทร์ลอน ปู้ดลอง
(๒๓) นางฤทัยรัตน์ กบเสาร์	(๒๔) นางสาวอุ้ม อุดเรือน
(๒๕) นางสาววราภรณ์ กบเสาร์	(๒๖) นางสาวจรรยา แก้วเปี้ย
(๒๗) นางฐิติมา ตีบนวล	(๒๘) นางเพ็ญพร ปาค้า
(๒๙) นางสาวสายทอง ก๊กเรือน	(๓๐) นางสาวยวน ทาดอก
(๓๑) นางสาวพิมพ์ลดา หล้ามา	(๓๒) นางสาวลัดดาวัลย์ เบ็ญจันทร์

(๓๓) นางเสาร์ฉาย ปู่ดลอง	(๓๔) นางทศวรรณ กบเสาร์
(๓๕) นางแสงอรุณ ใจซึ้ง	(๓๖) นางสาวปานทิพย์ จีตอก
(๓๗) นางจันทร์คำ หล้าจันทร์	(๓๘) นางสาววรรัตน์ กบเสาร์
(๓๙) นางสาวฉลวย ใจแกะ	(๔๐) นางสาวกาล หล้าจันทร์
(๔๑) นางสาวอรพินท์ จุสิงห์	(๔๒) นางสาวลลิตา เกียงจันทร์
(๔๓) นางสาววรรณา แสนสุข	(๔๔) นางนวย ใจซึ้ง
(๔๕) นางลินจง ปู่ดลอง	(๔๖) นางสาวนฤมล หล้าจันทร์
(๔๗) นางศรีวิทย์ คำสลิ้ง	(๔๘) นางสาวบัวเขียว ปู่ดหม่น
(๔๙) นางแสงเดือน ใจซึ้ง	(๕๐) นางจันทร์ ดอกแก้ว
(๕๑) นางจรรณี วงศ์ดาว	(๕๒) นางบัวผัด กบเสาร์
(๕๓) นางสาวจันจิรา คำเหลือง	(๕๔) นางสาวราญ ปู่ดเมง
(๕๖) นางบัวตอง นิดเดือน	(๕๗) นางสาวจันทร์ หล้ามา
(๕๘) นางสาวล้วน ทองดอก	(๕๙) นางดีจันทร์ ปู่ดลอง
(๖๐) นางบัวผัน นิดเดือน	(๖๑) นางเกียงทิพย์ อุตะนะ

๓.๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

๑. การจัดประสบการณ์ให้ผู้ร่วมพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ ผู้ร่วมผลิตผลิตภัณฑ์ รวม ๕ คน ประกอบด้วย

(๑) ประนอม ทาแปง ทาแปง	ศิลปินแห่งชาติ/ปราชญ์ท้องถิ่น
(๒) นางบัวโรย จันทร์ศรีแก้ว	ประธานกลุ่มผ้าทอมือ
(๓) นางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง	ผู้ประกอบการผ้าทอมือ
(๔) นางสมสุภา นิดเดือน	ผู้ประกอบการผ้าทอและผู้ออกแบบสมัยใหม่
(๕) นางบัวขาว เป็งจันทร์	ผู้ประกอบการผ้าทอมือ

๒. การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้รับการถ่ายทอด ได้แก่ เยาวชน จำนวน ๓๐ คน และผู้สูงอายุ จำนวน ๓๐ คน รวม ๖๐ คน ประกอบไปด้วย

(๑) เด็กหญิงเบญญาภา กบเสาร์	(๒) นางสาวประภัสสร แสงจันทร์
(๓) เด็กชายไมเคิล เมน	(๔) เด็กหญิงวิษญาดา กีกเรือน
(๕) เด็กหญิงพิชญากัด ปันฮ้อ	(๖) เด็กหญิงพิชญากา ปันฮ้อ
(๗) นางสาวศิริวรรณ คำสลิ้ง	(๘) เด็กหญิงนิชาภา หล้าจันทร์
(๙) เด็กหญิงพรนภา ปู่ดลอง	(๑๐) เด็กหญิงกนกวรรณ ปู่ดหม่น
(๑๑) เด็กหญิงเจนจิรา ปู่ดเงิน	(๑๒) นางสาวพิมพ์ภา ปู่ดลอง
(๑๓) เด็กหญิงพิชญากัด ปันฮ้อ	(๑๔) เด็กหญิงพิชญากา ปันฮ้อ

(๑๕) นางสาวศิริวรรณ คำสลิ้ง	(๑๖) นางแก้ว ป้อมมูล
(๑๗) นางสมสุภา นิตเดือน	(๑๘) นางแรม หล้ามา
(๑๙) นางสาวสีวัน ทาดอก	(๒๐) นางสาวเพียร ทาดอก
(๒๑) นางดวงใจ นิตเดือน	(๒๒) นางจันทร์ลอน ปู้ดลอง
(๒๓) นางฤทัยรัตน์ กบเสาร์	(๒๔) นางสาวอุ้ม อุดเรือน
(๒๕) นางสาววราภรณ์ กบเสาร์	(๒๖) นางสาวจรียา แก้วเปี้ย
(๒๗) นางจิตติมา ตี๊บนวล	(๒๘) นางเพ็ญพร ปาคำ
(๒๙) นางสาวสายทอง กีกเรือน	(๓๐) นางสาวยวน ทาดอก
(๓๑) นางสาวพิมพ์ลดา หล้ามา	(๓๒) นางสาวลัดดาวลัย เป็งจันทร์
(๓๓) นางเสาร์งาย ปู้ดลอง	(๓๔) นางทศวรรณ กบเสาร์
(๓๕) นางแสงอรุณ ใจข้อง	(๓๖) นางสาวปานทิพย์ จืดดอก
(๓๗) นางจันทร์คำ หล้าจันทร์	(๓๘) นางสาววรารัตน์ กบเสาร์
(๓๙) นางสาวฉลวย ใจแกะ	(๔๐) นางสาวกาล หล้าจันทร์
(๔๑) นางสาวอรพินท์ จุสิงห์	(๔๒) นางสีนวล เกียงจันทร์
(๔๓) นางสาววรรณา แสนสุข	(๔๔) นางนวย ใจข้อง
(๔๕) นางลินจง ปู้ดลอง	(๔๖) นางสาวนฤมล หล้าจันทร์
(๔๗) นางศรีวิชัย คำสลิ้ง	(๔๘) นางสาวบัวเขียว ปู้ดหม่น
(๔๙) นางแสงเดือน ใจข้อง	(๕๐) นางจันทร์ ดอกแก้ว
(๕๑) นางจารุณี วงศ์ดาว	(๕๒) นางบัวผัด กบเสาร์
(๕๓) นางสาวจันจิรา คำเหลียง	(๕๔) นางสาวราญ ปู้ดแมง
(๕๖) นางบัวตอง นิตเดือน	(๕๗) นางสาวจันทร์ หล้ามา
(๕๘) นางสาวล้วน ทองดอก	(๕๙) นางดีจันทร์ ปู้ดลอง
(๖๐) นางบัวผัน นิตเดือน	(๖๑) นางเกียงทิพย์ อุตะนะ

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

๓.๔.๑ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งมีสาระสำคัญในขั้นตอนของการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือเชิงคุณภาพนั้น ทางผู้วิจัยได้มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

๑) ทำการศึกษารวบรวมเอกสาร ข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ

๒) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า มาวางโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และกรอบแนวคิดของการวิจัย

๓) สร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ โดยแบบออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อ ตำแหน่ง สถานที่ และและวัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ มีรายละเอียดดังนี้ ประวัติความเป็นมาของพื้นที่บ้านค่างใจ, การสั่งสมความรู้ของการทำผ้าทอ, การสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอ ประกอบด้วย ๑) ด้านออกแบบลวดลาย ๒) ด้านการใช้เนื้อผ้า ๓) ด้านการย้อมสี ๔) ด้านรูปแบบการตัดเย็บ ๕) ด้านการตลาด นอกจากนี้ยังได้การส่งเสริมการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ผ้าทอสู่เยาวชน ศึกษาปัญหา และอุปสรรคของผ้าทอ รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการส่งเสริมผ้าทอ ตลอดถึงแนวทางการพัฒนาผ้าทอในอนาคต

๔) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้าง นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกับที่ตรวจแบบสอบถามทำการตรวจความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์

๕) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้าง นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ มาทำการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเป็นรายข้อ (Item – Objective Congruence Index : IOC)

๖) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๗) การจัดทำเวทีชุมชน และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups Discussion) โดยดำเนินการสนทนากลุ่มย่อยระหว่างผู้วิจัย ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ และตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจผ้าทอ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุ และกำหนดรูปแบบสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดลำนานา

๓.๔.๒ ชุดปฏิบัติการสร้างสรรค์ศิลปะบนผ้าทอ จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคัดเลือกตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจผ้าทอ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้ และกำหนดรูปแบบสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดลำนานา มีรายละเอียดชุดปฏิบัติการวิจัยในลักษณะของการวิจัยในภาคสนาม (Field Study) ดังนี้

๑) ชุดปฏิบัติการที่ ๑ การสร้างสรรค์ศิลปะผ้าทอในบ้านค่างใจ ตำบลแม่แก้ง อำเภอวังขึ้น จังหวัดแพร่ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ประกอบด้วย ๑) ด้านออกแบบลวดลาย ๒) ด้านการใช้

เนื้อหา ๓) ด้านการยอมรับ ๔) ด้านรูปแบบการตัดเย็บ ๕) ด้านการตลาด การสร้างสรรค์ศิลปะมีการผสมผสานระหว่างของเดิมกับของใหม่ และมีอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเองของเยาวชนและผู้สูงอายุ

๒) ชุดปฏิบัติการที่ ๒ การพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ มีรายละเอียดดังนี้ ประวัติความเป็นมาของพื้นที่บ้านค้ำใจ, การสั่งสมความรู้ของการทำผ้าทอ, การสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอ ประกอบด้วย ๑) ด้านออกแบบลวดลาย ๒) ด้านการใช้เนื้อหา ๓) ด้านการยอมรับ ๔) ด้านรูปแบบการตัดเย็บ ๕) ด้านการตลาด นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ผ้าทอสู่เยาวชน ศึกษาปัญหา และอุปสรรคของผ้าทอ รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการส่งเสริมผ้าทอ ตลอดถึงแนวทางการพัฒนาผ้าทอในอนาคต พัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนผ้าทอ โดยกำหนดรูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดลำนนา การปฏิบัติการ คือการดำเนินการตามแผนโครงการที่วางไว้ ต้องเตรียมคนเตรียมวัสดุเตรียมเงิน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนจะต้องมีการวางแผนว่าใครจะทำอะไร ตอนไหนมีการฝึกทักษะที่จำเป็นและนัดหมายการลงมือไว้ให้เรียบร้อยแล้วลงมือปฏิบัติตามแผน

๓) ชุดปฏิบัติการที่ ๓ การสรุปองค์ความรู้ของผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ มีการผสมผสานระหว่างของเดิมกับของใหม่ และมีอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเองของเยาวชนและผู้สูงอายุในบ้านค้ำใจ ตำบลแม่แก้ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน สู่เยาวชนและผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้รับการถ่ายทอด ได้แก่ เยาวชน และผู้สูงอายุ ตลอดถึงการจัดประสบการณ์ให้ผู้ร่วมพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ ผู้ร่วมผลิตผลิตภัณฑ์ และเสนอผลงานสมบูรณ์ต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓.๔.๓ แบบประเมินก่อนและหลัง ชุดสร้างสรรค์ศิลปะบนผ้าทอ มีการประเมินก่อนและหลังชุด (Pre-test Post-test)

สำหรับการสร้างเครื่องมือการวิจัย ได้ดำเนินการดังนี้

๑) สำรวจหนังสือ รายงานการวิจัย ชุดความรู้ ว่าด้วยกระบวนการสร้างการเรียนรู้การเสริมสร้างกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดลำนนา

๒) การนำข้อมูล ความรู้ที่รวบรวมไว้มาสั่งเป็นเครื่องมือการวิจัยทั้งแบบสัมภาษณ์สนทนากลุ่ม และประเด็นการวิจัยอื่น ๆ

๓) การตรวจสอบความเที่ยงตรง เนื้อหาของเครื่องมือ และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคณะนักวิจัย

๔) ดำเนินการออกแบบเครื่องมือการวิจัยที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับประชากร/กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยพิจารณาจากการอธิบายตามทัศนะของผู้ให้ข้อมูล

๕) การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖) การวิเคราะห์เครื่องมือก่อนนำไปใช้ในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๗) การนำเครื่องมือไปเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่กำหนดไว้

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการศึกษาวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาบริบทพื้นที่ วิถีคิด วิถีชีวิต ของชุมชน จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย และการจัดเวทีวิชาการ และพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเป็นต้น ในส่วนของการวิจัยในภาคสนามเพื่อส่งเสริมการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุ ในกลุ่มล้านนา ดำเนินการวิจัยในลักษณะของการวิจัยในภาคสนาม (Field Study) โดยดำเนินการใน ๖ ระยะ คือ

๑. ระยะที่ ๑ การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและพัฒนากระบวนการสร้างเวทีชุมชน และการจัดสัมมนาในกลุ่มย่อย ตลอดจนการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง และความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือการทำงานทางศิลปะ และการศึกษาภาคสนาม (Field Study)

๒. ระยะที่ ๒ การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการใช้พื้นที่ผลงานศิลปะการสร้างสรรค์ผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยให้เกิดการสร้างสรรค์ศิลปะผ้าทอในบ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ประกอบด้วย ๑) ด้านออกแบบลวดลาย ๒) ด้านการใช้เนื้อผ้า ๓) ด้านการย้อมสี ๔) ด้านรูปแบบการตัดเย็บ ๕) ด้านการตลาด การสร้างสรรค์ศิลปะมีการผสมผสานระหว่างของเดิมกับของใหม่ เพื่อระดมความเห็นในการคัดเลือกผลงานศิลปะการสร้างสรรค์ผ้าทอแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลของเครือข่าย โดยใช้เครื่องมือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๓. ระยะที่ ๓ พัฒนาสมรรถนะและกระบวนการ ผลงานศิลปะการสร้างสรรค์ผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยให้เกิดการสร้างสรรค์ศิลปะผ้าทอ ประกอบด้วย ๑) ด้านออกแบบลวดลาย ๒) ด้านการใช้เนื้อผ้า ๓) ด้านการย้อมสี ๔) ด้านรูปแบบการตัดเย็บ ๕) ด้านการตลาด การสร้างสรรค์ศิลปะมีการผสมผสานระหว่างของเดิมกับของใหม่ และมีอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเองของเยาวชนและผู้สูงอายุในบ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

๔. ระยะที่ ๔ กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ มีรายละเอียด ดังนี้ ประวัติความเป็นมาของพื้นที่บ้านค้ำใจ, การสั่งสมความรู้ของการทำผ้าทอ, การสร้างสรรค์

ลวดลายผ้าทอ ประกอบด้วย ๑) ด้านออกแบบลวดลาย ๒) ด้านการใช้เนื้อผ้า ๓) ด้านการย้อมสี ๔) ด้านรูปแบบการตัดเย็บ ๕) ด้านการตลาด นอกจากนี้ยังได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ผ้าทอสู่เยาวชน ศึกษาปัญหา และอุปสรรคของผ้าทอ รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการส่งเสริมผ้าทอ ตลอดถึงแนวทางการพัฒนาผ้าทอในอนาคต เป็นการระดมความเห็นของผู้เกี่ยวข้องในเครือข่ายต่าง ๆ ในแต่ละจังหวัด โดยใช้เครื่องมือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็นการพัฒนาพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนผ้าทอ โดยกำหนดรูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดล้านนา การปฏิบัติการ คือการดำเนินการตามแผนโครงการที่วางไว้ ต้องเตรียมคนเตรียมวัสดุ เตรียมเงิน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนจะต้องมีการวางแผนว่าใครจะทำอะไร ตอนไหนมีการฝึกทักษะที่จำเป็นและนัดหมายการลงมือไว้ให้เรียบร้อยแล้วลงมือปฏิบัติตามแผน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ เพื่อพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๕. ระยะที่ ๕ การสรุปองค์ความรู้ของผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ มีการผสมผสานระหว่างของเดิมกับของใหม่ และมีอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเองของเยาวชนและผู้สูงอายุในบ้าน ค้างใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ผู้สูงอายุและผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้รับการถ่ายทอด ได้แก่ เยาวชน และผู้สูงอายุ ตลอดถึงการจัดประสบการณ์ให้ผู้ร่วมพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ ผู้ร่วมผลิตผลิตภัณฑ์ และเสนอผลงานสมบูรณ์ต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ เพื่อพัฒนาการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๖. ระยะที่ ๖ ร่วมการจัดประชุมเสวนาทางวิชาการ และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการทางศิลปะ (Art Workshop) แลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ของเครือข่ายแต่ละจังหวัดทั้ง ๘ จังหวัดล้านนา ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดลำปาง จังหวัดลำพูน จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน จังหวัดพะเยาที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา โดยมีขั้นตอน กิจกรรมการวิจัย และระยะเวลาในการวิจัยดังนี้

กิจกรรมการวิจัย	เดือน						หมายเหตุ
	๑	๒	๔	๖	๘	๑๐	
๑. การศึกษาจากเอกสารและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง หรือกับทีมงานวิจัย	—						
๒. การสืบค้นข้อมูล การประสานงาน เครือข่าย และการลงพื้นที่บ้านค้ำใจ		—					
๓. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และสัมภาษณ์ ผู้ที่เกี่ยวข้องพื้นที่ พร้อมกับพัฒนาชุดความรู้ (วิจัยเชิงคุณภาพ)		—	—				
๔. กำหนดการพัฒนาชุดความรู้และการอบรมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่เพื่อพัฒนา กิจกรรมการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ แนวทางในการพัฒนาศิลปะในผืนผ้าโดยวิทยากรปราชญ์ท้องถิ่นและผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะให้กับเยาวชนและผู้สูงอายุ (วิจัยเชิงปริมาณ และวิจัยเชิงปฏิบัติการ)		—	—	—	—		
๕. การสนับสนุนให้เกิดการถ่ายทอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ออกแบบงานศิลปะบนผืนผ้า โดยนำความรู้ทางด้านศิลปะ วิถีชีวิตของชุมชน การใช้สัตรีธรรมชาติ มาประยุกต์เพื่อออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ (เชิงคุณภาพ)			—	—	—	—	
๖. การประสานเครือข่ายเพื่อร่วมสนับสนุน กิจกรรมการให้ความรู้และแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนาการสร้างการเรียนรู้ในเครือข่าย เครือข่ายเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา					—	—	

๗. การสรุปทเรียนและการวิเคราะห์ผล การอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาเป็นชุด ความรู้และกระบวนการเชิงสังคมาการ สร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอไปสู่การ ยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน						
--	--	--	--	--	--	--

ตารางที่ ๓.๑ ตารางสรุปขั้นตอน กิจกรรมการวิจัย และระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมีขั้นตอนดังนี้

๑) กระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) นั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) นั้น มาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) โดยวิธีการวิเคราะห์ อันจะได้ดำเนินการกระบวนการตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ อันได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก (Major themes) หรือแบบแผนหลัก (Major pattern) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major themes) มาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย (Sub-themes) และหัวข้อย่อย (Categories) อันเป็นกระบวนการวิเคราะห์ โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ

๒) กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) นั้นผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย โดยได้ทำการถอดข้อความจากการบันทึกข้อมูล จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) อธิบายเป็นความเรียง

๓.๖.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยการวิเคราะห์สถิติ ค่า T-test โดยเน้นความรู้ กระบวนการ การสร้างสรรค์ศิลปะ และการถ่ายทอดของการดำเนินการ คือ

ชุดปฏิบัติการที่ ๑ การสร้างสรรค์ศิลปะผ้าทอในบ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวัง
 ชื่น จังหวัดแพร่ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ประกอบด้วย ๑) ด้านออกแบบลวดลาย ๒) ด้านการใช้
 เนื้อผ้า ๓) ด้านการย้อมสี ๔) ด้านรูปแบบการตัดเย็บ ๕) ด้านการตลาด การสร้างสรรค์ศิลปะมีการ
 ผสมผสานระหว่างของเดิมกับของใหม่ และมีอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเองของเยาวชนและผู้สูงอายุ

ชุดปฏิบัติการที่ ๒ การพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิง
 สร้างสรรค์ผ้าทอ มีรายละเอียดดังนี้ ประวัติความเป็นมาของพื้นที่บ้านค้ำใจ, การสั่งสมความรู้ของ
 การทำผ้าทอ, การสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอ ประกอบด้วย ๑) ด้านออกแบบลวดลาย ๒) ด้านการใช้
 เนื้อผ้า ๓) ด้านการย้อมสี ๔) ด้านรูปแบบการตัดเย็บ ๕) ด้านการตลาด นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริม
 การเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ผ้าทอสู่เยาวชน ศึกษาปัญหา และอุปสรรคของผ้าทอ รวมทั้ง
 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องการส่งเสริมผ้าทอ ตลอดถึงแนวทางการพัฒนาผ้าทอในอนาคต พัฒนาการ
 สร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนผ้าทอ โดยกำหนดรูปแบบการ
 เสริมสร้างกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุใน
 จังหวัดล้านนา การปฏิบัติการ คือการดำเนินการตามแผนโครงการที่วางไว้ ต้องเตรียมคนเตรียมวัสดุ
 เตรียมเงิน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนจะต้องมีการวางแผนว่าใครจะทำอะไร ตอนไหนมีการฝึกทักษะที่
 จำเป็นและนัดหมายการลงมือไว้ให้เรียบร้อยแล้วลงมือปฏิบัติตามแผน

ชุดปฏิบัติการที่ ๓ การสรุปองค์ความรู้ของผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ มีการ
 ผสมผสานระหว่างของเดิมกับของใหม่ และมีอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเองของเยาวชนและผู้สูงอายุ
 ในบ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชื่น จังหวัดแพร่ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน สู่เยาวชนและ
 ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้รับการถ่ายทอด ได้แก่ เยาวชน และผู้สูงอายุ ตลอดถึงการจัดประสบการณ์ให้ผู้ร่วม
 พัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ ผู้ร่วมผลิต
 ผลิตภัณฑ์ และเสนอผลงานสมบูรณ์ต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓.๗ สูตรสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติการ เชงปริมาณประกอบด้วย T-test เปรียบเทียบก่อนและหลังการประเมิน ดังตารางนี้^๑

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}}$$

t แทน การแจกแจงของค่า t

\bar{x}_1 แทน ค่าเฉลี่ยข้อมูลก่อนการประเมิน

x_2 แทน ค่าเฉลี่ยข้อมูลหลังการประเมิน

s_1^2 แทน ค่าความแปรปรวนข้อมูลก่อนการประเมิน

s_2^2 แทน ค่าความแปรปรวนข้อมูลหลังการประเมิน

n_1 แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างก่อนการประเมิน

n_2 แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างหลังการประเมิน

๒. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากเครื่องมือการวิจัย โดยการเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการวิจัย และการส่งเสริมกิจกรรมการสร้างการเรียนรู้ ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ

๓.๘ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการนำเสนอข้อมูลในเชิงสถิติ ซึ่งประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์ข้อมูลที่เชื่อมโยงกับสถิติการวิจัย การพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ในเชิงคุณภาพประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความรู้และแนวปฏิบัติเรื่องการสร้างการเรียนรู้ การพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ มีรายละเอียดดังนี้ ประวัติความเป็นมาของพื้นที่บ้านค่างใจ การสั่งสมความรู้ของการทำผ้าทอ กระบวนการ การสร้างสรรค์ลวดลายการถ่ายทอดผ้าทอ โดยมีผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

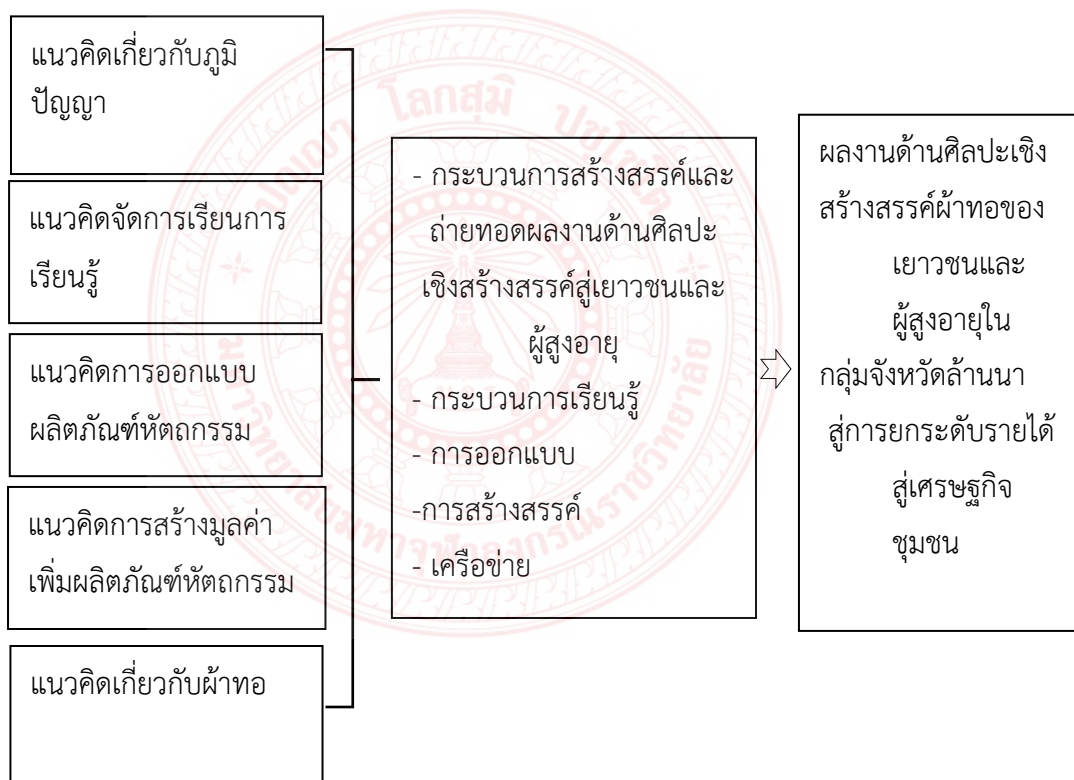
๑) ข้อมูลพื้นฐานและประวัติความเป็นมาของพื้นที่บ้านค่างใจ, การสั่งสมความรู้ของการทำผ้าทอ, การสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอ

^๑ คณาจารย์ภาควิชาการประเมินผลและการวิจัย, วิจัยและสถิติทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐๖.

- ๒) ผลการศึกษากระบวนการเรียนศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ๑) ด้านออกแบบลวดลาย
 ๒) ด้านการใช้เนื้อผ้า ๓) ด้านการย้อมสี ๔) ด้านรูปแบบการตัดเย็บ ๕) ด้านการตลาด
 ๓) ชุดความรู้การสร้างสรรคศิลปะผ้าทอ
 ๔) การเสริมสร้างกระบวนการและเครือข่ายทางสังคมการสร้างสรรค การถ่ายทอดผ้าทอ

๓.๙ สรุปกระบวนการวิจัย

การสรุปบทเรียนโครงการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ ศิลปกรรม ภูมิปัญญา การจัดการเรียนรู้ ผู้สูงอายุ เยาวชน และผ้าทอ

แผนภาพที่ ๓.๑ สรุปกระบวนการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา ในครั้งนี้ เป็นการศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา และการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา ทั้งนี้คณะผู้วิจัย ได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาคือ บ้านค่างใจ ตำบลแม่เกิง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ โดยนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

๔.๑ กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๔.๒ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๔.๓ การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๑ กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา

ผ้าทอเป็นหัตถกรรมรูปแบบลวดลาย สีสันที่วิจิตรสวยงามที่ปรากฏบนผืนผ้าแสดงให้เห็นถึงความละเอียด ประณีตบรรจง ความตั้งใจ มุ่งมั่น จิตที่เป็นสมาธิ ความอ่อนโยน สุขุมเยือกเย็น สามารถสร้างสรรค์งานศิลปะที่งดงาม ทรงคุณค่ามาช้านานที่มีการสืบทอดกันมาอันยาวนานตั้งแต่บรรพบุรุษจากรุ่นต่อรุ่นจนมาถึงทุกวันนี้เมืองลองเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีความเจริญ เป็นเมืองหน้าด่านของอาณาจักรล้านนามาก่อน มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนวัดวาอารามที่เก่าแก่มากมาย เป็นร่องรอยที่เชื่อได้ว่าเป็นเมืองที่เคยรุ่งเรืองทั้งด้านสังคม ศาสนา และศิลปกรรมมาแต่โบราณ ชาวล้านนาเป็นพวกไทยพวนหรือชาวไทยโยนก ซึ่งมีเทคนิคและศิลปะในการทอผ้าเป็นของตนเอง เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว หญิงสาวชาวบ้านจะมีความสามารถในการทอผ้าไว้สวมใส่เองเพื่อใช้ในโอกาสพิเศษ เช่น พิธีแต่งงาน งานเทศกาล งานมงคลต่าง ๆ วัสดุอุปกรณ์ในการทอผ้าเป็นของพื้นบ้านที่สามารถทำขึ้นเองได้เป็นส่วนใหญ่ ไม่มีหลักฐานยืนยันที่แน่นอนว่าชาวเมืองลองทอผ้าตีนจกมาแต่เมื่อใด แต่ความรุ่งเรืองของเมืองลองมีมานานกว่า ๒๐๐ ปี ซึ่งจากการรวบรวมผ้าทอตีนจกโบราณของ

อำเภอทอง พบว่าผ้าตีนจกเมืองทองบางผืนมีอายุเก่าแก่กว่า ๑๕๐ ปี การทอผ้าตีนจก เป็นงานหัตถกรรมที่ลูกหลานเมืองทองมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นผู้สืบทอด รูปแบบลวดลายสีสันทิวจิตรสวยงามที่ปรากฏบนผืนผ้าแสดงให้เห็นถึงความละเอียด ประณีตบรรจง ความตั้งใจ มุ่งมั่น จิตที่เป็นสมาธิความอ่อนโยน สุขุมเยือกเย็น สามารถสร้างสรรค์งานศิลปะที่งดงาม ทรงคุณค่ามาช้านาน ลวดลายบนผืนผ้าของเมืองทองนั้นจะเต็มไปด้วยเรื่องราวอันแสดงถึงความยึดมั่นในพระพุทธศาสนา รูปสัตว์หรือดอกไม้ พันธุ์ไม้ต่าง ๆ ล้วนเป็นตัวแทนและบ่งบอกถึงความสุขเป็นเรื่องราวที่มาจากวิถีชีวิตของชาวเมืองทองทั้งสิ้น

ในปัจจุบัน แม้จะยังคงมีการทอผ้าตีนจกด้วยเส้นใยธรรมชาติ คือ ฝ้ายและไหม แต่สีย้อมส่วนใหญ่เป็นสีวิทยาศาสตร์ เนื่องจากหาซื้อได้ง่ายและคงทนกว่าสีธรรมชาติและมีครบทุกสีตามต้องการ การพัฒนาลวดลายและการให้สีผ้าแต่ละชิ้นได้เปลี่ยนไปเพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่แม้จะมีโครงสร้างหลักเช่นเดียวกับลวดลายโบราณ แต่ค่อย ๆ พัฒนาดัดแปลงในรายละเอียดตามที่ผู้ทอเห็นว่าสวยงาม จนไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นลายอะไร ด้านการให้สีสันทก็แปลกไปจากลายผ้าตีนจกโบราณซึ่งใช้แม่สีที่เห็นได้เด่นชัด ผ้าทอตีนจกเมืองทอง เป็นผ้าทอมือของชาวบ้านในอดีตทอขึ้นเพื่อนำไปต่อเป็นเชิงผ้าถุง ทำให้ผ้าถุงที่ชาวเหนือเรียกว่า ผ้าซิ่น มีความสวยงามยิ่งขึ้น ผ้าซิ่นที่ต่อเชิงด้วยผ้าทอตีนจกมีชื่อเรียกว่า ซิ่นตีนจก แม้ปัจจุบันจะได้มีการพัฒนารูปแบบการทอผ้าตีนจกไปเป็นผ้าจกชนิดอื่น ๆ แต่คนทั่วไปยังนิยมเรียกว่า ผ้าตีนจก

การทอผ้าของชาวเมืองแพร่สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทดังนี้ ๑) ทอเพื่อใช้เองในครอบครัว เป็นเครื่องแต่งกายใช้ประกอบเชิงซิ่นเรียกว่า ซิ่นตีนจกหรือถ้าครอบครัวใดมีฐานะดีมีเวลาว่างมาก ผู้หญิงในครอบครัวนั้นก็ทอผ้าซิ่นเป็นลวดลายจกทั้งผืนก็ได้ สำหรับนุ่งในโอกาสพิเศษในเทศกาลต่าง ๆ ผู้หญิงมักทอผ้าจกเมื่อใช้ในพิธีแต่งงานของตน หรือทอไว้เป็นผ้าสบสำหรับใช้ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ หรือทอเป็นของใช้สำหรับหญิงและชาย เช่น ทอจกเป็นผ้าเช็ดหน้า ทอจกเป็นย่ามใส่หมากสำหรับผู้หญิง ทอจกเป็นผ้าขาวม้า เป็นกระเป๋ามัดเอวสำหรับใส่ลูกกระสุนดินปืนเวลาออกไปล่าสัตว์ หรือทำเป็นผ้าเช็ดหน้าเป็นผ้าจกที่ภรรยาทอให้สามี หรือหญิงสาวทอให้หนุ่มคนรักไว้พาดไหล่ใช้ในโอกาสพิเศษหรืองานพิธีเช่นกัน นอกจากนี้ยังทอไว้ใช้ในงานศพของตน โดยทอเป็นผ้าเช็ดหน้าเก็บไว้สำหรับปิดหน้าศพตนเองเมื่อเสียชีวิต หรือทอเป็นผืนใหญ่ไว้สำหรับคลุมศพของตน ๒) ผ้าที่ใช้ในงานพิธีกรรมทางศาสนา และพิธีต่าง ๆ เช่น ทำบุญ ฟ้อนรำ แต่งงาน หรือเทศกาลต่าง ๆ โดยเฉพาะการทำบุญทางศาสนา มีการถวายจตุปัจจัยไทยธรรมเป็นผ้ารวมอยู่ด้วย เช่น ไตรจีวร รัตประคต อาสนะนูปู้นั้ ผ้าปูลาด เป็นต้น ทั้งผ้าที่ทอขึ้นเป็นพิเศษเพื่อถวายพระและผ้าที่ทอไว้ใช้ในงานเทศกาลสำคัญต่าง ๆ จึงเป็นผ้าที่ทอขึ้นด้วยความประณีต มีสีสันท ลวดลายงดงามเป็นพิเศษ ผ้าบางผืนจะทอกันเป็นเวลาแรมปีด้วยใจรักและศรัทธา เช่น การทอผ้าจกเป็นผ้าคลุมศีรษะนาค ทอจกเป็นย่ามพระ ผ้าห่อคัมภีร์ หรือทอจกเป็นผ้าเพื่อประดิษฐ์เป็นพวงมาลัยสำหรับใช้ประดับศาลา ประดับ

ธรรมชาติในงานประเพณีเทศน์มหาชาติ ผ้าทอถือเป็นเอกลักษณ์ที่มีความโดดเด่นที่แสดงออกถึงความจำเพาะของท้องถิ่น มีลักษณะเป็นการเฉพาะเชิงพื้นที่ และมีความแตกต่างจากผ้าที่มีการทอมาจากโรงงาน เพราะผ้าทอเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการกระทำด้วยมือจึงมีความหลากหลายทางด้านลวดลาย ความละเอียดที่เป็นลักษณะเด่นเฉพาะของท้องถิ่นนั้น อีกทั้งผ้าทอที่ผลิตด้วยมือหรือผ้าทอมือเป็นที่นิยมมากในปัจจุบันทั้งชาวไทยและต่างประเทศเพราะความเป็นสินค้าที่ทำด้วยมือ (Handmade) อีกทั้งการทอผ้าได้ใส่ใจในความละเอียดอ่อน ความเอาใจใส่ในพื้นผ้าทอ และแสดงถึงความเป็นธรรมชาติในการทอผ้าของคนทอผ้า

เป้าหมายของการศึกษาเชิงพื้นที่คือ ผ้าทอกระเหรี่ยงบ้านค้ำใจ หมู่ที่ ๗ บ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอลำดวน จังหวัดแพร่ การถ่ายทอดการทอผ้าเป็นการเรียนรู้สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ศิลปะต่างๆ ที่ปรากฏเป็นการสร้างสรรค์จากความคิด การจินตนาการ และลักษณะของพื้นที่ที่เป็นจุดเด่นของชุมชนที่พบเห็นรอบ ๆ ตามสภาพแวดล้อมของชุมชน รวมถึงลักษณะที่ปรากฏตามประเพณี ความเชื่อของชุมชน การสร้างสรรค์ลวดลายบนเนื้อผ้าที่ทำมาคือเป็นการปักโดยนำเอาเมล็ดลูกเดือยที่ปลูกในพื้นที่มาประยุกต์ใช้สำหรับการตกแต่งตามความเชื่อของชนเผ่า เช่น ลายชั้นเงิน ลายคู่ เป็นต้น ต่อมาทางชุมชนกะเหรี่ยงได้มีการอนุรักษ์สืบทอดการทอผ้าโดยได้จัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นพื้นที่สำหรับติดต่อ ประสานงาน รวมถึงเป็นพื้นที่สำหรับเรียนรู้ สร้างสรรค์ พัฒนาผลงานผ้าทอ ผลจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ นางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง ผู้ประกอบการผ้าทอมือ, นางบัวขาว เป็งจันทร์ ผู้ประกอบการผ้าทอมือ, นางบัวโรย จันทร์ศรีแก้ว ประธานกลุ่มผ้าทอมือ, นางวรารัตน์ กบเสาร์ ตัวแทนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่เก็ง และนายแหล่ง อุตะนะ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๗ บ้านค้ำใจ เกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอมือในกลุ่มจังหวัดล้านนาสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้ จุดแข็ง ผ้าทอกระเหรี่ยงบ้านค้ำใจ คือ รูปแบบและลวดลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนกะเหรี่ยง เรื่องราวสตอรี่ ความหมายของลวดลายเสื้อ เสื้อมะเดื่อ คือ เสื้อของชาวกระเหรี่ยงผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว เสื้อมะเดื่อลายชั้นเงิน หมายถึง เป็นขวัญถุงขวัญเงินค้าขายทำมาหากินรุ่งเรือง สำหรับผู้ที่สวมใส่ ลายคู่ หมายถึง บุคคลที่สวมใส่จะมีคู่ครองอยู่ด้วยกันจนแก่เฒ่า จุดอ่อน ขาดเทคนิคการออกแบบผลิตภัณฑ์ ขาดการออกแบบลวดลายในพื้นผ้า และขาดกลไกการตลาด ปัญหาอุปสรรค ขาดพื้นที่จัดแสดงสินค้าของชุมชนชาวกระเหรี่ยงเป็นของชุมชนขาดงบประมาณในการสนับสนุน ขาดการส่งเสริมการเรียนรู้การสร้างลวดลาย การออกแบบผลิตภัณฑ์บนพื้นผ้า และกลไกทางการตลาด ทางทีมวิจัยจึงได้สรุปกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอมือในกลุ่มจังหวัดล้านนา ดังนี้

ภาพที่ ๔.๑ ลงพื้นที่และการสัมภาษณ์

๔.๑.๑ การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง (Product Design)

การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอบ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอลำปาง จังหวัดแพร่ เป็นแบบเรียบง่ายไม่มีความซับซ้อนและน่าสนใจ การประดับลวดลายบนผืนผ้าเป็นไปตามแบบเดิมของพื้นที่บ้านค้ำใจโดยเน้นที่การสร้างสรรค์ ไม่ลอกเลียนแบบหรือตัดแปลงความคิดเดิมที่มีมาก่อน เพื่อจะได้ผลงานที่ตอบสนองกับความต้องการของผู้ใช้ เกิดประโยชน์ในการใช้สอยหรือความต้องการไม่ได้มีการมุ่งเน้นเพื่อความสวยงาม รูปทรงของผลิตภัณฑ์ โดยลักษณะของการออกแบบมีความหมายใน ๒ ลักษณะ คือ การออกแบบเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์คือทางจิตใจ การเรียนรู้ และการออกแบบเพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิต สำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอบ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอลำปาง จังหวัดแพร่ ทางผู้วิจัยได้วิเคราะห์การออกแบบผ้าทอของบ้านค้ำใจ พบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอของบ้านค้ำใจในปัจจุบันเป็นการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยมี นางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง^๑ เป็นผู้ริเริ่มฟื้นฟูในการรวบรวมผ้าทอบ้านค้ำใจ ซึ่งในขั้นเริ่มต้นเป็นการรวบรวมผู้ที่สนใจในการทอผ้าและผู้ที่มีความสามารถในการทอผ้ากะเหรี่ยง และมีการศึกษากระบวนการทอผ้ากะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ ซึ่งในรูปแบบเดิมที่ใช้ทอคือ กี่เอาจ โดยขั้นตอนนี้ในการทำดังนี้^๒

^๑ สัมภาษณ์ นางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง ผู้ประกอบการผ้าทอมือ, วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^๒ สัมภาษณ์ นางบัวขาว เป็งจันทร์ ผู้ประกอบการผ้าทอมือ, วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓.

๑) ด้านการสร้างสรรคเส้นฝ้ายและสร้างสีเส้นฝ้าย การทำเส้นฝ้ายที่นำมาทอเป็นผ้าที่เกิดจากฝ้ายที่ปลูกกันเองตามบ้านเรือน มีกระบวนการสร้างเส้นฝ้ายตามรูปแบบของชาวกะเหรี่ยงและนำเส้นฝ้ายมาย้อมเพื่อสร้างสีให้กับเส้นฝ้าย ซึ่งจะได้เส้นฝ้ายที่เป็นสีธรรมชาติตามที่ต้องการ^๓ เช่น ครั่ง ให้สีแดง ชมพู ม่วง,คราม ให้สีน้ำเงิน กรม ฟ้า,ใบมะม่วง ใบหูกวาง ใบขี้เหล็ก ใบสาบเสือ ให้สีเหลือง,ใบคำเงาะ ใบคำแสด ให้สีส้ม,ใบฝาง ให้สีแดง น้ำตาล,มะเกลือ ให้สีดำ น้ำตาล, ใบมะม่วง + คราม ให้สีเขียวและครั่ง + คราม ให้สีม่วง เป็นต้น และในปัจจุบันมีการนำเส้นฝ้ายสำเร็จรูปมาใช้บ้างแต่ก็ยังคงมีการผลิตเส้นฝ้ายจากธรรมชาติเพื่อการสร้างสรรคงานผ้าทออยู่ในพื้นที่

๒) ด้านศิลปะการทอบนผืนผ้า เป็นการทอตามรูปแบบที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ศิลปะต่างๆ ที่ปรากฏเป็นการสร้างสรรค์จากความคิด การจินตนาการ และลักษณะของพื้นที่ที่เป็นจุดเด่นของชุมชนที่พบเห็นรอบ ๆ ตามสภาพแวดล้อมของชุมชน รวมถึงลักษณะที่ปรากฏตามประเพณี ความเชื่อของชุมชน มีการนำมาสร้างสรรค์ ประยุกต์และถ่ายทอดลงบนผืนผ้าทอ

๓) ด้านการสร้างผลิตภัณฑ์ การตัดเย็บชิ้นรูปผ้าเพื่อการใช้สอยของบ้านค้ำใจ เป็นการนำผ้าที่ทอได้มาตัดเย็บเพื่อการใช้งาน เช่น ถุง (ถุงย่าม) เสื้อ ผ้าซิ่น ผ้าคลุม เป็นต้น^๔ และการสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะของผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ ซึ่งมีความแปลกไปจากกะเหรี่ยงพื้นที่อื่น ๆ เช่น กะเหรี่ยงแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ กะเหรี่ยงแม่สอด แม่ระมาด จังหวัดตาก เป็นต้น เนื่องจากมีความเป็นลักษณะเฉพาะของบ้านค้ำใจคือ การสร้างลวดลายบนผืนผ้าให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ เช่น ลายคู่และลายชั้นเงิน ที่เป็นความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ และสร้างความน่าสนใจในลวดลายทำให้ผู้บริโภคที่เข้ามาท่องเที่ยวหรือได้พบเจอเกิดความสนใจในลวดลายทั้งสองที่กล่าวมา^๕

^๓ สัมภาษณ์ นางบัวโรย จันทร์ศรีแก้ว ประธานกลุ่มผ้าทอมือ, วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^๔ สัมภาษณ์ นางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง ผู้ประกอบการผ้าทอมือ, วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^๕ สัมภาษณ์ นางบัวโรย จันทร์ศรีแก้ว ประธานกลุ่มผ้าทอมือ, วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓.

ภาพที่ ๔.๒ แบบลวดลายบนพื้นผ้าและการสร้างผลิตภัณฑ์

๔) ด้านลวดลาย การสร้างลวดลายในเนื้อผ้ายังไม่หลากหลายเนื่องจากชาวบ้านยังไม่เข้าใจในการออกแบบลวดลายมากเท่าที่ควร การจะทำลวดลายบนเนื้อผ้านั้นสำหรับชาวบ้านเป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยาก โดยมากจะเป็นการทอแบบเรียบง่าย สำหรับการสร้างลวดลายบนเนื้อผ้าที่พามา คือเป็นการปักโดยนำเอาเมล็ดลูกเดือยที่ปลูกในพื้นที่มาประยุกต์ใช้สำหรับการตกแต่งและการสร้างสรรค์ลวดลายตามความเชื่อของชนเผ่า เช่น ลายชั้นเงิน ลายคู่ เป็นต้น จึงทำให้เป็นจุดเด่นในการสร้างผลงานผ้าทอของพื้นที่

ภาพที่ ๔.๓ ลวดลายบนพื้นผ้า

กล่าวสรุปในการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ ตำบลแม่เกิง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ เป็นแบบเรียบง่าย ผืนผ้าประดับด้วยลวดลายตามแบบเดิมของพื้นที่ เน้นการใช้งานที่ตอบสนองกับความต้องการของคนในชุมชน ทำให้เกิดประโยชน์ในการใช้สอยหรือความต้องการมาก

ที่สุด ไม่ได้มีการมุ่งเน้นเพื่อความสวยงาม ลักษณะของการออกแบบมีความหมายใน ๒ ลักษณะ คือ การออกแบบเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์คือทางจิตใจ การเรียนรู้ และการออกแบบเพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิต

๔.๑.๒ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง (Product Development)

การยกระดับของผลิตภัณฑ์ในปัจจุบันของบ้านค้ำใจได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมและสนับสนุนปราชญ์ผ้าทอและคนในพื้นที่เข้ามาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ เช่น แม่ครูประนอม ทาแปง (ศิลปินแห่งชาติ สาขาประณีตศิลป์-ศิลปะการทอผ้า พ.ศ. ๒๕๕๓) ที่ให้ความอนุเคราะห์ถ่ายทอดความรู้ด้านการทอผ้าให้กับผู้ที่สนใจได้เกิดความรู้และความเข้าใจการทอผ้า โดยการประสานงานจาก นางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง ซึ่งเป็นผู้ที่ริเริ่มในการสืบสานผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ รวมถึงได้รับความอนุเคราะห์จาก คุณศักดิ์จีระ เวียงเก่า (คุณช้าง บายศรี) ที่เมตตาในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการปักผ้า การสร้างสรรค์ลวดลายบนเนื้อผ้าให้กับคนในพื้นที่เพื่อจะต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์การสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ผ้าทอบ้านค้ำใจ มีทั้งรูปแบบผ้าทอ และการปักลวดลายจากลูกเต๋อย แต่ลวดลายมีลักษณะที่เฉพาะ เช่น ลายชั้นเงิน ลายคู่ เป็นต้น เพื่อให้ตอบสนองกับความต้องการของลูกค้า อีกทั้งการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอบ้านค้ำใจ ยังได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่มองเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ผ้าทอบ้านค้ำใจ ทำให้บ้านค้ำใจเป็นมีศูนย์ผ้าทอ เป็นแหล่งรวบรวม ประสานงานสำหรับหน่วยงาน

ภาพที่ ๔.๔ การพัฒนาผลิตภัณฑ์

สรุปการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมและสนับสนุนปราชญ์ผ้าทอและคนในพื้นที่เข้ามาเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงให้คงอยู่กับพื้นที่เพื่อให้เกิดการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ เช่นด้านการปักผ้า การสร้างสรรค์ลวดลายบนเนื้อผ้าให้กับคนในพื้นที่ได้ต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์การสร้างสรรค

ผลิตภัณฑ์ผ้าทอบ้านค้ำใจ มีทั้งรูปแบบผ้าทอ และการปักลวดลายจากลูกเต๋อย แต่ละลวดลายมีลักษณะเป็นต้น

๔.๑.๓ การตลาด (Marketing)

ด้านการตลาดของผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ เดิมการดำเนินผลิตเพื่อจำหน่ายในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง การขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ เนื่องจากผู้ผลิตมีพื้นฐานด้านการทอผ้าค่อนข้างน้อย ไม่มีความเข้าใจด้านการตลาด ต่อมาเกิดการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่ทอผ้าเพื่อเป็นพื้นที่สำหรับเป็นศูนย์ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ โดยการนำของนางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง ที่ได้เป็นกำลังหลักในการพัฒนาและติดต่อกับองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อติดต่อซื้อขายผลิตภัณฑ์จนเป็นที่รู้จักมากกว่าเดิม จากนั้นมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริม สนับสนุนให้ความรู้ด้านการตลาดโดยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น เฟซบุ๊ก การออกบูทประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เปิดโอกาสให้นำเสนอผลิตภัณฑ์ โดยการจัดแสดงสินค้าในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ โดยมีการจัดแข่งขันผลิตภัณฑ์ในแต่ละระดับตามเกณฑ์ที่ได้กำหนด คือตั้งแต่ ๑ ดาว ถึงระดับ ๕ ดาว จนทำให้ผลิตภัณฑ์ได้รับการเปิดตัวและทำให้ผู้บริโภคเกิดความสนใจและติดตามการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ จึงทำให้การตลาดเกิดความคล่องตัว

สรุปการตลาดของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงจากเดิมเป็นการทอเพื่อใช้เองและจัดจำหน่ายในพื้นที่ใกล้เคียง จนมีการรวมกลุ่มผู้ผลิตเพื่อเป็นศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจจนเป็นที่รู้จัก ต่อมาหน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริม สนับสนุนให้ความรู้และประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ

๔.๑.๔ การเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง (Learning)

การเรียนรู้ด้านการทอผ้ากะเหรี่ยงของคนในพื้นที่โดยมากจะได้รับการถ่ายทอดผ่านครอบครัว เครือญาติ ลูกหลานที่มีความสนใจ สำหรับการเรียนรู้ระหว่างสมาชิกหรือผู้ประกอบการด้วยกันเป็นการสอนกันเองภายในกลุ่มแบบพี่สอนน้อง เพื่อนสอนเพื่อน และปราชญ์ชาวบ้านที่เชี่ยวชาญเป็นผู้ถ่ายทอดให้ความรู้ในกลุ่ม เพื่อต้องการปลูกฝังความรัก ตระหนักและเป็นการสืบสานในอาชีพของท้องถิ่นให้เกิดมีคุณค่า ต่อมาทางกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอได้ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาในพื้นที่ได้จัดทำหลักสูตรระยะสั้นในโรงเรียนเพื่อถ่ายทอดให้กับเยาวชนในชุมชน โดยมีกระบวนการขั้นตอนการเรียนรู้ คือ^๖

^๖ สัมภาษณ์ นางวรารัตน์ กบเสาร์ ตัวแทนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่เก็ง, วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^๗ สัมภาษณ์ นายแหล่ง อุตะนะ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่๗ บ้านค้ำใจ, วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓.

๑) การเตรียมตัว ผู้เรียนจะต้องมีความพร้อมที่จะรับ ต้องเปิดใจที่จะเรียนรู้เพราะ การทอผ้าไม่เพียงแค่มองเห็นแล้วลงมือปฏิบัติจะต้องสร้างสรรค์งานผ้าทอได้ เพราะกระบวนการในการทอผ้าแต่ละลวดลายที่ทอในผืนผ้าจะต้องอาศัยเวลาและประสบการณ์เพื่อให้เกิดผลงาน

๒) การศึกษาข้อมูล ผู้เรียนต้องเรียนรู้ให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของการทอผ้า เช่น เส้นฝ้าย ก็ การม้วนฝ้าย การต่อฝ้าย การยกฝ้าย การเก็บฝ้าย เป็นต้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ต้องมีการศึกษาอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ต้องใช้เวลาในการศึกษาเพื่อจะได้เก็บรายละเอียดขององค์ความรู้ได้อย่างครบถ้วน

๓) การประยุกต์ การสร้างสรรค์งานผ้าทอที่เกิดจากการจากการนำเอาองค์ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ การจดจำ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิมนำมาพัฒนาผลงานผ้าทอมือกะเหรี่ยงให้เกิดความยั่งยืนและเกิดผลงานที่เป็นความต้องการของสังคม

สรุปการเรียนรู้ผ้าทอกะเหรี่ยงเริ่มต้นจากถ่ายทอดผ่านคนในครอบครัวและคนที่สนใจระหว่างสมาชิก ผู้ประกอบการด้วยกันเป็นการสอนกันเองภายในกลุ่มแบบพี่สอนน้อง เพื่อนสอนเพื่อน และหรือปราชญ์ชาวบ้านที่เชี่ยวชาญเป็นผู้ถ่ายทอดให้ความรู้ในกลุ่ม ต่อมามีการสร้างหลักสูตรโดยความร่วมมือจากสถานศึกษาและศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจให้เป็นหลักสูตรระยะสั้นเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

๔.๑.๕ เครือข่ายความร่วมมือผ้าทอกะเหรี่ยง (Network cooperation)

การสร้างเครือข่ายของกลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยงประกอบไปด้วยชุมชนบ้านค้ำใจ บ้านค้ำใจปินใจ บ้านสลก บ้านหัวทุ่ง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปแบบผลิตภัณฑ์ การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ การสร้างเครือข่าย การตลาด การเปิดโอกาสให้มีพื้นที่นำเสนอผลิตภัณฑ์ในรูปแบบของราคาปลีกและส่ง มีการจัดตั้งศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของแต่ละพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าผ้าทอกะเหรี่ยง^๘ เช่น แม่ครู ประนอม ทาแปง บ้านหัวทุ่ง ได้ถ่ายทอดความรู้ด้านการเลือกสรรผ้าซึ่งเป็นวัตถุดิบตั้งต้นในการทอผ้าจะต้องมีระดับคุณภาพมาตรฐานเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นสำหรับผู้บริโภค การจับผ้าที่ต้องได้รับการฝึกฝนเรียนรู้ทักษะในการทำผืนผ้า การขึ้นผ้าสำหรับเตรียมเพื่อทำการทอจะต้องเรียนรู้ลำดับและขั้นตอนของการทำ การทอซึ่งจะต้องใช้ฝีมือและทักษะองค์ความรู้ในการทอผ้ารวมถึงการ ประยุกต์ พัฒนาการทออย่างเหมาะสม การเก็บผ้าที่ได้ทอเป็นผืนจะต้องดำเนินการอย่างไรมีกระบวนการหรือวิธีการเก็บอย่างไรเพื่อรักษาผลิตภัณฑ์ที่ได้เป็นอย่างดีและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นได้ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นสิ่งที่แม่ครูประนอม ทาแปง ได้ถ่ายทอดให้กับกลุ่มทอผ้าบ้านค้ำใจ รวมถึงยังคงให้คำปรึกษาสำหรับกลุ่มผ้าทอบ้านค้ำใจอย่างเสมอมา

^๘ สัมภาษณ์ นางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง ผู้ประกอบการผ้าทอมือ, วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สรุปด้านการสร้างเครือข่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงสร้างความร่วมมือชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงและชุมชนที่ผลิตและจำหน่ายผ้าทอ มีการจัดตั้งศูนย์จำหน่าย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่าย การแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ โดยผ่านกลุ่มผู้ผลิตในแต่ละพื้นที่

๔.๑.๖ การถ่ายทอดผ้าทอกะเหรี่ยง (Knowledge transferring)

กระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านผ้าทอของบ้านค้ำใจ เป็นการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยเฉพาะครอบครัว และต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจในด้านผ้าทอ เนื่องจากการทอผ้าเป็นสิ่งที่ไม่ค่อยสร้างความสนใจให้กับคนรุ่นใหม่ การถ่ายทอดจึงมีในวงแคบและมีจำนวนน้อย ผู้ที่มีความสามารถในการทอผ้าก็มักเป็นผู้สูงวัยที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากรุ่นก่อน ในส่วนของผู้ที่สืบทอดในปัจจุบันยังมีจำนวนน้อยที่มีความสนใจในการทอผ้า^๔ เนื่องจากการพัฒนาทางด้านสังคมทำให้เกิดความก้าวหน้าและความหลากหลายในการทำงานหรือสร้างอาชีพ คนรุ่นใหม่ส่วนน้อยที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับผ้าทอจึงทำให้บ้านค้ำใจมีผู้ที่สามารถทอผ้าแบบนี้ได้จำนวนน้อยลงไปมาก คนที่มีความสามารถทอผ้าได้อย่างชำนาญหรือมีฝีมือ มีทักษะด้านการทอผ้ามีน้อย จึงทำให้ขาดช่วงในการสืบสานและการถ่ายทอดหรือแม้แต่การสร้างผลิตภัณฑ์ตามจำนวนความต้องการของผู้บริโภคก็ต้องการคัดเลือกให้ผู้ที่มีความชำนาญในการทอผ้าเพื่อไม่ให้งานเกิดความเสียหาย ในปัจจุบันมีความพยายามส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้ในการทอผ้าเพื่อเป็นอาชีพหรือทักษะติดตัวของตัวเอง

สรุปด้านการถ่ายทอดผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง ผ้าทอของบ้านค้ำใจ เป็นการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยเฉพาะครอบครัว และต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจในด้านผ้าทอ เนื่องจากการทอผ้าเป็นสิ่งที่ไม่ค่อยสร้างความสนใจให้กับคนรุ่นใหม่ การถ่ายทอดจึงมีในวงแคบและมีจำนวนน้อย ผู้ที่มีความสามารถในการทอผ้าก็มักเป็นผู้สูงวัยที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากรุ่นก่อน ในส่วนของผู้ที่สืบทอดในปัจจุบันยังมีจำนวนน้อยที่มีความสนใจในการทอผ้า

สรุปเนื้อหากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา พื้นที่บ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอลำปาง จังหวัดแพร่ ที่ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษา ทำให้เกิดความเข้าใจในบริบทพื้นที่ชุมชนกะเหรี่ยงที่มีการสืบทอดอัตลักษณ์ของชนเผ่าด้านผ้าทอและการปกคลุมลายบนผ้าทอ รวมถึงการนำเสนอด้านความหมายของผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้น การออกแบบผลิตภัณฑ์ของบ้านค้ำใจเป็นรูปแบบเดิมที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ มีการนำเอาลวดลายเดิมมาใช้คือ การทอผ้าด้วยกี่เอว และนำผืนผ้าที่ได้มาตัดเย็บให้เกิดเป็นเครื่องนุ่งห่ม รวมถึงมีการนำลูกเดือยที่เป็นพืชในพื้นที่มาตกแต่งบนผืนผลิตภัณฑ์เครื่องนุ่งห่ม ในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาให้ความรู้ในการสร้างผลงาน แต่กลุ่มผ้าทอบ้านค้ำใจก็ยังคงมีความเป็นเอกลักษณ์

^๔ สัมภาษณ์ นายณัฐวุฒิ เต็มเชียว นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่เก็ง, วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓.

ของตนเองด้านการทอผ้าซึ่งปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้หูก (อุปกรณ์ทอผ้า) แทนที่กี่เอวแต่ก็ยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์การทอผ้าด้วยกี่เอว และลวดลายผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี ในด้านการตลาด ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจได้รับโอกาสนำเสนอผลิตภัณฑ์จากทางภาครัฐส่งเสริมสนับสนุนจัดเวทีแสดงสินค้า ซึ่งส่งผลทำให้ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นในสังคม ในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมา มีผู้สนใจเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น ในด้านการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ทางการทอผ้าด้วยหูกและกี่เอวซึ่งในอดีตมีการถ่ายทอดผ้าครอบครัวหรือเครือญาติ แม้ในปัจจุบันจะเปิดโอกาสให้เรียนรู้แต่ก็มีผู้สนใจไม่มากนักเนื่องจากการทอผ้าเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และการสร้างผลงาน จึงทำให้คนรุ่นใหม่มองว่าไม่มีความน่าสนใจเป็นสิ่งที่สร้างรายได้ไม่มาก และใช้เวลายาวนาน จึงเกิดการเปลี่ยนลักษณะการทำงานเพื่อเลี้ยงชีพด้วยวิธีการออกไปทำงานทำต่างถิ่น เป็นเหตุที่ทำให้ไม่มีผู้ที่สืบทอด ในปัจจุบันนางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง ได้ฟื้นฟูสืบสานการทอผ้าทอกะเหรี่ยง ขึ้นโดยการติดต่อประสานกับส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้องให้มาช่วยเหลือไม่ว่าเป็นงบประมาณ วิทยากรจากปราชญ์ชาวบ้านในด้านผ้าทอ การออกแบบลวดลายจนเป็นที่รู้จักมาและได้รับการตอบรับจากผู้สนใจในผลงานผ้าทอกะเหรี่ยงของบ้านค้ำใจ จนมีงานที่ได้รับการสั่งจองอย่างไม่ขาดสายแต่บางครั้งผู้สนใจยังต้องการรูปแบบที่สร้างสรรค์แบบใหม่ชาวบ้านไม่สามารถทำได้จึงทำให้ขาดผู้ที่มาช่วยสร้างสรรค์งานผ้าทอเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ทำให้เป็นเหตุผลของทางกลุ่มผ้าทอบ้านค้ำใจรับจองผลิตภัณฑ์ได้ไม่มาก และต่อมาได้หาช่องทางในด้านเครือข่ายความร่วมมือที่หลายภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะฝีมือและการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ เช่น แม่ครูประนอม ทาแปง ที่ได้ให้คำปรึกษาทางด้านผ้าทอกับกลุ่มผ้าทอบ้านค้ำใจ การถ่ายทอดกระบวนการและแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อให้ตอบรับกับความต้องการของคนร่วมสมัยและการหาพื้นที่ให้กับผ้าทอกะเหรี่ยงได้นำเสนอผลิตภัณฑ์

๔.๒ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอจากการสัมมนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ระหว่างผู้วิจัยกับรองผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแพร่ นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ ประธานหอการค้าจังหวัดแพร่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่เก็ง นักวิชาการด้านศิลปะการออกแบบ ปราชญ์ผ้าทอ ประธานกลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยง และผู้ประกอบการผ้าทอ (รายชื่อปรากฏในบทที่ ๓) เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอกะเหรี่ยงนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อขอรับแนวคิดจากผู้ที่เกี่ยวข้องจากภาคส่วนต่าง ๆ พบว่า การที่จะ

ยกระดับรายได้ของชุมชนจากผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีอยู่เดิมควรสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอโดยผสมผสานระหว่างลวดลายที่ทันสมัยกับลวดลายดั้งเดิมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ดังนี้

๔.๒.๑ การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง (Product Design and Development)

การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ ตำบลแม่เกิง อำเภอลำปาง จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายในการวิจัย และทางทีมวิจัยได้ลงพื้นที่สอบถาม จัดสัมมนาทำให้ทราบแนวคิดและกระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความเหมาะสมกับการสร้างสรรค์ผ้าทอเพื่อยกระดับไปสู่เศรษฐกิจของบ้านค้ำใจ ดังที่ นายปัญญาพล ประสิทธิโสภณ ประธานหอการค้าจังหวัดแพร่ กล่าวว่า “คำว่า วัฒนธรรมไม่ได้แปลว่าลายกนก ไม่ได้แปลโบราณ วัฒนธรรมร่วมสมัยจะต้องอยู่ร่วมกับเราได้ ผ้าทอเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่จะอย่างไรให้เป็นวัฒนธรรมร่วมสมัย จะต้องทำเป็นวัฒนธรรมร่วมสมัย เพื่อให้เด็กรุ่นใหม่สามารถสืบต่อและมีคนรุ่นใหม่เข้ามาสนใจที่จะเรียนรู้”^{๑๐} ซึ่งแสดงให้เห็นรูปแบบการออกแบบผลิตภัณฑ์ไม่มีความจำเป็นจะต้องเป็นลายเดิมที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ การสร้างสรรค์ผลงานที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของสังคมร่วมสมัยเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสนใจมากกว่า การสืบทอดความรู้และรูปแบบเดิมเป็นสิ่งที่ควรทำและต้องเปิดรับแนวคิดและแนวความคิดอื่นที่ทำให้ผลิตภัณฑ์เกิดการพัฒนา ต่อยอดและนำไปสู่ความเป็นสากลได้ อีกทั้งรูปแบบ ลวดลายที่ตรงกับความต้องการของสังคมใหม่เป็นสิ่งที่ผู้ผลิตผลงานผ้าทอจะต้องคิดและตั้งคำถามเพื่อพัฒนาแนวทางและยกระดับผลิตภัณฑ์ให้ดียิ่งขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแม่ครูประนอม ทาแปง ศิลปินแห่งชาติ สาขาประณีตศิลป์-ศิลปะการทอผ้า พ.ศ. ๒๕๕๓ กล่าวเพิ่มเติมว่า “ผ้าทอเริ่มแรกที่สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดแพร่ระดับประเทศ ระดับต่างประเทศ จนเป็นศิลปินแห่งชาติ ศิลปินแห่งชาติ สาขาประณีตศิลป์-ศิลปะการทอผ้า พ.ศ. ๒๕๕๓ ลายจกแบบโบราณ ดั้งเดิม มีเรื่องเล่าในผ้า โคมชัย หมายถึงแสงสว่าง ชัยชนะ ลายผ้าจะมีนกคุ้ม หมายถึงปกป้องรักษาคุ้มครองผู้สวมใส่ และคิดค้นลายผ้าใหม่ๆ ขึ้นมาตลอด”^{๑๑} การรักษาแนวคิด เอกลักษณ์ดั้งเดิม การสร้างเรื่องเล่าจากผลงานเป็นสิ่งที่ควรได้รับการส่งเสริม และในแนวทางเดียวกันก็มีการสร้างสรรค์ผลงานรูปแบบใหม่ให้เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองกับความต้องการของสังคมร่วมสมัย เพื่อยกระดับสินค้าให้มีมูลค่ามากยิ่งขึ้น การออกแบบและสร้างผลิตภัณฑ์ในปัจจุบันไม่ได้จำกัดเพียงเพื่อใช้ในครอบครัว ซึ่งหมายถึงการสร้างงานให้กับครอบครัว โดยที่การออกแบบและสร้างผลิตภัณฑ์นั้นเป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือ ใช้แนวคิดสร้างสรรค์ การประยุกต์องค์ความรู้เพื่อนำมาสร้างสรรค์ผลงานผลิตภัณฑ์ ในการสร้างงานผ้าทอซึ่งมีลักษณะการ

^{๑๐} นายปัญญาพล ประสิทธิโสภณ ประธานหอการค้าจังหวัดแพร่ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๑} ประนอม ทาแปง ศิลปินแห่งชาติ ปราชญ์ท้องถิ่น ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

ทำเป็นขั้นตอน และในแต่ละขั้นตอนก็ต้องใช้ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ รวมทั้งบางขั้นตอนก็ต้องใช้กำลังในการทำงาน แม้ว่าในลักษณะของงานทอผ้านี้ อาจมีมุมมองว่าเป็นของผู้หญิงแต่กระบวนการก่อนที่จะขึ้นรูปผ้าทอก็ต้องอาศัยกำลังแรงงานจากผู้ชาย อีกทั้งปัจจุบันการทอผ้าก็ไม่ได้จำกัดเพียงแค่นักทอหญิง ดังเช่น ประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นประเทศที่ผู้ชายต้องหาเลี้ยงครอบครัวนั้น การยอมเสีย การตัดเย็บขึ้นรูป เป็นงานที่ผู้ชายต้องทำทั้งสิ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เปลี่ยนไป ทำให้การสร้างสรรคงานผ้าทอจึงไม่มีข้อจำกัด และใครก็ตามที่มีความสนใจและมีความสามารถก็ทำได้ ซึ่งสอดคล้องกับ นางสาวยุรีพรรณ แสนใจยา ได้แสดงแนวคิดไว้ว่า “ผ้าทอผสมผสาน ย้อมหอม ลาย ตีนจก รูปแบบของผลิตภัณฑ์ ผสมทั้ง ผ้าทอ ย้อมหอม ผู้ชายก็ทำได้ การปัก การขึ้นรูป การออกแบบ งานที่ผ่านมามีได้ทำงานร่วมกับราชภัฏจังหวัดเชียงราย งานฝีมือเกี่ยวกับผ้าเป็นของผู้ต้องขังจังหวัด เชียงราย รูปแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ อยู่ร่วมกัน การปรับเปลี่ยนรูปแบบในหลายๆ รูปแบบ”^{๑๒} สะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานนั้นไม่มีข้อจำกัด ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายต่างก็สามารถทำได้หากมีความรู้ มีความสามารถ ความสนใจและประสบการณ์ในการเรียนรู้ เพราะการสร้างผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดนั้นต้องอาศัยประสบการณ์และแนวคิดที่หลากหลาย นำมาประยุกต์เพื่อสร้างผลงานให้เกิดมูลค่าและเป็นที่ต้องการของสังคมจึงจะทำให้เกิดการพัฒนาด้านต่าง ๆ ต่อไป การออกแบบผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ และต้องมีความเป็นเอกลักษณ์เดิมของผลิตภัณฑ์ผ้าทอไว้ เพื่อรักษาความดั้งเดิมของผลิตภัณฑ์และประยุกต์เข้ากับสังคมร่วมสมัย ซึ่งสอดคล้องกับ นายอานนท์ พลแหลม ได้แสดงแนวคิดไว้ว่า “เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทาง เศรษฐกิจ อนุรักษ์ความคงเดิม, อรรถประโยชน์ การใช้งานดี, การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ตอบโจทย์ลูกค้า และคุณภาพสินค้ากับราคาต้องสัมพันธ์กัน”^{๑๓} การออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อให้ตอบสนองกับความต้องการของคนสมัยใหม่ย่อมได้กับการตอบรับเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่น และการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่นั้นมีความจำเป็นต้องรักษาความดั้งเดิมให้ได้ ต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดประโยชน์หลาย ๆ ด้าน (อรรถประโยชน์) ตอบสนองกับการใช้งานตามยุคสมัย เช่น ความคล่องตัว สุขภาพ เป็นต้น และการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่หรือพัฒนาสิ่งเดิมที่มีต้องสัมพันธ์กับการใช้งานร่วมกับสังคมร่วมสมัยได้อย่างลงตัว

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกระเบื้องของบ้านค้ำใจเป็นการทำทายมากเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการแต่งกายไปเป็นอย่างมาก ชาวบ้านในพื้นที่ส่วนมากไม่ได้สวมใส่ผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชนเผ่า จึงเป็นผลที่ทำให้การสืบสานและ

^{๑๒} นางสาวยุรีพรรณ แสนใจยา รองผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแพร่ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๓} นายอานนท์ พลแหลม นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

พัฒนาผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับผ้าทอกะเหรี่ยงไม่ได้รับการต่อยอดและพัฒนาเท่าที่ควร ซึ่งการยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงจะต้องมีจุดเน้นที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่เพื่อสร้างความดึงดูดใจให้กับผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับนางสาวยุริพรรณ แสนใจยา ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “การคงความเป็นอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ตนเองไว้เป็นสิ่งที่ดี เพราะการพัฒนาคือการทำให้คุณภาพของสินค้าดีขึ้น มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ รวมถึงมีจุดดึงดูดความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นของผลิตภัณฑ์ เช่น ผ้าทอบ้านค้ำใจ ก็ควรมีการรักษาความเป็นผ้าทอกะเหรี่ยง เพราะจุดขายที่ทำให้เป็นที่ดึงดูดใจคือผ้าทอกะเหรี่ยง”^{๑๔} ความเป็นกะเหรี่ยง สวมผ้าทอที่เป็นผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของบ้านค้ำใจเป็นสิ่งที่เหมาะสม เป็นสิ่งที่แสดงออกซึ่งความเป็นตัวตนของกะเหรี่ยง และถือเป็นจุดขายของผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ เป็นผ้าทอที่สร้างความน่าสนใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็น ยังมีการนำเสนอเรื่องราว (Products Story) ของผ้าทอแต่ละผืนที่ได้สวมใส่ ยังเป็นการสร้างมูลค่าให้กับสินค้า ซึ่งเป็นแนวทางอย่างหนึ่งในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงในด้านการเล่าเรื่องราวความเป็นมาของผืนผ้าที่ใส่นั้น ดังที่นางสาวยุริพรรณ แสนใจยา ได้แสดงความคิดเห็นว่า “การสร้างเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ เป็นสิ่งที่ทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นเกิดมีมูลค่าขึ้นมา เพราะผู้บริโภคเมื่อซื้อสินค้าแล้วหากมีเรื่องเล่าหรือเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ มีความเป็นมา มีความสำคัญอย่างไร ย่อมทำให้มีความภูมิใจ มีความต้องการสินค้านั้น”^{๑๕} การเล่าเรื่องราวของแต่ละผลิตภัณฑ์เป็นการสร้างคุณค่าให้กับสินค้านั้น เป็นการสร้างมูลค่าให้กับผ้าทอกะเหรี่ยงเนื่องจากผู้บริโภคที่ซื้อสินค้าและได้รับทราบเรื่องราวความเป็นมาของผลิตภัณฑ์หรือลวดลายที่ปรากฏย่อมมีความสนใจในผืนผ้าทอ เป็นสิ่งที่เป็เอกลักษณ์ของผ้าทอ มีความเป็นท้องถิ่นของผ้าทอผืนนั้น การนำเป็นท้องถิ่นเสนอในสินค้าเป็นสิ่งที่ต้องมีการดำเนินการเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของท้องถิ่น และการยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้าทอในบางครั้งต้องอาศัยความทันสมัยด้านนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยเพื่อยกระดับมาตรฐาน รวมถึงการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอที่มีความแตกต่างไปจากรูปแบบเดิมที่ชาวบ้านในท้องถิ่นใช้กัน ซึ่งสอดคล้องกับนายอานนท์ พลแหลม ได้แสดงความคิดเห็นว่า “พัฒนาสินค้าโดยการนำเอาความเป็นท้องถิ่นใส่ไปในสินค้า การนำนวัตกรรมเข้ามาช่วยในการทำให้สินค้าทันสมัย ความคิดสร้างสรรค์ สวยงาม โดยการใช้ความรู้ทางศิลปะ การ mix สี”^{๑๖} การยกระดับสินค้าผ้าทอกะเหรี่ยงจะต้องมีการรักษาความเป็นผ้าทอท้องถิ่นให้ปรากฏในสินค้าเพื่อให้ผู้บริโภคเห็นถึงคุณค่าของผ้าทอ ซึ่งจะต้องมีการประยุกต์เอาเทคโนโลยีที่

^{๑๔} นางสาวยุริพรรณ แสนใจยา รองผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแพร่ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๕} นางสาวยุริพรรณ แสนใจยา รองผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแพร่ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๖} นายอานนท์ พลแหลม นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

ก้าวหน้ามาช่วยเพื่อพัฒนารูปแบบสินค้าให้สวยงาม การสร้างสรรค์ผืนผ้าให้ทันสมัยเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถใช้ได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสม การสร้างสรรค์ลวดลายใหม่ ๆ บนผืนผ้า การใช้ความรู้ทางด้านศิลปะมาประดับสร้างสรรค์และตกแต่ง รวมถึงการสร้างรูปแบบ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กะเหรี่ยงให้เกิดความทันสมัยเพื่อตอบสนองกับความต้องการของคนในสังคมใหม่ ซึ่งในกระบวนการด้านเทคโนโลยีจำเป็นต้องมีการส่งเสริมจากส่วนงานที่เกี่ยวข้องเพื่อยกระดับและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กะเหรี่ยงให้มีคุณภาพ และมีการพัฒนานักออกแบบในท้องถิ่นเพื่อให้เป็นแรงผลักดันให้เกิดการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความเป็นสากลนิยม ซึ่งสอดคล้องกับนางสาวภาณุมาศ สายสำเภาได้แสดงความเห็นว่า “พัฒนาและส่งเสริมผู้ประกอบการ เป็นส่วนงานเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เฉพาะเกี่ยวกับผ้าพื้นเมืองจังหวัดแพร่ทุกอย่าง สร้างกลุ่ม Young designer เพื่อเป็นนักออกแบบรุ่นใหม่ รวมถึงผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถในการออกแบบ ในรูปแบบสากลนิยม ให้ผู้ประกอบการกำหนดแบรนด์ ตัวผ้าพื้นเมือง เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์ มีอัตลักษณ์ของตนเอง ดูแปลกตาสามารถให้สินค้าเข้าถึงทุกกลุ่ม ระดับบน ระดับกลาง และระดับล่าง”^{๑๗} การยกระดับผลิตภัณฑ์หรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จะต้องพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหา รูปแบบและเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ การสร้างจิตตระหนักรู้ให้กับกลุ่มผู้สนใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่จะเป็นตัวแทนรุ่นใหม่ในพื้นที่บ้านคางใจ ให้เกิดความเข้าใจในเอกลักษณ์ความเป็นผ้าทอ กะเหรี่ยงบ้านคางใจ เพื่อให้กลุ่มคนรุ่นใหม่เกิดแนวคิดในการยกระดับและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กะเหรี่ยงให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค การสร้างความแตกต่างให้กับสินค้าย่อมเป็นที่ดึงดูดผู้บริโภคได้ยิ่งขึ้น ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น การสร้างสรรค์งานผ้าทอ กะเหรี่ยงเป็นสิ่งที่ต้องใช้องค์ความรู้และประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับแม่ครูประนอม ทาแปง ได้แสดงความเห็นว่า “การคิดค้นลายผ้าใหม่ๆ เป็นการดึงดูดลูกค้าที่สนใจลายใหม่ๆ และตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่ได้สอบถามมา การสร้างลายด้วยการลงกราฟก่อนเพื่อแกะลาย มีเทคนิคคอมพิวเตอร์ในการออกแบบลวดลาย โดยมีทีมงานศูนย์เรียนรู้ผ้าจากเมืองลอง หรือผู้ที่สนใจจะเข้ามาเรียนรู้ ผ้าลายจก ทำเป็นผ้าคลุมเตียง เพิ่มราคา มูลค่าของสินค้าได้ ซึ่งสามารถจำหน่ายได้ในราคาที่สูงกว่าราคาปกติมาก”^{๑๘} การพัฒนารูปแบบสินค้าจะต้องมีการนำเสนอลวดลายใหม่ ๆ ให้กับผู้บริโภค เพื่อสร้างแรงดึงดูดให้กับผู้ที่สนใจ การสร้างสรรค์ลวดลายจะต้องอาศัยประสบการณ์และความชำนาญที่ได้รับการถ่ายทอดมาเป็นอย่างดี การสร้างผลิตภัณฑ์ให้เกิดมีมูลค่าเป็นสิ่งที่ผู้ผลิตมีความต้องการ ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาและยกระดับตนเองให้มากขึ้น การปรับรูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อให้เข้ากับสากลสมัยเป็นสิ่งที่

^{๑๗} นางสาวภาณุมาศ สายสำเภา นักวิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^{๑๘} แม่ประนอม ทาแปง ศิลปินแห่งชาติ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

ต้องกระทำและได้รับการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเหมาะสมแก่การใช้งานในสังคมอื่น ๆ มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับนางสาวมิลินดา สัตยสุนทร ได้แสดงความเห็นว่า “ผ้าทอกะเหรี่ยงหรือย่าม รูปแบบไม่สามารถใส่ในงานแบบเป็นทางการได้ ต้องประยุกต์ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ร่วมกับการสวมใส่เสื้อผ้าได้ทุกโอกาส พัฒนาเป็นรูปแบบที่เป็นทางการขึ้น เป็นการเพิ่มกลุ่มลูกค้า”^{๑๔} การสร้างสรรค์ผลงานจากผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่เป็นสิ่งที่ทำให้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์นั้นเกิดมีมูลค่าที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ตามสากลสมัย ผ้าทอกะเหรี่ยงเป็นการสร้างสรรค์ลวดลายบนผืนผ้าที่มีความเด่นชัด แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งการพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้เกิดความทันสมัยและเหมาะสมกับการทำงานในโอกาสต่าง ๆ จะทำให้เป็นที่ต้องการของกลุ่มผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

สรุปการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงที่ต้องเน้นในเรื่องของการสร้างความ เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่และสิ่งที่แสดงถึงความเป็นพื้นที่ความเป็นกะเหรี่ยงซึ่งเป็นจุดขายที่ดีที่สุด เช่น ลวดลาย ความหมาย ต้องมีการเล่าเรื่องราวของผืนผ้าทอ และในเรื่องการสร้างสร้างสรรค์รูปแบบ ผลิตภัณฑ์จะต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมร่วมสมัยที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ในสังคมได้อย่างเหมาะสม การนำเอาคนที่มีความทักษะ ประสบการณ์ และมีความคิดสร้างสรรค์มาร่วม สร้างสรรค์เป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์จะทำให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพตรงกับความ ต้องการของสังคมได้ ทั้งทางด้านรูปแบบ ลวดลาย ที่สอดคล้องกับความต้องการตามสากลนิยม และสามารถดึงดูด ความสนใจของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี

๔.๒.๒ การถ่ายทอดและการเรียนรู้ผ้าทอกะเหรี่ยง (Knowledge transferring and Learning)

การสืบทอดองค์ความรู้ด้านผ้าทอสำหรับเยาวชนหรือผู้ที่มีความสนใจเป็นสิ่งที่ควรได้รับการ ส่งเสริมเนื่องจากในปัจจุบันมีผู้ที่สามารถสร้างสรรค์ผ้าทอกะเหรี่ยงเหลือในชุมชนน้อยลง ซึ่งส่วนมาก เป็นผู้สูงอายุที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นพ่อแม่ และการสืบทอดความรู้ด้านผ้าทอกะเหรี่ยงมีน้อยมาก เนื่องจากเยาวชนไม่เกิดความสนใจในการทอผ้าเพราะเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้มาก เป็นสิ่งที่ ต้องใช้ความใส่ใจในรายละเอียดต่าง ๆ และเป็นการเสียเวลาในการนั่งทอผ้าซึ่งกว่าจะได้ผลิตภัณฑ์ผ้า ทอหนึ่งผืนต้องใช้เวลานานและอาจไม่คุ้มค่างกับราคาที่ขาย ซึ่งการส่งเสริมเพื่อให้เยาวชนหรือผู้ที่สนใจ ในงานผ้าทอเกิดความตระหนักหรืออยากจะเรียนรู้เกี่ยวกับผ้าทอเป็นสิ่งที่ต้องรีบดำเนินการเพราะ จำนวนผู้ที่มีฝีมือในด้านการทอเหลืออยู่น้อยรวมถึงอาจสอนไม่ได้เนื่องจากป่วย การสร้างจิตสำนึกและ สร้างความตระหนักให้กับเยาวชนได้รู้จักความสำคัญของผ้าทอ รู้จักความเป็นเอกลักษณ์และ วัฒนธรรมของผ้าทอกะเหรี่ยงเป็นสิ่งที่จะทำให้เยาวชนได้เกิดความหวงแหนในศิลปะการทอผ้า

^{๑๔} นางบัวโรย จันทร์ศรีแก้ว ประธานกลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านคางใจ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

กะเหรี่ยง สอดคล้องกับนางบัวโรย จันท์ศรีแก้ว กล่าวว่า “การถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้ได้รู้จักตนเอง เห็นความสำคัญ อยากรปกป้อง ดูแล สืบต่อวัฒนธรรม”^{๒๐} องค์ความรู้ด้านการทอผ้ากะเหรี่ยงเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ที่มีความสามารถด้านผ้าทอได้สร้างสรรค์ผลงานผ้าทอได้อย่างประณีตและสวยงาม การปลูกฝังให้เยาวชนได้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจเป็นการสร้างให้เยาวชนได้รู้จักตนเอง เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมการทอผ้า อยากรที่จะสืบสานศิลปะผ้าทอ เกิดความหวงแหนอยากเรียนรู้ที่จะปกป้องเอกลักษณ์และวัฒนธรรม และในการสร้างความตระหนักนั้นจะเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้และการถ่ายทอดที่ดีเพื่อให้เยาวชนเหล่านั้นได้รู้จักท้องถิ่นตนเอง และต้องชี้ช่องทางในการต่อยอดผลิตภัณฑ์ผ้าทอ สอดคล้องกับแม่ครูประนอม ทาแปง กล่าวว่า “การเข้ามาถ่ายทอดความรู้และทักษะทางด้านการทอผ้าจากแม่ครูประนอม ทาแปง ทำให้เกิดการตื่นตัวของคนในพื้นที่ และมองเห็นการสร้างรายได้จากการทอผ้า และทำให้มีความต้องการจะพัฒนาตนเองทางด้านทักษะและฝีมือการทอผ้า”^{๒๑} การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านผ้าทอ กระบวนการสร้างสรรค์ผ้าทอเป็นความร่วมมือจากผู้ที่มีประสบการณ์ด้านผ้าทอได้มาชี้แนะแนวทางในการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้เรื่องผ้าทอมีลำดับขั้นตอนเพื่อให้เกิดความเข้าใจง่าย ไม่เกิดความสับสน รวมถึงจะเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากผู้ถ่ายทอดเป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะด้านผ้าทอจึงเหมาะสมที่จะถ่ายทอดและสร้างความตระหนักให้กับเยาวชนและผู้สนใจด้านผ้าทอได้เป็นอย่างดี รวมถึงชี้แนะแนวทางในการต่อยอดผลิตภัณฑ์หลังจากการเรียนรู้ ให้มีการพัฒนารูปแบบผลิตให้เป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง “วัฒนธรรมร่วมสมัยจะต้องอยู่ร่วมกับเราได้ เช่น ผ้าทอ ผ้าน้ำมัน ผ้ามื้อห้อม เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่จะทำอย่างไรให้เป็นวัฒนธรรมร่วมสมัย ลูกค้าของเราอาจจะเป็นคนรุ่นใหม่ก็ได้ จะต้องทำเป็นวัฒนธรรมร่วมสมัยเพื่อให้เด็กรุ่นใหม่สามารถสืบต่อและมีคนรุ่นใหม่เข้ามาสนใจที่จะเรียนรู้ รัฐเข้าไปช่วยเหลือโดยให้การอบรม ซึ่งการดำเนินการผ้าหื้อห้อม ผ้าน้ำมัน ไปสู่สากล การเผยแพร่ เพื่อให้คนรับรู้”^{๒๒}

สรุปด้านการถ่ายทอดและการเรียนรู้ที่ต้องมีการเน้นสำหรับเยาวชนที่จะต้องมาสืบทอดวัฒนธรรมผ้าทอให้คงอยู่ต่อไป โดยสร้างความรู้และตระหนักด้านพื้นที่ของตนเอง เน้นความสำคัญรู้จักพื้นที่ตนเอง จากนั้นมีการถ่ายทอดกระบวนการทอผ้ากะเหรี่ยงให้เยาวชน เพราะจะมีการตื่นตัวและเกิดความตระหนักเชิงพื้นที่ รวมทั้งพร้อมที่จะรับความเป็นสังคมร่วมสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกัน

^{๒๐} นายอานนท์ พลแหลม นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

^{๒๑} นางจันท์เพ็ญ คำเหลือง ผู้ประกอบการผ้าทอ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

^{๒๒} นายปัญญาพล ประสิทธิโสภณ ประธานหอการค้าจังหวัดแพร่ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

๔.๒.๓ เครือข่ายความร่วมมือผ้าทอกะเหรี่ยง (Network cooperation)

เครือข่ายความร่วมมือเพื่อร่วมกันสร้างสรรค์ผ้าทอและการส่งเสริมด้านการนำผ้าทอเข้าสู่ตลาดย่อมต้องอาศัยความร่วมมือเป็นเครือข่ายให้การส่งเสริมและสนับสนุนกันอย่างต่อเนื่อง การเข้ามามีส่วนร่วมด้านเครือข่ายผ้าทอทั้งภาครัฐและเอกชนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวคิดในการสร้างสรรค์ผ้าทอ รวมถึงการเปิดพื้นที่ชุมชนให้เป็นที่รู้จักในสังคม สอดคล้องกับนางจันทร์เพ็ญ คำเหลียง กล่าวไว้ว่า “การเข้ามาของหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อยกระดับผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาทำให้ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจเป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคมมากยิ่งขึ้น”^{๒๓} การสร้างความร่วมมือในการพัฒนาและยกระดับผ้าทอกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของกะเหรี่ยง เป็นสิ่งที่เล่าเรื่องราวของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจที่มีการสืบทอด และสิ่งเหล่านี้ย่อมมีคุณค่าทำให้เกิดความสนใจในผลิตภัณฑ์ผ้าทอ การเปิดพื้นที่เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจได้รับการยอมรับจากสังคมเกิดขึ้นจากการเข้ามาช่วยเหลือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เห็นคุณค่าและความสำคัญของผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ การดำเนินการในรูปแบบของโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสร้างความรู้ใหม่และประยุกต์เข้ากับสังคม เป็นการส่งเสริมด้านเครือข่ายเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าทอให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับนางสาววิภากรณ์ ราชฟู กล่าวไว้ว่า “ทำโครงการร่วมกับชุมชน ผู้ออกแบบลงไปหาผู้ผลิต มีการถ่ายทอดให้กับเยาวชน การรับวัฒนธรรมจากที่อื่นเข้ามาผสมผสานกับผลิตภัณฑ์ของเรา ซึ่งต้องคงองค์ความรู้ดั้งเดิมไว้ ส่วนใหญ่จะเป็นลายประยุกต์ใหม่ ออกมา ไม่ใช่ลายดั้งเดิม ซึ่งผู้ซื้อจะถามว่าลายอะไร เราไม่สามารถตอบได้ วัฒนธรรมสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเรื่องราว เพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น การจัดงาน สาธิต ความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ ส่งเสริมอนุรักษ์ให้มีการแต่งผ้าไทย ผ้าทอ ผ้าพื้นเมือง พุดคำเมือง สรรวจผู้ประกอบการผ้าทอ ผ้าไทย”^{๒๔} การส่งเสริมให้กลุ่มผู้สร้างสรรค์ผลงานผ้าทอได้เกิดการพัฒนาคืบหน้าและต่อยอดไปในระดับที่สูงขึ้น ต้องมีการเริ่มจากสร้างเยาวชนในพื้นที่ให้เกิดความรัก ความหวงแหนในความเป็นชุมชนกะเหรี่ยง การเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนและปรับรับเอาวัฒนธรรมใหม่เข้ามาประยุกต์ความเหมาะสม เพื่อให้เกิดแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอ ความร่วมมือในการส่งเสริมและพัฒนาความรู้เพื่อยกระดับผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานหลายภาคส่วนที่เข้ามามีส่วนร่วม การเปิดพื้นที่เพื่อให้เกิดการแสดงสินค้าผ้าทอกะเหรี่ยงหรือหน่วยงานที่นำเอาผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจไปแสดงในงานต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดรายได้สำหรับคนทอผ้าและมีกำลังใจในการสร้างสรรค์ผ้าทอสำหรับการเปิดพื้นที่ทางด้านการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง ทำได้โดยผ่านการพัฒนา

^{๒๓} นางจันทร์เพ็ญ คำเหลียง ผู้ประสานงานศูนย์ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

^{๒๔} นางสาววิภากรณ์ ราชฟู นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

รูปแบบลวดลายและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสวมใส่เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะตรงกับความต้องการของลูกค้ามากกว่าเพราะกลุ่มลูกค้าที่ไม่ใช่คนในพื้นที่บางกรณีก็ไม่สามารถสวมใส่ได้ตามสมัยนิยม ซึ่งสอดคล้องกับนายปัญญาพล ประสิทธิโสภณ กล่าวว่า “รูปแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ในมุมมองของลูกค้า พฤติกรรมของผู้ซื้ออยากได้อะไร การผลิตสินค้าขึ้นมาหนึ่งชิ้นจะต้องมีคนซื้อ ซึ่งเรียกว่า “ลูกค้า” พฤติกรรมของลูกค้า หรือพฤติกรรมของผู้ซื้อ เขาอยากได้อะไร สิ่งแรกที่ต้องคำนึงถึงคือพฤติกรรมของผู้ซื้อ สอบถามผู้ซื้อว่าอยากได้แบบไหน สินค้าที่เรามี ตรงกับความต้องการของผู้ซื้อหรือไม่ ไม่ใช่เราผลิตอะไรก็ได้ ซึ่งเป็นจุดอ่อนของสินค้าทุกตัว ถ้าหากไม่สนใจพฤติกรรมของผู้ซื้อของลูกค้า จะทำให้สินค้าชิ้นนั้นไปไม่รอด ซึ่งถือเป็นจุดอ่อน ที่สำคัญของสินค้าชิ้นนั้น ๆ ไม่ใช่เรามีสินค้าอะไร ต้องดูว่าเราต้องการขายสินค้าให้ใคร ดังนั้น วิชาการตลาดจึงเป็นสิ่งสำคัญและควรนำมาใช้ ดังนั้นเราจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย”^{๒๕} การสร้างสรรค์ลวดลายเพื่อตอบรับกับความต้องการของลูกค้าเป็นสิ่งที่ผู้สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จำเป็นต้องศึกษาเป็นลำดับแรก การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ดีต้องสอดคล้องกับพฤติกรรมความต้องการของผู้ใช้ การสอบถามหรือสำรวจความต้องการเบื้องต้นลำดับแรกเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับการออกแบบ ซึ่งผลิตภัณฑ์จะได้รับการตอบรับจากผู้บริโภคเป็นอย่างดีหรือขายได้ดีและมีราคาที่เหมาะสม การศึกษาการตลาดสินค้าเป็นแนวทางหนึ่งเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้ตรงกับความต้องการของสังคม

ภาพที่ ๔.๕ สันทนาการกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมี

^{๒๕} นายปัญญาพล ประสิทธิโสภณ ประธานหอการค้าจังหวัดแพร่ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

ดังนั้นจากข้อมูลการแสดงแนวคิดของผู้ร่วมสนทนาข้างต้นที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) คณะผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับผู้ประกอบการผ้าทอมือ และปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอมือเพื่อนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน พบว่า กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอมือเพื่อนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ควรมุ่งให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาพัฒนาตลาดปลายทางในพื้นที่ผืนผ้าให้เกิดแนวคิดใหม่ที่สร้างสรรค์และเกิดความสวยงามตามยุคสมัย สร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ มีการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ สร้างงาน สร้างรายได้ ตลอดจนได้รับมาตรฐานชุมชน พัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้รับการรับรองและแสดงเครื่องหมายการรับรอง เพื่อส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ ให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๔.๓ การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา

กิจกรรมระยะที่ ๓ เป็นการลงมือปฏิบัติในการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา พบว่า วัตถุประสงค์การจัดอบรมถ่ายทอดความรู้สู่ผู้สูงอายุและเยาวชนมุ่งพัฒนาให้ผู้สูงอายุ และกลุ่มเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักยภาพในการประกอบอาชีพและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จึงกำหนดจุดหมายดังนี้

๑. เพื่อเรียนรู้กระบวนการผลิตด้านศิลปะสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอมือในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๒. เพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมืออันนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ซึ่งผู้สูงอายุ และกลุ่มเยาวชนจะมีความรู้ ความเข้าใจ และฝึกทักษะการการทำผ้าทอมือ พร้อมทั้งวิธีการออกแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูป ถุงย่าม ผ้าคลุมโต๊ะเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

๓. เพื่อยกระดับรายได้ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๔. เพื่อให้ผู้สูงอายุ และกลุ่มเยาวชน มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเอง ชุมชนและสังคม ส่งผลให้ชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

โดยมีการฝึกปฏิบัติในการเสริมสร้างกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดล้านนา ซึ่งดำเนินการติดต่อประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลในการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือ โดยกลุ่มผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้แก่ ปราชญ์ท้องถิ่น และผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ จากนั้นดำเนินการปฏิบัติตามชุดปฏิบัติการการส่งเสริมการเรียนรู้

ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มล้านนาที่กำหนดไว้ โดยปราชญ์ท้องถิ่นและผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ เป็นระยะเวลา ๒๐ ชั่วโมง ดังนี้

กิจกรรมที่ ๑ การให้ความรู้ในเรื่องของผ้าทอมือ ศิลปะ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ แนวทางในการพัฒนาศิลปะในพื้นผ้าให้กับเยาวชนและผู้สูงอายุ จำนวน ๔ ชั่วโมง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ และความเข้าใจถึงลักษณะของผ้าทอมือ วัสดุ อุปกรณ์ และขั้นตอนในการทำผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ โดยวิทยากรปราชญ์ท้องถิ่นและผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะได้บรรยายให้ความรู้ พบว่า ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของผ้าทอมือ เป็นงานที่ต้องใช้ทักษะและประสบการณ์ตั้งแต่การเลือกเส้นฝ้าย การขึ้นรูปสำหรับทอผ้า การทอพื้นผ้า และการตัดเย็บขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ โดยทุกขั้นตอนของการทอล้วนใช้มือในการทอผ้า ฉะนั้นจึงถือว่าเป็นภูมิปัญญาขั้นพื้นฐานที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เพราะในอดีตไม่มีเครื่องมือทุนแรงในการเย็บผ้า ซึ่งการทอผ้าต้องมีการพัฒนาหลายอย่าง ๆ ให้เกิดความสวยงาม และสร้างสรรค์อยู่ตลอด นอกจากนี้การทำผ้าทอมือถือเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของตนลงในชิ้นงาน ในหมู่บ้านคางใจได้มีการสืบทอดรุ่นต่อรุ่น มีการพัฒนาฝีมือออกแบบหลายอย่าง ๆ ทั้งออกแบบเอง และตามออเดอร์ของลูกค้า และทำรูปแบบตามที่ลูกค้าต้องการ โดยผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่จะเป็นผ้าถุง ย่อม ผ้าพันคอ เสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น โดยมีอุปกรณ์การทำผ้าทอมือ ดังนี้ ๑) เส้นด้ายสีต่าง ๆ ตามแบบ ๒) กี่สำหรับตริ่งด้ายเวลาทอผ้า ๓) ด้ายสำหรับทำลวดลายบนพื้นผ้าทอ ๔) ขนเม่นหรือไม้ไผ่แหลมสำหรับยกด้ายเวลาทอ ๕) อุปกรณ์สำหรับทอผ้าอื่น ๆ สำหรับกระบวนการในการทำผ้าทอมือ

สิ่งที่สำคัญในการทำผ้าทอมือ คือ ต้องอาศัยความอดทน ประสบการณ์และความประณีตในการทำผ้าทอมือควรมีความละเอียดอ่อนในทุกขั้นตอน ต้องมีการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ในมีความทันสมัยตลอดเวลา ไม่ควรทำรูปแบบซ้ำเดิม ซึ่งจะเห็นได้ว่าการทำผ้าทอมือถ้าดูผ่านๆ จะเหมือนว่าทำงานแต่พอลงมือปฏิบัติจะเห็นว่า ความถนัดของผู้ทำแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน มิใช่คนทำหนึ่งคนจะทำได้เสร็จในพื้นเดียวกัน ในขั้นตอนการผลิต

ภาพที่ ๔.๖ การเรียนรู้การทอผ้าทอมือ

กิจกรรมที่ ๒ การลงมือฝึกปฏิบัติออกแบบงานศิลปะบนผืนผ้า โดยนำความรู้ทางด้านศิลปะวิถีชีวิตของชุมชน มาประยุกต์เพื่อออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ การสาธิตและลงมือฝึกปฏิบัติในการออกแบบบนผืนผ้าผืน โดยนำความรู้ทางด้านศิลปะวิถีชีวิตของชุมชน มาประยุกต์เพื่อออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ จำนวน ๔ ชั่วโมง พบว่า วิทยากรได้บรรยายและนำเสนอตัวอย่างลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือจากการประยุกต์ความรู้ทางด้านศิลปะ และอัตลักษณ์ของชุมชนให้ทั้งลวดลายที่เป็นลายดั้งเดิม และลวดลายที่เป็นศิลปะสมัยใหม่แก่กลุ่มเป้าหมายได้เข้าใจ เพื่อกลุ่มเป้าหมายจะสามารถเลือกประเภท และลวดลายของผลิตภัณฑ์ในการถ่ายทอดในขั้นตอนต่อไปได้อย่างเหมาะสม

ภาพที่ ๔.๗ ฝึกปฏิบัติออกแบบงานศิลปะบนผืนผ้า

กิจกรรมที่ ๓ การปฏิบัติจริงโดยกำหนดประเภทของผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ ที่ให้กลุ่มเป้าหมายออกแบบและปฏิบัติ เช่น ของใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องประดับ เครื่องนุ่งห่ม เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์และตอบสนองความต้องการของตลาด โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่มุ่งให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาผสมผสานกับแนวคิดศิลปะเชิงสร้างสรรค์ มาพัฒนาและสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ โดยมีประเภทของผลิตภัณฑ์ที่ให้กลุ่มเป้าหมายได้เลือกตามประเภทของผลิตภัณฑ์ และลวดลายของผลิตภัณฑ์จากกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอมือนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูป ยามและผ้าคลุมโต๊ะ โดยมีการฝึกปฏิบัติ จำนวน ๘ ชั่วโมง มีขั้นตอนในการจัดทำผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือดังนี้

๑) ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูปและยาม

- การคัดเลือกเส้นด้ายเพื่อนำมาขึ้นรูปผืนผ้าทอ จะต้องเป็นเส้นด้ายที่ได้ผืนผ้าทอที่สวยงาม แข็งแรงไม่ขาดง่าย ตัดเย็บหรือขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ได้ง่ายและสวยงาม

- การขึ้นรูปด้ายสำหรับนำไปทอ ซึ่งกระบวนการทอที่ต้องใช้กี่เอวหรือกี่เขา ต้องวางแผนในการทอผ้า เช่น ความกว้าง ความยาว การวางสีผ้าเพื่อให้ได้ลวดลายที่สวยงาม
- การทอด้วยกี่เอวหรือกี่เขา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
- ผืนผ้าทอที่ได้นำมาออกแบบเพื่อการตัดเย็บ ซึ่งเป็นการออกแบบจากการเขียนบนแผ่นกระดาษหรือในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ การออกแบบเป็นสิ่งที่เข้ากับสมัยนิยมที่สามารถใช้ได้ ในสถานการณ์ต่าง ๆ และมีความเหมาะสมตามกาลสมัย
- การตัดเย็บและขึ้นรูปผลิตภัณฑ์จากแบบที่ได้ออกแบบจนได้ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูปจากผ้าทอกระเหรี่ยงบ้านค้ำใจเพื่อนำไปเสนอขายหรือต่อยอดการสร้างสรรค์ต่อไป

๒) ผ้าคลุมโต๊ะ

- การออกแบบจากลวดลายที่เป็นลายต้นแบบ หรือการถอดแบบเพื่อนำมาขึ้นรูปการทอด้วยการทำเครื่องหมายสร้างลวดลายจากกราฟ
- การคัดเลือกเส้นด้ายเพื่อนำมาขึ้นรูปผืนผ้าทอ จะต้องเป็นเส้นด้ายที่ได้ผืนผ้าทอที่สวยงาม แข็งแรงไม่ขาดง่าย ตัดเย็บหรือขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ได้ง่ายและสวยงาม
- การขึ้นรูปด้ายสำหรับนำไปทอ ซึ่งกระบวนการทอที่ต้องใช้กี่เขา ต้องวางแผนในการทอผ้า เช่น ความกว้าง ความยาว การวางสีผ้าเพื่อให้ได้ลวดลายที่สวยงาม
- การทอด้วยกี่เขา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
- ผืนผ้าทอที่ได้นำมาออกแบบเพื่อการตัดเย็บ และขึ้นรูปผลิตภัณฑ์จากแบบที่ได้ออกแบบจนได้ผ้าคลุมโต๊ะเพื่อนำไปเสนอขายหรือต่อยอดการสร้างสรรค์ต่อไป

ภาพที่ ๔.๘ กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ

กิจกรรมที่ ๔ การคัดเลือกผลงานที่มีความคิดสร้างสรรค์ สวยงาม นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน พบว่า ประชาชนท้องถิ่น และผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะผ้าทอ ได้ดำเนินการในการคัดเลือกผลงานของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาคือ รูปแบบผลงาน การนำใช้ประโยชน์ ความทันสมัย ความละเอียด ความประณีต ความสวยงามของผลิตภัณฑ์ ได้ผลงานสำเร็จรูป ดังนี้

ภาพที่ ๔.๙ ผลงานที่เกิดจากกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ

ภาพที่ ๔.๑๐ ตัวอย่างลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอ มือจากการประยุกต์ความรู้ทางด้านศิลปะและออกแบบผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป อัตลักษณ์ของชุมชน

กิจกรรมที่ ๕ การติดตามประเมินผลการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มล้านนา โดยการสังเกตการณ์เรียนรู้การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้เกี่ยวข้อง จากนั้นประเมินความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอมือนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อให้ทราบถึงทักษะและความรู้ที่เพิ่มขึ้นที่ได้จากการถ่ายทอดกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา พบว่า จากการสังเกตการณ์เข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มเป้าหมายได้มีความสนใจ ตั้งใจที่จะเรียนรู้การถ่ายทอดการทำผ้าทอมือเป็นอย่างดี และผลจากการประเมินดังตารางที่ ๑ - ๒

ตารางที่ ๔.๑ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดล้านนาก่อนการอบรมและหลังการอบรม ในภาพรวม และรายด้าน

ที่	ด้าน	ระดับความคิดเห็น				t - test
		ก่อนเข้ารับการอบรม		หลังเข้ารับการอบรม		
		μ	σ	μ	σ	
๑	ด้านการผลิต	๓.๕๒	๐.๖๘	๔.๓๐	๐.๗๐	๘.๗๘๓
๒	ด้านการออกแบบลวดลาย	๓.๔๘	๐.๖๕	๔.๒๗	๐.๗๒	๘.๘๗๓
๓	ด้านพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์	๓.๔๓	๐.๕๙	๔.๒๘	๐.๕๖	๑๑.๓๖๗
๔	ด้านการนำความรู้ไปใช้และการถ่ายทอด	๓.๔๐	๐.๕๔	๔.๓๓	๐.๔๗	๑๔.๒๕๖
รวมเฉลี่ย		๓.๔๖	๐.๖๑	๔.๒๙	๐.๖๑	๑๐.๘๒๐

จากตารางที่ ๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดล้านนาก่อนการอบรมและหลังการอบรมพบว่า ในภาพรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ โดยความรู้หลังการอบรมมีระดับความคิดเห็นมากกว่าก่อนการอบรม

ตารางที่ ๔.๒ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมการเรียนรู้
ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดลำนานา รายด้าน
และรายชื่อ

ที่	ด้าน	ระดับความคิดเห็น				t - test
		ก่อนเข้ารับการอบรม		หลังเข้ารับการอบรม		
		μ	σ	μ	σ	
	ด้านการผลิต					
๑	มีความรู้และความเข้าใจในการเลือกวัสดุ อุปกรณ์ในการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอได้อย่างเหมาะสม	๓.๖๒	๐.๗๔	๔.๓๐	๐.๘๑	๖.๘๔๑
๒	มีความรู้และความเข้าใจในการใช้อุปกรณ์ได้ถูกต้องและปลอดภัย	๓.๕๒	๐.๖๕	๔.๔๐	๐.๕๖	๑๑.๓๑๗
๓	มีความรู้และความเข้าใจสามารถเลือกผ้าที่ใช้ในการทำผลิตภัณฑ์ผ้าทอได้อย่างเหมาะสม	๓.๔๐	๐.๖๒	๔.๔๐	๐.๕๖	๑๓.๑๘๙
๔	มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเย็บผลิตภัณฑ์ผ้าทอได้อย่างถูกต้อง	๓.๔๓	๐.๖๒	๔.๑๘	๐.๗๗	๘.๓๕๔
๕	มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการเย็บผลิตภัณฑ์ผ้าทอได้อย่างถูกต้อง	๓.๖๒	๐.๗๖	๔.๒๒	๐.๘๓	๕.๘๕๙
	รวมด้านการผลิต	๓.๕๒	๐.๖๘	๔.๓๐	๐.๗๐	๘.๗๘๓
	ด้านออกแบบลวดลาย					
๖	มีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอ	๓.๕๕	๐.๖๕	๔.๔๗	๐.๖๘	๑๐.๗๒๑
๗	มีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอ	๓.๔๒	๐.๕๖	๔.๓๗	๐.๖๔	๑๒.๒๘๔
๘	มีความสามารถในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอแบบดั้งเดิม	๓.๓๗	๐.๕๕	๔.๓๓	๐.๖๖	๑๒.๔๑๑

ที่	ด้าน	ระดับความคิดเห็น				t - test
		ก่อนเข้ารับการอบรม		หลังเข้ารับการอบรม		
		μ	σ	μ	σ	
๙	มีความสามารถในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้มีลวดลายศิลปะล้านนา	๓.๕๘	๐.๗๐	๔.๒๐	๐.๘๐	๗.๔๐๖
๑๐	มีความสามารถในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้มีลวดลายศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	๓.๖๐	๐.๗๙	๓.๙๘	๐.๘๕	๓.๖๒๓
	รวมด้านออกแบบลวดลาย	๓.๕๘	๐.๖๕	๔.๒๗	๐.๗๒	๘.๘๗๓
	ด้านพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์					
๑๑	มีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการสร้างและปรับปรุงผลิตภัณฑ์เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่	๓.๕๕	๐.๗๒	๔.๔๕	๐.๕๙	๑๐.๕๘๒
๑๒	มีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่	๓.๔๐	๐.๔๙	๔.๓๘	๐.๔๙	๑๕.๔๗๖
๑๓	มีความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่โดยการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ดั้งเดิมให้มีความทันสมัย	๓.๓๐	๐.๔๖	๔.๒๗	๐.๕๒	๑๕.๓๐๔
๑๔	มีความสามารถในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีลวดลายศิลปะล้านนา	๓.๓๒	๐.๕๐	๔.๓๕	๐.๕๕	๑๕.๒๓๓
๑๕	มีความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีลวดลายศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	๓.๖๐	๐.๗๖	๓.๙๕	๐.๖๗	๓.๗๗๐
	รวมด้านพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์	๓.๔๓	๐.๕๙	๔.๒๘	๐.๕๖	๑๑.๓๖๗

ที่	ด้าน	ระดับความคิดเห็น				t - test
		ก่อนเข้ารับการอบรม		หลังเข้ารับการอบรม		
		μ	σ	μ	σ	
	ด้านการนำความรู้ไปใช้และการถ่ายทอด					
๑๖	สามารถนำความรู้ไปใช้ในการผลิต การออกแบบลวดลาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทออื่น ๆ	๓.๕๐	๐.๖๒	๔.๔๕	๐.๕๐	๑๓.๐๗๐
๑๗	สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชนิดอื่นๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	๓.๓๗	๐.๔๙	๔.๒๘	๐.๔๕	๑๕.๑๐๑
๑๘	สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดแก่บุคคลอื่นๆ ที่สนใจ	๓.๓๕	๐.๔๘	๔.๓๗	๐.๔๙	๑๖.๒๘๘
๑๙	สามารถประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างเครือข่ายการผลิต	๓.๓๓	๐.๔๘	๔.๒๒	๐.๔๒	๑๕.๓๖๒
๒๐	สามารถประชาสัมพันธ์เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่าย	๓.๔๗	๐.๖๒	๔.๓๒	๐.๔๗	๑๒.๐๕๓
	รวมด้านการนำความรู้ไปใช้และการถ่ายทอด	๓.๔๐	๐.๕๔	๔.๓๓	๐.๔๗	๑๔.๒๕๖
	รวมทุกด้าน	๓.๔๖	๐.๖๑	๔.๒๙	๐.๖๑	๑๐.๘๒๐

จากตารางที่ ๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดลำนาก่อนการอบรมและหลังการอบรมพบว่า ในรายด้านมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกด้าน โดยความรู้หลังการอบรมมีระดับความคิดเห็นมากกว่าก่อนการอบรม

๔.๔. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาด้านพื้นที่ ถอดบทเรียน ทบทวนและวิเคราะห์เนื้อหาตั้งแต่กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอ การสร้างสรรค์ที่นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน และการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่ม

จังหวัดลำนนา โดยเป้าหมายที่ดำเนินการในครั้งนี้ คือ พื้นที่บ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังซึ้น จังหวัดแพร่ โดยการศึกษาในระดับแรกทำให้รับรู้และรับทราบเรื่องเล่า ความเป็นมาของผ้าทอกระเหรียงหมู่บ้านค้ำใจเป็นหมู่บ้านกระเหรียงหยาบ หรือกระเหรียงโปว์ ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๗ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังซึ้น จังหวัดแพร่ โดยมีการแต่งตัวและภาษาเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใคร ในปัจจุบันการเขียนอักษรภาษากระเหรียงไม่มีใครสืบทอด คงเหลือแต่ชุดและภาษาพูดเท่านั้นที่ลูกหลานยังสืบทอดอยู่ถึงปัจจุบัน มีงานศิลปะจำนวนมาก ที่สร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองประเพณีความเชื่อ ทั้งในพุทธศาสนา ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประเพณีการนับถือผีต่าง ๆ รวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการรำลึกให้กับเจ้านายในกิจกรรมงานประเพณี ลักษณะของงานศิลปะผ้าทอที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองจุดประสงค์ ความศรัทธา ความเคารพและความนอบน้อมในตัวชิ้นงานอย่างชัดเจน สอดคล้องกับลักษณะของงานที่มีความละเอียดและปราณีต เป็นอัตลักษณ์ที่สะท้อนถึงคุณค่า และเป็นส่วนสำคัญของมรดกไทยที่ควรค่าต่อการอนุรักษ์และสืบทอดโดยการเล่าเรื่องราวจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น ความหมายของลวดลายเสื้มะเดื่อ หมายถึงเสื้ของชาวกระเหรียงผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว เสื้มะเดื่อลายซันเงิน หมายถึงเป็นขวัญถุงขวัญเงินค้าขายทำหาหาकिनรุ่งเรื่องสำหรับผู้ที่สวมใส่ เสื้ลายคู่ หมายถึงบุคคลที่สวมใส่ม่ักจะมีคู่ครองอยู่ด้วยกันจนแก่เฒ่า เสื้กระเหรียงออกแบบตามยุคสมัยใหม่ ชุดกระเหรียง (สูมร่อง) หมายถึงหญิงสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานเป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาทำให้ค้นพบองค์ความรู้และพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดให้เกิดการสร้างสรรคค์และยกระดับศิลปะผ้าทอกระเหรียง ดังแผนภาพ

ภาพที่ ๔.๑๒ แสดงรูปแบบการพัฒนาเพื่อสร้างสรรคค์และยกระดับศิลปะผ้าทอกระเหรียง

การสร้างสรรคและยกระดับศิลปะผ้าทอกะเหรี่ยง เป็นการนำเสนอแนวความคิดเพื่อพัฒนา และยกระดับผ้าทอกะเหรี่ยงให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งรูปแบบของการสร้างสรรคและยกระดับศิลปะผ้าทอกะเหรี่ยงให้ดีขึ้น ต้องมีกระบวนการเพื่อพัฒนาการสร้างสรรคและยกระดับผ้าทอ คือ

๑. การตระหนักรู้เรื่องราวในพื้นที่ (Awareness) เป็นการมุ่งเน้นให้คนในพื้นที่ได้เกิด ความรู้สึกถึงประเพณีและวัฒนธรรมการแต่งการของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปที่มีความเป็นอัตลักษณ์ เฉพาะ รวมถึงวิถีชีวิต ที่อยู่อาศัย การดำเนินชีวิต อาหาร ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อาศัยกับธรรมชาติใน พื้นที่ของตนเอง

๒. การถ่ายทอดและการเรียนรู้ (Transferring and Learning) การถ่ายทอดการเรียนรู้ เกี่ยวกับเรื่องราวความเป็นอยู่ของกะเหรี่ยงโปบ้านค้ำใจจากครอบครัวและปราชญ์ในชุมชน การ ถ่ายทอดและการเรียนรู้ด้านความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ควรมีการสืบทอด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแต่งการที่ควรได้รับการส่งเสริมและอนุรักษ์ให้เกิดการเรียนรู้ในความเป็นสิ่งดั้งเดิมของชาติพันธุ์ และสร้างสรรคให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยมกับกระแสการเปลี่ยนแปลงความต้องการของ ผู้บริโภค

๓. การออกแบบและพัฒนา (Design and Creating) การได้รับการถ่ายทอดและเรียนรู้เป็น พื้นฐานเพื่อนำมาสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสม ตอบสนองกับความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งสิ่งที่ ต้องได้รับการพัฒนาคือการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงให้มีความร่วมสมัยผ่านการ เรียนรู้ การส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้ผู้สร้างสรรคผลิตภัณฑ์ได้เกิดแนวความคิดสร้างสรรค ตอบสนอง กับความต้องการของผู้บริโภค

๔. การร่วมมือและการสร้างเครือข่าย (Co-operation and Networking) ความร่วมมือเพื่อ ยกระดับผ้าทอกะเหรี่ยงเป็นการสร้างความมั่นคงของผู้ผลิตผ้าทอกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นการเริ่มต้นที่ดี สำหรับการสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิด ผลิตภัณฑ์ รูปแบบ พัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างสรรค ลวดลาย การเพิ่มพื้นที่สำหรับกระจายผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับของผู้บริโภค

๕. การตลาดและการประชาสัมพันธ์ (Marketing and Public Relations) ทางกลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มเพื่อวางช่องทางการตลาดและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ ผ้าทอ เพื่อประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มโดยได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานราชการ หน่วยงาน อีสระที่เข้ามาสร้างเวทีการตลาดและประชาสัมพันธ์ความเป็นกะเหรี่ยงที่ได้สร้างสรรคผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกะเหรี่ยงโปบ้านค้ำใจในลักษณะเชิญไปนำเสนอผลิตภัณฑ์ในเวทีระดับ ตำบล อำเภอ จังหวัดและระดับประเทศ จนได้รับรางวัล ต่อมาได้มีนักข่าวทีวีได้เข้ามาถ่ายทำประช สัมพันธ์จนทำให้ผลิตภัณฑ์เกิดการรับรู้อย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา ในครั้งนี้ เป็นการศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา และการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา ทั้งนี้คณะผู้วิจัย ได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาคือ บ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ นำผลมาสรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผล

๒.๒ อภิปราย

๓.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผล

การวิจัยการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้กำหนดเป้าหมายของการศึกษาเชิงพื้นที่คือ บ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ซึ่งทางกลุ่มผ้าทอกระเหรี่ยงบ้านค้ำใจได้จัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นพื้นที่สำหรับติดต่อประสานงาน รวมถึงเป็นพื้นที่สำหรับเรียนรู้ สร้างสรรค์ พัฒนาผลงานผ้าทอของบ้านค้ำใจ ผลจากการศึกษา สรุปผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑.๑ กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา

การศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ซึ่งได้ศึกษาแนวความคิดของกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อยกระดับและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ซึ่งสรุปดังนี้

๑) การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอกระเหรี่ยง (Product Design) การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอกระเหรี่ยงบ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ เป็นแบบเรียบง่าย ผืนผ้าประดับด้วยลวดลายตามแบบเดิมของพื้นที่ เน้นการใช้งานที่ตอบสนองกับความต้องการของคนในชุมชน ทำให้เกิดประโยชน์ในการใช้สอยหรือความต้องการมากที่สุด ไม่ได้มีการมุ่งเน้นเพื่อความสวยงาม ลักษณะของการออกแบบมีความหมายใน ๒ ลักษณะ คือ การออกแบบเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์คือทางจิตใจ การเรียนรู้ และการออกแบบเพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิต

๒) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง (Product Development) การผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมและสนับสนุนปราชญ์ผ้าทอและคนในพื้นที่เข้ามาเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงให้คงอยู่กับพื้นที่เพื่อให้เกิดการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ เช่นด้านการปักผ้า การสร้างสรรค์ลวดลายบนเนื้อผ้าให้กับคนในพื้นที่ได้ต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์การสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ผ้าทอบ้านค้ำใจ มีทั้งรูปแบบผ้าทอและการปักลวดลายจากลูกเต๋อย แต่ลวดลายมีลักษณะเป็นต้น

๓) การตลาด (Marketing) การตลาดของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงจากเดิมเป็นการทอเพื่อใช้เองและจัดจำหน่ายในพื้นที่ใกล้เคียง จนมีการรวมกลุ่มผู้ผลิตเพื่อเป็นศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจจนเป็นที่รู้จัก ต่อมาหน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริม สนับสนุนให้ความรู้และประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ

๔) การเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง (Learning) การเรียนรู้ผ้าทอกะเหรี่ยงเริ่มต้นจากถ่ายทอดผ่านคนในครอบครัวและคนที่สนใจ ต่อมา มีการสร้างหลักสูตรโดยความร่วมมือจากสถานศึกษาและศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจให้เป็นหลักสูตรระยะสั้นเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

๕) เครือข่ายความร่วมมือผ้าทอกะเหรี่ยง (Network cooperation) การสร้างเครือข่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงสร้างความร่วมมือชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงและชุมชนที่ผลิตและจำหน่ายผ้าทอ มีการจัดตั้งศูนย์จำหน่าย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่าย การแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ โดยผ่านกลุ่มผู้ผลิตในแต่ละพื้นที่

๖) การถ่ายทอดผ้าทอกะเหรี่ยง (Knowledge transferring) การถ่ายทอดผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง ผ้าทอของบ้านค้ำใจ เป็นการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยเฉพาะครอบครัว และต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจในด้านผ้าทอ เนื่องจากการทอผ้าเป็นสิ่งที่ไม่ค่อยสร้างความสนใจให้กับคนรุ่นใหม่ การถ่ายทอดจึงมีในวงแคบและมีจำนวนน้อย ผู้ที่มีความสามารถในการทอผ้าก็มักเป็นผู้สูงวัยที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากรุ่นก่อน ในส่วนของผู้ที่สืบทอดในปัจจุบันยังมีจำนวนน้อยที่มีความสนใจในการทอผ้า

๕.๑.๒ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอจากการสัมมนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอกะเหรี่ยงนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อขอรับแนวคิดจากผู้ที่เกี่ยวข้องจากภาคส่วนต่าง ๆ พบว่า การที่จะยกระดับรายได้ของชุมชนจากผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีอยู่เดิมควรสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอโดยผสมผสานระหว่างลวดลายที่ทันสมัยกับลวดลายดั้งเดิมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ดังนี้

๑) การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง (Product Design and Development) การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงที่ต้องเน้นในเรื่องของการสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่และสิ่งที่แสดงถึงความเป็นพื้นที่ความเป็นกะเหรี่ยงซึ่งเป็นจุดขายที่ดีที่สุด เช่น ลวดลาย ความหมาย ต้องมีการเล่าเรื่องราวของพื้นผ้าทอ และในเรื่องการสร้างสรรครูปแบบผลิตภัณฑ์จะต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมร่วมสมัยที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ สังคมได้อย่างเหมาะสม การนำเอาคนที่มีความทักษะ ประสบการณ์ และมีความคิดสร้างสรรค์มาร่วมสร้างสรรค์เป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์จะทำให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพตรงกับความต้องการของสังคมได้ ทั้งทางด้านรูปแบบ ลวดลาย ที่สอดคล้องกับความต้องการตามสากลนิยม และสามารถดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี

๒) การถ่ายทอดและการเรียนรู้ผ้าทอกะเหรี่ยง (Knowledge transferring and Learning) สรุปลักษณะการถ่ายทอดและการเรียนรู้ที่ต้องมีการเน้นสำหรับเยาวชนที่จะต้องมาสืบทอดวัฒนธรรมผ้าทอให้คงอยู่ต่อไป โดยสร้างความรู้และตระหนักด้านพื้นที่ของตนเอง เน้นความสำคัญ รู้จักพื้นที่ตนเอง จากนั้นมีการถ่ายทอดกระบวนการทอผ้ากะเหรี่ยงให้เยาวชน เพราะจะมีการตื่นตัวและเกิดความตระหนักเชิงพื้นที่ รวมทั้งพร้อมที่จะรับความเป็นสังคมร่วมสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกัน

๓) เครือข่ายความร่วมมือผ้าทอกะเหรี่ยง (Network cooperation) เครือข่ายความร่วมมือเพื่อร่วมกันสร้างสรรค์ผ้าทอและการส่งเสริมด้านการนำผ้าทอเข้าสู่ตลาดย่อมต้องอาศัยความร่วมมือเป็นเครือข่ายให้การส่งเสริมและสนับสนุนกันอย่างต่อเนื่อง การเข้ามามีส่วนร่วมด้านเครือข่ายผ้าทอทั้งภาครัฐและเอกชนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวคิดในการสร้างสรรค์ผ้าทอ รวมถึงการเปิดพื้นที่ชุมชนให้เป็นที่รู้จักในสังคม สำหรับการเปิดพื้นที่ทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง ทำได้โดยผ่านการพัฒนารูปแบบลวดลายและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสวมใส่เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะตรงกับความต้องการของลูกค้ามากกว่าเพราะกลุ่มลูกค้าที่ไม่ใช่คนในพื้นที่บางกรณีก็ไม่สามารถสวมใส่ได้ตามสมัยนิยม

๕.๑.๓ การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา

การลงมือปฏิบัติในการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา พบว่า วัตถุประสงค์การจัดอบรมถ่ายทอดความรู้สู่ผู้สูงอายุและเยาวชนมุ่งพัฒนาให้ผู้สูงอายุ และกลุ่มเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักยภาพในการประกอบอาชีพและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือ โดยกลุ่มผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้แก่ ประชาชนท้องถิ่น และผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ จากนั้นดำเนินการปฏิบัติตามชุดปฏิบัติการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มล้านนาที่กำหนดไว้ โดยประชาชนท้องถิ่นและผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ เป็นระยะเวลา ๒๐ ชั่วโมง มีขั้นตอนดังนี้

๑) ให้ความรู้ในเรื่องของผ้าทอมือ ศิลปะ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ แนวทางในการพัฒนาศิลปะ ในพื้นผ้าให้กับเยาวชนและผู้สูงอายุ จำนวน ๔ ชั่วโมง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้มีความรู้ และความเข้าใจถึงลักษณะของผ้าทอมือ วัสดุ อุปกรณ์ และขั้นตอนในการทำผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ โดยวิทยากร ประชาชนท้องถิ่นและผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะได้บรรยายให้ความรู้

๒) การลงมือฝึกปฏิบัติออกแบบงานศิลปะบนพื้นผ้า โดยนำความรู้ทางด้านศิลปะ วิถีชีวิตของชุมชน มาประยุกต์เพื่อออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ การสาธิตและลงมือฝึกปฏิบัติในการออกแบบบนพื้นผ้า โดยนำความรู้ทางด้านศิลปะ วิถีชีวิตของชุมชน มาประยุกต์เพื่อออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ จำนวน ๔ ชั่วโมง พบว่า วิทยากรได้บรรยายและนำเสนอตัวอย่างลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือจากการประยุกต์ความรู้ทางด้านศิลปะ และอัตลักษณ์ของชุมชนให้ทั้งลวดลายที่เป็นลายดั้งเดิม และลวดลายที่เป็นศิลปะสมัยใหม่แก่กลุ่มเป้าหมายได้เข้าใจ เพื่อกลุ่มเป้าหมายจะได้สามารถเลือกประเภท และลวดลายของผลิตภัณฑ์ในการถ่ายทอดในขั้นตอนต่อไปได้อย่างเหมาะสม

๓) ปฏิบัติจริงโดยกำหนดประเภทของผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ ที่ให้กลุ่มเป้าหมายออกแบบและปฏิบัติ เช่น ของใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องประดับ เครื่องนุ่งห่ม เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์และตอบสนองความต้องการของตลาด โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่มุ่งให้ความสำคัญของการ นำภูมิปัญญาชาวบ้าน และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาผสมผสานกับแนวคิดศิลปะเชิงสร้างสรรค์ มาพัฒนาและสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ โดยมีประเภทของผลิตภัณฑ์ที่ให้กลุ่มเป้าหมายได้เลือกตามประเภทของ ผลิตภัณฑ์ และลวดลายของผลิตภัณฑ์จากกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอมือนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูป ยามและผ้าคลุมโต๊ะ โดยมีการฝึกปฏิบัติ จำนวน ๘

๔) การคัดเลือกผลงานที่มีความคิดสร้างสรรค์ สวยงาม นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน พบว่า ประชาชนท้องถิ่น และผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะผ้าทอ ได้ดำเนินการในการคัดเลือกผลงานของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาคือ รูปแบบผลงาน การนำใช้ประโยชน์ ความทันสมัย ความละเอียด ความประณีต ความสวยงามของผลิตภัณฑ์

๕) การติดตามประเมินผลการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มล้านนา โดยการสังเกตการณ์เรียนรู้การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้เกี่ยวข้อง จากนั้นประเมินความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอมือนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อให้ทราบถึงทักษะและความรู้ที่เพิ่มขึ้นที่ได้จากการถ่ายทอดกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา พบว่า จากการสังเกตการณ์เข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มเป้าหมาย

ได้มีความสนใจ ตั้งใจที่จะเรียนรู้การถ่ายทอดการทำผ้าทอมือเป็นอย่างดี โดยการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดลำนาก่อนการอบรมและหลังการอบรม ในภาพรวม ผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดลำนาก่อนการอบรมและหลังการอบรม พบว่า ในภาพรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ โดยความรู้หลังการอบรมมีระดับความคิดเห็นมากกว่าก่อนการอบรม และผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดลำนาก่อนการอบรมเชิงปฏิบัติการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดลำนาก่อนการอบรมและหลังการอบรม พบว่า ในรายด้านมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกด้าน โดยความรู้หลังการอบรมมีระดับความคิดเห็นมากกว่าก่อนการอบรม

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๒.๑ กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดลำนาก่อนการอบรมที่บ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอลำดวน จังหวัดแพร่ ที่ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษา ทำให้เกิดความเข้าใจในบริบทพื้นที่ชุมชนกะเหรี่ยงที่มีการสืบทอดอัตลักษณ์ของชนเผ่าด้านผ้าทอและการปักลวดลายบนผ้าทอ รวมถึงการนำเสนอด้านความหมายของผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้น การออกแบบผลิตภัณฑ์ของบ้านค้ำใจเป็นรูปแบบเดิมที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ มีการนำเอาลวดลายเดิมมาใช้คือ การทอผ้าด้วยกี่เอว และนำผืนผ้าที่ได้มาตัดเย็บให้เกิดเป็นเครื่องนุ่งห่ม รวมถึงมีการนำลูกเต๋อยที่เป็นพืชในพื้นที่มาตกแต่งบนผืนผลิตภัณฑ์เครื่องนุ่งห่ม ในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาให้ความรู้ในการสร้างผลงาน แต่กลุ่มผ้าทอบ้านค้ำใจก็ยังคงมีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองด้านการทอผ้าซึ่งปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้หูก (อุปกรณ์ทอผ้า) แทนที่กี่เอวแต่ก็ยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์การทอผ้าด้วยกี่เอว และลวดลายผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี ในด้านการตลาด ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจได้รับโอกาสนำเสนอผลิตภัณฑ์จากทางภาครัฐส่งเสริมสนับสนุนจัดเวทีแสดงสินค้า ซึ่งส่งผลทำให้ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นในสังคม ในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมา มีผู้สนใจเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น^๑ ในด้านการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ทางด้านการทอผ้าด้วยหูกและกี่เอวซึ่งในอดีตมีการถ่ายทอดผ้าครอบครัวหรือเครือญาติ แม้ใน

^๑ ศิลปะ, ความสัมพันธ์ของศิลปะ สถาปัตยกรรม ชุมชนและเมืองน่าอยู่, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.sipprapa.net/index.php?lay=boardshow&ac=webboard_show&No=๑๓๘๙๒๗๒ [๙ มีนาคม ๒๕๖๓].

ปัจจุบันจะเปิดโอกาสให้เรียนรู้แต่ก็มีผู้สนใจไม่มากนักเนื่องจากการทอผ้าเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และการสร้างผลงาน จึงทำให้คนรุ่นใหม่มองว่าไม่มีความน่าสนใจเป็นสิ่งที่สร้างรายได้ไม่มาก และใช้เวลายาวนาน^๒ จึงเกิดการเปลี่ยนลักษณะการทำงานเพื่อเลี้ยงชีพด้วยวิธีการออกไปทางงานทำต่างถิ่น เป็นเหตุที่ทำให้ไม่มีผู้ที่สืบทอด ในปัจจุบันนางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง ได้ฟื้นฟูสืบสานการทอผ้าทอกะเหรี่ยง ขึ้นโดยการติดต่อประสานกับส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้องให้มาช่วยเหลือไม่ว่าเป็นงบประมาณ วิทยากรจากประชาชนชาวบ้านในด้านผ้าทอ การออกแบบลวดลายจนเป็นที่รู้จักมาและได้รับการตอบรับจากผู้สนใจในผลงานผ้าทอกะเหรี่ยงของบ้านคางใจ จนมีงานที่ได้รับการสั่งจองอย่างไม่ขาดสายแต่บางครั้งผู้สนใจยังต้องการรูปแบบที่สร้างสรรค์แบบใหม่ชาวบ้านไม่สามารถทำได้จึงทำให้ขาดผู้ที่มาช่วยสร้างสรรค์งานผ้าทอเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ทำให้เป็นเหตุผลของทางกลุ่มผ้าทอบ้านคางใจรับจองผลิตภัณฑ์ได้ไม่มาก^๓ และต่อมาได้หาช่องทางในด้านเครือข่ายความร่วมมือที่หลายภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะฝีมือและการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ เช่น แม่ครูประนอม ทาแปง ที่ได้ให้คำปรึกษาทางด้านผ้าทอกับกลุ่มผ้าทอบ้านคางใจ การถ่ายทอดกระบวนการและแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อให้ตอบรับกับความต้องการของคนร่วมสมัยและการหาพื้นที่ให้กับผ้าทอกะเหรี่ยงได้นำเสนอผลิตภัณฑ์

๕.๒.๒ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนาจากการสัมมนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ทำให้ทราบถึงการจะยกระดับรายได้ของชุมชนจากผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีอยู่เดิมควรสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอโดยผสมผสานระหว่างลวดลายที่ทันสมัยกับลวดลายดั้งเดิมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน^๔ มีการสร้างกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอเพื่อให้นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ควรมุ่งให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาพัฒนาลวดลายประยุกต์ในผืนผ้าให้เกิดแนวคิดใหม่ที่สร้างสรรค์และเกิดความสวยงามตามยุคสมัย^๕ สร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ มีการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ สร้างงาน สร้างรายได้ ตลอดจนได้รับมาตรฐานชุมชน พัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์

^๒ นางสาวยุรีพรรณ แสนใจยา รองผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแพร่ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^๓ นางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง ผู้ประกอบการผ้าทอ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

^๔ วิรุณ ตั้งเจริญ, ศิลปะหลังสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร: อีแอนด์ไอคิว, ๒๕๔๗), หน้า ๕๕.

^๕ นายปัญญาพล ประสิทธิโสภณ ประธานหอการค้าจังหวัดแพร่ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

ชุมชนให้ได้รับการรับรองและแสดงเครื่องหมายการรับรอง^๖ เพื่อส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ ให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๕.๒.๓ การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา มีการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือ โดยกลุ่มผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้แก่ ประชาชนท้องถิ่น และผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ ผู้เข้ารับการถ่ายทอดได้ฝึกปฏิบัติตามชุดปฏิบัติการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มล้านนาที่กำหนดไว้ มีการให้ความรู้ในเรื่องของผ้าทอมือ ศิลปะ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ แนวทางในการพัฒนาศิลปะในพื้นผ้าให้กับเยาวชนและผู้สูงอายุ จำนวน ๔ ชั่วโมง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้มีความรู้ และความเข้าใจถึงลักษณะของผ้าทอมือ วัสดุ อุปกรณ์ และขั้นตอนในการทำผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ โดยวิทยากรประชาชนท้องถิ่นและผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะได้บรรยายให้ความรู้ สำหรับการลงมือฝึกปฏิบัติ ออกแบบงานศิลปะบนพื้นผ้า^๗ เป็นการนำความรู้ทางด้านศิลปะ วิถีชีวิตของชุมชน มาประยุกต์เพื่อ ออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ การสาธิตและลงมือฝึกปฏิบัติในการออกแบบบนพื้นผ้าผ้า โดยนำความรู้ทางด้านศิลปะ วิถีชีวิตของชุมชน มาประยุกต์เพื่อออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ การแบ่งเนื้อหาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเพื่อศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มุ่งให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาผสมผสานกับแนวคิดศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จนเกิดการพัฒนาและสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ โดยมีประเภทของผลิตภัณฑ์ที่ให้กลุ่มเป้าหมายได้เลือกตามประเภทของผลิตภัณฑ์ และลวดลายของผลิตภัณฑ์จากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอมือนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูป ยามและผ้าคลุมโต๊ะ โดยมีการฝึกปฏิบัติ โดยหลังจากกระบวนการฝึกปฏิบัติและสร้างผลิตภัณฑ์จะเกิดรูปแบบผลิตภัณฑ์ขึ้น^๘ ซึ่งสามารถนำผลิตภัณฑ์มาคัดเลือกผลงานที่มีความคิดสร้างสรรค์ สวยงาม นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน ซึ่งประชาชนท้องถิ่น และผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะผ้าทอ ได้ดำเนินการในการคัดเลือกผลงานของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาคือ รูปแบบผลงาน การนำใช้ประโยชน์ ความ

^๖ นางประนอม ทาแปง ศิลปินแห่งชาติ ประชาชนท้องถิ่น ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

^๗ นายอานนท์ พลแหลม นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

^๘ รุ่ง แก้วแดง, การนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษา, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐๔.

ทัศนัย ความละเอียด ความประณีต ความสวยงามของผลิตภัณฑ์^๙ ในการติดตามประเมินผลการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มล้านนา โดยการสังเกตการณ์เรียนรู้การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้เกี่ยวข้อง จากนั้นประเมินความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอมือนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อให้ทราบถึงทักษะและความรู้ที่เพิ่มขึ้นที่ได้จากการถ่ายทอดกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา พบว่า จากการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มเป้าหมายได้มีความสนใจ ตั้งใจที่จะเรียนรู้การถ่ายทอดการทำผ้าทอมือเป็นอย่างดี โดยเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดล้านนาก่อนการอบรมและหลังการอบรม^{๑๐} ในภาพรวม ผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดล้านนาก่อนการอบรมและหลังการอบรม ทำให้ทราบว่าผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการมีความรู้หลังการอบรมมีระดับความคิดเห็นมากกว่าก่อนการอบรม

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

- ๑) ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยงโดยภาครัฐและเอกชนด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และการประชาสัมพันธ์ให้มีความหลากหลาย
- ๒) ควรฝึกอบรมพัฒนาฝีมือกลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยงในด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

- ๑) ควรศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมการแต่งกายของชุมชนกะเหรี่ยง
- ๒) ควรศึกษาศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง
- ๓) ควรศึกษารูปแบบเส้นทางการส่งเสริมและพัฒนาทางการตลาดผ้าทอกะเหรี่ยง

^๙ กรมส่งเสริมการเกษตร, ภูมิปัญญาชาวบ้านและท้องถิ่นเรียนรู้ - ท้องถิ่นโรงเรียนโพธิ์ราชวรวิหารบุรีรัมย์. [ออนไลน์], <http://school.obec.go.th/prbr/wisdom/mean.htm>, [๙ มีนาคม ๒๕๖๓]

^{๑๐} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ., ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว จำกัด, ๒๕๕๓). หน้า ๕.

บรรณานุกรม

ข้อมูลปฐมภูมิ

ม.ม. (ไทย) ๑๒/๙๒/๘๗.

ภาษาไทย

กนกพร ฉิมพลี, รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน:

กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. รายงานการวิจัย. (กรุงเทพมหานคร: ปรัชญา
ดุสิตบัณฑิต พัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม) : คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕).

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ., ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียน
การสอน. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว จำกัด, ๒๕๕๓).

กรมส่งเสริมการเกษตร, ภูมิปัญญาชาวบ้านและท้องถิ่นเรียนรู้ - ท้องถิ่นโรงเรียนโพธิ์ราษฎร์บำรุง.

[ออนไลน์], <http://school.obec.go.th/prbr/wisdom/mean.htm>, [๙ มีนาคม ๒๕๖๓]

กฤษณา วงษาสันต์. วิถีไทย. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เชิร์ทเวฟ เอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๕๕).

กล้า สมตระกูล, เครือข่ายการเรียนรู้: ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อความยั่งยืนการศึกษาแห่งชาติ.

๒๗(๔) เมษายน-พฤษภาคม ๒๕๓๖.

กองบรรณาธิการและสำนักมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, “๙ สิ่งควรรู้กับมรดกภูมิ
ปัญญาทางวัฒนธรรม”, วัฒนธรรม, ๕๑,๓ (ต.ค. - ธ.ค.๕๕).

กุลยา ตันติผลลาชีวะ, การพยาบาลผู้สูงอายุ, (กรุงเทพฯ: เจริญกิจ, ๒๕๒๔).

คณาจารย์ภาควิชาการประเมินผลและการวิจัย, วิจัยและสถิติทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓,

(กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๕๓).

จระกฤตย์ โพธิ์ระหงส์, การสร้างสรรค์กับงานศิลปะ, [ออนไลน์], โรงเรียนเมืองแกลง อ.ปัว จ.น่าน,
แหล่งที่มา: <https://aoao๕๕๕.wordpress.com>. [๙ มีนาคม ๒๕๖๓]

จรรุวรรณ ธรรมวัตร. วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน. (กาฬสินธุ์: สำนักพิมพ์ จินตทัศน์การพิมพ์, ๒๕๕๘).

จำนง ทองประเสริฐ, ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์, (กรุงเทพฯ : องค์การค้ำคุรุสภา,
๒๕๓๕).

จวีร์วรรณ จันพลา และคณะ, การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตาม
แนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์, Veridian E-Journal, Silpakorn University, ฉบับ

ภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๙.

ฉลาด รมิตานนท์, “ความหลากหลายทางชีวภาพ : ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนา” ใน **สิทธิ ชุมชน: การกระจายอำนาจจัดการทรัพยากร**, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๔).

ชนาธิป พรกุล, **รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

ชูศักดิ์ เวชแพทย์, **สรีรวิทยาของผู้สูงอายุ**, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (กรุงเทพฯ: ศุภวนิขการพิมพ์, ๒๕๔๓).

ไชยยศ จันทราทิตย์และคณะ. **การสร้างกระบวนการในการวิจัยสร้างสรรค์ศิลปะ คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๐.

ดวงฤทัย อรรถแสง, **กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีธรรมชาติ**. (ขอนแก่น: วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒).

ทีศนา แคมมณี, **รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

....., **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

....., **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

ธีรยุทธ บุญที, **ถอดรื้อปรัชญาและศิลปะแบบตะวันตกเป็นศูนย์กลาง**, (กรุงเทพมหานคร: สายธาร. ๒๕๔๖).

บรรลุ ศิริพานิช, **ผู้สูงอายุไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: สภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๒).

ประสาธ เนืองเฉลิม. “**วิทยาศาสตร์ศึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่น**.” วารสารศูนย์บริการวิชาการ, ๑๑(๑), ๖๕-๖๘. ปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่น. (๒๕๕๔), [ออนไลน์] http://www.trueplookpanya.com/new/cms_detail/knowledge/๑๘๓๕-๐๐ [๙ มีนาคม ๒๕๖๓]

พัชรินทร์ สิริสุนทร. **กระบวนการพัฒนาทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร**. (พิษณุโลก : สำนักพิมพ์ ดาวเงินการพิมพ์, ๒๕๕๑).

พิน สาเสาว์, **๑๔๒ วัน ๑,๘๐๐ กม. นิเวศศิลป์ริมโขงของศิลปินนอกคอก**, (กรุงเทพมหานคร : แพรวสำนักพิมพ์, ๒๕๕๑).

ภานุพงษ์ เลหาสม, **จิตรกรรมฝาผนังล้านนา**, (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๔๑).

มัย ตะตียะ. **ภาพทิวทัศน์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วาดศิลป์, ๒๕๔๗.

- ยุทธนา แซ่เตี่ยว, การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ สร้างองค์กรอัจฉริยะ, กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, ๒๕๔๗.
- ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖).
- รุ่ง แก้วแดง, การนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษา, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑).
- วงศ์ธีรา สุวรรณิน และคณะ, “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดปทุมธานี”, รายงานการวิจัย, (วารสารบัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗)
- วัฒนาพร เชื้อนสุวรรณ. สุนทรียศาสตร์. เอกสารประกอบหลักสูตรรายวิชา ๐๗-๒๑๐-๐๑๕ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ จังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๔๗.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ, ศิลปหัตถกรรมไทย, (กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๓๒).
-, ผ้าไทย: พัฒนาการทางอุตสาหกรรมและสังคม, (กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๐).
- วิรุณ ตั้งเจริญ, ศิลปะหลังสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร: อีแอนด์ไอคิว, ๒๕๔๗).
- ศรีเรือน แก้วกังวาน, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย วัยรุ่น-ผู้สูงอายุ, (พิมพ์ครั้งที่ ๙), กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.
-, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย วัยรุ่น-ผู้สูงอายุ, (พิมพ์ครั้งที่ ๙), กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.
-, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย วัยรุ่น-ผู้สูงอายุ, (พิมพ์ครั้งที่ ๙), อ่างแก้ว.
- ศรีศักร วัลวิภาค, การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน รายงานสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง พัฒนาการทางวัฒนธรรม: กรณีทักษิณ. (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๕).
- ศิลป์ พีระศรี, บทความข้อเขียนและงานศิลปกรรมของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี, (กรุงเทพฯ : อัมรินทร์, ๒๕๔๕).
- สน สีมাত্রัง, โครงสร้างจิตรกรรมฝาผนังล้านนา, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๖).
-, จิตรกรรมฝาผนังไทย, (กรุงเทพฯ : พลพันธ์การพิมพ์, ๒๕๒๒).
-, รวมบทความทางวิชาการ เรื่อง จิตรกรรมฝาผนังไทย, (กรุงเทพฯ: พลพันธ์การพิมพ์, ๒๕๒๒).

- สมจิต ขอนวงศ์ และคณะ, “วิสาหกิจผ้าทอเมืองแพร่: องค์กรความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐).
- สามารถ จันทร์สุรย์, **ภูมิปัญญาชาวบ้าน ใน “ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชุมชน”**, (กรุงเทพฯ: มุลินิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๖).
- สายันต์ แดงกลม, “ลัทธิใหม่ในมนุษยศาสตร์ไทย”, ใน **ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในมนุษยศาสตร์**, เกษม เพ็ญภินันท์, บรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: วิภาษา, ๒๕๕๒).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**, (กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี, ๒๕๔๒).
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **รายงานการสัมมนาทางวิชาการศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยหัวใจการปฏิรูปการเรียนรู้สู่ชุมชน**. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๕๓).
- สิทธิเดช โรหิตะสุข, **กลุ่มศิลปวัฒนธรรมในประเทศไทย บทสำรวจสถานภาพ และความเคลื่อนไหว ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๑๖-๒๕๓๐**, [ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๕๒].
- สิปปประภา, **ความสัมพันธ์ของศิลปะ สถาปัตยกรรม ชุมชนและเมืองน่าอยู่**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.sipprapa.net/index.php?lay=boardshow&ac=webboard_show&No=๑๓๘๙๒๓๒ [๙ มีนาคม ๒๕๖๓].
- สุชา จันทร์เอม. **จิตวิทยาทั่วไปฉบับเพิ่มเติมแก้ไข. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๓)**, กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๙.
- สุชา จันทร์เอม. **จิตวิทยาพัฒนาการ**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒.
- สุรกุล เจนอบรม, **วิทยาการผู้สูงอายุ**, (กรุงเทพฯ: คณะกรรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔).
- สุนีย์ เกิดทับทิม **การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำลูกแป้งข้าวหมากในเขตภาคกลางของประเทศไทย**. รายงานการวิจัย. (กรุงเทพมหานคร: อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๕๘).
- แสงเดือน มุสิกรมณี, **ความต้องการด้านกิจกรรมของผู้สูงอายุจังหวัดสมุทรปราการ**, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ สมุทรปราการ, ๒๕๕๕).
- อเนก นาคะบุตร, **ข่าวสารข้อมูลกับความยั่งยืนของการพัฒนา ใน คนกับดิน น้ำ ป่า : จุดเปลี่ยนแห่งความคิด**, (กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๓๖).
- อรนุช ลิมตศิริ, **การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕).

อังกูล สมคะเนย์, **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้**. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บุญศิริการพิมพ์ ๒๕๕๕).

อานันท์ กาญจนพันธ์, เสรี พงศ์พิศ และวิจิต นันทสุวรรณ อ่างใน กนกพร ฉิมพลี, **รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา**, รายงานการวิจัย. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (พัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม), คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ๒๕๕๕).

อารี พันธุ์มณี, **จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน**, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๕๖).

อารี พันธุ์มณี. **ฝึกให้คิดเป็น คิดให้สร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ : ไยใหม่, ๒๕๔๗.

อารี สุทธิพันธุ์, **ศิลปะนิยม**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕).

ภาษาอังกฤษ

Gatzels, J.W., and Csikszentmihalyi, M. **The Creative Vision: A Longitudinal Study of Problem Finding in Art**. New York: Wiley and Winston, ๑๙๗๖.

Keyes, **Steam Tables-Metri Units**. (New York : John Wiley & Son. Lamb, J. ๑๙๗๖. Influence of water on the thermal properties of ๑๙๘๙).

Keyes, Keyser, Richard Lewis. **Assessing The Relationship Between Knowledge Management and Plant Performance At The Tennessee Valley Authority**. (Doctor dissertation, The University of Alabama. ๒๐๐๔).

Warren. **The managerial grid Houston**. (Texas New York : McGraw-Hill. Blake, ๑๙๘๙).

สัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม

สัมภาษณ์ นางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง, ผู้ประกอบการผ้าทอมือ, วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางบัวขาว เบ็ญจันทร์, ผู้ประกอบการผ้าทอมือ, วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางบัวโรย จันทร์ศรีแก้ว, ประธานกลุ่มผ้าทอมือ, วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางวรรัตน์ กบเสาร์, ตัวแทนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่เก็ง, วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายณัฐวุฒิ เต็มเขียว, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่เก็ง, วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายแหล่ง อุตะนะ, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่๗ บ้านค่างใจ, วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สนทนากลุ่มเฉพาะ นางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง, ผู้ประกอบการผ้าทอ, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

สนทนากลุ่มเฉพาะ นางบัวโรย จันทร์ศรีแก้ว, ประธานกลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

สนทนากลุ่มเฉพาะ นางประนอม ทาแปง, ศิลปินแห่งชาติ/ปราชญ์ท้องถิ่น, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

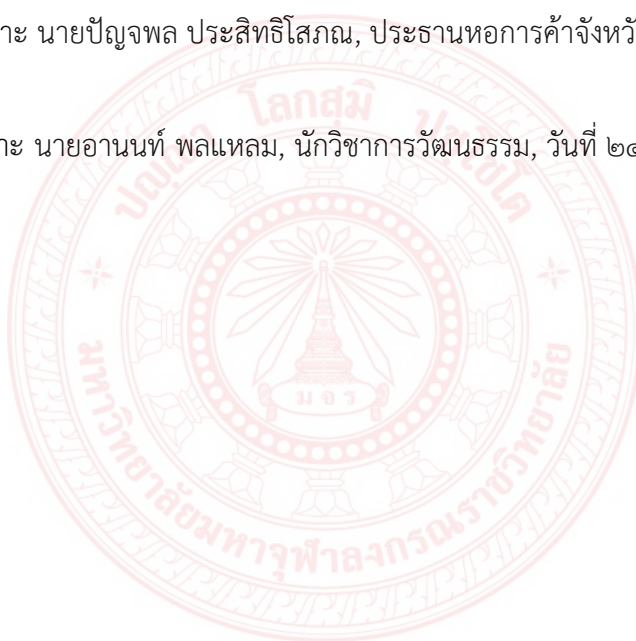
สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวภานุมาศ สายสำเภา, นักวิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวยุรีพรรณ แสนใจยา, รองผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาววิภากรณ์ ราชฟู, นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

สนทนากลุ่มเฉพาะ นายปัญญาผล ประสิทธิ์โสภณ, ประธานหอการค้าจังหวัดแพร่, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

สนทนากลุ่มเฉพาะ นายอานนท์ พลแหลม, นักวิชาการวัฒนธรรม, วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย

ภาคผนวก ข หนังสือเชิญ

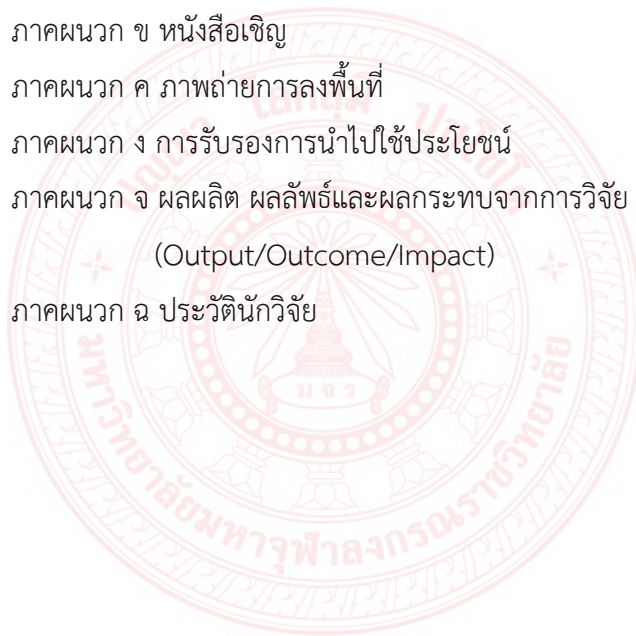
ภาคผนวก ค ภาพถ่ายการลงพื้นที่

ภาคผนวก ง การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์

ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบจากการวิจัย

(Output/Outcome/Impact)

ภาคผนวก ฉ ประวัตินักวิจัย

ภาคผนวก ก
เครื่องมือวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

“การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุ
ในจังหวัดล้านนา”

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ชื่อนามสกุลอายุ.....ปี
 ที่อยู่ ตำบล
 อำเภอ.....จังหวัด
 วุฒิการศึกษา.....ตำแหน่ง
 สถานที่ทำงาน.....โทรศัพท์/มือถือ.....
 อีเมลล์.....

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๑. ผ้าทอมีประวัติความเป็นมาอย่างไรบ้าง
๒. การทำผ้าทอมีการเรียนรู้ ตลอดจนมีการส่งสมความรู้ของกระบวนการในการทำอย่างไรบ้าง
๓. การทำผ้าทอมีวิธีการในการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในประเด็นต่อไปนี้อย่างไรบ้าง
 - ๓.๑ ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
 - ๓.๒ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์
 - ๓.๓ ด้านการตลาด
 - ๓.๔ ด้านการเรียนรู้
 - ๓.๕ ด้านการสร้างเครือข่าย
 - ๓.๖ ด้านกระบวนการถ่ายทอด
๔. การทำผ้าทอมีการส่งเสริมการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้หรือไม่ มีกระบวนการอย่างไร
๕. การทำผ้าทอมีปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินการหรือไม่ อย่างไร
๖. การทำผ้าทอมีหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่น ๆ มามีส่วนร่วมสนับสนุนหรือไม่
๗. ในอนาคตมีแนวทางการพัฒนาผ้าทออย่างไรบ้าง (เช่น ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการตลาด ด้านการเรียนรู้ ด้านการสร้างเครือข่าย ด้านกระบวนการถ่ายทอด เป็นต้น)

ขอขอบคุณ/อนุโมทนาในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ

คณะผู้วิจัย

หัวข้อการสนทนากลุ่ม

เรื่อง

“การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัด
ล้านนา”

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

ข้อมูลทั่วไปของผู้สนทนากลุ่ม ชื่อนามสกุลอายุ.....ปี
ที่อยู่ ตำบล
อำเภอ.....จังหวัด
วุฒิการศึกษา.....ตำแหน่ง
สถานที่ทำงาน.....โทรศัพท์/มือถือ.....
อีเมล.....

ประเด็นการสนทนา

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน
ในกลุ่มจังหวัดล้านนา

๑. รูปแบบและลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์และมีความเป็น
เอกลักษณ์ของท้องถิ่นควรมีลักษณะ รูปแบบและลวดลายควรเป็นอย่างไร
๒. ปัญหา และอุปสรรคในการการทำผ้าทอ
๓. การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ
๔. แนวทางการพัฒนาผ้าทอในอนาคต (เช่น ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ด้าน
การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการตลาด ด้านการเรียนรู้ ด้านการสร้างเครือข่าย ด้าน
กระบวนการถ่ายทอด เป็นต้น)
๕. แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำผ้าทอควร
เป็นอย่างไร

ขอขอบคุณ/อนุโมทนาในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ

คณะผู้วิจัย

แบบประเมินความรู้ก่อนการได้รับการถ่ายทอดเกี่ยวกับด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชน
และผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา

เรื่อง

“การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัด
ล้านนา”

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ให้ทำ

เครื่องหมาย \checkmark ในระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความเห็นของท่าน

๑. เพศ () ชาย () หญิง

๒. อายุ () ต่ำกว่า ๒๐ ปี () ๒๐- ๕๙ ปี

() ๖๐ ปี ขึ้นไป

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชน
และผู้สูงอายุในจังหวัดล้านนา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ให้ทำเครื่องหมาย \checkmark ในระดับความ
ความคิดเห็นที่ตรงกับความเห็นของท่าน

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ด้านการผลิต					
๑	มีความรู้และความเข้าใจในการเลือกวัสดุ อุปกรณ์ในการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอได้อย่าง เหมาะสม					
๒	มีความรู้และความเข้าใจในการใช้อุปกรณ์ได้ ถูกต้องและปลอดภัย					
๓	มีความรู้และความเข้าใจสามารถเลือกผ้าที่ใช้ ในการทำผลิตภัณฑ์ผ้าทอได้อย่างเหมาะสม					
๔	มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเย็บ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอได้อย่างถูกต้อง					
๕	มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการ เย็บผลิตภัณฑ์ผ้าทอได้อย่างถูกต้อง					
	ด้านออกแบบลวดลาย					
๖	มีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการ ออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอ					

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๗	มีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอ					
๘	มีความสามารถในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอแบบดั้งเดิม					
๙	มีความสามารถในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้มีลวดลายศิลปะล้านนา					
๑๐	มีความสามารถในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้มีลวดลายศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน					
	ด้านพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์					
๑๑	มีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการสร้างและปรับปรุงผลิตภัณฑ์เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่					
๑๒	มีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่					
๑๓	มีความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ดั้งเดิมให้มีความทันสมัย					
๑๔	มีความสามารถในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีลวดลายศิลปะล้านนา					
๑๕	มีความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีลวดลายศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน					
	ด้านการนำความรู้ไปใช้และการถ่ายทอด					
๑๖	สามารถนำความรู้ไปใช้ในการผลิต การออกแบบลวดลาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ อื่นๆ					
๑๗	สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชนิดอื่นๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน					

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑๘	สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดแก่บุคคลอื่นๆ ที่สนใจ					
๑๙	สามารถประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างเครือข่ายการ ผลิต					
๒๐	สามารถประชาสัมพันธ์เพื่อเพิ่มช่องทางการ จำหน่าย					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในการตอบแบบประเมิน

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอ					
๗	มีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอ					
๘	มีความสามารถในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอแบบดั้งเดิม					
๙	มีความสามารถในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้มีลวดลายศิลปะล้านนา					
๑๐	มีความสามารถในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้มีลวดลายศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน					
	ด้านพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์					
๑๑	มีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการสร้างและปรับปรุงผลิตภัณฑ์เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่					
๑๒	มีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่					
๑๓	มีความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่โดยการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ดั้งเดิมให้มีความทันสมัย					
๑๔	มีความสามารถในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีลวดลายศิลปะล้านนา					
๑๕	มีความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีลวดลายศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน					
	ด้านการนำความรู้ไปใช้และการถ่ายทอด					
๑๖	สามารถนำความรู้ไปใช้ในการผลิต การออกแบบลวดลาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทออื่นๆ					
๑๗	สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการ					

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	พัฒนาผลิตภัณฑ์ชนิดอื่นๆ ที่ใช้ใน ชีวิตประจำวัน					
๑๘	สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดแก่บุคคล อื่นๆ ที่สนใจ					
๑๙	สามารถประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างเครือข่าย การผลิต					
๒๐	สามารถประชาสัมพันธ์เพื่อเพิ่มช่อง ทางการจำหน่าย					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

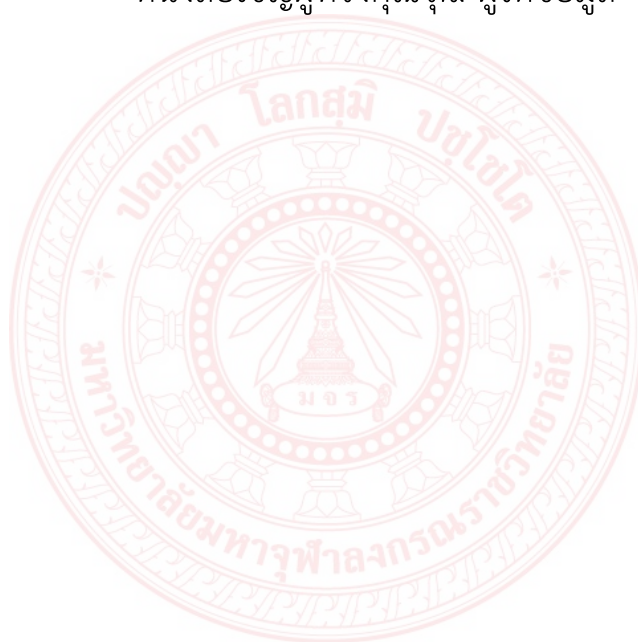
.....

.....

ขอขอบคุณในการตอบแบบประเมิน

ผนวก ข

หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕
ตำบลแม่คำมี อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
๕๔๐๐๐
โทร/โทรสาร ๐-๕๔๖๔-๖๕๘๘ ต่อ ๔๐๒

ที่ อวส๐๔๓.๔.๓(๓)/๑๔

๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ผู้ให้ข้อมูลวิจัย

เรียน ประธานหอการค้าจังหวัดแพร่

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. ประเด็นการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ข้าพเจ้า และคณะได้ดำเนินการศึกษาแผนงานวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ตามสัญญาเลขที่ ว ๐๕๕/๒๕๖๓ “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนาการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์” โดยมีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัย จำนวน ๓ เรื่อง ได้แก่

โครงการย่อยที่ ๑ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

โครงการย่อยที่ ๒ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

โครงการย่อยที่ ๓ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าตีนมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวต้องเก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

ดังนั้น ข้าพเจ้าและคณะจึงขอความอนุเคราะห์ท่านหรือตัวแทนเป็นผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการสนทนากลุ่ม เรื่อง แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ บนพื้นผ้า ผ้าตีนมือ ผ้าทอมือและผ้าหม้อห้อม ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐ น. ณ ห้องประชุมชั้น ๑ อาคารหอสมุดเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยมีประเด็นในสนทนาตามรายละเอียดที่แนบมา หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์อวีรณ สุวรรณภา)

หัวหน้าโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

วิทยาลัยสงฆ์แพร่

โทร. ๐๘๑-๘๕๖๙-๑๔๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕
ตำบลแม่คำมี อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
๕๔๐๐๐
โทร/โทรสาร ๐-๕๔๖๔-๖๕๘๕ ต่อ ๔๐๒

ที่ อว๘๐๔๓.๔.๓(๓)/ ๓๕

๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ผู้ให้ข้อมูลวิจัย

เรียน พัฒนาการจังหวัดแพร่

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. ประเด็นการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ข้าพเจ้า และคณะได้ดำเนินการศึกษาแผนงานวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ตามสัญญาเลขที่ ว ๐๕๕/๒๕๖๓ “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนาการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์” โดยมีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัย จำนวน ๓ เรื่อง ได้แก่

โครงการย่อยที่ ๑ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

โครงการย่อยที่ ๒ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

โครงการย่อยที่ ๓ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าคันมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวต้องเก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

ดังนั้น ข้าพเจ้าและคณะจึงขอความอนุเคราะห์ท่านหรือตัวแทนเป็นผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการสนทนากลุ่ม เรื่อง แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ บนพื้นผ้า ผ้าคันมือ ผ้าทอมือและผ้าหม้อห้อม ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐ น. ณ ห้องประชุมชั้น ๑ อาคารหอสมุดเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยมีประเด็นในสนทนาตามรายละเอียดที่แนบมา หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ฉวีวรรณ สุวรรณมา)

หัวหน้าโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

วิทยาลัยสงฆ์แพร่

โทร. ๐๘๑-๘๕๖๙-๑๔๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕
ตำบลแม่คำมี อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
๕๔๐๐๐
โทร/โทรสาร ๐-๕๔๖๔-๖๕๘๕ ต่อ ๔๐๒

ที่ อว๘๐๔๓.๔.๓(๓)/ ๑๗

๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ผู้ให้ข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานแพร่

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. ประเด็นการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ข้าพเจ้าและคณะได้ดำเนินการศึกษาแผนงานวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ตามสัญญาเลขที่ ว ๐๕๕/๒๕๖๓ “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนาการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์” โดยมีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัย จำนวน ๓ เรื่อง ได้แก่

โครงการย่อยที่ ๑ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

โครงการย่อยที่ ๒ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

โครงการย่อยที่ ๓ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าคันมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวต้องเก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

ดังนั้น ข้าพเจ้าและคณะจึงขอความอนุเคราะห์ท่านหรือตัวแทนเป็นผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการสนทนากลุ่ม เรื่อง แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ บนพื้นผ้า ผ้าคันมือ ผ้าทอมือและผ้าหม้อห้อม ในวันพุธที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐ น. ณ ห้องประชุมชั้น ๑ อาคารหอสมุดเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยมีประเด็นในสนทนาตามรายละเอียดที่แนบมา หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ฉวีวรรณ สุวรรณภา)

หัวหน้าโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

วิทยาลัยสงฆ์แพร่

โทร. ๐๘๙-๖๓๗๓-๔๘๓

E-mail kong_chacha@yahoo.co.th

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕
ตำบลแม่คำมี อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
๕๔๐๐๐
โทร/โทรสาร ๐-๕๔๖๔-๖๕๘๕ ต่อ ๔๐๒

ที่ อว ๘๐๔๓.๔.๓(๓)/๑๗

๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ผู้ให้ข้อมูลวิจัย

เรียน วัฒนธรรมจังหวัดแพร่

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. ประเด็นการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ข้าพเจ้า และคณะได้ดำเนินการศึกษาแผนงานวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ตามสัญญาเลขที่ ว ๐๕๕/๒๕๖๓ “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนาการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์” โดยมีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัย จำนวน ๓ เรื่อง ได้แก่

โครงการย่อยที่ ๑ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

โครงการย่อยที่ ๒ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

โครงการย่อยที่ ๓ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าด้นมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวต้องเก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

ดังนั้น ข้าพเจ้าและคณะจึงขอความอนุเคราะห์ท่านหรือตัวแทนเป็นผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการสนทนากลุ่ม เรื่อง แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ บนพื้นผ้า ผ้าด้นมือ ผ้าทอมือและผ้าหม้อห้อม ในวันพุธที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐ น. ณ ห้องประชุมชั้น ๑ อาคารหอสมุดเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยมีประเด็นในสนทนาตามรายละเอียดที่แนบมา หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ฉวีวรรณ สุวรรณภา)

หัวหน้าโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

วิทยาลัยสงฆ์แพร่

โทร. ๐๘๑-๘๕๖๙-๑๔๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕
ตำบลแม่คำมี อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
๕๔๐๐๐
โทร/โทรสาร ๐-๕๔๖๔-๖๕๘๕ ต่อ ๔๐๒

ที่ อวส๐๔๓.๔.๓(๓)/๑๖

๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ผู้ให้ข้อมูลวิจัย

เรียน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่พุง

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. ประเด็นการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ข้าพเจ้า และคณะได้ดำเนินการศึกษาแผนงานวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ตามสัญญาเลขที่ ว ๐๕๕/๒๕๖๓ “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนาการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์” โดยมีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัย จำนวน ๓ เรื่อง ได้แก่

โครงการย่อยที่ ๑ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

โครงการย่อยที่ ๒ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

โครงการย่อยที่ ๓ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าคันมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวต้องเก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

ดังนั้น ข้าพเจ้าและคณะจึงขอความอนุเคราะห์ท่านหรือตัวแทนเป็นผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการสนทนากลุ่ม เรื่อง แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ บนพื้นผ้า ผ้าคันมือ ผ้าทอมือและผ้าหม้อห้อม ในวันพุธที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐ น. ณ ห้องประชุมชั้น ๑ อาคารหอสมุดเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยมีประเด็นในสนทนาตามรายละเอียดที่แนบมา หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ฉวีวรรณ สุวรรณภา)

หัวหน้าโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

วิทยาลัยสงฆ์แพร่

โทร. ๐๘๑-๘๕๖๙-๑๔๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕
ตำบลแม่คำมี อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
๕๔๐๐๐
โทร/โทรสาร ๐-๕๔๖๔-๖๕๘๕ ต่อ ๔๐๒

ที่ อว๘๐๔๓.๔.๓(๓)/ ๑๓

๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ผู้ให้ข้อมูลวิจัย

เรียน อุตสาหกรรมจังหวัดแพร่

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. ประเด็นการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ข้าพเจ้า และคณะได้ดำเนินการศึกษาแผนงานวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ตามสัญญาเลขที่ ว ๐๕๕/๒๕๖๓ “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนาการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์” โดยมีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัย จำนวน ๓ เรื่อง ได้แก่

โครงการย่อยที่ ๑ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

โครงการย่อยที่ ๒ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

โครงการย่อยที่ ๓ เรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าด้นมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา”

ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวต้องเก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

ดังนั้น ข้าพเจ้าและคณะจึงขอความอนุเคราะห์ท่านหรือตัวแทนเป็นผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการสนทนากลุ่ม เรื่อง แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ บนพื้นผ้า ผ้ายัดหม้อ ผ้าทอมือและผ้าหม้อห้อม ในวันพุธที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐ น. ณ ห้องประชุมชั้น ๑ อาคารหอสมุดเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยมีประเด็นในสนทนาตามรายละเอียดที่แนบมา หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ฉวีวรรณ สุวรรณภา)

หัวหน้าโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

วิทยาลัยสงฆ์แพร่

โทร. ๐๘๑-๘๕๖๙-๑๔๕

ภาคผนวก ค
ภาพถ่ายการลงพื้นที่วิจัย

ภาคผนวก ง
การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

นมัสการ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๗ บ้านค้ำใจ/ผู้ประกอบการผ้าทอกระ
เหรียง

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๗ บ้านค้ำใจ
ที่อยู่ ๙๙/๒ หมู่ ๗ ตำบลแม่แก้ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ๕๕๑๖๐
โทรศัพท์ ๐-๖๓๖๘-๒๗๙๕-๙

ขอรับรองว่า ได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง การ
ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงค์ และคณะ
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่ใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๓ จนถึง ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๓ ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งาน
สร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

ได้มีการสร้างสรรค์ผ้าทอมือให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ตอบสนองด้านความต้องการของผู้บริโภค และ
นำไปจำหน่ายเป็นสวัสดิการณของชุมชน ทำให้เกิดรายได้กับชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถ
พึ่งพาตนเองได้

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง)

ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๗ บ้านค้ำใจ/ผู้ประกอบการผ้าทอกระเหรียง

แบบ สฟ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

นมัสการ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้านางบัวโรย จันทร์ศรีแก้ว ตำแหน่งประธานกลุ่มผ้าทอกระเหรี่ยง

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน ประธานกลุ่มผ้าทอกระเหรี่ยง บ้านคางใจ หมู่ที่ ๗

ที่อยู่ ๒๒/๗ หมู่ ๗ ตำบลแม่เก็ง อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดแพร่ ๕๔๑๖๐

โทรศัพท์ ๐-๙๓๐๓-๔๔๓๗-๑

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง การ

ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงค์ และคณะ

ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๓ จนถึง ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๓ ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งาน
สร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

ได้มีการสร้างสรรค์ผ้าทอมือให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ตอบสนองด้านความต้องการของผู้บริโภค และ
นำไปจำหน่ายเป็นสวัสดิการณของชุมชน ทำให้เกิดรายได้กับชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถ
พึ่งพาตนเองได้

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ น.บัวโรย จันทร์ศรีแก้ว

(นางบัวโรย จันทร์ศรีแก้ว)

ตำแหน่ง ประธานกลุ่มผ้าทอกระเหรี่ยง

ตารางแสดงผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact)

ผลงานที่คาดว่าจะได้รับ	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวนนับ	รวม	หน่วยนับ	ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ	ผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับ
๑. องค์ความรู้ใหม่	องค์ความรู้กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือในจังหวัดลำนานา	๑	๑	เรื่อง	กลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำองค์ความรู้กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือในจังหวัดลำนานา นำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการผลิตและออกแบบผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือในจังหวัดลำนานาต่อไป	กลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ฐานข้อมูลองค์ความรู้กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือในจังหวัดลำนานา
๒. ต้นแบบผลิตภัณฑ์ – ระดับกิ่งอุตสาหกรรม	ผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือลวดลายที่ทันสมัยกับลวดลายดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนตลอดจนได้ถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือสู่เยาวชนและผู้สูงอายุใน	๒	๒	ต้นแบบ	บ้านค้ำใจได้ยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดลำนานา กลุ่มผ้าทอมือบ้านค้ำใจได้ผลิตผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือลวดลายที่ทันสมัยกับลวดลายดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดลำนานาตลอดจนเกิดการ	กลุ่มผ้าทอมือบ้านค้ำใจได้ผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือลวดลายที่ทันสมัยกับลวดลายดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนตลอดจนเกิดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์

ผลงานที่คาดว่าจะได้รับ	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวนนับ	รวม	หน่วยนับ	ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ	ผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับ
	กลุ่มจังหวัดล้านนา				ถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ผ้าทอมือสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา นำมาซึ่งการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองให้คงอยู่ต่อไป	ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนาที่เกิดจากการถ่ายทอดทักษะการสร้างผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างผ้าทอมือ
๓. การพัฒนากำลังคน - นักวิจัยจากภาคเอกชน ภาคบริการ และภาคสังคม	ทักษะการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดล้านนา	๖๐	๖๐	คน	เยาวชนและสูงอายุในจังหวัดล้านนา ได้พัฒนาทักษะการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือส่งผลให้สามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในชุมชนตลอดจนทำให้เกิดความรัก ห่วงเห็นคุณค่า นำมาซึ่งการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองให้คงอยู่ต่อไป	ได้ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างผ้าทอมือเป็นผลงานที่เกิดจากกระบวนการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดล้านนา

ภาคผนวก ฉ

ประวัติผู้วิจัย

นักวิจัยคนที่ ๑

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) ผศ.ดร.สมจิต นามสกุล ขอนวงศ์
(ภาษาอังกฤษ) Asst. Prof. Dr.Somjit Konwong
๒. รหัสประจำตัว -
๓. ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาลัยสงฆ์,อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๔. ประวัติการศึกษา

๑. ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) การจัดการทั่วไป
สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์
๒. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) หลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
๓. Philosophy of Doctor (Ph.D.) Political Science
Magadha University, India

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชา

- พิมพ์คอมพิวเตอร์

๖. ผลงานวิชาการ

- การจัดการเรียนรู้ โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๕๕
- นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ปี ๒๕๕๖
- ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ ปี ๒๕๕๙

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ : ระบุสถานภาพในการทำ

วิจัยว่า เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมในแต่ละเรื่อง

๑. งานวิจัยที่ทำ เสร็จแล้ว : ชื่อเรื่องและสถานภาพในการทำวิจัย

เรื่อง “ศึกษาสภาพปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดแพร่ ปี ๒๕๔๘

สถานภาพ : ผู้วิจัยหลัก

เรื่อง “การติดตามผลบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ปี /๒๕๔๘

สถานภาพ : ผู้วิจัยหลัก

เรื่อง “ ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

ของจังหวัดแพร่ ปี /๒๕๔๘

สถานภาพ : ผู้ร่วมวิจัย

เรื่อง ประสิทธิภาพการสอนของครูวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ใน

โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดแพร่ ปีงบประมาณ

๒๕๕๐

สถานภาพ ผู้วิจัย

เรื่อง ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ของครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดเขตพื้นที่

การศึกษา ๑ จังหวัดแพร่ ปีงบประมาณ ๒๕๕๐

สถานภาพ ผู้วิจัย

เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ ๓ จังหวัดแพร่ ปี ๒๕๕๕

สถานภาพ ผู้วิจัย

เรื่อง ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย : ศึกษากรณีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๖ ปีงบประมาณ ๒๕๕๕

สถานภาพ ผู้วิจัย

เรื่อง สืบชะตาล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิต

วิญญาณของชุมชนในล้านนา ปีงบประมาณ ๒๕๕๗

สถานภาพ ผู้ร่วมวิจัย

เรื่อง การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกลุ่มน้ายม ๑๖ สาขา
จังหวัดแพร่ ปีงบประมาณ ๒๕๖๒

สถานภาพ ผู้ร่วมวิจัย

เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุ
ในกลุ่มจังหวัดล้านนา ปีงบประมาณ ๒๕๖๓

สถานภาพ ผู้วิจัย

ประวัตินักวิจัยที่ ๒

๑. ชื่อ นายบุญยวีร์ มงคลพิพัฒน์พร

Punyavee Mongkonpiputporn

๒. เลขรหัสประจำตัวนักวิจัย -

๓. ตำแหน่งปัจจุบัน

- อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๔. ประวัติการศึกษา

- พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชา สังคมศึกษา

- ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) สาขาวิชา การสอนสังคมศึกษา

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๕. ประสบการณ์ทางวิชาการ/งานเอกสารตำรา

- เอกสารประกอบการสอน วิชา วิทยาการสิ่งแวดล้อมสำหรับโรงเรียนและชุมชน,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ๒๕๕๘

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ

๑) ชื่อเรื่อง “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การศึกษา รายวิชา การผลิตสื่อการสอน โดยใช้
กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ” ๒๕๕๘

สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

ประวัตินักวิจัยที่ ๓

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) นายปัญญา สุนันตา
(ภาษาอังกฤษ) PANYA SUNANTA
๒. รหัสประจำตัว -
๓. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์แพร่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๔. ประวัติการศึกษา

๑. พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) การสอนภาษาอังกฤษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. Master of Arts (M.A.) Linguistics
Banaras Hindu University, India
๓. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) รัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชา

- การใช้งานคอมพิวเตอร์ โปรแกรม MS word

๖. ผลงานวิชาการ

- หนังสือ หลักภาษาอังกฤษ, แพร่: เลิศไพศาลการพิมพ์, ๒๕๖๐.
- เอกสารประกอบการสอน วิชา การเขียนภาษาอังกฤษ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ๒๕๕๘

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ : ระบุสถานภาพในการทำวิจัยว่า เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมในแต่ละเรื่อง

-

ประวัตินักวิจัยคนที่ ๔

๑. ชื่อ นางสาวนพรัตน์ รัตนวงศ์
Nopparat Rattanawong

๒. ตำแหน่งปัจจุบัน

- อาจารย์อัตราจ้าง สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๓. หน่วยงานที่สังกัด

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๔. ประวัติการศึกษา

๑. ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) ภาษาฝรั่งเศส
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๒. ครุศาสตรมหาบัณฑิต (คม.) หลักสูตรและการสอนภาษาอังกฤษ
สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ(แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)ระบุสาขาวิชา

คอมพิวเตอร์

๖. ผลงานวิชาการ

- เอกสารประกอบการสอน วิชา **เรื่องสั้นภาษาอังกฤษ**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ๒๕๕๘

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ : ระบุสถานภาพในการทำวิจัยว่า เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมในแต่ละเรื่อง

-

ประวัตินักวิจัยที่ ๕

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) ดร.ดำเนิน หมายดี
(ภาษาอังกฤษ) Damnern Maidee
๒. รหัสประจำตัว -
๓. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์แพร่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๔. ประวัติการศึกษา

๑. พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) รัฐศาสตร์ (การปกครอง)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) พระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ด.) รัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชา

- การใช้งานคอมพิวเตอร์ โปรแกรม MS word

๖. ผลงานวิชาการ

- เอกสารประกอบการสอน วิชา รัฐศาสตร์ตามแนวพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ๒๕๕๘

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ : ระบุสถานภาพในการทำวิจัยว่า เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมในแต่ละเรื่อง

-